

priis quibusdam additis medicamentis. In germanico Botanologico cautionem addit: Veratrum album vehemens est medicamentum, nec sine additis refrænantibus assumendum: quamobrem nusquam legitur Galenus radicem eius intrò dedisse, sed docere duntaxat quâ ratione foris sit vsurpanda, ad herpetas, scabiem, & omnem curis impuritatem, quod si placet eam intra corpus vsurpare, prudenter id faciendum, idque solummodo in morbis magnis, vt epilepsia, vertigine, mania, hydrope, ischiade, convulsione, elephantia, & similibus, & quidem hoc modo: primum radices Hellebori albi, viginti quatuor horis macerantur in vino aut oximelite, pòst siccantur, in puluerem teruntur, cuius drachma semis ex vino calido manè propinatur: Possunt eadem radices biduum in vino, aut diem vnum in hure carniū macerari, & colaminis cyathus parvus dari: non malè adderetur Cinamomum tritum. Verùm enimvero non debet radix hæc seni, puero, scæminæ, nec vlli delicato dari. Sunt qui hoc modo vtantur: excauatur Raphanus, cui radix Hellebori immittitur, obdito operculo, sinuntur duos dies & noctes, postmodum abiecto Helleboro exhibetur Raphanus, qui purgationes molitur.

Elleborum vtrumque dicit Gesnerus [si cum aceto & melle decoquatur, vt Syrupus fiat:] medicamentum innoxium, & ad plerisque phlegmaticos morbos [thoracis & capitis in primis, vt asthma, Dyspnœam, epilepsiam] πολύχρηστον, sæpè vtilissimè se expertum esse: aluum enim vrinam, & meatus omnes, etiam cutis, mirificè nullâ molestiâ expurgare. Perplacet eidem D. Chrysost. Houberi [olim discipuli sui] medicamentum, quo corpus recreatur & stomachus expurgatur. Recipit autem Ellebori albi drach. β. aq. ardentis Vnc. ij. Fit infusio per dies 14. pòst exprimitur per filtrum, & dantur pro vice drach. ij. cum vncia vini. Tandem eiusdem Gesneri, aquæ Elleboratæ descriptionem accipe. ℞. Ellebori albi Vnc. β. Gentianæ vnc. i. Flor. Centaurij minoris M. i. Anisi drach. ii. baccar. Iuniperi drach. vi. Cinam. el. Vnc. β. Macis, Zingib. añ. drach. β. Aq. Fœniculi, Hyslopi, añ. Vnc. ii. Mellis despumati Vnc. iii. destillantur in cinere [ni fallor addit etiam aceti aliquot vncias: inquirendum diligentius.] Huius liquoris vnciam semis dedit, cum aliquo syrupo, in grauissimis & desperatis quibusdam morbis, febribus præsertim, & summa cum admiratione profuit illicò manifestè, nec aliud incommodum attulit, nisi feruorem aliquem stomachi, sed brevem.

Demum, vt Ælianus animal. lib. i. cap. 60. perhibet, farina ad Veratrum admista antea alueos dispersa perniciem adfert lacertis, insidias in apes facientibus & omnibus commemoratis animalibus. De Elleboro & Hispanotum ex eo toxico consulendus est Io. Langius epist. med. l. i. epist. 68.

ELLEBORVS NIGER FLORE ALBO, interdum etiam valdè rubente.

Descriptio

Elleborus, cuius hîc iconem exhibemus, radicem habet numerosis fibris, vulgari paulò crassioribus, donatam: folia à radice pediculo spithamæo, crasso succulento, tereti, punctis purpureis, vt Dracunculi maioris, notato, appensa, diuisa vtpotè plurimum in folia nouem, viridantia, læuia, rigidiora, crassioraque, quàm in vulgari flo-

re viridi, lata, obtusa, serrata, in extremi folij ora & paulò inferius, crenis autem viduali reliquâ portione tota: pediculi singularium foliorum, vt & aucti folij neruus, purpurascens: inter folia flores occultantur pediculo plurimum palmari & tesqui-

culento & maculoso, ex foliis quinque candidis, vngue purpurascens extrinsecus, subrotundis, striato venularum discursu præditis, ad floris imum foliolum oblongum integrum, paulò què inferius aliud tanquam vagina, interdum diuisum in plura: floris medium occupant staminula multa lutea brevique, cum corona decem duodecimue tubulorum virentium: succedunt filique corniculatæ intortæ, septenæ, in quibus semen fit interdum, vt eunte in semina flore, eius folia tam intus quàm extrâ colorem contrahant ferrugineum. Aliquando noster Elleborus florem habet valdè rubentem, interdum album pro anni constitutione.

Dod. gall. Plantam leonis inscribit, & Ellebori secundam speciem facit, floribus albis instar niuis, qui postea virides fiunt. Latin. Veratrum nigrum i. dicitur, quod flores habere ait initio albidos, deinde purpurascens, postremò virentes. Is licèt hanc plantam non recipiat pro vero Elleboro nigro, eam tamen probè nouisse non videtur, dum flores ait euadere virentes, sed potiùs duas plantas confundere.

Lobel. in Adu. voc. i. Elleborum nigrum [sc. Plant. 681.] german. Christvuriz, Belg. Schvart Niescruytz, Angl. Ore hele, and fester vorte: Ital. [addit in Obs. p. 388. vbi etiam Napellum Auicennæ Guilandi.] Elleboro nero: Hispan. Verde gambre nero, & yerua de vallesteros. Ait autem ex Pyrenæis & Alpinis in hortos transuectum, in eunte Hyeme, itidem paulò post brumam flores dare ex candore roseos, interdum albos, nonnunquam purpureos: à se collectum in Apenninis Bononiæ. Congruè describit, sed ineptum nomen germ. belg. ital. & hispanicum, vtpote alteri plantæ familiare, huic tribuit: non autem asserit an Dioscoridis, quia dubitat an textus eius corruptus.

Matthiæolus in Dioscor. tradit Elleborum nigrum cum candidis floribus, quod alterum facit, solo colore distingui ab eo, quod purpureos, & altero, quod herbaceos habet flores: hoc autem alterum & tertium genus aded viribus imbecillia esse, vt ferè nihil ad aluum deiciendam præstent, id quod facto periculo se didicisse scribit. Omnibus in vniuersum eandem esse foliorum speciem. Cæterum, Solerij ineptam ait esse opinionem, æstimantis in scholiis in Ætj priores libros, Elleborum hunc, flores Rosa-

Plant. Leonis
Dod. gall.
Veratrum
nigrum i.
Lat.

Hellob. nigrum
Lob.

Lob. not.

rum modo purpureos ferentem, itémque albos, esse Lycostoni, vel Cynostoni Aconiti esse speciem. In comin. post. quamvis dixerit in principio solo flore differre omnes tres Hellebori species: tamen postea ait, folia non esse in omnibus similia: ac ibi describit speciem floribus purpureis, & altera albis, ut solo colore differentes, & folia diuersa ab Elleboro floribus herbaceis, proferentes. Descriptio quidem eius non malè conuenire videtur cum nostro Elleboro nigro floribus albis: veluti etiam eius figura, quam ponit in post. comm. sub titulo Ellebori nigri. In Hist. Germ. nescio quomodo factum ut mutata sint figura & descriptiones: pingit enim nostrum Elleborum nigrum floribus albis, pro Ellebor. 2. nigro: descriptio etiam quæ secundo loco data conuenit Elleboro floribus albis, quamvis eo loco tantum purpurei meminerit coloris, & in descriptione præcedenti faciat omnino similem eam speciem, quam herbaceum florem habere ait, cum ea quæ album profert, quod approbare non possum: *Suspicio* ipsi non bene fuisse perspecta Hellebori nigri vulgaris genera.

Mat. not.

Hell. niger
caule laui,
semine Anisi
Turn.

De nostro Elleboro hæc Turnerus: Do lonæ pro Helleboro nigro plantam exhibet, cuius folia descriptioni optimè respondent: quoniam tamen caulis læuis est, non asper, semina verò Aniso similia, rugo a, non autem Cnico, non possum verum Helleborum nigrum pronunciare. Nec ausim affirmare mihi vnquam obseruatum Helleborum nigrum legitimum. Hoc tamen ausim affirmare, eius defectu licere uti hac specie, quæ quotannis perit, quantum supra terram est.

An Monardi ex versione Clus. de nouo Orbe, Helleborus niger Hispanico similis, & iisdem facultatib. præditus. An idem H. Lugd. ex Monarde p. 1907. sine iconè?

Elleb. niger
legitimus
Clus.

Clus. hist. Elleborus niger legitimus, albo, amploque, Rosæ instar, flore, qui marcescens purpurascit.

Synon.

An Veratrum nigrum Stiriacum Tabern.?

C. Bauh. phyt. Helleborus niger 3. siue flore magno purpurascens. Eid. pin. Helleborus niger 4. siue flore roseo: Elleborum nigrum Matth. in comm. & Icon. 4. p. 856. Cast. H. Lugd. & Camer. Planta leonis Dodon. gall. Ellebor. niger flore magno purpureo Gesn. hort. Helleborus niger 2. Dodonæi [sc. gall.] H. Lugd. Veratrum nigrum 1. Dodon. latin. Legitimum Clus. p. 110. Striatum Tabern. Ellebori nigri alterum genus Cæs. Elleb. niger annuus Anguill. Niger legitimus Clus. hist. Niger verus Gerardi.

Locus

In variis hortis & siluis Elleborum hunc obseruauimus, animaduertimusque eundem pro anni constitutione flores ferre albos aut rubentes valdè, etiam non marcescentes. Flos ut plurimum initio albidus, deinde purpurascens, postremò virens.

ELLEBORVS NIGER VVLGARIS, flore viridi vel herbaceo, radice diuturnâ.

Descriptio

Hic tum ab hortenfi flore albo, tum ab adulterino manifesto discrimine seiungitur: licet enim radices fibrosæ, nigrae, eaq; numerosæ, similitudinem magnam cum hortenfi flore albo insinuent, dissimilitudinem verò cum adulterino, reliqua tamen plantæ facies differentia fidem faciet: folia enim ampliora, viroris herbacei, te-

neriora quàm vilius reliquorum duorum, in plura segmenta conciduntur, singulaque lacinia in acutum mucronem, non obtusum more hortenfi flore albo, desinunt, in ambitu serrata, nec tam

saturo colore tinctæ, nec tam rigida ut adulterini: iam verò flores pediculis palmatibus & drantalib. hærentes, colore sunt herbaceo, adulterini Ellebori æmuli, quinis maioribus foliis constantes, vmbilicum obsidentibus apicibus crebris, pallescentibus, semen corniculis aliquot sarrectis coniunctisque

aliorum more continetur.

Christu vourtz, i.e. Christi radicem, appellant, inquit Tragus, eò quòd quandoque circa Seruatoris nostri Christi natalem diem flores producat, præsertim quando temperatior fuerit Hiems: Aut certe *Christu vourtz*, quòd clysteribus quoque adiciatur, quos Germani *Cryster* vocant. Recentiores contendunt eam esse Elleborum nigrum Dioscoridis, nec multum ab illo abludit descriptio. Ego verò sentio Consiliginem esse Ruellij, cuius meminit & Plinius. Marthiolus contra Consiliginem esse negat, Veratri nigri speciem herbaceos flores proferentem esse autumans.

Christi
din.

C. Bauh. phyt. & pin. Helleborus niger 2. siue hortenfi flore viridi: Hellebor. niger Brunfels. tom. 1. rhaps. 2. & in 4. p. 35. Helleb. niger nostras Cordi hist. Elleb. niger vulgaris Gesner. hort. & Cæsalp. Elleb. niger alter Matth. Elleb. niger tertius Dodonæi & Matthioli H. Lugd. Elleb. niger adulterinus domesticus Tragi. Ell. nig. adult. hortenfi Fuchsi. Pseudo-helleborus niger Dodon. gall. Helleboraster alter [siue Consiligo] Lob. in Aduers. Helleborastrum in Obs. p. 387. Icon. Plant. p. 684. & Gerardo: Veratrum nigrum Cordo in Diosc. Secundum Lac. Dodon. Clus. in pann. & hist. itémque Tabern.

Synon.

Ellebore noir Gallis dicitur, ut & *Patte du Lion*. Belgis *vuiercruyt*, *vuancruyt* & *vuancruyt*, Ger. *Christu vourtz*. Anglis *Beere foot*. n. p. *Verdegambre negro*, y *yerua de Vallesteros*: Hung. *Fekete huyor*.

In hortis variis occurrit. In Italia abundat montibus Euganeis: floret mense Febr. In Hassia pratis prouenire asseruit Gillenius. Clus. auctore copiosè crescit ad Viennensis saltus initium, quæ Vienna ad Carthusianorum cœnobium Maubach & Tulbingam iter est, vmbrosis locis, & vicinioribus etiam ad silvarum margines.

Locus &
Tempus

Huic cum genuino Elleboro easdem facultates, idémque temperamentum, testatum fecit experientia. Purgabit itaque periunde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauam bilem ducens, & cætera eadem cum illo præstabit.

Vires &
usus

BUPHTALMUM DODONÆI,
aliis Confiligo tenuifolia.
CAP. VIII.

Non absimilis Hellebori radici huius fibro-
sa radix, quæ sicca qualis in officinis pro-

stat, sesqui-
palmaris, fi-
bris nigrican-
tibus tenuio-
ribus constat,
quàm Helle-
bori nigri ra-
dix à capite
magis etiam
dinulso pen-
dulis, sapore
amaro prædi-
tis, non parvâ
tandem acri-
moniam re-
linquentibus:
caules aliquot
proferens spi-
thameos, stri-
atos, tenues, in
quibus folia
tenuissime
dissecta, Eran-
themi quorû-
dam, seu Flo-
ris Adonidis
modo, sapore
subamaro, o-
dore, ubi atte-
rantur digitis,
insuavi: flores
pulchri, flau-
i nullo excel-
lente odore,
ex foliis sede-
cim oblongis,
striatis acumi-
natis, circa
mucronem
nonnihil cre-
natis, compo-
siti: in medio
antenna pluri-
morû stami-
num partim

herbitorum corôna capitulum circumstat, ob-
longum, echinatum, ut in Ranunculis: subsunt
flori quina folia hirsuta, viridantia.

Duæ nostræ icones sunt ex emptis sculptis:
neutra verò placet, quia non adsunt omnes
partes.

Tragi verum & nigrum Elleborum Ingelhei-
mii effodiunt inter Bingium & Moguntiam, de-
feruntque Venetias.

A minoris Sesamoidis Dioscoridis historia
non multum abludere testatur Cordus in Diosc.
eam herbam, quam Agyrtæ pharmacopolis pro
Helleboro nigro vendunt. Vires enim easdem
habere credit. Germani *klein Christwurrtz* vo-
cant. Idem in hist. ubi figura pro Helleborina
tenuifolia describit.

Matth. pingens in Dioscor. adductus est, ut
suspiciatus fuerit eam plantam esse veram Con-
filiginem Columellæ & Plinij, quam Tragus le-
gitimum Veratrum nigrum esse putavit, non si-
Tom. III.

ne euidenti, ut ait, errore, In hist. Germ. vo-
cat Pseudo-helleborum, *Vermkeinte schwurrtz*
Nieswurrtz.

Sunt [inquit Dod. lat.] qui volunt hanc plantam
Veratri nigri speciem esse: nonnulli Confiligi-
nem, quidam Sesamoides: Elleborastrum aliis.
Nullam tamen harum appellationum huic stir-
pi convenire mihi visum est, sed solum Buph-
thalmi nomen apud Dioscoridem. Quare Buph-
thalmum inscribo eam.

Gesn. contrâ hort. author est Dodonæum non
rectè Buphthalmum facere herbam illam quâ
pro Helleboro nigro quidam utuntur. Idem
rursus Ellebori nigri speciem facit veteribus in-
dictam: In app. verò ad Anónimas potius refe-
rendam censet.

Lob. Adu. p. 3515. & 345. Helleborus ferulaceus:
Item, niger Helleborus Theophrasti, caule & fo-
lii Ferulæ, & Hippocratis. Obs. p. 456. ubi figu-
ra, Sesamoides minus Gesneri: Buphthalmus
Angustifolius. Icon. Plant. p. 784. Helleborus ni-
ger ferulaceus Theophrasti.

H. Lugd. sub titulis, Pseudo-elleborus sine
Confiligo Matthioli: & Buphthalmus Dodo-
næi: Duas habet figuras eiusdem plantæ.

Taber. Helleborus hippocratis: Gerat. Buph-
thalmum siue Helleborus niger ferulaceus,
Ore eie: Camer. apud Matth. germ. Buphthal-
mus Dodonæi, Helleborine flore luteo: C. Bauh.
pin. Helleborus niger 9. [7. in phyt.] siue te-
nuifolius Buphthalmi flore: Elleb. niger verus
Lon. Buphthalmum Dodonæi, Clus. pann. & hist.
Elleborastrum nigrum Gesn. hort. & Camer.
Elleborum alterum Castori. Fuchsius cum Tu-
bingæ apud eam effem vocabat Elleborinem
Dioscoridis.

Montbelgardi in Ill. E. C. horto colui floren-
tem Aprilis & Maio Clusius vulgarem ait omnib.
apricis collibus & siccioribus vtriusque Panno-
niæ & Austriæ gramineis campis, plurimam nasci
in Bohemia, præsertim in agro Pragensi testatur
Matthioli. Prouenire circa Ienam in Thuringia,
& circa Viennam in Austria prodit Ca-
mer. Apud Belgas hortensis est, Dod. Maio aut
Iunio floret.

Quod ad facultates attinet: Tragus sæpenu-
merò vidit homines citra periculû huius radice
scilicet sanatos. Matth. ait in Bohemia tum Me-
dicos, tum Pharmacopolas huius radicibus pro
Veratri nigri uti: priuatim magno successu ad
pecorum morbos: sed in medicamentis radices
huius *antibullous* radicum Veratri esse non
affirmat: idque, ut manifestum errorem, refutat
Dodonæus, expertus eas minimè per inferna
purgare. Eas etiam non sumendas esse pro Ve-
ratro nigro, quòd verum haberi possit, suadet
Camerarius: addens tamen si radices externè
admoveantur, durities ac in scirrhum abitura
collectiones certò dissipare.

DE SESAMOIDE EX
Dioscoride & alijs.
CAP. IX.

Incidimus in Sesamoidum mentionem, quæ
Veratro potentiâ ac viribus proxima sunt, &
ex purgantium numero: opportunum idcirco
eorum historias ex Dioscoride & aliis hic repe-
tere. Duo autem ea sunt: Vnum magnum: al-
terum paruum. In magni autem Sesamoidis
descriptione inter Veteres non satis convenit.
Plinius lib. 22. cap. 25. Senetioni [i. e. *herxeyrn*]
Dddd

Elleb. veterib.
indictus.

H. Lugd.
notatur.

Cetera Sy-
nonima.

Locus &
Tempus.

Vires &
Vfus.

Sesamoides
duplex

similem herbam scribit: Oribasius Rutæ similio-rem facit. Dioscoridis verò exemplaria utriusque hæc Sesamoides istud comparant. Similis est herba, aiunt, Senecioni aut Rutæ: [ἡριγρόντι ἢ ἀν-δρῶ] folijs longis: flore albo: radice gracili, inef- ficace: semine simili Sesamo, amaro gustu.

Sive autem Dioscorides, sive alius, huius descriptionis auctor extiterit, oculata fide Sesamoides magnum non agnouisse videtur: sed ex aliorum scriptis tantummodò descriptionem eius collegisse: atque idcirco disiectiva particula ἢ vsus: ignorans videlicet, cui simile Sesamoides magnum esset: Senecione an Rutæ. Utriusque autem simile esse, vix possibile, id primò annotante Dodonæo. Sunt etenim dissimiles multum Senetio & Ruta, qualiscunque etiam ea sit, siue graueolens, siue altera Hyperico similis.

Recentiores, inter quos Ruellius & nonnulli post eum, Sesamoides magnum existimant, quod à Theophrasto Veratrum nigrum describitur. Cognominat enim ipsum Sesamaceum, siue σισαμοειδές: Anticytenses, inquit, fructum sesamacei Veratri dare solent &c. Lege plura cap. de Helleboris. Et à Dioscoride, qui Sesamoides magnum apud Anticyrenses Veratrum [si modò genuina lectio] vocari refert: & à Galeno in lib. de simpl. med. fac. ubi Sesamoides magnum, Anticyricum Veratrum esse scribit. Dodonæus verò nondum repertum esse, nec facile agnoscendum existimat.

Dicitur autem σισαμοειδές, ut Dioscoridis & posteriorum exemplaria habent in Anticyra ἐλάτιον. Causa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus misceatur. At propter hanc causam fortasse rectius ἐλάτιον nuncuparetur. Nam Helleborines semen Theophrastus ait purgationi ex Veratro misceri, quod haud aliud quàm ipsius Sesamoidis esse verisimillimum est: Hippocrates enim, Strabo, & Dioscorides non aliud admisceri scribunt quàm Sesamoidis semen. In φολκῇ, ait Strabo, nascitur σισαμοειδές, cui permixtum præparant Octæum Helleborum. A Sesami autem forma & similitudine, Sesamoides nomen, ut Plinius ait, accepit.

In abstergendo, excofaciendo, desiccandòque similem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem supernè, ut Dioscorides refert, quantum tribus digitis capi potest tritum, acceptum cum Veratri albi sesquibolo, in aqua mulsæ. Eadem de hoc ferè Hippocrates sub finem libri de vict. rat. in morb. acut. attamen non cum aqua mulsæ, sed cum aceto mulso siue oxymelite exhibet.

DE SESAMOIDE PARVO EX DIOSCORIDE.

Descriptio. Sesamoidi paruo, ut Dioscorides habet, dodrantes sunt *cauliculi*, folia habentes Coronoposimilia, hirsutiora tamen ac minora: in summo cauliculorum capitula sunt *florum* subpurpureorum, quorum medium album, in quibus *semen* Sesamo simile, amarum, & rufum: *radix* tenuis: nascitur locis asperis.

Nomina: Nonnulli κορώνιον σισαμοειδές μικρόν, alij σισαμόν ἀγρίον vocant: Galenus σισαμοειδές λευκόν: & semen eius amarum qualitatem continere, multumque amarum esse, excofacere, rumpere extergereque scribit.

Vires Purgat, inquit, Dioscorides, pituitam & bilem

deorsum semen acetabuli mensura potum cum aqua mulsæ. Idem impositum cum aqua turbercula & tumores discutit.

SANICVLA FOEMINA QVIBVSDAM, alijs Elleborus niger.

C A P. X.

CVbitum Caltos maioresque promittunt *caules*, teretes, striatos, qui mansu saporem exhibent. Imperatoria: folia Pentaphylli modo quinquepartita, singulis segmentis serratis, Imperatoria: folijs supparia, rugosa, supernè atro-virentia, infernè ex virore in luteum tendentia. *Flor*es simul aliquot Saniculæ,

longè, maiores, ex multis glomeratis flosculis virescentibus, quos folia obvallant multa striata, ex albo virescentia, pauca admixta purpurâ: *semen* oblongum, alterâ facie planum, alterâ gibbum & caniculatum, colore cinereo: *radix* multum fibrosa, Hellebori modo, atra.

Sanicula altera Fuchij ab omnibus ferè Herbarijs pro specie Osteritij vulgò vocati habetur, sed falsò quando neque in folijs, neque in radice vlla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula amaritudo & adstrictio. Germanis etiam errore quodâ *die klein Meisterwurrt*, h. e. Imperatoria minor, nominatur. Fuchius eandem quod & forma & facultate ad veram Saniculam, quam matrem facit, proximè accedere crediderit, Saniculam foeminam nuncupavit.

Dod. gall. vocat Veratrum nigrum & Elleborum nigrum, nullâ factâ mentione Neoterico: sed tantum veterum nomina, quæ Elleboro competunt, apponens. Idem de purg. & in fol. lat. pro Veratro nigro, non quidem Theophrasti, Dioscoridis depingit & describit.

Trago est lib. 1. cap. 144. de Smyrnio, Osteritium 3. siue montanum, quinque folijs diuisim vntco pediculo insidentibus, Osteritij veri aut Saniculæ modo. Eid. cap. 173. Sanicula 2. siue foemina adulterina.

Tantò minùs Lobel. in Adu. huic quadrare contendit Astrantiæ nigrae, siue atræ nomen, [huic Astrantiæ nigrae nomen minimè conuenire tradit etiam Dodon.] Germ. *Schwarz Asteniz oder Mutterwurrt*, quam periti Saniculam alteram putarunt, alij Helleborum nigrum, leuiusculâ, ut ait, coniecturâ. Is à luteo, quem effundit, succo vniuersa planta ac etiam alijs notis Astrantiæ, assimilauit, idcircoque nigram appellauit: Obs. p. 381. l. c. p. 681.

Apollo Rad. 1. supra elect. Iustinum, quartam facit Pentaphylli speciem, dicens foeminam nuncupari, Diapensiam & Saniculam. Sed vbinam quatiò legit vocatam fuisse Diapensiam?

Gefn.

Apollo. not.

Veratrum nigrum Diosc. Dod.

Ceteri Synon.

Locus Temp.

Vires. fus.

Descrip.

Gesn. hort. Saniculam fœminam cognominatam à Sanicula genere toto differre contra Fuchsum concludit. Dodonæum verò falli scribit, putantem esse verum Elleborum nigrum Dioscoridis.

Cætera
Synonyma.

C. Bauh. pin. Elleborus niger 5. [4. in phyt.] siue Saniculæ folio, maior: Sanicula fœmina Fuchsi, H. Lugd. & Clus. hist. Veratrum nigrum Dioscoridis, Lac. & Eyst. Veratrum nigrum 2. Clus. pann. Imperatoria nigra Tabern. Elleborus niger Dodonæi, H. Lugd.

Locus &
Tempus.

Saniculæ fœminæ Fuchsi semina Montbelgardi sæpius terræ mandauit, sed nunquam prouenit. Obseruauit Lugduni *au bois de la bonne Allemende* prouenientem Martio mense: Basileæ florentem Iunio ac etiam Septembri. In monte Thuri Iulio, vnde in hortum translata, Genevæ folia producebat Aprili, florebatque Maio ac Iunio. In montibus ac syluis Tubingæ vicinis quoque reperimus. Abundant hæc etiam Pannoniæ vtriûsque & vicinarum Prouinciæ præta, vmbrosæ siluæ, & montes. Talibus in locis montis Iuræ frequentem collegit Io. Schvab, in asperis ac incultis, ætius mensibus florentem, totoque anno virentem.

Vires & v-
sus.

Fuchsius affirmat Saniculam suam fœminam formâ & facultate ad veram Saniculam proximè accedere, & in ea ut in mare amaritudinem & adstrictionem esse. Dodonæo tamen visa est Veratro nigro Dioscoridis, forma & viribus respondere. Ad omnia tamen efficacius habendum.

Atros autem aliôsque humores radices huius expurgare, testes habet in German. nonnullos exercitissimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad sanitatem reducere. Purgandi quoque huic facultatem adesse, testatur etiam Gesnerus in epistola quadam ad Occonem, in qua Astrantiæ nigræ Helleboro albo ferè similem vim, sed tamen mitiorem, & & per alium purgatricem primum se expertum refert. Quæ sententiam Dodonæi, Dioscoridis scilicet Veratrum nigrum esse, confirmant. Fab. Hildanus ad curationem scirrhi lienis in apozemate præscribit Saniculam fœminam Fuchsi.

Description

Nos minimam Fuchsi Saniculam fœminam inuenimus in Rhetici montibus, quæ vix uncias duas excedebat, nec floribus, folijs & radicibus nisi quantitate, differebat. Hæc C. Bauh. phyt. Helleborus niger 5. [Pin. 6.] siue *Sanicula* folio minor dicitur.

met non habet, cur neget non videt. Ait vulgo Herbariorum Diapensiam græcè, latine Ferrariam maiorem, & Consolidam minorem dici. Dod. verò gall. cum Io. Agricola negat speciem Pentaphylli.

Camer. hort. scribit Saniculæ delineationem Ruellij nostræ non omninò conuenire: eam etiam inter Ranunculos ipsum retulisse. Sed non video ubi Ruellius hanc Saniculam ad Ranunculos retulerit: tradit quidem cap. de Ranunculis plantam Seniclon dictam sed ab hac diuersam. Satis autem conuenit descriptio Saniculæ Ruellij cum Sanicula mare Fuchsi.

Camer. opi.
nio explosa.

Corn. constanter affirmat hanc Symphyti Græcis appellari aliquam speciem esse, videturque Consolidam minorem appellare.

Quam Fuchsi. Saniculæ maris nomine depingit & describit, quamque à nullo veterum describi ait, eam Gesn. hort. præcipue & Simpliciter Saniculam appellat. Matthiolus Quinquefolium siue Pentaphyllum quintum vocat, ac in Hist. germ. annotat quibusdam Saniculam nigram dici. Apollo rad. 1. facit Pentaphylli 4. speciem marem: Amatus confundit Coralloidem cum Diapensia.

Quid veteribus fuerit Sanicula, inter Ranunculos se dicturum promittit lib. 2. cap. 147. Ruellius. Inuenio ego cap. 106. ubi de Ranunculis tractat, cum hæc dicere: Ranunculum 4. flore lacteo, rura nostra, ab Herbarijs, ut arbitror, edocta, *Seniclon*, quasi verò Saniculum appellant, &c. Sed emendanda Plinij lectio, qui pro lacteo in hac specie luteo habet, quod verbis Dioscoridis conspicuum cognoscitur. Si Ruellius Saniculam ad Ranunculum refert, quomodo à confusione excusandus sit, non video.

Ruell. taxat.
tur.

Trago est vulneraria herba, quam Consolidam minorem dicendam putat. Ipsi certè videtur verum esse *συμphyτον πετραίου* Dioscoridis. Quæ causa fortè ut Apollinaris Saniculæ eas vires tribuat, quæ Symphyto propriæ sunt.

Synonyma

C. Bauh. phyt. & pin. Sanicula officinarum: Sanicula Brunf. Trago, Anguill. Gesn. hort. Lac. Lon. Cæs. Camer. Thal. Tabern. [cui & Consolidæ quinquæfoliæ] & Eystett. Sanicula & Diapensia. Lob. Adv. Obs. 385. Icon. Plant. p. 663. & Gerardo. Diapensia Brunfelsi Matth. Cast. cui & Pentaphylli 5. species. Sideritis 3. Dioscoridis Columnæ.

Etymon

Sanicula à sanandis vulneribus nomen traxit se videtur. Germ. Belg. & Angl. *Sanickel*: Gall. *Sanicle*, ou *Senicle*: Ital. *Cinquesoglio maggiore*: Boëm. *Zanykl*. Vngaris *Sanicor*.

Nomina,
linguar.

In radice montis Saleuæ viret Februario. In siluis vmbrosis nascitur: gaudet pingui gleba, lacto, humidoque solo: Florem Maio ac Iunio profert: semen deinde maturat: herbæ verò folia toto anno virent, nec hybernū horrent frigus. Abundant Sanicula vulgari, subdit Clusius, Pannoniæ vtriûsque & vicinarum Prouinciæ præta, vmbrosæ siluæ & montes. Translata ad hortos subinde adolefcit.

Locus &
Tempus

Tragus, qui sibi persuadet, sed malè: Saniculam esse Symphytū petraeum, ascribit ei omnes vires, à Dioscor. ei attributas, quæ an quadrent, aliorum relinquimus iudicijs. Inter alia verò Chirurgis familiarissimam ait, & siccum obtrudere temperamentum, ac iisdem penè cum Tormetilla pollere viribus, & posse adhiberi ad omnia interna vitia herbam hanc cum radice, sicut &

D d d d i

SANICVLA MAS FVCHSII siue Diapensia.

Concinnæ sunt Saniculæ folia, quæ à radice adstringente, foris nigra, intus, alba, fibrosa, exeunt, cum splendore virentia, rigidula, ferè rotunda, quinquepartita, singulis segmentis subdivisis, quorum omnium pulchræ crenæ: *caulis* cubitalis, enodis, lævis, in fastigio diuisus *flosculos* sustinet, tanquam in vmbellis exiguis confertos, albos, quinquefolios, quos *lappula* excipiunt, vestibus adhærescentes.

Brunfels. tomo 1. rapf. Diapensia, Sennicula, Pelium Hermolai [Coroll. 739.] Pentaphyllum Collinutij. Pentaphyllum verò ne sit, cur affirmat. Tom. III.

Tormentillam : vulgò nomen Saniculæ traxisse à mira sanandi vi, indeque potionibus vulnerarijs addi. *Fuchſio* non est simplicis naturæ, gustu id indicante adstringit simul & amara est, ut hoc nomine calfactoriam & exsiccatoriam esse nulli dubium sit. Satuitur autem calida & sicca ordine secundo. Herbarum succum vulneratis in potu mirificè conferre, experientiâ compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine, quam in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cum ad fauces, vel pulmones vitium decubuit. Et in summa omnia quæ *Symphyton* præstat etiam *Sanicula*. Potissimum verò sanguinis sputo, dysenteria, renumque vitij medetur. Nos contra, non omnibus renum vitij convenire putamus, sed duntaxat exhiberi posse, ubi aliqua vena in renibus rupta, vel in diabete, vel in ulceribus, si vires habet *Symphyti*, ut *Fuchſius* quoque perhibet. Internis & externis vulneribus, inquit *Lobel.* sanguinis eruptionibus, ulceribus, dysenterij, ruptis & vulsis auxiliatur, decocta, pota & imposita. *Dodon.* qui siccam facit tertio gradu, sumptam & admotam commendat aduersus hernias. *Saniculæ* puluerem intritum melle & *Glycyrrhizæ* succo, ieiuno ventriculo potum, interanea omnia phlegminantia & pituita obducta expurgare dicit *Brunſell.* Idem efficere quoque eius decoctum cum melle rosaceo, & saccharo. Sic & *Lonicerus*, qui varias attribuit vires tum aquæ, tum herbarum, quæ ferè ab alijs ascriptæ sunt, purgatricem quoque herbam pronunciat. Sed & *Wirsung.* ad aluum mouendam *Saniculam* cum radicibus & melle rosato optimè decoquit, decoctique vncias quatuor sumendas præcipit. Sed si tantam glutinandi & adstringendi vim possidet, qualem non solum alij perhibent, sed etiam quotidiana praxis comprobat, quomodo aluum ducet? Iudicent lectores an qui purgatricem statuerunt, non eorum errore, qui *Peplidem* pronunciarunt, seducti decipiantur. Quia denique *Saniculæ* succus vulneratis in potu commendatur: ideo *Gallis* in adagium venit vulgò iactatum, eos non egere *Chirurgo*, qui *Saniculam* habuerint.

EPIPACTIS ET ELLEBORINE VETERIBUS & in genere.

CAP. XII.

Diosc.

Epipactis, referente *Dioscoride*, ab alijs *Elleborine* vocata est, estque frutex [*δαυρίων* *G.* vet. quidam *πικρά*, herba parua:] pusillus, perquam exiguis constans foliolis [*Ald.* folijs, vet. addit *ἀντιπαραφρεσίου*] contra venena, & iccinoris vitia pota prodest.

Epipactis, inquit *Plinius* lib. 27. c. 9. ab alijs *Elleborine* vocatur, herba, exiguis folijs, iccinoris vitij utilissima, & contra venena pota. Porro non sine mendo in aliquibus *Plinij* codicibus *Epipactis* pro *Epipactis*, & *Emboline* pro *Elleborine* legitur, ut rectè annotat *Gesnerus*. *Galenus* huius mentionem omisit. *Paulus* sua ex *Dioscoride* transcripsit. *Epipactis*, inquit, quæ & *Elleborine* dicitur. Bibitur ad lethalia medicamenta, & ad hepatis morbos.

Theophrastus lib. 9. cap. 11. ubi de *Veratro* agit, ad *Ellebori* albi potionem, ut probè vomitus succedat miscetur, inquit, *Elleborines* semen. Hæc autem herbula est. *Cornarius* tamen hanc *Theophrasti* *Elleborinem*, aliam rectè putat ab

ea quam *Dioscorides* etiam *Epipactin* appellari dicit.

Epipactis, *Helleborine*, *Gesnero* incognita herba est, ut fatetur in cat. pl. Idem de *Lunarijs* dicit apud *Dioscoridem* vocem *Βόριον* inter spuria mutilam esse pro *ἐνδοβόριον*. Ait autem *Plinius* 1. 23. c. 20. ineptissimè *Epipactin* inter arbores, & frutices reponere: commodius autem inter herbas. Ceterum, *Elleborinem* dictam suspicatur à facultate vomitoria.

Epipactidis & *Elleborines* nomine proponuntur sequentes plantæ: *Epipactis* *Matthioli*, quæ commentitia videtur. *Consiligo* seu *Helleb.* niger fil. adulterinus. *Sanicula*. *Damafonium* quorundam. *Gestianella*. *Herniaria*. *Lunaria* botritis. *Alſine*.

EPIPACTIS MATTHIOLI.

Si *Epipactis* *Elleborine* ex eo dicta est, quòd *Locus*. *Scum* *Helleboro* nigro similitudinem habeat, eam equidem crediderim [inquit *Matth.*] in *Gorritensi* agro nasci. Quandoquidem inibi frequens quædam parua herba reperitur, cuius figuram do, quæ folijs floribus & radicibus *Elleborum* nigrum repræsentat.

Scio *Matthiolum* herbarum cuiusdam, inquit *Gesnerus*, iconem dare cuius folia non absimilia inquit esse *Ellebori* nigri folijs: sed quis veterum præsertim, *Epipactidis* folia *Elleboro* nigro comparauit: Adde quòd neque fruticosa est, quam pingit herba &c.

Lobel. in *Adu.* de *Epipactide*, contra *Matthiolum* præsertim inter alia hæc scribit: Non inde quia similis foret *Helleboro* videtur *Epipactis* dicta *Helleborine*, sed propterea quòd *Helleboris* misceretur, forèq; quasi frænum impressioni vehementissimæ pharmaci *Helleborati*: neque vtri *Helleboro* *Dioscorides* similem fecerit constat, imò ne fecisse quidem. Ea propter quid hîc *Commentator* harioletur, qui volet videat, & rideat &c. Et *Senensis* arbiter decernit nobis *Epipactidem* pictam, nec descriptam: ut solet innumeris locis, ut pote aliunde mutuatus nec stirpem conspiciat: at sicubi fuerit nactus *Brassicas* aut *Vrticas* describendas, vel alienas inuaserit delineationes, enecat verbis, aut *Crambe* recocta. Sed rariores & cognitu digniores, pictori mandat: & ilico elogio illo centies inculcato addit, *Est similis prorsus nullis reclamantibus notis*: subditque non ad nostram cognitionem, sed ad sui ostentationem, non quidem se scire num *Helleborine* sit: sed tamen *Epipactida* esse ridiculè perinde ac si dicat quis, incertum esse num sit *Helleborum*, sed tamen certum, esse *Veratrum*.

C. Bauh. apud *Matth.* scribit sibi *Epipactidem* *Matthioli* nondum conspectam. In pin. tamen vocat *Helleborum* nigrum 7. [6. phyt.] siue *Saniculæ* facie: *Epipactidem* *Matthioli* & *Lacunæ*: *Elleborinem*, *Matth.* H. *Lugd.* & *Tabern.* *Elleborinem* alpinam *Saniculæ* & *Ellebori* nigri facie, *Lob.* Obs. p. 378. 1c. *Plant.* p. 664. *Helleborinem* *Matthioli* commentitiam *Ad. Clus.* in stirp. nomencl. pann. *Helleborine* *Matthioli* dicitur *Sarkokærchin*.

POLYRRHIZOS PLINII DALECHAMPIJ.

CAP. XIII.

Polyrrhizos hæc *Plinij* *Dalechampi*, apud *H. Lugd.* p. 1140. pingitur & sic describitur.

Radice

Descriptio

Radice est multiplici, nigra, caulibus multis, angulosis, palmum altis: foliis Myrti paulò obusioribus, per intervalla geminis: flore pallido: semine in oblongis vasculis: gaudet asperis. A radicum multitudine herbæ huic nomen datum.

Polytricho Plinij hanc cōgruere autumant, de quo ait: Folia habet Myrti & radi-

ces multas, quæ tussæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus. Hist. Lugd. aliam habet ibidem Polytrichon latifolium Dalechampij, quam Ranunculum montanum album esse suspicamur, de quo H.n. lib. 30.

Cæterum, quid sit Polytrichos hæc Plinij Hist. Lugdunensi, ut verum fatear, ignoro. C. Bauh. in pin. quærit an sit Elleborus niger 8. siue Elleborinæ nigra species.

STAPHIS AGRIA VETERIBVS.

CAP. XIV.

Staphisagria Dioscoridis folia habet veluti Vitis siluestris, filia: cauliculos rectos, molles, nigros: florem fert llatidi similem: semen in folliculis viridibus, veluti Cicer, triangulare, asperum ex nigro subfolium, intus album, gustu acre. Cæterum, ubi flos Glasto similis, non de figura herbæ Cæsalpino accipiendus videtur, sed de colore, quem Glastum inficit.

Plinius lib. 13. cap. 11. Astaphisagriam & Staphim vocat, quam Vuam taminiam aliqui vocant falsò, suum enim genus habet: cauliculis nigris, rectis: foliis Labruscæ: fert folliculos verius quàm acinos, virides, similes Ciceri: in his nucleum triangulum. Maturæscit vindemiâ, nigrescitque, quum Taminia rubentes norimus acinos, sciamusque illam in apicis nasci, hanc non nisi in opacis: Hac ille. Qui sibi in hoc non constat, teste Cornario, quod Staphydem agriam falsò vuam taminiam vocari asserit: & quod paulò post de Labrusca dicit: Ita ac potius crediderim esse, quam vulgus Vuam taminiam vocat. Nam contra hæc lib. 26. cap. 13. in fine ait Vuam taminiam resistere phthiriasi, id est, morbo pediculari, his verbis: Nascuntur in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Vbæ taminia succo, aut Veratri, cum oleo perunctis corporibus, Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat: Hic itaque Vuam tamineam dixit Staphidem agriam. Nam de hac Staphide siluestri idem tradit Galenus lib. 1. cap. 7. secundum loca. Cornelius autem Celsus lib. 3. cap. 21. Vuam taminiam, *σαφισαγρια* Græcis nominari aperte dicit, quem sanè Plinius refellere voluisse videtur. In Scribonio appellatur Herba pedicularis: in Marcello vetere empirico, Peduncularia, eò quòd ped-

Tom. III.

diculos necat. Officinæ & græcam appellationem retinent, & Pituitariam vocant, itidem ut Plinius priori loco citato. Sed tamen Pedunculariam potius, quàm Pituitariam legendum censet Cornarius. Cur autem non æquè Pituitaria, à pituita, quam è capite ducit?

Staphidis agriæ si quis grana decem, aut quindecim, trita in aqua multa exhibeat, crassa per vomitus educunt, authore Dioscoride: qui autem hauserunt, obambulare debent: Et diligenter animaduertendum est, ut aqua multa assidue detur, eò quòd strangulationis periculum affert, & fauces vrit: Herba ipsa trita & cum oleo illita, ad morbum pedicularem, pruritus & scabiem facit: Commansa verò pituitam plurimam ducit: Cum aceto cocta si collatur os, ad dentium dolores prædest, & gingivas fluidas constringit: feruida oris vlcerata sanat cum melle: miscetur & malagmatis feruorem inducentibus.

Astaphidis agriæ nucleis ad purgationem vti non censuerit Plinius, idque propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam. Fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta Sandarachâ: Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores coquuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismos cicatricum, vlcerum manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen idem abdicauerit propter nimiam vim ardoris: Quidam eam Pituitariam vocant.

In Plinio in eo quòd dixit rheumatismos cicatricum, manifestus error est *οὐλας* i.e. cicatrices, pro *οὐλα* agnoscente. Dioscorides enim *οὐλα* *ἐνυα-πιδρα* i.e. gingivas fluidas habet: & alioqui cicatricum nulli sunt rheumatismi.

Galeno Astaphis agria aciem vehementer vim habet, ut pituitam de capite ducat, & valde extergeat. Quare etiam ad scabiem commoda est. Participat & vrente quadam facultate.

Apud Hippocratem morbi muliebris statuitur *σαφισαγρια* medicamentum, quòd illinatur ad anginam.

STAPHIS AGRIA.

Hirsutum habet Staphis agria caulem, cubito altiore, teretè in multos ramos diductum: in his folia longis hærentia pediculis, ampla, vitiginea, unde toti plantæ nomen comparatum, vel Ricini magnitudine, & diuisurâ digitatâ, pilosa: flores pediculis frequentibus, tum è foliorum sinu, tum ex caulis

fastigio, tum ex ramis insident, singuli suo, cærulei, è quinque foliolis hirsutis compositi, apicibus & staminibus foliaceis medium tenentibus semen rugosum, nigrum, angulosum, vridæ fa-

D d d 3

Pedicularia
vera.

cultatis vi-
statu os incen-
dit.

Hanc sunt
qui veram Pe-
diculariam.
quod sc. pedi-
culos & lendes
enecet, statuât
& eam quæ
Dioscoridi, Pli-
nio, Galeno, &
aliis veteribus
Staphis agria
dicitur, sed cū
descriptione
non planè res-
pondet, inquit
Tragus. Qua-
re dicam eam
Staphidis a-
grias speciem

esse, non ipsam Staphidem. Alij Pituitariam la-
tinè, *Speichel vourtz* germanicè appellant, quod
commandocata fetore multam pituitam tra-
hat. Ego germanicè *Leisz vourzel*, Pediculariam,
leiszmaerder: semen verò, *Meeusz vund Pseffer*,
q.c. Piper mirtium aut glirium appellabo. Porro
alijs *Biszmoniz*, g. rman. etiam vocant: Belgæ
leuyfrouyt, *leuyfpoedere*, Galli *Herbe aux pouls*:
It. *Stafusaria*: H. sp. *Yerua pioienta*, *Caparas* siue
Fabaraz & *Paparraz*: *Yerua pialheyra*: Angl.
Sreniusa ker.

Nom. lingua

Synon.

Staphis agria Trago, Matth. Fuchs. Dodon.
Gesn. hort. Lac. Turn. Lob. Adu. Obs. p. 393. Icon.
Plant. pag. 689 [vbi & vitifolia.] H. Lugd. Cæsalp.
Cast. Camer. & C. Bauhino: Pedicularis Cordo in
Diosc.

Quia autem vnanimi consensu præsens planta
Staphidem agriam Dioscoridis esse statuitur, non
absque ratione antiquorum appellationes adscri-
bimus. *Staphis agria* igitur Dioscoridi dicitur:
ασαφιδος Galeno: aliquib. *τρίφυλλον* [Trifoliū]
alijs *σησιο* [stisium] alijs *ασαφιδος* [Astaphida]: alijs
φθειροκτονον [Phthiroctonon, quasi pediculos ene-
cans: alijs *οφειλεον* [Phthicion]: alijs *απαθροπον*
[Apanthropon]: alijs *πολυιδης* [Polyides]: alijs
ψευδοπαθης [Pseudopathes: alijs *αρσενον* [Arse-
note] *Αgyptiis* *ισησα. ιδη* [Isesæede]: Has appel-
lationes alijs discutiendas reliquimus. Astaphi-
sagria, & Staphis Plinio: Latinis Herba pedi-
cularis, ab effectu, vnde & Phthiroctonon dicta
est, & nunc in græcia *φθειροκτονον* granum pedi-
cularium nominatur.

Locus

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthio-
lus, Dalmatia, Apulia, & Calabria frequentissima
provenit. Apud germanos non nisi in hortis sata
reperitur. Requirit terram cultam & irrigatam,
non nimium soli expositam, placet meridionalis
umbra: verno tempore seritur, semen colligitur
principio Iulij, iuxta Oliuerium de Serres: Do-
donæo tamen semen maturefcit & nigrescit cum
vindemia.

Tempus

RICINVS EX VETERIBVS.

CAP. XIV.

Diosc.

Cici aut Croton [*κίκι η κρότων η κρότωνα* quidem
nominata, a Crotonis animalis similitudine.]
aliqui, referente Dioscoride, Sesamum siluestre

[*σισαμων αγγιον*] alij Sefeli Cyprium [*σεσέλι κύπειον*]
appellant. Ricini verò nomen [*κρότων*] accepit à
similitudine quæ est illius semini cum ricino a-
nimali. Arbuscula autem est parvæ Ficus, folio Pla-
tani, at maiore, læuiore & nigriore: ramis, cau-
dicibusque canis in Arundinis modum: semine
[alijs fructu] in vis asperis, quod decorticatum
ricinum animal representat. Ex eo oleum nomi-
ne cicinum [siue ricinum] exprimitur, cibis qui-
dem ineptum ac fœdum: sed alijs lucernis &
emplastris vtile, [Hodie in Officinis non est in
vfu: de eo vide plura apud Diosc. lib. 1. cap. 33. &
apud Plinium lib. 15. cap. 7.] Grana numero tri-
ginta [Matth. tria] purgata & trita pota, pituitam,
bilem, aquasque per aluum extrahunt, ac vom-
itiones etiam cient. Veruntamen admodum ingra-
ta laboriosaque est eiusmodi purgatio: siquidem
valenter stomachum subvertit. Tusa verò & im-
posita eadem varos & vitia cutis à Sole contra-
cta depurgant. At folia cum polentæ polline tri-
ta, oculorum œdemata inflammationesque le-
niant. Eadem seu per se, seu etiam ex aceto illita,
lactis vbertate turgentis mammas cohibent, &
erysipelata restinguunt.

Theophrastus aliarum arborum folia ipsa si-
biplis similia esse dicit, sed Populi, & Hederæ, &
eius, quæ Croton appellatur, dissimilia & figurâ
alterata. In hac enim noua rotunda sunt: vetu-
stiora angulosa. Et hæc lib. 1. hist. loquutus, repe-
tit lib. 2. de caus. cap. 22. Foliorum transfiguratio
percipitur in Crotone. Nam postquam cum ro-
tundo principio proveniunt, in angulum deinde
se colligunt: quasi formam istam suæ perfectio-
nis demum capere debeant. Quod ita fit, quia res
simplex facilius est, quam multiformis: & princi-
pium rē difficile peragere nequit, quia debile est.

Galeno Ricini semen, quod & purgat, exter-
gendi & discutiendi vim habet. Ita & folium, sed
omnino debilius. Oleum verò ex semine calidi-
us, & magis tenuium partium est, quam oleum
commune, & propterea discutiendi vi præditum.

Galen.

Guiland. in epist. ad Andr. Patricium multâ
verborum contentione, magna constantia & as-
seruatione irrevocabili tueretur atque defendit,
Ricinum hic à veteribus descriptum esse He-
bræorum *kikajon*, idque etiam contra omnium
interpretum sententiam: atque tum ex Hierony-
mi verbis, tum ex Arabica, Syriaca, & Maurita-
nica dictione comprobat.

Eandem Stirpem, quam scilicet Deus Ionæ
Prophetæ iuxta Niniven pro umbraculo præpa-
rauit, & quæ subito à verme corrota est [cuius
fortè imaginem fructus adhuc hodie etiam im-
pressam retinet, si opinari haud nefas sit] & col-
lapsa, Ricinum fuisse, Arias Montanus in comm.
suis in Ionam quoque contendit, & *κικαίον* He-
bræis dici euidenter ostendit. Idem etiam super
per hac re concludit contra August. & Hierony-
mum Lambert. Danæus suis in Ionæ c. 4. Comm.
kikajon Ricinum interpretans. Ac eius etiam
meminit L. G. Stuckius l. 3. antiq. conuiual. citans
Levinum Lemnium cap. 33. de Herb. biblicis, &
Ariam Montanum, eadem cum iis docens.

RICINVS VVLGARIS.

Ricinus insigni auctu celeriter adolescit, cau-
le crasso, ltriato, glauco, geniculato, inani,
trium, quatuor & plurium cubjtorum, Dodonæo
superius

Descriptio

superius ramoso, ex obscura purpura nitente & glabro; candido videlicet, deterfo, tenui instar farinae, puluere, quo veluti conspersus subinde apparet: folia ampla, Cordo Platano & Aceri similia, digitata: in septem, octo, aut nouem, acuminata, ferrataque segmenta, in quorum singula neruus è folij centro exporrigitur, diuiduntur, atrouirentia, splendida & interdum acetabuli instar concava, porissimum loco quo segmentorum nerui coeunt, vnde & pediculus auerso folio oritur dodrantalis, purpurascens, concavus: quanto autem superiora fuerint folia, tanto etiam ampliora existunt, sic ut ex his petalum equantia sit reperiri, nullum è vulnere lac manantia: flores longâ serie thyrsoide surculo peculiari racemati insident,

è sanguineis, crispisque staminibus, quæ terna è fructus rudimento emicant, conflati: quibus muricata vascula triquetra succedunt, quæ semina claudunt oblonga, Ricini animalculi æmula, Dod. foris linida & maculosa, interiore medullâ candidâ, quæ capitulis per maturitatem fissis ac rimas facientibus, cum impetu exiliunt: ac præter flores videre est in eodem thyrso muscosa glomerata nucamenta coloris herbacei, quæ nullo relicto fructu tandem marcescunt: radix subest simplex, longa, crassâ, dura, candida, crebras circumcirca fibras emittens.

Bellun. apud Alii. vocat Cataputiam maiorem, Venetorum vulgi *Mirasol*, & Granum regale quorundam. Brunfelsius Cataputiam arborescentem esse, vel palmam Christi suspicatus est. Tragus, qui huius purgatione non delectatur, Dioscoridis Croton asserit, auctoremque adducit M. Virgilium in Hetruria & Thracia Phaselum Romanum vocari.

Monachi in Mef. dist. 12. cens. 386. Brassavolam admittantur dicentem, interpretem Serapionis etrasse interpretando Cheruam esse Cataputiam maiorem: quin ipsum deceptum autumant. Serapioni, inquit, Cherua dicitur Cataputia maior, Mesueo Albemefuch maius: Granum regium: Ricinus, Cici seu Cicum Dioscoridi: nonnullis Pentadactylus, Custos horti, Heliotropia, Girafolis, Mirafolis, & Sponsa Solis: Incolis Fieghiera del inferno: Auerrhoi 5. coll. Halbarea.

Σίκι η ρότον Græcis dicitur, Ricinus Latinis, ut Trago, Matth. Fuch. Dod. Anguill. Cordo in Diosc. & hist. Gesn. hort. Lac. Lon. Lobel. Adii. Obs. 392. & Ic. Pl. [vbi & Cerua maior, Cataputia maior, Granum regium Mesue] Cæs. Cast. H. Lugd. & Tab. Cici Gesn. hort. Ricinus vulgaris Camer. Ricinus maior Eyst. Ricinus, kerua Tripoli Rauwolf. Cerua aut Cataputia maior, Frag. Palma Christi Gall. Magus Christi Offici-

narum Corn. Silloryprum Herodoti Gesn. cat. Ricinus i. siue minor C. Bauh. phyt. Eid. pin. Ricinus i. siue vulgaris: Foliis ludit, inquit: quare Theoph. i. hist. cap. 16. [ut iam antè annotatum] Crotonis folia initio cum proueniunt, rotunda sunt deinde in angulos formantur: tanquam perfectè articulata: Ratione loci magnitudine variat: nam hominis crassitudine in Hispania Clusius, & magnas arbores in Creta Bellonius vidit, ut scalis admotis conscendi debeant: ex quo apud Hispanos oleum conficitur, quod oleum Ficûs infernalis nominant, Monarde & Fragolo monentibus. Fit etiam in orto Eystettensi mentio Ricini minoris, qui omni ex parte prædicto magnitudine cedit.

Germ. dicitur *vreunderbaum*, siue *vrovndelblaum*, *Creutzbaum*, *Tourckischer hanff* & *Kœmischenhanf* agyris aliquibus: *Keouschische Bonen*: vel *Koamische Bonen*. Semen ipsum *Zeckenhorner*. Nam Ricinus animal, Cornario perhibente Germanis *Zeck* appellatur. Belg. *vreunderboom*, *Mollencruyt*. Gall. *Palme de Christ*. It. *Girasole*, *Mirasole*, aliquib. *Fagiolo Turchesco*. Hisp. *Figueira del inferno*. Angl. *Palma Christi*: Clus. in stirp. nomencl. pannon. *Sar fin*. Officinis passim Cerua siue Cataputia maior.

In Aegypto spontè nasci auctor est Matthiolus. Loc. & Seritur in hortis, tum apud Germanos & Gallos; Tempus tum & alibi, non modò ad spectaculum, verum etiam aduersus talpatum iniuriam, quas ferunt Ricinum fugere. Annuæ verò in Germania stirps est: perficitur eodem quo sata est anno: semen, si Aestas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos restat annos, vbi in maiorem exerceat altitudinem.

Vires & vsus ex Dioscoride, Plinio, & Galeno priori capite adscripsimus. Eadem ferè de granis istis, quæ Dioscorides, Mesues habet, sed quinque aut septem, vel ad summum quindecim numero tantum exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, colli, iuncturarum, & coxendicis doloribus vtilia; & cum aqua casei, vel lacte caprino, hydropicis prodesse. Matthiolus suspicatur in Dioscoridis exemplari subesse mendum. Grana enim triginta feminis non sine periculo vitæ dari posse, nostro iudicio, rectè statuit, Quo fit ut cum Orbasio legat tria grana, non triginta.

RICINVS MAIOR AMERICANVS CVRCAS dictus, & Faba purgatrix Indiæ occidentis.

Clusius Ricinum Americanum sic describit: Hoc Ricini genus, inquit, ego vidi quod ante aliquot annos ex America adferri cepit, vulgari paullo maius, cuius operimentum, seu siliqua illa triangulari, quæ semina continet, tuberculis asperis non est obrita, ut in vulgari; sed

Brassavolam
cataputiam.

Synonyma.

læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrum tamen & non maculosum, vt illud. An arbor quæ Curcas Americorum profert similis sit Ricino in Hispania & Creta prouenienti, planè ignoro, cum qui inde fructum attulisset, arboris formam describere non posset.

Synonima.

Clus. apud Monardem [qui Hispanorum Ficum infernalem, Arborem cum fructu, tum foliis Ricino similem, sed in maiorem altitudinem ob soli vbertatem excrecentem, vocat] Ricinus Americus, & Curcas Americorum, Ricinus Americus Lob. Obser. pag. 392. Icon. Plant. pag. 688. H. Lugd. pag. 1790. Tab. & Ferd. Imperato, qui ab aliquibus Dende falsò existimari refert. C. Bauh. phyt. & pin. Ricinus 2. siue maior Americanus: Camer. Ricinus Syriacus.

Habeo ex dono Illustrissimi mei Principis, à Paludano missum.

Vires & vsus

Mirificâ, vt aiunt, purgandi facultate prædium: nam etiam si dimidia tantum vnus grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare relatum est Clusio. Gelisco, nouæ Hispaniæ prouincia, oleum, seu liquor quidam adfertur, cui Hispani, Oleum Ficus infernalis, nomen indiderunt, eò quòd ex arbore Ricino simili elicatur. Eadem verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Dioscorides, h. e. confuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hæc eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum isto modo quàm expressione facilius elicatur.

Morbi frigidi.

Magnis viribus pollet, veluti experientiâ & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in Hispania. Omnes morbos ab humoribus frigidis prouenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatusque discutit, præsertim ventris, eamque ob causam non modò in Anasarca vtile, sed in omnibus hydropis generibus, si, ventre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore commodo exceptæ sorbeantur: etenim aquas euacuat: quod etiam minore noxa facit clysteribus iniectum. Venterculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttulae sumantur. Efficaciùs subuenit ilei doloribus, vt experientiâ didicit Monardes. Articulorum morbis, à causa non admodum calida natis, auxiliatur, humorem euacuando, si aliquot huius olei guttæ pingui iure gallinæ dissolutæ sumantur. Contractos artus, si eo inungantur, curat, neruos molliter distendendo, stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte atque iure pingui propinentur. Ad ploras & vlcera capitis manantia valet: confert aurium doloribus, & surditati: omnibus præterea cutis vitiiis, præsertim faciei: varòque mulieribus plerumque infestis, illitu expurgat.

RICINVS PARVS ORIENTALIS,
Dende dictus, quibusdam
& Faba purgatrix.

ocus

Fructus hic, pro Dende Auicennæ ex Creta delato mihi à Bernh. Paludano, qui est Fabæ

purgantis Indiæ Orientalis nomine eundem misit, & ab Ill. Medico à Saxonia, ac etiam fratre C. Bauhino oblatus, est dimidio minor Ricino Americo, cortice rectus cineritio, maculis hinc inde pullis asperso, gibbo, altera parte elatiore, pauloque planiore, tribus interdum eleuatis costis còspicuo: cortici vulgari simili, tenui pellicula inuolutus subest nucleus, bipartitus, consistentiâ Ricini maioris Americi, sed colore pallido: saporis non ingrati, acris, & fauces diu & multum velli-

Descriptio

Huius icon exprimitur præcedenti capite in tabella Ricini maioris Americani, loco infimo. Et aliæ eiusdem hic ex Imperato traduntur Icones.

Icones

Porro Ricinum paruum Orientalem sic describere videtur Monardes: Fabæ purgatrices, quæ Carthagini & Nomini Dei nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt Ceparum tunicula exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, &c. vide inter vires.

Aliquot peregrines fructus Fabæ purgatiuæ nomine insignitos accepit Clusius:

sed nullus ipsi conspectus est, qui Fabæ purgatiuæ Monardi descriptæ conueniret. Nos contra, nostro Ricino Orientali, & Fabæ purgatrici, siue Dende, has purgatrices subiungimus. Quare lectorum erit iudicare an conueniant, nec ne.

Semen plantæ dictæ Mauritanis Albelmoluch, à Serapione aliisque Arabum antiquis scriptoribus descriptæ sub nomine Dende, hodie apud eandem nationem in frequenti est vsu ad corporum euacuationes. Quia magnam habet similitudinem cum semine Cataputiæ multi idem putarunt cum Ricino Americano quamuis falsò, inquit Imperator. Serapio cæterique Arabes tres species Dende describunt, Chinesem, Indicum, & Saharicum ex quibus Chinesem semen fert crassitudine & similitudine Pistachiorum

Albelmoluch
Mauritanorum

Synonyma

Causa

Vires

Temperamentum

Fructus

Synonyma

rum : Sahaticum magnitudine seminis Cataputiae : Indicum verò mediæ proportionis inter illa duo. Idem præ alijs celebrat Chinense : Sahaticum verò reicit propter operationis tarditatem & flatu quos generat, & alia grauissima symptomata quæ producit assumptum. Repurgari debent semina ut idem docet, à cortice extimo, & lingulis interioribus, à quibus maximè periculum imminet. Habent namque vim causticam & carnis corrupticem, ut vel sola masticatione tactuque labiorum colorem immutent. Vnde mirari subit à tam eximie calido pharmaco causari posse flatu. Nos uti non asseruerimus Auicennæ Dend siue Dende nostro Ricino partio Orientali conuenire : ita etiam negare nolumus, inter obscuram & Barbaram eius delineationem. Lectores poterunt apud Auicennam legere, quæ fusè de Dende scribit.

Synonyma

C. Bauh. pin. Ricinus 4. siue Americanus falsò creditus : Dende Serapionis, & Abelmoluch Mauritanorum, Imperato : Serapioni, species tres sunt, Seni, Sahati, & Indiat Imperatus legit, Chinense, Indianum, & Sahatense, minùs probatum.

Cautio.

Fabæ purgatricis tenuis pellicula cum cortice abicienda est ; alioqui tantà vehementia superne & inferne purgant, ut in vitæ discrimen fumentem coniciant. Assandæ autem sunt, ut illarum acrimonia infringatur ; deinde in puluerem comminuendæ. Datur hic puluis vino aut saccharo exceptus : ad cochleare vnum ; deinde haustus vini sumitur. Apud Indos hoc medicamentum celebre est ob sumendi facilitatem : nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multò lenius & facilius, quàm Nuclei pinei cathartici, Auellanae purgatrices, & alia id genus medicamenta. Dantur in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis. Dosis esto assaratum à quaternario numero ad senarium, plurimumve aut pauciorum, pro ægri viribus. Calidæ in secundo, siccæ in primo, Fabarum vulgaribus similium, quæ vomitum cient & aluum valenter purgant meminit Ferd. Lopez de Castagneda capit. 78. lib. 7. Hist. Indicæ.

Vites

Temperam.

ERAWAY RICINI PVSILLVM GENVS.

Eravay.

Valichius Syuertz anno 1599. redemerat de nautis ex America reducibus, Eravay, Ricini pusillum genus, quale ex Guinea etiam aliquoties aduehi meminit Clusius in Exot. l. 2. c. 27. Eo porro nonnullos empiricos aduersus varios morbos uti, non semel obseruabat : etenim quum vehementer purget, succedit illis interdum ex animi sententia : eam ob causam valde commendabant, & tanquam peculiare secretum sibi reseruabant.

Synonyma.

C. Bauh. pin. Ricinus 3. siue Americanus minor : Eravay Clus. Exot. lib. 2. cap. 21. & Ricini semina exigua, eodem lib. cap. 25. sub fructu nono. Vter ex fratribus melius docet ? An Eravay à Ricini seminibus distinguitur ?

RICINO SIMILIS FRVCTVS.

Inter exoticos fructus, qui anno à Christi natiuitate 1601. ex Orientali India aduecti fuere, præter eos, quos in certas classes distribuere poterat, quatuor videbat, qui antè non conspecti

Tom. III.

ipsi fuerant. Horum autem quartus Ricini fructus valdè æmulabatur, nam triangularis erat

& in tres cellulas distinctus, quarum singulæ semen continebant rugosum, ut antè maturitatem lectus fuisse videretur, nigrum : exterior cortex fuscus & glaber erat, pendeatque inter quinque foliola longiuscula & latiuscula [quæ medium fructum tegebant] è pediculo semunciali, satis firmo.

Synonyma.

C. Bauh. pin. Ricinus 5. siue

Ricino affinis fructus : exoticus fructus 4. Clus. exot. lib. 2. cap. 24.

TOXICVM IN GENERE.

CAP. XVI.

Toxicum Dioscorides in præmio libri sexti inter ea plantarum ramofarum herbarumque genera reponit quæ exitialem ac maleficam vim sortita sunt, quorumque sæpè continuo vñ homo in perniciem agitur. Consequenterque quæ priuatim Toxico conueniunt auxilia, eiusdem libri capite 20. sequentibus docet. Toxicum [τοξικόν] ex eo appellatum creditur, quod Barbarorum sagittæ eo illinerentur [Plin. tingerentur.] Qui biberunt haud ita multò post labiorum & linguæ inflammatione prehendantur, iisque furor mentis incoëritus varias imagines obuersat : quare vix medicinæ locus est, ratioque qui hauserunt, incolumes euadere contingit. Vinculis attamen cohibendi, ut vinum dulce [Ald. passum] cum rosaceo bibere, protinusque remouere, ac Rapi quoque semen ex vino haurire cogantur. Priuatim verò iis conuenit Quinquæfolij rad. xitemque hircinus sanguis, aut caprilus eodem modo sumptus : proficit & Roboris, Fagi, aut Illicis cortex cum lacte tritus. Profunt etiam Mala cotonea in cibo sumpta, aut trita [non habet Ald.] cum Pulegio & aqua bibita. Amomum denique bene facit, ut & Balsami semen [βαλσαμον καρπός. Vet. tamen καρπός ὁμῶς λαμβανόμενος, i. e. fructus similiter sumptus] ex vino. Quod si qui periculis defuncti sunt, longo tamen tempore in stratis decumbunt, ac ubi surrexerint, sui impotes ac velut attoniti [ἐπτονημένοι. Manardus legendum censet ἰφθιμένοι, i. e. tabefacti. Et tale quid etiam habet Auicennas cap. de Napello, qui Toxicum esse videtur, Sarac.] reliquum vitæ tempus transigunt. Et hæc Dioscoridis de Toxico verba refert etiam P. Ægineta lib. 5. cap. 54. Quia & Aëtius tetr. 4. sem. 1. cap. 70. ferè eadem cum Dioscoride habet, inter alia, alexipharmacum, corticem quercinum commemorans tantum. Cum tamen, teste etiam Galeo lib. 2. de antid. cap. 7. si quis Toxicum ebiberit, auxilium quoque afferat vinum dulce, oleum ro-

Eccc

farum, sanguis captinus, semen Napi contusum ex vino, Polygoni succus. Plantaginifve, aut Origani, vel Thymi etiam aliquantulum vino admistum.

Tullon cor-
rupte Avic.

Signa porro quæ ab Avicenna [qui lib. 4. fen. 6. tr. 1. summa 2. cap. 29. nominat corrupto vocabulo Tullon.] ponuntur in eo qui hauserit Napellum, sunt eadem his quæ hîc à Dioscoride & Paulo scribuntur in iis, qui Toxicum biberint.

Vtrum autem Toxicum frequenter nominatum à scriptoribus, sit reponendum inter Aconiti genera, nunc discernendum est. Promotus Græcus fuit huius sententiæ Toxicum fuisse non simplex genus stirpis, sed venenum quoddam compositum. Sed Mercurialis de venen. lib. 2. cap. 10. putat Toxicum, neque fuisse apud veteres vllum genus stirpis venenatæ, neque medicamenti venenati compositi. Sed appellatum fuisse Toxicum omne veneni genus, quo tela & sagittæ venenabantur, quæ à Græcis vocantur *τοξά* seu *τοξήματα*. Vnde cum inueniatur [apud Virgilium Æneid. 9.

Vngere tela manu, ferrumque armare veneno.
Itemque apud Ovid. lib. Trist. 3.

Nam volueri ferro tinctile virus inest.

Veteres consueuisse tingere sagittas Napello, Aconito Pardalianche, Elleboro, & plerisque alijs succis venenatis, tum simplicibus, tum mixtis, sit ut putet, omnia hæc & potuisse & posse hoc tempore appellari toxica, scilicet à sagittis, quæ tinguntur ipsis.

Certa vene-
ni species.

Gorrh. defin. *τοξικόν* apud Antiquos certam quandam speciem veneni terribissimi fuisse concedit quidem, nec tamen quid esset constare arbitratur. Plinius cum scribit auctores esse qui à Taxo arbore toxica denominent venena, meritò controuertitur. Sunt enim hæc duo genera venenorum manifestò distincta apud Nicandrum & Dioscoridem, suntque tam sibi aduersa vtriusque symptomata, ut iure dubitare liceat. Taxus vniuerso corpori frigus infert, &c. Toxicum verò inflammationes & furorem. Toxicum porro, vti diximus, inter herbas exitiosas cum Taxo paratim nominatur & describitur.

contra Plin-
ium

Apud Galenum lib. de Ther. ad Pisonem cap. 10. scripta est quædam historia Helenij, qua videtur existimasse Helenium esse venenum, quo tingebantur sagittæ, & quia certum est apud stirpium scriptores Helenium non fuisse, neque esse venenum, sed herbam quandam aliam ab Helena repertam, Iul. Scaliger in comm. ad librum Aristotelis de plantis putat locum illum Galeni ita esse corrigendum, ut locò Helenij scribatur Velenium, sc. *ἀπὸ τῶν βέλων*, h. e. ab armis, & sagittis, quasi, eo in loco vsus sit hac voce populari & romana, quæ idem significat, quod sonat apud Græcos vox Toxici. Et certè hæc coniectura Hier. Mercuriali non displicet, etsi enim huiusmodi vox, nimirum Velenium, non reperiatur apud scriptores Græcos, nihil refert, quia vox est materna populi Romani, & Galenus solet interdum vsurpare huiusmodi voces, quemadmodum 7. m. m. nominat decoctam, quæ vox erat non græca, sed populi Romani.

Velenium

Toxico veneno, ceu antè obiter insinuatum est, venena cuncta, quibus sagittæ tinguntur, generali appellatione denotantur. Huiusmodi sunt [stirpes intelligimus] Aconitum, Napellus, Taxus, Dorycnium, Sardoia herba, Cicuta, ec. Ladanum etiam quod in Syria atque Africa sit, auctore Plinio, Toxicon vocatur.

ACONITVM IN GENERE.

CAP. XVI.

IN Aconiti historia tradenda eum obseruamus Iordinem, quo ipsemet auctor id nobis delineandum proposuit.

Aconitum igitur iuxta Theophrasti auctori-
tatem, in Creta atque Zacyntho, sed plurimum, optimumque in Heraclia Ponti. *Folium* habet Cichorio simile [*κίχωριώδες* : sed fortasse legendum cum Dodonæo *βατραχιάδες* : Gesnerus autem *πλατανώδες* legit : quod & Dioscorides Platanii folium ei tribuat, & ipse eâ facie Lupariam suam, cuius flores esse ait, nouerit.] *Radicem* figura coloreque Nuci [*κάρυξι* ita Gesn. cum Gaza vertit, aut etiam *καρυκί*, i. e. aridæ ficui Dod. addit : sed neutrum legendum, quin potius *καρίδι*, i. e. Squillæ :] simile, & vim in hac lethalem : *fructus* est herbæ, non humilis materiæ : brevis est herba & nihil superuacui habens, sed frumento similis : [ita Gaza. Alius sic : Herbæ autem semen est, non furculosæ materiæ. Brevis tamen herba ipsa nequicquam egregium habens [hæc omittit Dod.] Tritico similis. Cæterum, *καὶ ἐν περιττόν*, nihil egregium, vel eximium, vertit quoque Marcellus, & probat Gesnerus : quasi dicatur, etsi maximè venenosum sit Aconitum, & miris facultatibus præditum, nihil tamen herba ipsa insigne habet, aut admiratione dignum, nisi radicem fortassis.] non tamen semen illi spiceum [semen tamen in spica non habet, Gesn. Matthiæolus nescio quomodo negationem non vidit; & semen in spica, velut frumentum habere falsò scripsit.] nascitur vbique, & non in Aconis solum, à quibus habet nomenclaturam. Est autem vicus in Periandynorum [Dodonæo attestante, alij rectius Mariandynorum legunt. Theophrastus, inquit Gesn. de Lupo, loquitur de secundo Dioscoridis Aconiti genere. Non Periandynorum, ut græcè & latine legitur, & à Marcello aliisque citatur, sed Mariandynorum legendum est : sunt enim Mariandyni populi vicini Paphlagoniæ, ut Dionys. Afer scribit, & eius interpretes Eustathius, &c.] agro. Amat maximè locos petrosos. Non vescitur eo ouis, neque vllum aliud animal. *Componi* id quodammodò ferunt ad operandum, & hoc non cuiusvis esse [Gaza, confici ad officendum modo quodam enarrant, nec nosse quemque.] Et ideo Medicos componendi ignaros pro corrodente vti. Etsi ad alia quædam bibatur, nulum sui sensum inducere, neque in vino, neque in aqua multa. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, videlicet duobus, aut tribus, aut sex mensibus, item anno : nonnullos etiam duobus annis elapsis. Pessimè verò illos de vita decedere volunt, quibus plurimo tempore corpus consumitur; facillimè quibus statim [qui plurimum temporis resistere possint, quod paulatim tabescat corpus & languore pereat diuturno; facillimè illos, qui confestim obeunt, Gaza.] Nullum autem aliud pharmacum repertum esse, quod nasceretur, sed quædam auxilia his qui illud ingesserunt, excogitata esse. [Remedium nusquam esse compertum, sed falsò dici quoddam aliud resistens illi adhiberi. Gaza.] Nam incolæ seruasse quosdam non herba, sed melle & vino & quibusdam eiusmodi : atque id rarò factum, summaque difficultate. Aconitum verò inutile ijs esse qui præparare ignorent, nec licitum

Theoph.

Locus

Matth. 16
psus

Theoph. 16
viger.

Lapsus
vundam.

licitum possidere, sed capitalem pœnam institutam. Temporis differentiam pro collectionis ratione sequi autumant, mortes collectuum temporibus cōpares euenire. *Hactenus Theophrastus de Aconito.* Ea autem neque Plinius, neque Dioscorides de posteriore Aconito habet: vno excepto, inquit Cornarius, quod Dioscorides etiam radices *πλεκτηναις καὶ δὲ σκ* comparauit, id est cirris Squillarum. Quamquam in Theophrasto non *καὶ δὲ σκ* sed *καὶ δὲ σκ* legatur, & Nuci, non Squillæ Gaza verterit.

De Nepæ [ita Gaza malè *σκόρπιον* reddit] vocatæ radice, quàm 9. hist. c. 14. figura scorpionum similem ait, vilemque ad eius ictum, sub Telyphono, planta diuersa à Scorpio spinoso, cap. 19. sequentibus agit. Telyphonon aliqui Scorpion vocant, eò quòd radicem similem scorpio habet: hoc super scorpionem derasum, ipsum occidit. Si verò quis veratrum album inspergat, rursus resurgere dicunt. Interimit & boues & iumenta, & oves, & in summa omnes quadrupedes eodem die, si radix aut folium in pudenda ponatur. Vile verò est ad scorpionum plagam potum. Folium habet simile Cyclamini: radicem, velut dictum est, scorpio similem. Nascitur velut Gramen, & genicula habet: amat loca umbrosa. Si autem vera sunt quæ de scorpionibus dicuntur, iam etiam alia huiusmodi non incredibilia existunt.

Dioscorides duo ponit Aconiti summa genera. Vnum, quod aliqui Pardalianches, alij Cammaron, alij Thelyphonon: alij Myoctonon, alij Theriophonon [Ruell. Theriophonon] vocant, & folia habet tria aut quatuor, similia Cyclamini, aut Cucumeri [*σύνιος*. Marc. Cucumeri filu.] sed minora [*μικρότερα*: nam perperâ legunt Dioscoridis exemplaria *μακρότερα*, Dod.] & subaspera [*ὑποτραχέα*, quidam verò subhirsuta, Marcell.] caulem palmi altitudine: radicem similem scorpionum caudæ, Alabastrum modo splendentem. Hæc scorpio admota, resoluere ipsum dicitur: excitari autem rursus Veratro appposito. Ammiscetur & ptularibus dolorem eximentibus compositionibus. Occidit & pantheras, & fues, & lupos, & omnes feras, carnibus inditum & obiectum. Aconitum alterum [iuxta Gesnerum qui relictanea retinet] sunt qui Cynoctonon, qui Lycoctonon, qui Cyanon leucon, Romani Colomestrum appellant. Huius tria genera sunt: vnum quo venatores, duo quibus Medici vtuntur. Ex his tertium, quod Ponticum plurimum in Italia Iustinis montibus nascitur, antè dicto [Gesnero altero, quo Medici vtuntur, quod non descripsit, vt neque venenositium] efficacius: Platani folia habet, sed magis incisa [Gesner. *μᾶλλον ἐσθλαμένα*, pluuiibus quàm Platanus incisuris diuisa, Marcell. & Ruellius: sed licet etiam profundiores non crebriores incisuras accipere:] multoque longiora [Gesner. Ruellius & Matthioli, qui *μακρότερα* legerunt: breviora, Marcellus qui *μικρότερα* legit: quam vocem commodius fortè latine reddas minora vel angustiora] & nigriora: caulem instar pediculi in Filice, glabrum, altitudine cubitali, & aliquando maiore: semen in siliquis quadrantibus oblongis, radices cirris marinarum Squillarum similes & nigras: quibus ad venationem luporum vtuntur, crudis eas carnibus imponentes: quæ in cibo ab illis sumptæ eos enecant: *Hæc Dioscorides.* Hic tamen dissimulandum non est, verba illa, Huius tria genera, &c. in vulgatis codicibus

Tom. III,

Græcis exarata non esse, sed statim huius Aconiti nominibus, natalem & descriptionem subiungi, sine vlla generum distinctione: quæ nec in Orbasio reperias, & Marcell. vt spuria respuit.

Sed antiquorum inquit lib. 27. cap. 2. Plinius, curam diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorum ocysimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus scemini sexus animalium eodem die inferre mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calphurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiicit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrare de spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule: ideoque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur eius ad inferos aditus, gigni. Hoc tamen in vsus humanos vertere, scorpionum ictibus aduersari experiendo, datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inueniet quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, quum venenum in visceribus reperit: minumque, exitalia per se ambo quum sint, duo venena in homine commoriantur, vt homo supersit. Et paulò post: Torpescunt scorpiones Aconiti tactu, stupentque pallentes & vincti se confitentur. Auxiliatur his Elleborum album, tactu resolueret ceditque Aconitum duobus malis, suo & omnium. [Locum hunc esse corruptum nemo hoc vsque animaduertit: Cum tamen non facile possit intelligi, quomodo Aconitum duobus malis cedat, suo scilicet & omnium: nec verus codex ita habet: fortè legendum ita: Ceditque Aconitum duobus malis suo dominio, proclui lapsu vocis *Dominio* in voces *& omnium*.] Et rursus: Tangunt carnes Aconito, necantque gustu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam Pardalianches appellare. At illas statim liberari morte, exciementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc vt nouum nasci, quoniam feris ratio & vsus inter se tradi non possit. Putendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis nosse, præter hominem. Sed maiores oculorum quoque medicamentis Aconitum misceri, saluberrimè promulgare, apertâ professione malum quidem nullum esse, sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit Aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet Cyclamini aut Cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta [Plinius legisse videtur *ὑποτραχέα*, pro *ὑποτραχέα*, subaspera, Dal.] Radicem modicam, cammaro similem marino: Quare quidam Cammaron appellare, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum, Scorpionum modo, quate & Scorpion aliqui appellare. Nec defuere, qui Myoctonon appellare mallent, quoniam procul è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cauitibus, quas aconas [*ἀκόναι* saxa ne puluere quidem tecta, *ἀκόναι*, cotes, Dal.] nominant. Et ideo Aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij, quoniam vis eadem in morte esset, quæ coribus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur. *Huc vsque Plinius*, qui de vno & priore Dioscoridis Aconito scribit variegatius quàm ille, eadem omnia tradens, & plura insuper ad-

E e e e 2

dens. De posteriore Dioscoridis Aconito, velut sibi ignoto, penitus silet: Theoph. seorsim de Thelyphono agit, & seorsim de Aconito, velut ab illo diuerso. Quæ autem de Thelyphono prodidit, ea omnia, inquit Cornarius, ad prius Dioscoridis Aconiti genus pertinent, velut etiam Plinius transcripsit.

*Aconiti
sumpti signa*

Porro de Aconito hæc passim apud Plinium leguntur. Pantheras perfricatâ carne Aconito Barbari venantur: occupat ilicò fauces earum angor, quare Pardalianches appellauere quidam, &c. Aconitum statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit, & subinde, potissimum cum qui biberunt, exurgere conantur, vertigines effundit: lachrymas ciet: grauitatem pectori & præcordijs adfert, simulque crebri spiritus disillantur. Oleum balsaminum aduersatur Aconito ex lacte potum, ex Heraclide verò Eryngion in iure anseris decocta: Ornasi item ius, ac vitulinum seuum, & castores ex lacte, aut aqua. *Hæc ille.*

Cæterum, Panthera cum Pardalianches venenum ederit, stercus hominis quærit: eo enim ipse iuuatur. Quocirca venatores stercus sibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat, petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseverans, in se efferenda emoritur.

Locus

Hoc Acheronea littora gignunt, authore Nicandro in Alex. pharmacis, vbi vorago irremediabilis inferni, & vrbes Priolai subuersæ resonant. Cuius omnes dentes, & superius palatum, gingiuaque adstringit amarus potus. Circa verò prima voluitur pectora malo errore grauans, Viri cor conscendens. Calamitate verò mordet summum ventris imi, non clausum attollens os ventriculi. Portæ autem obstruit principia, primum coli. Vbi omnis morralium confertim inuehitur cibus. Semper verò ex luminibus humidis substillat sudor. Ipse verò ventriculus turbatus [inflatus] sursum quidem eructat spiritus: plurimi verò intus supra medium vmbilicum flatus sedent. In capite verò onus inimicum, sub temporibus verò palpitatio densa [crebra] infertur. Duplicia videntur oculis, qualia meraco noctu domiti vino &c. [tradit verò & ipse Nicander hausti Aconiti remedia: quæ apud eum videnda relinquimus, ea in genere tum ex eo tum ex alijs dilucidius tradituri.] Idæ in conuallibus, Phalacraeis saltibus fœminas necans, *θηλυφονον*, & Cammorum. In cautibus verò fœminam Aconitum producit in cacuminibus. Hæc Nicandri verba Diphilus ira interpretatur. Aconitum ex vomitu aiunt factum. Est verò plantæ radícula, similis Gramini, cuius potio amara cum sit, os quidem omne constringit: cor autem mordet. Spiritum verò ob refrigerationem pulmonis præcidit, singultus crebros perficiens. Ideo etiam stomachum continuò se mouentem impediens claudit. Ventrem verò flatibus implet & colon. Temporibus verò palpitationem exhibens, & capiti onus, & membris sudores dementes facit & debiles. Aconitum species plantæ est, quod vocant ex accidente Pardalianches, quod pereat ab ipso Pardalis. Ille verò remedium habet humanum stercus. Et non prius comedunt illud [scilicet Aconitum] pardales, nisi habeant stercus vicinum, vt statim offendant auxilium. Pastores igitur oletum suspendunt in arbore. Deinde postquam comederint pardales Aconitum & impetum faciunt in stercus, retrahunt verò illud pastores, & circumsilientes moriuntur.

Veluti obij

Memorat Aristoteles de animal. Aconitum ex vomitu Cerberi apparuisse. Recensetur enim Cerberum ex inferis emeruisse, cumque non posset sustinere Solis radios, euomuisse, & ex ipsius vomitu hanc natam esse plantam. Acheron autem esse fluius in Heraclea Ponti, vbi infernalem canem Hercules eduxit. Hæc inter alia Diphilus Nicandri explicaturus sententiam tradit.

Galeno 6. simpl. septicæ & deleteriæ facultatis est. Aconitum itaque in cibo, potuque fugiendum: attamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum est: herbæ autem radix ad hæc est vilis. Est & Aconitum lycoctonum similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, sicut illud pardos. Idem ad Paterniacum: Aconitum herbula est, quæ folia habet à sua radice duo vel tria similia Cucumeri, & thyrsulum non altum, radicem oblongam, & ad vnum magis tenuiorem & minutiorem: Speciem & colores ad similitudinem scorpionis pusilli sine pediculis. Vires autem habet quasi Thapsia, & valde venenosa dicitur.

De duobus Aconiti generibus Auicenna Galenum secutus sub nomine strangulatoris adib, id est Lupi, & strangulatoris Leopardi, seorsum à Napello tractauit.

Auicenna

Ætius tetr. 1. c. 1. Aconitum pardalianches simile facit Seridi siluestri, eademque quæ Galenus de simpl. ei adscribit, habet. Tetr. verò 4. sect. 1. cap. 59. eius recenset Symptomata & remedia. Facit, inquit contra assumptum Aconitum ius Pulli gallinacei, vt & vitulinum pingue ius potatum & vomitu reiectum. Maxime verò propriè Trixago potata, & Castorium, & Iris ac Ruta. Quamquam aliqui à nullo horum se auxilium sensisse asserant.

Ætius

Diogenes Laert. lib. 3. de Aristotelis vita agens, refert eum ex Aconito hausto mortuum esse septuagesimo ætatis anno. In eum autem hoc scripsit epigramma:

*Aconitop
ryte Aristot
les*

*Nuper Aristotelem, læsa vt pietate nocentem
Detulit Eurimedon sacrificus Cereis:
Ille Aconita bibens subterfugit: certè Aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.*

Theopompus Hist. scribit Agatarchum tyrannum multos Aconiti veneno sustulisse, conatumque esse latere: re verò detectâ, plerisque Heracleotarum non antè domo egressos, quam Rutam edissent: Diodorus verò Siculus lib. 5. de antiquor. gestis, refert Hecatem fœminam omnium primam Aconitum inuenisse, quæ scilicet ad venena mortifera conficienda summum studium operamque impendisset.

Temper.

Aconiton genere duplex esse statuit Gorrhæus: Vnum cui folia Cucumeris specie, minora tamen & subhirsuta: alterius tria facit genera, &c. Cæterum, cuiusnam temperamenti sit Aconitum, nondum à Medicis definitum esse ait: humidum & frigidum statuens, ac non illis, sed totius substantiæ qualitatibus deleterium. Contrà verò, Gorrhæum carpens, calidum & humidum, vtpote septicum, statuit Mercurialis, eo fundamento, quod Galeno & Auicenna dictantibus calida & humida sunt Septica omnia, seu putrefactientia venena. Quod etiam Plinius dixit Aconitum esse omnium venenorum ocissimum, falsum esse ita contendit Mercurialis. Si veteres cognouissent venena reperi quæ hodie habentur & præsertim in regionibus Indicis & Mauritanis, dixissent multò acutiora & celeriora Aconito haberi. Planta hæc neque folio quicquam nocet, sed tantummodò succo radices, vt apud Theophrastum

*Natales
Epithet.*

*Ætymol
gia alia
agris.*

Itum quidam aiunt. Cur autem potius in radice venenum hæc planta gerat, quam in folio, vel in fructu, puto ego nullam potius posse assignari causam: quam proprietatem specificam ipsius. Nicander vnum genus Aconiti videtur proposuisse: Dioscorides duo fecit: sunt quæ tria, & recentiores innuerunt quoque nouem genera, inter quæ adnumerant Napellum, celeberrimum venenum, aded quod quæcunque de Aconito dicuntur, possint quoque referri ad ipsum Napellum, &c.

Diosc. not.
a Matth.

Dioscoridi duo, inquit Matthiolus, produntur Aconiti genera, quorum postremum triplici distinguit differentia. Primum, quod pardos enecat, Pardalianchen: alterum verò quod canes luposque conficiat, Cynoctonon, Lycopctononque vocari ait. Hoc (vt diximus, in tria genera distribuit: veruntamen postremum tantum describens, duorum priorum historiam, & vires silentio præterit. Quo fit vt Hermolai & Marcelli sententiam probandam putet Matthiolus: qui non temerè quidem suspicantur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quonam pacto tum Medici, tum venatores, iis antiquitus vterentur, palam fieret.

Considerandum an Lacuna in Dioscor. bene attribuat Aconito nomen Vnæ versæ, & Vnæ lupinæ.

Ex veterum autem sententia sic inter Aconita distinguit Dodonæus: Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιανχης: item & κύωνον, κυνοκτόνον, θηλυφόνον, θηελόφονον. Theophrastus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono [quod Aconito Pardalianchi Dioscoridis responder] seorsum egit. Existimat Marcellus, quæ de primo Aconito & altero traduntur, spuria esse, & vnicum tantum à Dioscoride describi, quod videlicet plurimum in Iustinis gignitur montibus. Is olim [Dodonæus] dicebat in hist. gall. folia subhirsuta, similia Cucumeri siluestri, vt ait Dioscorides, minora tamen: in postremis tamen: quia Doronicum, Aconitum existimat, dicit Cyclamini ampliora, ad Cucumeris magis accedentia, minora: suspicor eum intelligere Cucumerem satium.

Cæterum, nomen Aconito ab ipsis cautibus præruptis & saxosis locis esse, quæ Græcis ἀκόναι dicuntur, præter Theophrastum & Plinium, sentit quoque Ovidius Metamorph. 7. his versibus:

*Quæ quia nascuntur durâ viuacæ cote
Agrestes Aconita vocant.*

Natales &
Epitheta.

Auson. in eidyll. 12. monosyllaborum tantum in fine positorum:

Aspergit cautes, & dira Aconita creat eos.

Pallida, etiam, Nigra, Virida, & Stygia dixerunt poetæ Aconita, vt & Lurida, vnde Ouid. metamorph. 15.

Lurida terribiles miscent Aconita nouerca.

Ætymologia
alia
agris.

Sed aptior, inquit Aduersaria, fuerit Aconiti nomenclaturæ interpretatio, si eam ab herbæ succo, vel radice, quibus quasi cote spicula à venatoribus affricta & subacta celerius subirent, & perniciem afferrent, quam si à cautibus, aut à pago cognomine deducas: tamen possit etiam ἀκόνιτον ἀκόντιζεν deduci. Eustatius in Dionis. Afrum scribens, Aconitum sonare putat inexpugnabile venenum. Xenophon sanè in libro de venat. ἀκόνιτικον φάρμακον, hoc est, Aconiticum venenum, nominat, pro quo apud Hesychium & Varinum non rectè ἀκόνιτον legitur, vt testatur Gesn. de lupo. Cammoron appellatum esse refert Agricola, quod malo fato & malo interitu occidat.

Tom. III.

In insula Cæo Menander scribit lege sancitum fuisse, ne turpiter viuerent, qui bene viuere non possent: nempe vt effari capularésque senes Aconito vitam finirent, ne reliquis alimentum deesset.

Ex hæcenus dictis certò constat Aconitum plurimum stirpium vnum fuisse nomen, quas inter multas lethales compertum esset celeritatem & certissimam mortem adferre: de quibus quia veteres succinctè nimis, atque minùs apertè scripsere, factum est, vt alij atque alij Aconita alia atque alia statuerint. Aconitum autem dici posse omnem herbam venenosam, Syluaticus & alij quidam huius farinae stultè persuasi sunt.

Infelicitatem Matthioli de primo suo Aconito mox demonstrabimus.

Cæterum inter Aconita recensentur sequentes Aconiti species, aliæque plantæ: Thora Valdensis. Herba paris, à Fuchsis malè. Doronica. Petasites alba. Luparia. Ranunc. fl. in medio folio. Acon. lycoc. filiquosum. Dentaria. Hecateis Ouidij. Aconitum magnum purpureo flore, vulgo Napellus. Aconitum Napello simile sed minùs, cæruleum, præcocius. Aconitum, lycocctonum autumnale Napello simile. Aconitum lycocctonum cum magno calcar, cæruleum. Aconitum Napello simile flore purpureo. Neubergerse, foliis latioribus. Aconitum lycocctonum Lynceanum Napello simile. Aconitum coma nutante, maximum. Aconitum 4. Matthioli, fortè Delphinij flore. Aconitum lycocctonum flore Delphinij. Aconitum, lycocctonum flore maximo. Aconitum lycocctonum radice bulbosa, flore cæruleo, siue galea elatiori. Aconitum salutariferum, vocant Auitoram flore luteo Aconiti. Aconitum racemosum, Aetæa quibusdam. Elleb. niger. Iris siluestris. Ephemerum. Ranunc. fl. globoso, siue Trollius flos.

ACONITVM PRIMVM MATTHIOLI foliis Deronici.

Aconiti primum genus Thelyphonum appellatum græcè ἀκόνιτον παρδαλιανχης, Ital. Aconita pardalianche. germ. wolfs beer & Dolvenner. Hisp. Centelha, gall. Herbe de la tora: sæpius legi [inquit Matthiol. in comm. impr. anno 1554.] in Tridentinis montibus. Huius generis est & illud, quo vtuntur quidam in Romano & Neapolitano agro, lupis eo tantum cædem procurantes. Radices eius pluries venales vidi Romæ in Aurelio ponte iuxta molem Adriani: quandoquidem non desunt, qui eas expetant ad mures, canes & lupos enecandos. Hæc ille, dans iconem sine descriptione, in qua deest flos: radix autem siue vllis fibris aliquomodo exprimit caudam scorpionis: videtur autem nobis fictitia: folia quateroa accedunt ad Doronicum vulgare. In editione anni 1559. prædicta repetit, nihil addens, præter appendicem, in qua inuehitur in Gesnerum, qui existimat & scripserit imaginem esse fictitiam, allegans pro teste, contra Gesnerum, suum pictorem, & alios: Sed ipsemet si vidit plantam integram, cur non descripsit ante quinque annos, aut nunc saltem describit, accersit ex Trid. montibus vel Roma, vbi venalem (si fas est ei credere) pluries vidit, vel Neapol. agro. Si misisset aliquam radicem Gesnero, melius consulisset suo honori, quam temerè debacchando in tam modestum virum, veritatis studiosissimum. Si radices venales Romæ, &

Equiuoca.

Locus

Eccc 3

Contra no-
mina.
Matthioli
in *Antia*.

usus earum sit in Romano & Neapolitano agro, procul dubio suum habebat nomen Italicum, quod reticendum haud erat. In *Hist. germ.* impressa anno 1593, hæc habet: Aconitum pardalianches noui scriptores nunquam cognouerunt: ego autem primus reperi non longe à Tridento in monte vallis Ananiæ: ne quis putet me fabulari, ostendi, &c. Aconitum quod Matthiolus primò inuenit, totum eradicauit, ut nullus hætenus simile potuerit reperire. Ei in Editione anni 1571. folia maiora quàm sint cucumeris tribuit, quæ olim in prioribus editionibus minora Cucumerinis dixerat. *Tanta est huius planta cognitio apud Matthiolum.*

Lacuna not.

Lacuna in Diosc. Aconiti primi Matthioli foliam effigiem habet, & præter veritatem dicit bene cognitam in Italia. Dodon. verò Gall. Aconiti Pardalianch. Matthioli eandem cum eo dat Iconem, nec aliam se dare posse scribit, eò quòd in Belgicis regionibus non proueniat, quæ excusatio an sufficiens sit, iudicent alii.

Sed & Clusius in fine historię Dodonæi eam plantam, quam Matthiolus pro Aconito pingit, fictitiam dicit. Quare constanter adhuc crediderimus, Fuchsum & Marantham sequuti, folia quæ pingit Matthiolus, esse Doronici vulgò dicti.

Matthioli verò defensionem suscepit author H. Lugdunensis in Append. pag. 16. Eius picturam & verissimam & certissimam asserens, sed mutilam & radice tantùm picta cum foliis: ac se integram nactum plantam à Sepiasario quodam in cuius orto multæ extiterint. Nasci verò in Allobrogibus in arduo & confragoso monte dicto *les Eschelles*. Quis autem quæso non miretur hominis impudentiam & temeritatem? Si vidit Aconiti Matthioli integram plantam, tantopere à Gesnero & Guilandino, aliisque pluribus expetitam, & quæ nunquam potuit integra à Matth. demonstrari: cur non reposuit & misit doctis Viris, ac pingi curauit, non emendicans folia Doronici Matthioli cum eius radice ficta, cuius ipsemet Matthiolus petasus, postea eam mutauit, non tamen restitutâ meliore: cur appingit ei præter mentem Matthioli flores Petasididis flore albo. An non videt ille stultus, florem quem describit, non respondere Matthioli dictis, qui in vno loco scripsit flores Chrysanthemo similes esse: & in alio dicit, caulem edere hirsutum, florem videre non licuisse, verum (si sua non fallat opinio) Doronici æmulum illum esse se existimare. Quid blaterat mendax impostor de radice simili æmulæ scorpionum quam nunquam vidit in planta quam describit, diuersâ admodum à Matthiolina. Icon quam proponit, magis est falsa, quàm Matthioli, composita ex floribus Petasididis, foliis Doronici, & falsa radice Matthioli, egregium profecto monstrum.

Aconitum
Matthioli
nondum
visum.

Aconitum pardalianches Matthioli (inquit Camer. in Epit. in append. ubi quemadmodum & in *Hist. germ.* curauit sculpendam iconem, qualem Matth. habet in suis comm. cum mag. fig.) tam rara est planta, ut nondum etiam diligentissimis rei herbariæ studiosis sese vspiciam offerre voluerit. De ea itaque nihil adhuc certi indicare possum: alii planè negant extare.

Synon.

C. Bauh. pin. Aconitum pardalianches 3. siue Dioscoridis creditum Matthiolo: Aconit. pardalianches Matth. Lac Dod. gall. Cast. H. Lugd. & Tabern. An in rerum natura sit Aconitum Matthioli, debitar Gesnerus de hort. & lunariis. In Lugd. hist. primum Matthioli figura exhibe-

tur: dein in append. iconi prius propositæ, ramulus floribus onustus adpingitur. Quod aliqui fictitium existimant: Lugd. historię author plantam in Allobrogibus nasci scribit: quid sit ignoro.

THORA FOLIO CYCLAMINI.

Caulis habet singularem, palmarem, aut ferè etiam dodrantalem, iuncum: folia duo aut tria ex radice statim principio oriuntur, cauli quoque circiter medium adnascitur, nullo interueniente

pediculo, folium vnum aut alterum, vnūquodque singulare, ordine caulem confcendens, circinata ferè rotunditatis, Cyclamini foliis par, aut etiam duplò maius, in medio per marginem aliquando sinuatum, interdum minus, rigidū, neruosum, glabrum, argutis denticulis concinnè in ambitu crenatum: reliqua supe-

riore caulis parte parua, oblonga, acuminata, simplicia, aut in lacinias aliquot fissa, Thaliætri folia æmulatur: flos summo cauli insidet vnicus [interdum bifidus caulis in singulis ramis singulos gerit flores] Ranunculi & figurâ, & colore luteo: nec dissimile Ranuncolorum echino capitulum è seminibus coaceruatis conglobatum: radix numerosis constat habitusculis, oblongis, Asphodeli imitatione ad caput vnum obliquum annexis radiculis, in tenuia longaque filamenta desinentibus.

C. Bauh. pin. Gesnerum sequutus Thoram duplicem statuit maiorem & minorem. Maior, inquit, foliorum exortu & numero variat: enascitur enim vno folio, vel duobus, idque vel statim à radice, vel nullo à radice, sed in caule duobus maiusculis, vel trib. vel quatuor, vel quinque ad summum: hinc Tabernamont. sceminam quatuor, marem duobus foliis magnis pingit. Minoris folia breviora, supernè latiora, & magis incisa: huius flos Clusio quinis, illorum, quaternis [quina nec pauciora in Clusii figura obseruo] dum axat foliis exprimitur.

Gesn. de Lun. Tora venenata, Dora fortè dicenda potiùs: Lunaria quorundam, Aconitum i. Dioscoridis, Aconitum verum pardalianches Alexandri Peieri. & Gabr. Fallopii. Eid. de quadr. in hist. lupi p. 748. Herba rara, Toræ nomine in Baldo proueniens, flore violaceo. p. 947. Aconiti primum genus, folio Cyclamini, Tora Valdensium. p. 651. Aconitum Dioscoridis primum, Tora quorundam. De hort. Aconitum i. siue pardalianches, Tora siue Toxicum vulgò Valdensium, folio nunc singulari, nunc binis, ternis, quaternis, aut etiam quinis ab vna radice. Hæc quidem sunt Synonyma Toræ Ges-

Descriptio

Thora de
plex. Mam.

Matthioli

Ranunculus
grum
dice.

Synon.

ra Gesneri, qui Matthiolum merito in eo labi affirmat, quod scribit folium ei semper singulare esse. Sed rursus aberrat, quod Thoræ contra aliorum sententiam violaceum dicit.

Anguill. epist. 14. huius plantæ meminit, dicens, Ghinum Aconitum vocasse: ipse autem eam opinionem, non probat.

Thora. Tura

Thoram, Tauram, aut Turam, ut vocant, Dodon. Valdensium cognominat, ad differentiam Napelli, qui & ipse Thora vocatur. An porro cum Fatio Auicennæ eadem fuerit, disquirendum proponit, quod hoc affirmare difficile sit;

Rheg. not.

Rhegin. in exercit. refert Nepam, *σχορδόν*, ex Theophrasto Aconitum primum esse: hoc autem seculo produci herbam quandam nomine Nepæ, quæ alioqui plerisque herbariis Thora existimeretur. Considerent quæso lectores an Rheginus non confundat nomina duarum plantarum?

An sit verum Aconitum dubitat Gesnerus.

De *φθόρα* Valdensium hæc in Adu. Lobelius. Non incertè quis inferet huc [inter Gramen Parnassi & Cyclamen] illam istis persimilem herbulam, quæ passim montium, Alpiumque accolis vocatur Thora, interdum nulla adiectione, interdum Valdensium. Etenim multum diuque venatores illius alpinae gentis hæc vti sunt, uti etiamnum multi alij, ad ferarum capturam, quibus solo sacco expresso, & spiculis illito certam citamque parant perniciem, quæ namque hæserit telum, aut vulnus fecerit, subire repente virus, quo illico ora vulneribus [nisi præcisione anteverrant] corumpuntur, putrescunt: unde Phthora nuncupata, vestigio manifesto de Græcis relicto: quippe *φθόρα* corruptio, nex, venenum, aut mors. At hi quibus multis periculis notæ sunt vires earum omnium herbarum, quæ vulgò nuncupantur Sagittariæ, cuiusmodi cum multis Aconitis, etiam Hellebori sunt, Hispanis vocati *Hierua de los abalesfrieros*, propterea ista est, cæteras prope e-lumbes & incertas ducunt. Huius verò ineunte Vere ius premitur, atque vesiculis, aut potius ungulis & cornibus bouillis reconditum emitur, mittiturque venenum ad emporia finitima, ubi ad usus annuos venationum sibi comparant ferarum insidiatores, quos vicini Delphinates, Allobrogi & Provinciales vocant, *Bessiers*, vel *Lo batiers*. Qui quidem monere potuissent pseudo-commentatorem Matthiolum, ne Pseudo-Aconitum astrueret, ut quæ funesta dote superet quoduis Aconitum & toxicum.

Matth. not.

Ranunculus grumosa radice.

Thoram Valdensium Clusius inter Ranunculi genera, quæ grumosa radice constant, referendam censuit, ideoque Ranunculum grumosa radice tertium cognominavit, inferens Gesnerum voluisse in epistolis operâ Wolfij editis, esse Cyclaminum tertium Plinij lib. 25. c. 9. & Limeum eiusdem lib. 27. c. 11. descripta.

Synonyma.

C. Bauhin. pin. Aconitum pardalianches i. seu Thora maior: Pseudo-Aconitum pardalianches Matthioli: Aconitum i. seu pardalianches maius Gesn. hort. Aconitum Ghini Anguill. Limeum Plinij Anguill. H. Lugd. Herba thora, Limeum falsò vocari creditum Guill. pap. Tora venenata Gesn. lun. Phthora Valdensium Lob. in Adu. & Icon. Plant. p. 604. ac Clus. hist. Thora Valdensis Clus. pann. Cast. H. Lugd. & Camer. Thora mas & femina Tabern. & Gerar. Thora maior Cam. epit. Huc nos referimus Vulpariam alteram Cæsalpini. Eid. Acon. pardalianches alterum siue Thora minor: Aconitum i. minus Gesn. hort.

Thora minor Gesn. de Acon. & Cam. epit. Thora, Valdensis Dod. Thora Sabaudica & Thora montis Bald. Tab. & Gerar. Limeum pardal. genus vno folio H. Lugd. Ranunculus grumosa radice 3. Clus. hist.

Clusius cum Tabern. non demonstrat qua in re binæ illius icones differant: in foliis florum nulla est diuersitas. Vtraque enim tam Phthora Valdensium montis Baldi, quàm Ranunculus, grumosa radice, quinque folia floris habet.

Thoram copiosè inuenimus in monte Iura, non solum vno folio, sed etiam duobus, tribus & quatuor: florebat Iunio: semen dabat Iulio. Cæterum, in Alpibus, & Allobrogum, Heluetiorumque montibus gigni refertur, & apud Valdenses, ac Baldo Italiæ monte frequens.

Perniciosa autem & venifica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, ut homo quidem præcipue, deinde & quadrupedes, ac aliud etiam quodlibet ferarum, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illi: oue intra semi-horam pereat ac moriatur. Negatur tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non sit. Venatores succi vim experturi, acum eo inficiunt, quæ ranam pungunt: quæ si illico moriatur, præsentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

Locus & tempus.

Vires & usus

THORA APVLA FOLIO ALCHIMILLÆ.

Mirum non annotare Tabern. montanum, vbi eam terrarum Thoram suam hanc Apulam siue Neapolitanam, Alchimillæ siue Stellariæ foliis, asperis & maculosis, ut ait, alioqui aliis Thoris similibus, obseruari. Si vidit unquam cur non diligentius describit? De hac nobis nihil constat, quare

posteris de ea cogitandi occasionem non eripimus. Vbi etiam C. Bauhin. in suo pinace eius meminerit, nondum intelleximus.

ANTITHORA SILVATICI folio rotundo.

Antithora 3. à Siluatico descripta, radicem habet ex rotundo oblongam, magnitudine & figurâ oliuari: folia rotunda, a fari similia, per ambitum leuiter serrata, nullis fibris donata, a fari instar. Hanc herbam semel tantum mihi contigit [inquit Tabern.] videre ab Italo quodam

ex monte Gargano allatam [qui & in Sabaudia & Pedemontij montibus copiose prouenire adferebat] sed sine floribus, quos Cyclaminis floribus similes perhibebat, colore violaceo, quales ei Siluaticus, auctore Pandectarum, tribuit. Eum pro pictura nunquam licuit nancisci. Radix sapore est amaro. Qui aliquando Garganum conscendent montem, Siluatici Antithoram perquirent. Nos non multum tribuimus relationi Tabernamontani, & minus eius Rhizoromo, auctori Pandectarum.

Synon.

Hermol. & Ruell. Antiraurea vel Antithora, herbae Taurae siue Torae venenosae, per antipathiam occurrens. Gesn. de lun. Antithora flore subrubro, foliis rotundis & modice incis. Eid. de Aconit. Anthora folio Violarum, floribus subrubris. Cæsalp. Figatella.

Quid est?

Quid per Antithoram intelligant affirmare non ausimus, rem diligentius exminant lectores.

ACONITVM FOLIO PLATANI, FLORE luteo pallente.

Descriptio

EX radice flexuosis, numerosis, nigricantibusque fibris, cirriferis implexis satis iucundo odore præditis, caulis surgit leuiter hirsutus, duobus cubitis altior, inanis, striatus, rotundus, tenuis, lentus, & non nihil flexuosus, in alas diuisus: folia ampla quinque-partito prima rido diuisa, singulis segmen-

tis denud subdiuisis, superius ex atro virentia inferius albicantia: vel, ut ait Lobelius, folia viticea, alie incisa, nigricantia, & Geranii maioris ut similia, ita maiora: flores ex pediculis vncialibus, & plusquam sextantalibus, quorum singulis appositum foliolum oblongum, interdum diffectum, sæpius integrum, lutei, aut ex luteo albæ herbacei, oblongi, concaui, inferius hiantes, & foliolis quinque compositi, duobus lateralibus breuibus & latis, inferiorum altero lato, altero acuminato, quinto in tubi modum, concauo, in cuius intimo recessu, duo cornicula in spiram conuoluta extremo, dorso breuem huiusmodi canaliculum sustententia occulantur, ad quorum coitum in floris hiatus staminum conspicitur congeries herbidorum, apicibus vel albidis, vel herbidis, vel nigro mixto versicoloribus: Lobelio, flores lutei sunt, vel pallentes, Linariæ colore & effigie: siliquæ ternæ vel quaternæ, Aquilegiæ, rectæ, simul iunctæ, in quibus semen, Lob. angulosum & atrum, Trago pullum, Cephæ vel Nigellæ semini non dissimile, quod degustatum crebra spuma prouocat, naturâ calidissimum, veluti Pyrethrum.

Luparia
Ruell.

Ruellius ait Lupariam vulgò nominatam, quod, sc. lupos enecet, folio Vitis, multas habente diuisuras & maculas: flore oblongo, luteo,

ideoque recentiores Lycoctonon esse arbitratos.

Matthiolus Aconitum Ponticum statuit, in omnibus ferè Italiæ montibus præsertim verò Tridentinis nascens, foliis magis quam Platani incis: caule Filicis: floribus luteis figurâ similibus Ranunculi floribus, sed multò maioribus: vulgò Lupariam vocari perhibet, quanquā in Tridentino, Herba vulpis nominetur, eò quod radices eius tritæ & carnibus mixtæ vulpes interimat.

Duas autem proponit Matthiolus in impress. anni 1554. icones: vni titulus est Aconitum 2. Et hæc icon est Aconiti quod nos hoc capite exhibemus

Matthioli
censura.

flore luteo. Alteri titulus est Aconitum tertium: quod nobis figmentum est, compositum fortè ex præcedenti & Trollio flore: de hoc autem agimus H. n. lib. 30. sub titulo, Ranunculi flore globoso. De hoc ait Gesn. de lupo: Matthiolus in in prior. com. n. dicit Pontici Aconiti, quod Dioscorides descripsit, flores luteos figurâ similes Ranunculi floribus, sed multò maiores, &c. vulgò Lupariam dici. Verum nostra Luparia & lutea, & cærulea, flores habet cucullatos, ut ita dicam, Ranunculi floribus longè dissimiles, quare deceptum hinc Matthiolum puro. Hæc Gesnerus de Pontico Aconito Matthioli quod in impress. anni 1554. Aconitum tertium inscribit. Cæterum, ritè consideranti verba Matthioli, apparebit illum nesciuisse, quid scriberet, eique incognitas plantas fuisse, ac duas confudisse: Tridentini Medici & pharmacopœi perpendant an vtraque planta, Aconitum 2. & 3. in proximis montibus proueniat, an ibi sit in vñ Aconitum Matthioli flore Ranunculi, quod nobis persuadere haud possumus. In comm. anno 1559. impressis, antè citatis, de tertio genere loquens, hæc addit: Quanquam Gesnerus de animalibus, negat inueniri Aconitum cuius flores lutei sint, atque Rosas æmulentur, attamen decipitur: siquidem plures extant montes, qui hoc Aconiti genere scatent. Quare me hinc vera scripsisse, Gesnerum contra veritati refragari, posteris omnibus testatum relinquitur. Sed modestè Gesnerus scripsit, ut ante ostendimus, prudenter quoque fecisset Matthiolus, falsos si fuisset suum lapsum, pari modestià erga Gesnerum vñs. Ille nunquam, nec eius buccinatores patroni, fautores, & discipuli monstrabunt Aconitum prouenire in Tridentinis montibus, nec in aliis, quale tuâ iconè proponit Matthiolus. Esto sanè proueniret planta playe similis eius figmento: non tamen propterea foret Aconitum Dioscoridis lycoctonum, & Luparia communiter dicta, de qua Gesnerus & nos hoc capite agimus. De Aconito Matthioli flore Ranunculi, pluribus loco à nobis dicto agimus, quod non negauit Gesnerus prouenire in Tridentinis montibus, si vera iconè exhibeatur, nec veritati refragatur in iis, quæ scripsit contra Matthiolum loco allegato. In comm. cum magna figura eadem scribit cum præcedentibus, mutatâ nonnihil iconè. In icon. impressis anno 1571. Aconito suo secundo, in altis montibus nascenti, & præsertim in Baldo in Veronensi agro, & Aconito tertio flores adscribit purpureos, ita ut manifestè appareat has plantas non sibi notas fuisse: cum in aliis Editionibus Luteos, ut reuera sunt, vtrisque Aconitis flores tribuat.

Matthioli
thr.

Per tertiam & vltimam Lycoctoni Dioscoridis speciem, licet Lacuna intelligat hanc plantam, Lupariam vulgò dictam, & aliquibus Nappellum existimatam, floribus luteis, Linariæ similibus

Synony

Luparia
pica

Florum
vitis C
nata.

millibus, attamen Aconitum secundum inscribit.

Synonyma

Gesn. hort. Aconitum secundum, vel lycoctonum, Radix lupi Tigurensum: efficacior floribus luteis: Item, Aconitum 2. flore albo, Napellus albus. Eid. in app. Aconitum pallido flore Luparia vel Lycoctoni nomine vulgo dictum; Aconiti species alia floribus albis, folijs minoribus, radice simili, nempe latiuscula, dissecta: In monte fr. Aconitum luteum. De quadr. secundi Dioscoridis Aconiti genera duo agnoscit, luteum & caeruleum: quorum illud multo venenosius & vehementius est, à Theophrasto & Dioscoride descriptum, ac Germanis Luparia per excellentiam dictum. Hoc quoniam radix interdum minus nigra, fusca scilicet & nonnunquam albicans Lupariam albam nominant. Alij Patam lupinam vocant.

Matthioli
en sura.

Luparia [inquit Silvar.] est herba interficiens lupos, & potissimum pulvis ex ea: quidam falsò dicunt Radiculam esse, siue Helleborum nigrum, cum reuera sit Strangulator adip.

Turn. Aconitum alterum Dioscoridis, folio Platani profundè inciso, floribus luteis, siliquis breuib. semina nigra continentibus, in hortis duntaxat nascens.

Dod. Aconitum ponticum: Eid. de purg. Aconitum luteum maius: officinarum plerarum Napellus: strangulator lupi Arabum, hoc est *Cannab adip*: Auicennæ: In fol. lat. Aconitum lycoctonum maius.

Thal. Aconitum licoct. luteum. Lob. in Icon. Plant. p. 677. & Obs. p. 385. Acon. luteum ponticum, Lupicida.

Luparia du-
plex.

Camer. hort. Acon. lycoctonum fl. luteo, Lupariam Helvetiæ duplicem statuit: & Maiorem folio latissimo, minus nigro, & serotino magis flore ait à minore discrepare, alioqui similes esse plantas. Hinc in Epic. & Hist. Matthioli duas habet figuras: Vnam inscribit Aconitum secundum, floribus luridis, aut luteis pallefcentibus: Alteram, Aconitum sextum, Napello simili folio, sed multo maiore, & albis quibusdam liuescente venulis, floris figura ad Lupariam accedens, colore pallefcente luteo. Cæsalp. lib. 15. cap. 32. Napellus primus, folio Platani, &c. Eid. cap. 33. Lycoctonum ponticum Dioscoridis, folijs effigie Platani.

Tabern. Icon. & Hist. Aconitum Matthioli secundum: Item, Aconitum 7. siue luteum seu ponticum. Eid. hist. Aconitum. 8.

Florum va-
rietas C. B.
nota.

C. Bauh. phyt. Aconitum 2. siue lycoctonum luteum: dilutius quandoque viret, interdum & flos pallidior, communiter ex pallido luteus. Habetur & flore albo in monte Mutteto. Eid. Aconitum 7. siue inflexa comâ, folijs latioribus: Acon. 6. Matthioli, florib. purpureis, Camerario pallefcentibus luteisve. Apud Matth. acon. siue lycoct. luteum; Acon. 2. Matthioli florib. purpureis: Item, Acon. 10. siue sextum Matthioli floribus splendens purpureis. *Nos nusquam* comperimus Matthiolum dixisse Aconitum suum 2. florib. esse purpureis, imò manifestè ait subluteis. Sexto quidem adscribit purpureos, verum ubi splendere dixerit, nondum legimus. Illud nobis constat, cum nihil certi aut serij de hoc Aconito, sed tantum ineptam proposuisse figuram sine descriptione: descriptio, quam hic addit, convenit descriptioni 2. à Matthiolo posita: frater etiam ponit figuram Tabernamontani. Quæ occasiones ut non separemus hoc sextum à secundo Matthioli, donec nobis de-

Tom. III.

demonstretur, cuius plantæ imaginem Matthioli exhibuerit.

Ακόνιτον ἑρπεν, ἀκόνιτον κυνόνκτονον & λυκόκτονον Synonyma
Græcis: Germ. *vvolfsvunne*, Luparia: Rhætis Nom. ling.
Ris de lup, id est Radix lupi: Gall. *Tue loup*. *Estrangle loup*: *Madriettes*, Fuch. It. *Aconito per amasser lupi & cani*: Hisp. *Yerva mata lomos*: Angl. *vvolfsbayne*, *Telobbe vvolfsbayne*, *Playne*: Boh. *vvomeg*.

In altissimis montium vallibus nascitur in variis Germaniæ Austriæ & Pann. ac Helvetiæ locis: in sylva Hercynia præsertim. Refert Matthioli in Italia omnibus ferè montibus nasci, præsertim in monte Baldo in Veronensi agro: Thal. in montibus cædis, præsertim ubi graminum maxima est luxuries, Strolbergæ, Ilfeldæ, &c. Gesnerus sæpissimè iuxta petras montium emicasse vidit, etiam in ipsis petris & rupibus sed terra intactis. Maio floret: in hortis ex semine nimium propagatur.

Vires &
Vfus.

Qui Aconitum antiquorum esse admittunt, viris ex antè dictis petant. Lupariæ herbæ, semen aut radix in pulverem redacta, & cum oleo temperata, ut vnguentum inde fiat, illitu pediculos ac furfares quocunque tandem inveniuntur loco, enecat ac expellit: idem radix præstare potest, si in aqua vel lixiuio decoquatur, ac cum illa postea caput abluatur: est autem adurentis facultatis sicut & Napellus: quare intro sumi non debet, inquit Tragus. Quam enim noxia sit planta internis corporis partibus, interitu conuiuarum Antuerpiensium, qui in acetarijs harum radice vescentes diem suum obierunt, abundè demonstratum fuit. Pethibet & Dodonæus, cui olim calida & sicca erat in quarto gradu, facultatem huius, veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialem esse, & reliquis quoque animantibus perniciosam. Inter venena atrocissima reponitur à Lobelio. Pro deteriore cæteris Aconitis veneno habent venatores, inquit, qui Lupicidam vocant, non quodd idem non faciant aliæ, sed quia citius & certius: quin nonnullis in locis adultæ flores, vel solo mansu fauces linguamque tumore excitato adurant & vertiginem cient. Germani rhizotomi mures occidi promittunt, si Lupariæ radicem tritam cum pulve ex Auenæ aut Frumenti farina mixtam gustauerint.

NAPELLVS VETERIBVS.

CAP. XVIII.

A Vicennæ Napellus est venenum pernicio- Temperam
sum, naturâ in summo caliditatis & siccitatis gradu. Est venenum destruens bibentem se, maior verò potio est medietas drach. & minus hoc interficit. Theriaca verò eius est mus Napelli, qui eo nutritur, semen sc. ex eo cibans. Ex omnibus autem confectionibus diamoschum magis Napello resistit: lib. 2. Coll. tractat. 2. cap. 499. Est & Napellus Moyfi buha [subdit cap. 500.] quæ est herba nascens cum Napello. Et cuiusque Napellus appropinquat, non crescit, vel non fructificat arbor eius. Et est maior Theriaca Napello, & in ipso sunt omnia iuuamenta, quæ sunt in Napello ad albaras & ad lepram. Napellus verò Moyfi est animal, quod moratur in radice Napelli, sicut mus. Confert ad albaras & ad lepram. Est Theriaca omni veneno

Ffff

& viperæ. Napellus porro est [vt refert lib. quarto fen. 6. tract. 1. summa 2. cap. 1.] de deterioribus. Et accidit potanti ipsum, vt apostementur labia ipsius. Et lingua eius, & egrediuntur oculi eius, & frequens fiunt super ipsum vertigo, & Syncope, & non exercere seu non mouere potest crura ipsius, & est malum, & qui euadunt ex eo raro euadunt quin cadant in hecticam, aut phthisim, & quandoque facit epilepsiam odor eius. Et eius succo imbibuntur sagittæ, & interficiunt, quem inueniunt, statim. Oportet autem vt festinetur ad faciendum vomere bibentem ipsum cum decoctione seminis Napi: & Rapæ, & dentur in potu vinum, & butyrum coctum vaccinum, dando potum super potum, & similiter decoctio corticum glandium cum vino. Deinde cura eius principalis est Bezahar, & medicamen de muscho, & Algeduar, & buha seu bis mus buha, & theriaca magna quandoq; confert in eo vsque ad terminum. Et de melioribus rebus est vt detur in potu muschus in fricatione albezahar: aut quantitas 3 j. de medicamine muschi cum siliqua vna mulchi. Et existimant quidam quod radices Capparis sunt Bezahar Napelli. Et omnia albezaharad sunt bona ei, & propriè illud quod simulatur alumini, & habet fila sicut fila lithargyrij. Et animal mus nominatum Napelli, & est mus contrarius Napello, & destituitur eius operatio, cum comeditur ex ipso. Resistit & Zedoaria Napello, cum quo illa crescit. De Napelli assumpti signis & curatione consulendus etiam Rhazis & Haly.

Cæterum, crediderunt aliqui Napellum Auicennæ esse speciem Aconiti: Verum Manardus eius fuit opinionis Napellum Arabum & Toxicum Græcorum idem esse venenum, quam opinionem non omnino repudiandam censuit Laccuna.

Auicenna [inquit Leonic. de err. Med.] existimat Cicutam, Succaram, esse Napellum, aut venenum, quod interficit hominem, & non interficit turdos. Galenus non de Napello & turdis, sed potius de Cicuta & sturnis hæc intelligi voluit. Signa quæ ab Auicenna ponuntur in eo qui hauerit Napellum sunt eadem quæ à Diosc. & Paulo scribuntur, de ijs qui Toxicum biberint. Quod in authore Pandectarum legitur, atque ab omnibus ferè Medicis creditur, Napellum esse speciem Aconiti, id ex Auicennæ sententia affirmari non potest. Aconitum enim duplex est authore Galeno: de ijs autem duobus Aconiti generibus Auicenna eundem Galenum secutus est, sub nomine strangulatoris adip, id est lupi, & strangulatoris leopardi, ac seorsum à Napello tractauit. Quod Galenus de Cicuta & sturnis, non autem de Napello & turdis, vt in ore est omnium ferè Medicorum, qui solà Auicennæ auctoritate freti id constanter affirmant, interpretandus sit, experientiâ compertum habetur. Quis enim dixerit an Turdi sine noxa Napello vescantur: cum quid sit Napellus ex ipso Auicenna non constet.

Idem Pandect. author, vnum Aconiti genus idem facit cum Napello apud Arabes celebri, sed falsò, cum potius videatur Gesnero Ellebori nigri species esse.

Cæterum inter Napellos sequentes recipiuntur & recensentur plantæ: scilicet, Aconitum folio Platani flore luteo pallescente, quod est Napelli primum genus Clusio, Napellus officinarum plerarumq; de quo antè Aconitum magnum

purpureo flore. Aconitum Lycoctonum autumnale Napello simile. Aconitum lycoct. Napello simile, flore purpureo, Neubergerse, folijs latioribus. Aconitum lycoctonum flore maximo. Acon. lycoct. radice bulbosâ, flore cæruleo, galeâ elatiori. Aconitum racemosum, ætæa quorundam. Antihora, flore luteo Aconiti. Crescentij Napellus, siue, vt ait, Napus marinus, in littore maris crescens, venenum pessimum & perniciosum, summè calidum & siccum, quod linitum delet maculas cutis, &c.

NAPELLI MUS VEL MVSCA.

DE animali, quod Napello nutriatur, hodie autores minus conueniunt. Sunt enim qui murem: sunt & alij qui muscam esse contendunt.

Aduersus Napellum tam perniciosum venenū remedia quædam enumerat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque inter ea murem etiam [vt antè videre licet] reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ totâ substantiâ aduersetur, & assumptum ab omni vindicet ac liberet periculo.

Antonius Guainerius Papiensis suâ ætate celebris Medicus, in tractatu suo de venenis, hunc non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quendam Philosophiæ ac veritatis studiosum, sollicitè admodum ac diligenter murem huiusmodi quæsiuisse, neque vnquam vel murem, vel arrosam etiam Napelli radicem ab eo repertam: sed muscas abundè multas folia depascentes inuentas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex ijs confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam comperit. Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Michridatis singulorum Vnc. duas, muscas Napelli 24. mellis & olei, quantum satis est.

In eadem cum Guainerio & Philosopho illa sententia sunt quoque P. Pena, & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentem nusquam affirmant visum: sed muscas esse, quæ turmatim aduolent, & floribus huius insideant. Napellus, inquiunt, à quouis animalium illibatus perstat, præterquam à muscis quæ illi turmatim insident & aduolant, & floribus fortè innascuntur, sunt enim ferè concolores, maiores quàm communes, alis capitulisque ex lurido viridive cæsiso virente, quasi cantharides, vel cincedulæ. Hæc attentius obseruamus quidem continenter de floribus rostello delibantes: cæterum murem Napelli frustra diu & multis auulsis plantis quæsiuimus, & an vidissent optiones percunctati, vsquam sibi visum negabant: Quare *μῦς* siue murem, è *μῦς* siue musca fecisse istos Arabas, iam tum suspicio nos incessit: quippe nullum antidotum è mure parant, è muscis præstantissimum, aduersus funestum tarantæ mortum, atque epidemicos morbos, cuiusmodi est hæc: & Muscas quæ passum ceperint de Napello n°. 20. Aristolochiæ, boli Armeni añ. Drach. i.

Cæcias porro muscas, quæ ex Aconiti cærulei seu Napelli floribus viuunt, studiosè Anglos obseruasse testatur etiam Thalius.

Matthiolum cōtrā gloriatur se murem, qui Napelli radicibus victitat, pluries in Ananienfibus montibus inuenisse. Sed quandoquidem controuertitur, an mus vel musca ab Arabibus rectè reddatur, cur Matthiolum non descripsit murem, & quò

Cura

Toxicum
GræcorumPandect.
error alius

Æquiuoca

Remedium
aduersus
NapellumMusca
GuainerijMuscarum
leuCæcia musca
Anglorum

Locos

Descrip

Locus
Tempus

& quo in loco, quaque figura, quibus auxilijs denique eum deprehenderit? cur non indicavit, an eum noctu vel interdiu observavit? cur non iconem, quâ formâ radicem arrosam etuerit, expressit? cur diversimodè eam pingit?

Verisimile itaque est, vel Dodonæo teste, non murè esse, qui Napello sustinetur, sed muscas esse, quæ lincti eius vivunt. Nam Aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde *μυροτόνον καὶ μύροφονον*, siue Muricida dicitur.

ACONITVM MAGNUM. PURPUREO flore, vulgò Napellus.

Locus

Descriptio.

Consultius ex hortis exularet perneabile Napelli virus, nisi stultæ voluptatis illecebrarum quam sanitatis studio flores esse velimus, facileq; illice hoc oculorum pabulo in tanta florum cum salubritate aut saltem innocentium, tum amœnorum fecunditate carere possent viridaria & paradisi: est autem trium citreiter cubitorum altitudine, ac etiam

humanâ, rigido, fractuque contumaci caule, tereti, purpurascens: qui in ramos ductus, in singulis longâ gestat *florum spicam* cæruleorum, & cucullo *folia* reliqua, quaterina numero, obtegentium: quos sequuntur, singulos tria ferè Aquilegiæ *cornicula*, semine plena: *folia* alterno situ ex vncialibus pediculis, atro virore nitentia, Aconiti lutei lycoctoni folijs maiora, in crebriores lacinias angustas multum diuisa: *radix* Napi parvi magnitudine, nigra, fibras è lateribus producit, sæpè & alios Napos collaterales adnatos habens.

Herbam, Germanis *Eisenhuettlin* dictam radice Lupariæ, satis iucundo odore, Tragus trium generum esse statuit. Maximam, Minorem, & Flore luteo. Nos hoc præsentis capite de maxima specie agimus, & de minore fortè sequenti. Fruticem flore roseo suspicamus esse Nerium. In Hist. germ. Aconiti facit speciem alteram, Napellum vulgò dictum, eius tamen picturam non exhibet.

Locus & Tempus.

Lobelio in Advers. [ut etiam in Obs. p. 687. Icon. Plantar. pag. 679. vocat] Napellus vulgaris, vulgò Germanis *Kappenblumen*, dicitur, & propter similitudinem Brabantis *Muenchscappen*: Insignis, inquit, radix, insignior & flos, arguto naturæ opere: præ se namque fert cucullæ hiantis aut cassidis speciem. Huius videas acclives montium saltus Iunio & Iulio perquam elegantem, & luxuriantem fundere vberatem in Rhæticiis alpinis, cui tamen [cuncto illic arroso Gramine] parcat quantum est pecoris, præsertim secus iter, quo Constantia Nasaretum versus itur, ubi à quovis animalium illibaturn perstat, præterquam à muscis. Nec in vlla Tom. III.

planta huic Napello congenere, muscæ hæc cæruleæ insident aut victitant, quo certior est coniectura istum Napellum esse Arabum, idemque Dioscoridis vnum ex Aconitis: Fortè autem Rappen pro Cappen legit Lobelius.

Turnerus vocat alterum Aconiti secundi genus, folio magni alicuius Ranunculi, copiosè proveniens in ipsis Alpium iugis inter Splengen & Clauennam. Fuchsius in suis paradoxis, nihil aliud Aconitum esse putat Mauritanis & præsertim Auicennæ quam Napellum. Quâ in re meo quidem iudicio [Matthioli verba sunt] fallitur, quippe quod reperio Auicennam de utroque Aconiti genere scriptitasse, & alterum appellasse Strangulatorem adib, alterum verò Strangulatorem Leopardi quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos *Lycoctonos* & *Pardalianches*: atque eundem prius magnâ differentiâ speciatim de Napello egisse constat. Præterea Napellus radicem Aconitis longè dissimilem profert: sicuti & folia, quæ potius Artemisiæ, quam Cyclaminum & Platanum referunt. Flores item edit purpureos, qui antequam dehiscant, mortui hominis calvariâ repræsentant, dehiscentes verò pandunt sese Viticæ mortuæ modo. Caules ei bicobitales, & aliquando maiores: semen paruum, nigrum, corniculis conclusum brevibus. Quæ ceterè omnia & harum plantarum discrimen aperit ostendunt, simul & Fuchsi sententiam refellunt. Hinc itaque colligendum putaverim Aconitum cuiusque generis nullam habere cum Napello cognationem &c. Cæterum addit, existimarunt Manardus & Leonie. quod Napellus & Toxicum Græcis vocatum inter se non differant: sed isti aberrarunt. Hæc Matth. qui pro Napello iconem exhibet minus artificiosam, & fortè ipsi minus cognitam: quandoquidem Napello radicem assignat Aconitis longè dissimilem. Quæ autem est dissimilitudo in radicibus Aconiti eius 2. & 4. & Napelli: Quæ item in com. cum mag. fig. in radicibus Aconiti sexti & septimi, ubi Napelli longè diversam proponit iconem, potiss. radice & folijs: caules etiam Aconitorum Matthioli aliquid commune habent, cum caulibus Artemisiæ: flores etiam, quamvis colore variant, formâ conveniunt: sed & vires quoque penè eadem sunt.

Lacuna Napellus, caulibus Artemisiæ maioris, floribus purpureis. Thal. Acon. cæruleum seu Napellus com cælis muscis. Gesn. hort. Aconiti altera species cæruleo flore: Tota Italorum quorundam, etiam flore purpureo: Sueni aliique Germani utramque Lupi radicem vocant. Eid. de lupo, Aconiti secundi Diosc. genus alterum cæruleum, luteo minus venenosum & vehementius: Napellus Arabum: Luparia nigra.

C. Bauh. pin. Aconitum 10. [11. phyt.] siue cæruleum, seu Napellus 1. *Eisenhuettlin* Brunn. in. 4. p. 292. sine iconè; Tragö. Napellus Matth: Lon. Dod. Cast. H. Lugd. & Cam. vulgaris Clus. pann. Napell. arboreus Eyst. Napellus verus Lob. Obs. p. 387. cæruleus in Adu. & Ic. Plant. pag. 679. Napellus maior lat. folius & angustifolius Tabern. Napellus reticulatus, Gæsalp. Aconitum lycoct. cæruleum Dod. gall. Aconitum 2. vel lycoctoni species altera Gesn. hort. Aconitum lycoct. 6. Clus. hist. Aconitum cæruleum Gesn. coll. Thal.

Foliis est latioribus, & angustioribus [siue maius & minus, ut habet in phyt. & hinc apud Tabern. binæ figuræ: [flore communiter cæruleo, aliquando purpureo, roseo, albo, & cæruleo & Ffff 2

Matth. nota

Synonyma plura.

Synonyma

Varietas

albo colore variegatus, qui Napellus flore variegato Eyst.

Germ. *Eisen huetlein*, *Narren cappen*, *Cappen-blumen*, *blauw wulffswurtz*, & *Touffelswurtz*, Belg. *wulffswurtele*, It. & Hisp. *Napello*, Angl. *Blauw wulfs bayne*, Gall. *Cappe de Moine*, & *bleu me loup*.

Locus

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, ut Harcynia Saxo thothingica, sæpe quidem iuxta saxa, sed magis in terrenis, nullo serente provenit: apud Belgas quandoque in hortis reperitur, teste Dodonæo. Maio aut Iunio, interdum etiam seriùs, aliosis locis flores vigent: semen Augusto dat. Montbelgardi spontè copiosè provenit inter pontem Vaniancourt & Dampierre, ac ulterius inter dumeta. Non longè à pago Audincourt ad Dubin elatiori loco, qui non alluitur, Septembri mense copiosis floribus vidi anno 1608. ad hominis circiter altitudinem ex-
crescere.

Tempus

Vires & Vius.

Vis & facultas Napelli & homini & quadrupedibus multis pernitiola est. Evidenti, sed perquam miserabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cum enim ab imperitis huius inter acetaria illata essent radices, quicunque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptomatibus breui vitam cum morte commutarunt, testimonio Dodonæi, qui olim calidum & siccum ad quartum gradum pronunciabat. Quin & Turnerus perhibet Gallos quosdam Antuerpiæ, pro Imperatoriæ, in acerario comestis Napelli radicibus, intra biduum omnes obiisse, exceptis duobus histrionibus, qui eas reuomerunt. Caueant sibi igitur mortales, ne brevis florum elegantia, graui dispendio veneni radicem compensetur. Cærulei Aconiti radicibus qui pro Elleboro nigro vrentur, pharmacopolas in Sabaudia vidit Gesnerus. Sed & Sylius alicubi reprehendit idem à nonnullis in Gallia fieri: cuius erroris occasio eis fuit radicis color, & quòd ventris profluuium similiter moueant, & quòd Elleborus ipse eis deesset. Saxonia se audiuisse narrat fuisse Medicum Germanum, qui omnes peste correptos curarit imposito pro vesicante Napello, eo scilicet virulentiam omnem ad se trahente. Narrauit nobis nobilis quædam fœmina, multas aliquando gallinas, quæ *Narren Cappe* comedissent, fuisse mortuas: quibus verò Allia & acetum fuisset exhibitum, eua'sse.

Pestis

ACONITVM NAPELLO SIMILE, SED minus, cæruleum, præcocius.

Descriptio.

Vnius aut duorum cubitorum proceritatem assequitur minor Napellus, caule gracili, subhirsuto & subrubente, non ita recto: folia Napelli, minùs tamen crebrè partita, licet in quinque lacinias profundas primarias diuisa, quarum singulæ rursus variè subdividuntur, colore atro-virente nitido, ex pediculis duas tresve uncias longis: flores cærulei, cucullati, pilosi, quorum galea lingulas duas occultat purpurascens, quorum capitulis impositus viriculus liquoris melleum continet: duæ florum alæ supremo suo margine galeam ingrediuntur, infimos margines excipiunt duo subiecta folia, quorum quatuor complexu comprehenduntur atro-purpureorum staminum villi: radix subest nigra, oblonga, fibrata.

Camer.

Synonyma.

hort. Aconitum alterum, Napellus citius florens & vulgatior. Trago Aconitum minus. Clus. pann. p. 406. & 407. Aconitum Lycoctonum 2. siue præcox Tauricū: Eid. hist. Aconit. lycoct. 4. Tauricum. C. Bauh. pin. Aconitum 11. [siue phyt. 12.] violaceū seu Napellus secundus.

Inuenitur in Tauricis montium iugis, non procul à Salisburgo, in quibus floret Iulio, in cultis verò multò maturius, imò reliquis Lycoctoni generibus præcocius, nempe Maio interdum mense, autore Clusio. Montbelgardi floret Iulio, & citius Napello, cui adeò simile, ut difficulter ab illo distinxeris.

Locus & Tempus.

ACONITVM LYCOCT. AUTUMNALE, Napello simile.

Folia huius media quodammodò sunt inter Thoræ [Aconiti lycoct. radice bulbosâ] & tertij generis peregrini [Aconiti lycoct. Neubergerici] folia, Thoræ quidem Italicæ foliorum quasi æmula, nonnihil tamen ad tertij generis peregrini foliorum formam accedentia, nec illis minùs ampla, atra viriditate splendentia supernè: caulis illi bicubitalis, crassus, firmus, striatus, virescens & splens, summo fastigio florum spicam, tertio peregrino generi ferè similem gestans: quibus etiam succedunt pares siliquæ seu capita, & simile semen: radix illius etiam radici par, perennis, & multis ad latera adnatis se propagans.

Descriptio.

Descriptionis auctori Clusio dicitur in pann. & hist. Aconitum lycoctonum 7. vel autumnale: Dod. p. 386. Aconitum autumnale, facie Napelli toto vultu, & parilitate Napellum referens, Belgis hortense, Augusto & Septembri florens.

Synonyma.

C. Bauh. phyt. Aconitum 6. siue cæruleum Napelli flore, radice fibrosâ, Acon. lycoct. 2. Dodonæi. Eid. Aconitum 15. siue purpureum autumnale seu Napellus, Acon. lycoct. 7. siue autumnale Clusij. Non duo sunt, sed vnum Aconitum. Quare in pin. sub Aconito 7. siue cæruleo Napelli flore meritò comprehendit.

C. B. not.

Alebat hoc genus in Belgicâ Clusius, Bruxellâ primùm ipsi communicatum, deinde eius operâ Viennam delatum, eius urbis elegantiores hortos ornare cepit. Florebat seriùs, nempe Augusto, eam ob causam Napellum Autumnalem appellare solebat.

Locus

ACONI-

ACONITVM LYCOCT. CÆRVLEVUM,
calcarei magno.

Alitudine vix cedit Napello, caule inani, purpurascens, qui subhirsutus videtur: folia Aconiti lycoctoni lutei foliis simillima, in latas dissecta lacinias, hirsuta: summus caulis in longam abir spicam florum pulcherrimorum cæruleorum, longo rostrato Aquilegæ, vel Consolidæ regalis corniculo, librantis se columbæ æmulo, cuius extremo hianti folia subsunt quaterna, aliorum Aconitorum modo, & in horum medio stamina multa: ad florum verò exitum bina foliola angusta seu cornicula quædam eriguntur: hisce succedunt ternæ iunctæ corniculatæ siliquæ, semen continentes, nigricans, rugosum: *radix*, auctore Clusio, crassa, tuberosa, uti alterius Lycoctoni flore Delphinij quod apud Belgas alitur, nigra, rugosa, concava, graviter olens, multis tenuibus, fuliginosâque lanugine pubescentibus fibris prædita, ad cuius latera secundum infimum caulem singulis annis nova germina repullulant.

Descriptio

hirsuta: summus caulis in longam abir spicam florum pulcherrimorum cæruleorum, longo rostrato Aquilegæ, vel Consolidæ regalis corniculo, librantis se columbæ æmulo, cuius extremo hianti folia subsunt quaterna, aliorum Aconitorum modo, & in horum medio stamina multa: ad florum verò exitum bina foliola angusta seu cornicula quædam eriguntur: hisce succedunt ternæ iunctæ corniculatæ siliquæ, semen continentes, nigricans, rugosum: *radix*, auctore Clusio, crassa, tuberosa, uti alterius Lycoctoni flore Delphinij quod apud Belgas alitur, nigra, rugosa, concava, graviter olens, multis tenuibus, fuliginosâque lanugine pubescentibus fibris prædita, ad cuius latera secundum infimum caulem singulis annis nova germina repullulant.

prædita, ad cuius latera secundum infimum caulem singulis annis nova germina repullulant.

Synon.

Camer. hort. Aconitum flore Delphinij, trium vel plurium cubitorum. Clus. pann. p. 404. Aconitum lycoct. 1. Lycoctonum flore Delphinij cæruleo, Silesiæ incolarum Lupina radix: Eid. hist. Aconitum lycoct. flore Delphinij 1. Silesiacum. Gesn. hort. & in App. Acon. cæruleum aliud, luteo illi, quod Lupatiam vocant, cognatum, in montibus quibusdam Bernensium ditionis, *Groszberg Rittersporen*: Camer. apud Matth. in hist. Aconitum 3. Eid. in Epit. Aconitum 4. flore cæruleo caudato. Taber. Icon. Aconitum Matthioli sextum: Eid. hist. Aconitum 7. Matthioli 6. flore Consolidæ regalis. Tabern. longè diversam ponit figuram à Matthioli. Ea enim in floribus calcaria habet, Matthioli contra nulla.

Tab. not.

C. Bauh. pin. Aconitum 5. [4. phyt.] siue cæruleum hirsutum flore Consolidæ regalis, Acon. lycoct. cæruleum aliud Gesn. hort. *Hoc Aconitum Gesneri C. Bauhin. olim referebat ad Aconitum suum cæruleum glabrum, quod inferimus Acon. lycoct. flore Delphinij.*

C. Bauh.

An Alcionium Anguillæ epist. 12? Nasceitur referente Achille Cromero frequens in montibus territorij Freyvaldensis in Silesia, ubi in tricubitalem alit. interdum excrecere & Augusto florere ait; in horto verò Iulio.

Locus & tempus.

Radix huius amara est sicut Antithoræ, & virium, ut Gesnerus coniecit, earundem, non ita venenosa ut cetera Aconita.

Tom. III.

ACONITVM LYCOCT. NAPELLO

simile, Neubergense, foliis latoribus, flore purpureo.

Latiora vulgari Napello habet folia, licet similiter incisa & laciniata, magis atra similiter & splendentia: caulem rectam, firmum, rotundum, trium interdum cubitorum altitudinem æquantem, & in multos ramos superiorem parte sæpè numero diuisum, qui flores spicæ instar congestos, ferunt, colore purpureos, Napelli vulgaris floribus planè respondentes, hoc est, quatuor foliis constantes, quinto veluti galeola supereminente, & bina circumvoluta, instar litui, cornicula occulte, staminum tamen media congeries magis fusca est: florum spica in extremo caule nascens, reliquis oblongior est, & magis expansa: singulis floribus terna succedunt cornicula, interdum quaterna aut quina in caput vnum congesta, semen atrum & inæquale continentia: *radix* illi vulgaris Napelli instar, parvo Napo similis, cui in lateribus adherent alij Napi, fibris præditi, quibus se propagat.

Descriptio

quantem, & in multos ramos superiorem parte sæpè numero diuisum, qui flores spicæ instar congestos, ferunt, colore purpureos, Napelli vulgaris floribus planè respondentes, hoc est, quatuor foliis constantes, quinto veluti galeola supereminente, & bina circumvoluta, instar litui, cornicula occulte, staminum tamen media congeries magis fusca est: florum spica in extremo caule nascens, reliquis oblongior est, & magis expansa: singulis floribus terna succedunt cornicula, interdum quaterna aut quina in caput vnum congesta, semen atrum & inæquale continentia: *radix* illi vulgaris Napelli instar, parvo Napo similis, cui in lateribus adherent alij Napi, fibris præditi, quibus se propagat.

num tamen media congeries magis fusca est: florum spica in extremo caule nascens, reliquis oblongior est, & magis expansa: singulis floribus terna succedunt cornicula, interdum quaterna aut quina in caput vnum congesta, semen atrum & inæquale continentia: *radix* illi vulgaris Napelli instar, parvo Napo similis, cui in lateribus adherent alij Napi, fibris præditi, quibus se propagat.

Clusio, descriptionis auctori, dicitur in pann. p. 406. Aconitum lycoct. 3. vel Neubergense: Eid. hist. Acon. lycoctonum 5. quoad iconem, 3. quoad descriptionem, Neubergense. C. Bauh. pin. Aconitum 12. [13. phyt. siue purpureum foliis Napello latoribus] siue purpureum, seu Napellus tertius.

Synon.

Crescit in montis Neuberg Ducatus Stiria iugo, ad vaccarum, istis æstivis mensibus pascendum, stabula. Floret paulò post vulgarem, videlicet Iulio.

Locus & tempus.

Aconitum lycoct. Lynceanum Napello simile.

Medium quodammodò inter vulgarem Napellum, & genus Aconiti præcedens, quantum hoc peregrinum genus, siue ordine septimū, statuit Clusius: folia enim illis similia obtinere scribit: caulem inter illos medium, infirmiore tamen, & supernâ partè aliquantulum nutantem, flores utriusque floribus prorsus respondentes, nisi cassis supra quatuor folia eminens, magis subleuaretur & hiaret, rostrumque magis mucronato esset: semina in ternis corniculis simul iunctis similia: radicem etiam non multum variantem.

Descriptio

C. Bauh. phyt. & pin. Aconitum 8. siue comâ inflexâ foliis angustioribus. Acon. 7. Matthioli H. Lugd. Acon. lycoctonum 4. vel lynceanum Clus. pann. p. 409. & hist. Eid. apud Matth. Acon. 11. siue sextum Matthioli. Non audemus nos certo

Ffff 3

asserere huc esse referendam ineptam Matthioli figuram Aconiti eius 7. flore purpureo. Siquidem de ea, ut ei consuetum, nihil solidi scribit. Stirpium igitur peritiss. Clusij iudicio assentimus. Titulum porro inflexæ comæ nolimus ei tribuere, ex sola inani Matthioli figura, quia Clusius suo Lycoctono inflexam comam non adscribit.

Vires &
usus

Missum fuit Viennam hoc genus Clusio, è Lynceanis montibus erutum, quod postea in horto aluit, florens cum superioribus, aut paulò etiam ferius.

ACONITVM LYCOCT. COMA nutante maximum.

Descriptio

Trium interdum cubitorum altitudine assurgit, caule tamen satis gracili, rotundo, superiore parte in multos ramos diuito & nutante: summo caule longam *floram spicā* fert, Lycoctoni cærulei vulgaris, siue Napelli dicti floribus similiū sed paulò dilutiorē purpurā splendentium,

quorum singulis (ut in aliis Lycoctoni generibus) succedunt terna longiuscula *cornicula* ex eodem pediculo nascentia, semine inæquali, fusco plena: *folia* ampla & oblonga, in multas tenues profundasque lacinias magis diuiduntur, quàm in vlllo alio Lycoctoni [præter id quod à Belgis flore Delphinij nomine alitur, inquit Clus.] genere, quæ supernè atra quidem viriditate prædita sunt, non splendent tamen: *radicem* habet crassam & longam, Napi ferè magnitudine, foris nigricantem, & per intervalla multis fibris donatam, ac superiore parte in multa capita extuberantem, è quibus caules emergunt: subinde tamen recentes exiguos Napos ad latera enatos habet, quibus se propagat.

Synonyma

Clus. pann. p. 410. Acon. lycoct. comâ nutante 5. siue Lycoct. maximum: Eid. hist. Acon. lycoct. 5. quoad descripr. 8. quoad iconem, comâ nutante: fortè Matthioli nonum. C. Bauh. pin. Aconitum 9. siue inflexâ comâ maximum: Acon. 9. Matthioli H. Lugd. Aconitum comâ nutante Clusij. C. Bauhino in phyt. Acon. 9. Matthioli diuersum erat ab hoc Clusij. Hoc quidem, nonum ipsi erat: Illud verò decimum, siue bulbosum inflexâ comâ. Nos autem potiùs existimamus Aconitum 9. Matthioli esse Antithoram, licet aliter sentiat Clusius. Suspicionem nostram mouere flores, quos luteos ait, & figura, quæ aliquo modo Antithoræ respondet.

Locus.

Hoc Aconitum à Frid. Sebizio primùm ex Italia Viennam delatum est, & Clusio communicatum. Floret autem Iulio.

Aconitum 4. Matthioli fortè Delphinij flore.

Apud Matthiolum in impress. anni 1554. est icon sine vlla descriptione, nec indicat, à quo habuerit eam, contentus solâ inscriptione Aconiti quarti. Habet autem ea icon *folia* in multa segmenta diuisa, ad Napellum accedentia: *caulis* vnus diuiditur in aliquot ramos, abundantes floribus, in quibus *calcaria*: *radix* fibrosa est. In iconè Compendij impressi anno 1571. non sunt flores magni, quales ei in delineatione ipsius textus adscribit. Quare existimarem ea verba, *flores mittit aureos magnos*, pertinere ad Aconitum tertium, sed id prohibent post dicenda. In comm. in pressis 1559. præter iconem & titulum nihil habet Matthiolum. In comm. cum mag. fig. anno 1583. hæc addit: Sunt mihi sex Aconiti species, de quibus qui meminerit habeo neminem. Harum imagines, quas appingi curauim, sit ad me Hier. Donzellinus, qui tamen Dominico Moulesauto has acceptas referebat. Harum historiam describere operæ pretium non duxi, quod appictæ imagines eas ad vitium repræsentent. De floribus tantum dicam, qui in quarto & nono aurei sunt, in reliquis verò purpurei. Ex quibus Matthioli verbis apparet, ignotas ei fuisse plantas sex, quarum proponit icones. Quartæ tribuit colorem luteum. Ego putabam fuisse aliquem Typographicum errorem, nunc tribuo ignorantia Matthioli, qui omnes sex scribit ad vitium repræsentari cum tamen quinque pessimæ sint. Nec potuit ferre sententiam Matthiolum, non visis plantis ipsis siccis, vel virentibus. Nec plura in comm. Ital. habet, impressis anno 1568. Ibidem etiam tribuit colorem giallo: in Hist. verò germ. dicuntur flores purpurei.

Flores color
giallo.

Camer. apud Matth. in hist. german. Aconitum 3. Eid. in Epit. Acon. 4. floribus cæruleis caudatis. Synonyma

C. Bauh. phyt. Aconitum 5. siue cæruleum glabrum flore Consolidæ regalis: An quantum Matthioli? nam licet floribus dicat aureis, Camerarius tamen in Matth. dicit cæruleis: Acon. cæruleum aliud Gesn. hort. Eid. apud Matth. Acon. 8. siue 4. Matthioli: An fortè Acon. lycoct. flore Delphinij cæruleo Lobelij & Dodonæi? Item pin. Acon. 6. siue cæruleum glabrum flore Consolidæ regalis: Aconiti genus floribus cæruleis Gesn. hort. Acon. Lycoct. flore Delphinij Dod. Lob. Acon. secundum Clus. hist. Acon. lycoct. cæruleum 1. fl. Delphinij Dodonæi Hist. Lugd. p. 1742. An. Acon. 4. Matth. Lac. & H. Lugd. p. 1740?

Aconitum cærul. aliud ego potiùs ad Acon. C. B. not. lycoct. cum magno calcari, quod ipsi 4. est in phyt. referendum censeo. Idem in pin. ad Acon. suum 5. quod ei in phyt. 4. est retulit. Acon. flore Delphinij Dod. Lob. Clus. & H. Lugdunensis hîc commemoratum, ab eius glabro separo.

ACONITVM LYCOCTONVM Flore Delphinij.

Aconitum lycoctonum, quod à flore Delphinij cognominatur à Dodonæo, proceris assurgit *caulibus* instar Napelli: *folia* variè similiter & creberrimis incisuris diuisa: *flores* secundum caules superius, veluti in longam compositi *spicâ*, è puniceo ac obscuriore colore purpuream

Descriptio

puram æmulantur; formâ ferè floris Regij, in posterius videlicet: corniculum desinentes: *siliqua* & *semen*, vt maioris lycoctoni lutei: *radices* oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur, paucis adhærescentibus filamentis.

Ob floris differentiam, Aconitum lycoctonum flore Delphinij [inquit Lob. in Obs. pag. 386.] discernunt nuperi; cui radices ternæ, quaternæue Antithoræ, quasi nodulo aptæ in fibras desin-

tes: caulis binum, interdum ternum cubitorum: folia altè & minutim diuisa, Anthoræ vel Napelli, sed minora: semine & siliquis non diuersis.

H. Lugd. p. 1742. Acon. lycoct. cæruleum 1. flore Delphinij Dodonæi. Clus. Acon. lycoct. fl. delphinij 2.

Hanc plantam esse Aconitum quartum

Muthioli nondum asserere audemus. Matthiolo radix est fibrosa: Dodonæo verò & Lobelio bulbosa: Iconem nostram sculptam emimus.

Hoc Aconitum manere Robini hortulani Regij Parisi s. primò vidi. Montbelgardi semen terræ commissam plantam dedit, quæ floruit Iulio.

ACONITVM LYCOCT. FLORE maximo.

Habet folia in quinque laciniâs altè diuisa, & illas denudè in ambitu concisas, Thoræ Italicæ foliis interdum admodum similia, vt si quis plantas, antè quàm in flores abeant, cõferat, nullum fermè discrimen deprehendere queat, nisi Italicæ Thoræ splenderent, huius minimè: *caulem* bicubitum

sem nonnunquam, rotundum, non valde crassum, firmum, rari en & rectum, ex viridi purpurascens, supernè quinos aut senos ferentem,

flores, inter omnia Lycoctoni genera maximos, quatuor foliis vt reliquorum generum, constantes, supereminente galeâ longè maiore, & vncialis aliquando longitudinis, elegantis è cæruleo purpurei coloris, sub quâ bina longa cornicula extrinsecus parte latiora, & litui veterum Romanorum ferè instar inflexa, coloris dilutiùs purpurascens, teguntur, staminibus nigris medium florem occupantibus, floribus succedunt tria plurimum *cornicula*, coniunctim ex eodem pediculo nascentia, interdum quaterna & quina, vt in tertio peregrino Clusij genere [in Lycoct. Neubergeri,] sed longè maiora, *semen* inæquale, & fuscum continentia: *radix* parui Napi formam æmulatur, nigricantibus fibris prædita: alias præterea similes radices lateribus adnatas habet, tenuioribus adhuc fibris quæ singulis annis adhuc recentes caules proferunt: sed etiam infimi caulis nodis adnascuntur tubercula, non secus ac in Italica Thora.

Clusio dicitur in pann. p. 410. Aconitum lycoct. 6. [9. ad iconem] Iudenbergen. C. Bauhin. *Synon.* pin. Aconitum 13. [14. in phyt.] siue cæruleo purpureum, flore maximo, siue Napellus 4. Acon. fl. cæruleo. Napellus serotinus Camerarij.

Spontè prouenit in Iudenberg, altissimo totius Stiriz monte: Floret Augusto; in hortis verò sub extremum Iulium, seriùs reliquis superioribus. Anno 1585. copiosè quoque inueniebat Clusius, in quodam Schneeberg iugo, quâ difficillimus est ascensus.

ACONITVM LYCOCT. FLORE cæruleo, galea elatiori, radice bulbosâ.

Praeter fibras quibus subinde radicatu terre hæret, *bulbos* gerit turbina- tos, è quorum basi fibræ aliæ exeunt: *folia* ex caule alternatim produ- cuntur, me- diocri ampli- tudine, quæ in quinque pro- fundas laci- nias, rursus leuius subdi- uisas, conscin- duntur, splen- denti virore prædita, sub-

hirsuta: flores galeati, rari, cassidem longam erigunt, colore dilutè cæruleo.

Clusio Aconitum Lycoctonum 10. dicitur. C. Bauh. pin. Aconitum 14. [16. phyt. & 12. apud C. B. in con- Matth.] siue cæruleum minus, siue Napellus mi- *flantia.* nor, in editioribus locis exilior proueniens. In phyt. dubitat an esset Aconitum 8. Matthioli: apud Matthiolum id asserit: in pin. negat, & facit 15. Aconitum, siue ramosum paruo flore; Aconitum 8. Matthioli H. Lugd. Floribusque ait esse luteis: Matth. purpurascens: at Camerario rubescentibus.

Describitur à Dod. de purg. & fol. pro Aconi-

Dod. notat.

to lycoctono tertio, pingiturque sub titulo Aconiti lycoctoni caerulei parui. Dod. huc refert Aconitū, minus Tragi, contra opinionem nostrā.

Lob. tuncatur

Descriptiones duas habet Lobel. in Obs. pag. 386. Vnam titulo Lycoctoni caerulei parui, Napelli facie: Alteram titulo Aconiti minimi. Neutra autem cum descriptione Dodonzi in totum conuenit, cuius figuram etiam in Ic. Plant. p. 678. sub priori titulo proponit. Rem perpendant lectores.

Camer. apud Matth. huius ineptam figuram habet, sub Aconito octauo. Eid. hort. Thora Italica.

An Alcionium Anguillaræ?

Aconiti genus hoc radice paruo Napo simili Tiguri in Gesneri horto, Iulio mense florebat.

Locus

ACONITVM RACEMOSVM, ACTÆA quibusdam.

Descript.

Christophoriana herbariis dicta, radice crassiuscula, foris nigra nititur, fibris donata Dodonæo interius Buxi colore lutea: caules sesquicubitales, ramosi, tenues, teretes, geniculati: folia rugosa, inferne ipsidentia, nonnunquam virinque, & si tota considerentur, valde ampla: abeunt enim in tria segmenta pediculis palmatis & sesquipalmatis donata, atque hæc rur-

sum trifariam diuisa, sæpiusque interdum triplici illā diuisiōe dissecta, ut tandem terna simul folia singularia cōspiciantur, Imperatoriæ quodammodo similia, oblonga, acuta, profundè satis incisa, quorū medium foliū incisiōis duab

profundioribus dissectum tripartitū apparet: Flores racematim dispositi, cæcidi, ex foliis quinque caducis compositi, intra quæ stamina candida, herbido nonnunquam apice: bacce succedunt, vel, ut ait Dod. fructus rotundi, paulò longiores, per maturitatem nigri, striam lineamue, ab vna parte ostentantes, vuarum acinis alioqui similes, & in vna modum coherentes. Nostram interim ætatem Christophorianam, & S. Christophori herbam vocitare tradit Lobelius (qui quod vnas ferat aconiti ois annumerauit.) fuisseque qui Costum nigrum dixerint: alios tamen maluisse Aconitum bacciferum nominare. Costo autem nihil habere respondens. Aconitis verò annumerari, propter perniciosam & Aconito similem, quam habere credatur, facultatem.

Cæalpino Barba capri quorundam. Arer. apud Gesn. Aconitum racemosum. Gesn. hort. Christophoriana vulgo Italarum. C. Bauh. pin. Aco-

nitum 16. [17. phyt.] siue racemosum: An Actæa Plin. lib. 27. cap. 7. Christophoriana Clus. hist. Tab. Camer. & Eyst. cui & Costus niger quorundam. Napellus racemosus H. Lugd.

Napelli radicem.

Locus

Plerisque Germaniæ & circa Rhenum Mosamque locis, in syluis præsertim montosis occurrit, viuaci & diuturna radice, quotannis cauliculos & folia regenerans. Flores Maio, sed fructus Augusto, aut serius, perficiuntur.

Tempus

Fertur exitialis Christophoriana, ac non minus noxia quàm Aconitum.

Vires

ANTITHORA FLORE LVTEO, ACONITE.

Antithora pernecabilis Thore veneno aduersa, dodrantem alta, interdum & cubito procerior, caule est singulari, rigido, anguloso, subhirtulo, cui folia alternatim adnascuntur, Napelli æmula, tenuius dissecta, & splendoris illius expertia, auersâ parte albicantia, sapore amaro prædita

Descriptio

Lobel. Nigellæ quadantenus similia: flores non ingiatio odore præditi, cucullati, & rictu hiantes Napelli penitus, excepto colore, qui huic ex flauo pallescens: corniculata seminis vascula item consimilia: radix ex bulbis oliuaribus constat, foris fuscis, intus albis, gustu amaris, fibratis.

Lobelio geminæ radices, Cyperi aut Orchidis, foris rugosæ, solidæ. Dod. foris subflauescētes, interius candicantes, fractu, ubi resiccatæ, contumaces, friabiles tamen, ubi quidem suæ spontis est: fecunditate enim læti aut hortensis soli, lasciuienti subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

Pro Zerumbet à Constantinopolitanis usurpatis radicibus mihi olim eiusmodi exhibitæ, nempe pyri-formes, siue turbinatæ, aliæ vnciales, aliæ duplò maiores, crassiusculæ, quædam rugosæ modicæ, quædam minimæ, in quibus Zonulæ quædam, & auillarum fibrarum vestigia, coloris extrinsecus fusci, intus albi, capite umbilicato, vnde emerisse videtur caulis: consistentia dura, solida: sapor amarus.

Zerumbet Constantinopolitanum.

Matthiolus in prior. comm. est Napelli genus alterum. Is hoc tantum pingit. Meminit quidem Napelli Moyse, quam aliqui Anthoram vocent, quæque antidotum sit: verum non demonstrat quæ herba sit. In post. comm. lib. 4. cap. 80. eandem pingit sub Anthoræ titulo, immutatâ tamen nonnihil figurâ, cui ex auditu flores purpureos adscribit, ac addit: missam sibi esse radicem Anthoræ orientalis à Qualcebeno, dicere, mercatores vo-

Antora

Etymo

tes vocasse Zedoariam, ideoque se existimare, quod si Anthora, Zedoaria Auicennae non fuerit, nihil aliud esse quam Napellum Moyfi, ab eodem descriptum: Imò se credere Napellum Moyfi, & Zedoariam apud Auicennam idem cum planta hac, quam integrè non cognouerit.

Anthora *lura Cam.* Camer. in Epit. Matth. Antora attribuit flores in luteo pallescentes, refertque purpureos à se non visos. Adhuc se obseruasse, non vnius modi figuram representare radices Anthorae: alias enim singulare tuber habere, alias geminas cohaerere: esseque vel turbinatas, vel oblongas, nonnunquam triplices inueniri, nonnunquam quæ scorpionum imaginem imitentur. Et hanc varietatem iconibus binis hic adiectis rei herbariae studiosis indicari voluit. Eadem in hist. germ. tradit. An eidem Aconitum nonum?

Gesl. hort. Antithora vera, Aconitis cognata, Antora & Napellus Moyfi Matthioli, Item, A-

conitum salutiferum, Antithora & Antora vocatum.

Eid. de Lun. in sine, loquenti e Antithora, Anthullia Galorum Alpibus Italiae finitiorum.

Anthora, inquit Dodon. elligie Napellum refert. Latus Lemani accolae & Taurini Ligures vulgo Anthora appellant.

Dicta autem Anthora, quasi *ἀντιθώρα* quod nempe Thoræ aduerletur, & alexipharmacum eius sit. Thoræ autem ac Anthoræ, siue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur: sed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex

Tura & Antura aduersus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Meminerant quoque Anthoræ Simon Ianuensis in Synonymis & Arnold.

Villanoua in tractatu de venenis: sed quæ adferuntur, non satis notam aut cognitam ipsis fuisse Anthoram ostendunt.

Lobelium quod attinet, is in Adu. p. 329. Anthoram Delphinii delineationem explere posse

Tom. III.

credidit.

Tabern. Anthoræ duas species tradit. Harum primam ait esse flore ex luteo pallido: Alteram solo flore caeruleo à prima distinguit, & iisdem locis prouenire scribit, sed rariorem. Anthoram Dioscoridis Delphinium arbitrat. An autem flore caeruleo viderit Tabernam. dubito: fortè recordatur Antithoræ Matthioli. Sed quæ rarior sit, cur non particularim describit, & loca, ubi repererit indicat? Medici & pharmacopœi ab eiusmodi Anthora sibi cauant. C. Bauh. pin. ignorat & querit quid sit.

Gerardo Anthora, siue Aconitum salutiferum Cesp. Bauhino phyt. & pin. Aconitum 17. siue salutiferum, Napellus Moyfi, & herba Napello similis eiusque veneno repugnans, Auicennae: Anthora Matth. Gesl. hort. Lon. Gesalp. Cast. & Camerar. Anthora Lob. Dod. Tabern. & Ger. Vulgaris Clus. hist. Aconitum salutiferum Gesl. hort.

Zedoaria vera Serap. Zedoaria Gieduar Aëtio, Actuario Zadoura, Zadouaria, Zadoa. Zaduar Auic. Napellus Moyfi. Germ. Giffibeyll. Gall. Anthole. Ital. Antora. Angl. holfonce vvoefes bavu.

Anthora Rhaeticis atque Sabaudicis alpibus emicat Aestate: quæ Taurinorum, Ligurum & Lemnorum accolarum operâ, plurima copiâ cæpta Venetias adferri plusculis ab hinc annis. Est enim prope Geneuam & ad Allobrogum Delphineusium al. es multa, Lobelio: Vt & in Gallia Cisalpina & Liguria montibus; Matthiolo: Ac in Helueticorum Alpibus Tabern. Ex his autem in Germaniam infertur & colitur in hortis, ac facillè ex radicibus prouenit: ex semine raro ante triennium oritur. Geneuæ in monte Thuri floret copiosè Iulio: semen maturat Septembri.

Anthoram magno quodam prouidentia diu. munere aduersum Thoræ pernecabile virus comparatâ rentur Taurini, Ligures & Lemani accolæ. Addit Anton. Guainerius tractatu de peste, diff. 2. cap. 3. magnæ etiam esse aduersus pestem efficacia. Præstant Antoræ radices [inquit Matthiol.] non solum ad epotum Napellum, sed ad cætera quæcunque venena, quinetiam ad viperarum & reliquorum venenosorum morsum. Ligures Anthoræ radicibus [vt audio] felicissimè vtuntur ad intestinorum vermes. Dantur quoque vtiliter aduersus pestilentiam: & ad omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affectibus, nec minùs præstare dicuntur, iis in febribus pestilentibus in quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. *Hæc ille.* Sed iuvenes Medici & prudentes non nimium credant viribus quæ à Matthiolo huius plantæ radicibus tribuuntur: cauant ne pro Antithora [Matthioli opinionem sequentes, dicentisque Antithoram esse flore luteo] sumant Aconiti, vel Napelli speciem: cauant etiam à radicibus sibi incognitis; quæ venduntur pro Anthora siue Antithora, facillè enim venenata radix pro salutifera obtrudi potest: fortè Matthiolus habuit copiosè missas Constantinopoli, quas cupiebat diuendi, dum tantopere eas extollit, & ad omnes internos dolores vtiliter dari scribit, & auxiliari omnibus affectibus cordis [cur ita vendit radices plantæ sibi incognitæ. Considerent lectores an radix purgans conueniat commotis à viperis & cane rabido: itemque peste laborantibus? Quis tandem credat radicem purgantem

Gggg

Tab. dua
Anthora.

Tab. nor.

Synon.

Locus.

Tempus.

Locus &
Tempus.

Matth. nor.

Napelli ef-
figu.

Eymon.

auxiliari omnibus cordis affectibus. Agrytis plurimi fit, ad omnium venenorum amolienda nocumenta, dum plebeculam panægyricis declamationibus excitam præstigiis illis oblectant, & illudunt. Amarorem auersatur plebecula illic, aitque si quidpiam peramarum gustarit, amarior esse Anthora. Aduersus morbos cōtagiosos & febres vtuntur Veneti. Dodonæo Anthoræ radix est valdè & insigniter amara: aduersatur venenis omnibus: utilis ad purgationes: serosos siquidem & mucosos etiam per inferiorem ventrem educit humores: lumbricos & ventris tineas pellit educitque, Hugo Solerius non modò per inferiorem ventrem, sed & per superiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri: modum esse ad quantitatem Faseli [quem vulgò Fabam vocat] ex iusculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

DE TITHYMALO IN GENERE.

CAP. XIX.

*Tithymali
genera no-
uem Diosc.*

Tithymali genera, Dioscoridi, Plinio, Galeno & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus; Alter Myrtites siue Myrsinites, fœmina; Tertius Paralium; Quartus Helioscopius; Quintus Cyparissias; Sextus Dendroides; Septimus Platyphyllos.

Theophrastus tres tantum enumerat 9. hist. c. 12. maritimum: masculum Oleæ folio: myrtarium candidum, folio Myrti: Vel, secundum Dodonæum, Paralium, marem & fœminam Myrtitem: Vel, Characion, Myrtiten & Paralium, Corn.

*Differentia
plures.*

Plures autem hodie, quàm vel apud Dioscoridem extent, habemus Tithymalos, quarum partim confusas ab authoribus, nec verbis designatas, partim affectas orationi non intellectæ Dioscoridis, quàm bilet suis indiciis deinceps illustrabimus & emendabimus. Dioscoridis quidem oratione quasi filo Ariadnæ ducti, sed nostrum ordinem sequuti, accuratiorumque ex inspectione descriptionem; quò quælibet planta, cui propius quadret, magis perspicuum fiat. Tithymalorum historiam satis confusè Mauritanii tradiderunt. Mihi difficile videtur, inquit Matthioli, decernere quæ Tithymali genera ex iis quæ à Græcis representantur, ea duo sint quæ à Mesue & Auicenna Scebram & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brassauolus illud esse Mesuei Alsebram minus & Auicennæ Scebram, quod Dioscoridi paralium. Sed ab eo dissentio, quòd nusquam legerim in horum monumentis Alsebram minus in maritimis nasci, & Auicenna dicat Scebram in hortis coli, foliis Tarco similibus. Nec possum cum eodem sentire, quòd Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezehegi apud Auicennam, idem sint Mauritanis, quòd Græcis Tithymalus platyphyllos. Putauerim minoris generis, Scebram siue Sebram esse officinarum Esulam minorem, Tithy. cyparissiam Dioscoridis. Alsebram maius siue Mehezeregi eam omnino plantam, quæ Pitusa.

*Nomina
linguar.*

Τιθύμαλον Dioscorides: τιθύμαλλον Theoph. Lactariam Gaza vertit. Latini, Plinio auctore lib. 26. cap. 8. Lactariam herbam, & Lactucam capri- nam nominant. Sic etiam Columella, à lacti si-

mili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliæque parte defluit. At Celsus lib. 5. cap. 7. Lactucam marinam appellat. Non tamen omnis Tithymalus, sed marinus ita propriè vocandus. Reperitur & Lactoris Esulam officinæ dicunt, teste C. Bauhino. Rei herbariæ periti etiam apud Germanos omnia Tithymalorum genera, *Wolffsmilch* & *Teuffels milch* vocant, h. e. Diabolicum lac, sicut illud Lupinum lac. Belgæ *Wolfs melck*: Galli *Herbe à laict* nominant: Itali *Tithymalo*: Hisp. *Lesche tresna*. Angli. *Wilde spurge*: Boh. *kolovratec* & *Ehrvogka*. In vniuersum Tithymalus ab Arabibus nominatur Xanser & Ethuha, Matth. Mauritanis Xanxer & Ethulia, H. Lugd. A succo lacteo quo turgent differentia cunctæ, nomen factum commune Tithymalis vel per diphthongum potiùs, auctore Lobelio, Tithoimalis, quòd mammam siue papillam vberis exitiosam virosamue non inscitè interpretatur.

Quod porrò Theophrastus lib. 9. cap. 15. è Tithymalo Hippomanes fieri dicit, Theod. Gaza Hippophaes legendum contendit, & multi sunt qui ipsum sequuntur, sed haud ita clarum quâ ratione ducantur, teste Cornario. De Hippophae & Hippomane agemus ante Tithymalum ferratum.

Cæterum, florem semenque Tithymali Æstare perficiunt: nonnulli seriùs, alii citiùs; in quibusdam regionibus priùs; in frigidioribus tardiùs.

Omnes porrò vincentem habent acrem calidamque facultatem, inest verò & amaritudo. Valèntissimus eorum est liquor: dein fructus & folia: postremò radix. Hæc aceto incocta, sanat erosorum dentium dolores: liquor in ipsa foramina inditur. Cæterum, si aliam partem contingat, continuò adurit, vlceraque illam, ex quarto existens calefacientium ordine, qui ad exurentia pertinet. Sic pilos quoque & verrucas, & myrmecias, & pterygia, & thymos, cum oleo inunctus succus euellit: detergitque lichenas & psoras, propter amaritudinem: nec non vlcera phagedænica, anthracode, & gangrænade, quia valenter calfacit & desiccatur, aliquando iuuare poterit. Ad hæc fistularum callos eximit. Prædicta omnia folia & fructus præstare possunt, sed imbecillius. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolent: celerrimè enim ab illis in vertiginem acti, ac semimortui rediiti, ad aquæ superficiem feruntur. Porro cum septem sint Tithymalorum genera, valentissimus est, quem Characion maremque nominant: & fœmina vocata myrsinites: & qui in petris nascitur arborefcens. Deinceps qui Phlomo assimilis est: & Cyparissias. Dein marinus: ac denique Helioscopius. Proportionem autem facultatis ipsorum & cinis, & lixiuium existet, *authore Galeno*. His similia Tragus habet. Omnia Tithymalorum genera adurendi vim obtinent, inquit, in primis verò lacteus eorum succus, quare rarò citra noxam sumi possunt. Semina pares habent facultates, at calidiora & acriora sunt, aluumque turbant, & vomitiones potenter excitant. E radicibus, herbis & lacteo Esularum succo vnguentum efficacissimum aduersus scabiem capitis contagiosam, quàm Germani *Den herbgrindt* vocant, confici potest, estque hoc singulare quoddam medicamentum. Tithymalorum verò omnium succum per inferna purgandi validam vim habere atque potentiam: Bilem, pituitam & quæ-

& aquosos humores ducere etiam in exigua quantitate sumptum ; sed ventriculum vehementer conturbare, & interna viscera inflammare : eamque ob causam ab eius usu doctos ac prudentes medicos abstinere , refert Dodonæus, qui nec foris eos tunc adhiberi monet. Farinam Tithymali succo suffusam ante alueos dispersam gustantibus lacertis, omnibusque animalibus aliis pernitiem adferre testatur Elianus. *Narrant* apud Plinium lacte tithymali inscripto corpore, quum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidem adulteras alloqui maluere, quam codicillis. Nonnulli tandem succo Tithymali albo propter calorem intensum in eo existentem coagularunt Mercurium, & eiusmodi liquorem Lac virginis appellant: verum falsum fundamentum hoc fuisse perhibet Paracelsus.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

Descriptio

Radix minimo digito crassior, sæpè tenuior, fibrosa, lignosa, & nonnunquam serpens, caules promit dodrantes, & cubitales, primò simplices, postea ramosos, in quibus folia primò

Linatæ, mollia, quæ postea tenuiora multò cum in ramos diuiditur: flores in umbellæ quasi formâ dispositi, longis pediculis folia quibus dominantur perforantibus lutei, ex quatuor quasi semilunulis coniunctis extrorsum vergentibus corniculis, apicibus item luteis: quibus triquetri succe-

dunt loculi, in quibus semen: ab eadem quoque radice exurgit cauliculi, (ego pro abortu habeo, licet à nonnullis pro priuata specie proponatur,) quorum folia breuiora multò, pinguiora, subrotunda, auersâ parte plurimis punctulis seu stigmatibus rufi notata, in quibus ramulis non memini florem obseruare: est mihi etiam platicaulis: lacte autem partibus omnibus turget.

Variet.

Hic Tithymalus pro anni tempore & ætate insigniter variat. Quare nemo posthac mirabitur, si authores in eo delineando non parum variare perceperit.

Dioscor. Tithymalus quintus siue Cyparissias caulem profert dodrantalem [*σπιθαμῆος*] aut etiam altiore, subrubrum [*ὑποερύθρον*, ver. non habet] ex quo folia Pini similitudine pullulant, molliora tamen, tenuioraque: atque in totum nuper nascentem pinum æmulatur, vnde & cognomen traxit.

Plin. quintum Tithymalum Cyparissiam vocari testatur propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici, nascentem in campis.

Tom. III.

Tragi icon *τι θυμῶν κυπαρισίου* non differt à Icon Tragi Fuchsi iconè, quæ est Tithymali Cyparissias verno tempore prouenientis priusquam in ramos diuaretur.

Si Matthiolo coniectandum esset, putaret nil aliud Mauritani esse minoris generis Alcebram siue Scebram, quam plautam hanc, officinis Esulam minorem vocatam. Hanc autem eam esse suspicatur, quam Dioscorides Tithymalum Cyparissiam. In post. comm. item Hist. germ. & Epit. miratur quod Dioscorides hoc Tithymali genus *κυπαρισίου* appellauerit, cum Pinum, non Cyparissium referat. Matthiolum imitatur La-

Diosc. nos.

Lonic. duas habet icones Tithymali Cyparissias, quarum Altera malè posita est pro Tithymalo dendroide.

Lonic. fig.

dua.

Gesl. hort. Tithymalum Cyparissiam Matthioli, Pityusam aliorum esse, & non aliam quam Esulam vulgo dictam videri refert, sc. minorem, ut etiam Anguill. testatur: Pityusam ad hanc etiam refert Cordus in Dioscoridem, eamque Tithymalum Cyparissium siue Lactariam quintam vocat.

In Obs. pag. 192. figuram habet sub falso titulo Tithymali cyparissias. Sub titulo enim Pityusæ, siue Pineæ, officinarum Esulæ minoris, Turpeti nigri Actuarii, & Tithymali Cyparissias Tragi, Adu. p. 151. Angl. *Pyne spurge*, Hist. *Esula minor*, posita figura eo non pertinet, alioqui sibi contrarius esset Lobelius: pingit namque ex Dodonæo Tithymalum pityusam. In Ic. Pl. p. 356. est eadem etiam figurarum transpositio. Nam ex mente Lobel. in Adu. non conuenit titulus Tithymali cupressini, sed Tithymali Pineæ.

Dod. gall. vnius plantæ duas proponit figuras: prior autem est ex Matthiolo sub inscriptione Tithymali Cyparissias: posterior ex Fuchsi, sub titulo Pityusæ minoris: fieri tamen potest ut intelligat Pityusæ siue Esulæ minoris nomine aliam plantam, quæ non demonstratur per effigiem eo titulo propositam.

H. Lugd. p. 1644. Tithymalus cyparissias Matthioli: p. 1648. Tithymalus cyparissias Dodonæi: p. 1654. Pityusa siue Esula minor, Dod. hist. stirp. Tithymalus cyparissias Fuchsi. Confaricator H. Lugd. tres icones vnius plantæ posuit.

H. Lugd.

effigies tres.

Compil. Tabern. tres quoque picturas dedit: 1. est Tithymalus cyparissias: 2. Tithym. cupressinus primus: 3. Tithym. cupressinus alter. Prior effigies est plantæ verno tempore prouenientis.

C. Bauh. apud Matth. Tithym. cypar. maior: Tithym. pinea Lob. in Ic. Plant. Esula minor Dod. in fol. & Lugd. Pityusa minor Dodon. gall. Pityusa siue pinea, & Turpetum nigrum Actuarii Lob. in Obs. Nos Tithymalum pineam & Turpetum nigrum Lobelii, quoad iconem, huc non referimus. Esulam etiam minorem Dod. in fol. hoc capite non relinquimus, sicuti neque H. Lugdunensis. Pityusam autem minorem Dod. gall. quoad iconem huc referimus.

Eid. phyt. Tithym. 14. siue Cypariss. maior purpurascens coma: Pityusa siue Pinea offic. Lob. Obs. & Icon. Plant. Item, Tithym. 15. siue Cypar. minor; Tithym. cypar. Dod. lat. & Lobel. Obs. & Ic. Plant. Huius species minor, vix palmum alta, rubente capitulo. Nos Tithym. cyparissiam Dodonæi & Lobelii ad hoc caput pertinere non negamus.

Gggg 2

Synon. Eid. pin. Tithym. cypariss. 2. Tithym. cypar. Matth. Trago (cui & Esula vulg. maior & quinta) Fuch. Anguill. Dod. (vt & Pityusa minor.) Turn. Lac. Gefn. hort. Lon. Lob. in Adu. & Obs. Cast. Thal. H. Lugd. (quæ Matthioli & Dodonæi figuram habet) Tab. Cam. & Calceol. in itin. Baldi: Tithymalus pinea & *πικύσσα* Disc. *Eselskyant* Schvvenckf. Tithymalus cupressinus, siue Humipinus, Lob. Ic. Plant. Esula officinarum Cæsalpini.

Varietas: Variat: 1. foliis Lini virentibus, comâ flauâ, aliquando subrubente, Tithym. cyparissias rubente capitulo Schvvenckf. in collibus & montibus sterili & aridiore Solo. 2. in montibus candidior, foliolis angustis, Esula candidior Cæsalpini 3. vix palmum altus, capitulo rubente. Iudicium nostrum supra nouissima hæc C. Bauhini synonyma ex prioribus colliges. Hoc duntaxat monemus nos latere, quam plantam Cæsalp. intelligat per Esulam suam candidam: C. Bauh. hæc plantas coniungit, quas in phyt. olim separauerat.

Locus. Pratorum margines & sepium istam sæpius alunt Esulam: in Francia, Belgio, & Anglia non nisi horti pharimacopæorum, Lobelio: Turnerus testatur prouenire plurimum in agris inter stipulas, demessis segetibus, ad eod. Chamæpity similem, vt non aduertentes facile fallat.

Vires & yfus. Vim habet similem Characiæ, Myrsinit, Palio, & Helioscopio, Diosc. & Plinio auctoribus. Vtilissima inter omnes Esulas ea est, inquit Tragus, quæ longis & astrictis, veluti Linaria, foliis vestitur ita tamen vt radix solummodò intra corpus vsurpetur, repudiato lacteo liquore: vt potè ad hydropem optimæ præparantur pilule.

TITHYMALVS STICTOPHYLLOS.

Etymon Tithymali genus hoc *caulibus* foliosis, simplicibus, non brachiatis, seu Tithymalus *στεινόςφυλλος*, quod sic nominare solet Thalius, ob foliola mirè punctellis notata, duplex est, *Plus* & *Minus*. Præcedentis autem abortum existimamus.

Synon. C. Bauh. phyt. Tithymalus 16. siue foliis punctis croceis notatis. Eid. pin. Tithymal. cyparissias 1. siue foliis &c. Tithym. *στεινόςφυλλος* Schvvenckf. duplex Thalius: Tithym. aruensis Camer. Esula scabiosa Gefn. coll.

Locus. Ceterum, Schvvenckf. se hunc Tithymalum in asperis & sabulosis passim cum Pinea secus itinera & agrorum margines collegisse perhibet.

TITHYMALVS MINIMVS ANGVSTIFOLIUS annuus.

Descrip. P Almaris aut semipalmaris est plantula, *radiculâ* nitens tenui, tres aut quatuor uncias longâ, *caudiculis* & ramulos multos eâ quâ iam dixi longitudine, ac etiam dodrantes, *foliis* stipatos semunciam, vncieque trientem longis, semicolum latis, crebris, sursum spectantibus, lacte turgidis: *flosculi* herbidi, & pericarpium triquetrum, Tithymali Cyparissie, sed multis numeris minora.

Synon. Trago Esula exigua, Dioscoridis Peplos &

spumeum Papauer. Lob. Obs. p. 193. Ic. Plant. p. 357. Esula exigua Tragi. Ponè in Baldo Esula minor Tragi. H. Lugd. p. 1656. Esula minima Tragi: Eid. p. 1659. Peplis minor Dalechampii: *Dna figure.*

Dod. gall. Tithymali genus admodum paruum: Lat. Tithymali Cyparissii species minor, vel

Schvvenckf. nu.

Tithym. cypariss. alter. Tabern. Tithym. minimus. C. Schvv. Tithym. leptophyllos, *Stein mitch* h. e. Tithym. petreus: *Nomen* autem hoc germanicum minus placet: nec enim in locis petrosis, sed in agris prouenit.

Thal. Tithym. leptophyllos Matthioli: Et sic etiam Camer. in epit. Apud Matth. hist. germ. Tithym. minor.

C. Bauh. phyt. Tithym. 24. seu Esula exigua Eid. pin. Tithym. Cyparissias 3. Esula minima Tragi, & Peplis minor Dalechampii, ac etiam Tithymalus leptophyllos Matthioli [sine descriptione, addit in Animad.] H. Lugd. Vna eademque est planta. *Summitas* Tithymali Matth. multum euarians à summitate Tithym. minimi facit vt diuersum statuam, nec dicam in H. Lugdunensi tres icones esse vnius plantæ, & Matthiolum potius mereri reprehensionem ob neglectam descriptionem, quam Compilatorem H. Lugdunensis.

In segetibus Gallo-Belgii & Angliæ sæpius æstiuo tempore reperit Lobelius: Tragus in agris à messe, autumnali tempore.

Tota planta lacteo succo turget, & corpus vehementer purgat.

Tithymalus siue Esula exigua, foliis obtusis.

Tithymalus 2. in prod. 4. Cyparissias in pin. siue Esula exigua foliis obtusis C. Bauhini, *radice* est exili, oblongiuscula, capillata, *caudiculis* pluribus ad terram resupinatis, aliquantùm repentibus, biuncialibus, triuncialibus, aliis palmo minoribus, rotundis, lacteo succo turgentibus, qui foliolis oblongis, angustis, sed semper in summo obtusis & velut absectis, inordinatè vestiuntur. Hic in agris Patavinis & Massiliensibus reperitur.

Tithymalus exiguus saxatilis C. B.

Tithymalus 3. in prod. Cyparissias 5. siue exiguus saxatilis in pin. C. Bauhini, *radiculam* habet capilli modo tenuem, longiusculam, *caudiculis* tenues, vnciales & biunciales, angustissimis & breuib. *foliis* cinctos, *flosculos* exiguos, rubentes: circa Monspelium locis asperis prouenit.

PITYVSA VETERIBVS ET IN GENERE.

Pityusa, quam alii Clema, alii Crambion, alii Diosc. Paralion, alii denique Canopicon vocant, à Cyparissia Tithymalo specie differre existimatur, ideoque etiam & in Tithymali genere connumeratur

meratur. *Caulem* profert cubito altiore, crebris geniculis interseptum, *foliis* acutis ac tenuibus circumdatum, Pini (*πίτυος*) folia imitantibus: *flores* exiguos penè purpureos (Lac. legit in vet. cod. *αὐθιμίς* λανκὴ δὲ διαπύρεα: *Semen* latū instar Lenticulæ: *radicem* candidam, crassam, lacteo succo refertam: quibusdam in locis frutex hic prægrandis reperitur. Purgat per inferna radix drachmis duabus data in aqua mulla: semen verò, drachma vna. At succi farina excepti cochlearium in catapotio datur: foliorum denique modus, drachmæ tres.

Plinius.

Plinius lib. 24. cap. 6 de herbis propter cognationem nominis cum Pino & Picea agens: Et Pityusa, inquit, simili de causa dicitur, quam quidam in Tithymali genere numerant, frutex similis Piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per alium detrahit radix, decocti hemina, aut seminis ligula in Balanis. Folia in aceto decocta, fursures capitis emendant: mammas quoque mixto Ruta decocto, & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

Ita vetus codex, inquit Cornarius. Nam verba quæ præmittuntur in vulgaris exemplaribus, cum honore [ut etiam legit C. Bauhin.] & redundant, & penitus ineptè adiecta sunt. Ceterum vsus medicus à Plinio traditus, in Dioscoride non habetur: nec descriptionem totam Plinius expressit. Quod verò Dioscorides inter Tithymalos connumerari dicit, & à Cyparissia solum specie differre: hoc etiam Pityusæ nomen probat, cui descriptio Cyparissia magis conuenit, quam ipsi Cyparissia tithymalo. Sed & Galenus confirmat Pityusam quosdam Tithymali speciem esse putare, eò quòd succū habeat quemadmodum Tithymali: & quòd similiter purget, ut illi: & per alia omnia viribus ipsis similis sit. Pityusam officinæ, itemque Herbarum periti Esulam hodie vocant. Nostri (Germani) communi reliquis appellatione *vvolffmilch*: Arabes magna ex parte Turbit vocant. Nec est fortè cum Leoniceo & aliis, Syluiò teste, hæc vox expungenda. Arabes sequuntur etiam recentiores Græci, inter quos & Actuarius est, qui Turpeti duo genera faciunt, alterum nigrum, Pityusam; alterum album, Alypon. At contra hos, altera Arabum pars, Serapio, & qui ipsum sequitur Turbit asserunt esse Tripolium: & totum Dioscoridis de Tripolio caput, ipso autore citato, suo Turbit attribuunt, ut qui illos sequi velit, cautum esse oporteat etiam hac in parte, sicut sanè etiam in omnibus aliis. Nullus autem est potior cauendi modus, quam ut illis in totum relictis, Græcos Medicos tutissimè sequamur. *Hucusque Cornarius.*

Alsebra Arabum.

Dodonæo videtur Pityusa esse, Arabum Alsebra, aut Alsebra & Scebra, officinarum Esula, siue Ezula, quod nomen à *πίτυος* luxatum esse suspicatur, duabus sc. prioribus syllabis sublatis. Sic enim remanet *εζυα*, cuius diminutiuum *Vsula*, & vocali primâ mutata, *Esula*.

Conferem, inquit Matthioli, Alsebram maius, siue Mehezeregi esse quæ Græcis dicitur Pityusa. Serapio de Scebram agens, ea omnia ex Dioscoride illi attribuit, quæ Pityusæ idem Dioscorides assignauit. Myrepsus quibusdam in antid. Esulam imponit cognomine Chamæpityn, quam Fuchsius nihil aliud quam Chamæpityn, non autem Tithymali speciem, referre scribit: ego tamen æstimo Myrepsum Dioscoridis, Pityu-

sam intellexisse.

Sententiam Plinii de Psyllio nonnulli minùs acuratè de eius lacte gummiue expendentes Tithymali quoddam genus Pityusa dictum interpretantur. Sed Anguillara non potuit reperire plantam quæ respondeat Pityusæ Dioscoridis.

TITHYMALO CYPARISSIAE SIMILIS,

Pityusa multis.

Tithymalus hic rarus, etsi Cyparissia vulgò dicto similis, ab eo tamen alius est, *radice* longiore, crassiore, minusque fibrosa: *caules* multi, ferè cubitales, simplices, interdum in ramos multos dodrantes diducti; per quos *folia* conferta, crassiora firmioraque quàm Cyparissia, & magis glauca: ex venis ramorum insident *umbelle* magnæ, foliis peltatis, non maioribus Cyparissia.

Descriptio

Icon quam proponit Dod. gall. Pityusæ minoris titulo, est Tithymali Cyparissii ex Fuchsio, verno tempore prouenientis, quicquid dicat C. Bauh. Lat. Ezulæ minoris inscriptione nostro Tithymalo correspondentem quidem proponit: verum eius descriptio non placet.

C. Bauh.

Lob. in Adu. Tithym. Cyparissias, siue Cupressinus, vel Humipinus. Eid. in Obs. p. 192. Tithymalus Cyparissias, quoad titulum, quo verò ad effigiem, Pityusa, siue Pineæ, officinarum Esula minor, Turpetum nigrum Actuarii, Tithym. Cyparissias Tragi Adu. p. 151. Videntur namque figuræ transpositæ in Obs. alioqui non respondent quæ in Obs. scribit, iis quæ in Adu. prodir. In Ic. quoque Plant. p. 357. Tithym. pineæ titulus huic figuræ non competit.

Schvvenckf. Tithym. cupressinus, Lobelio Humipinus, Tithym. Cyparissias Dodonæi. Nos non intelligimus Schvvenckfeldium: Tithym. cyparissias Dod. non est diuersus à Tith. Cyparissia Matthioli & Tragi, quem Pityusam Dioscoridis facit. Nec etiam icon Lobelii in Obs. transposita sub titulo Tithym. cupressini, diuersa est à Matthioli Tith. cyparissia.

C. Bauh. phyt. Tithym. 14. siue Cyparissias maior purpurascens comâ: Eid. pin. Pityusa 1. siue Tithymalus foliis Pini, fortè Pityusa Dioscoridis: Esula vulgaris maior & 5. Trago: Pityusa Esula vulgò dicta Gesn. hort. Pityusa siue Pineæ, Esula minor officinarum Lob. in Adu. & Ob. Tithym. pinea, in Ic. Esula minor Dodonæi Histor. Lugd. p. 1633. Esula maior ad Pityusam reducenda Carl. Tithym. cupressinus 2. Tabern.

Synon.

Crepidines sabulosæ fluminum, & vicini colles frequentius hunc alunt. Ego florentem Aprilis in Sabaudia collegi. Abundat in planitie arenosa prope Argentinam, & Basileæ ad Rhenum versus Haltingen: ut & prope Monspelium.

Locus & Tempus.

TITHYMALVS, FORTE DICTVS

Luca Ghino Pityusa, quibusdam Characias Pannonicus.

Pityusa Luca Ghino dicta est ea, si rectè conicio, quam in Gallia Narbonensi memini me olim colligere, *radice* magnâ, longâ crassa: è qua crebri nascuntur *caules* inæquales, dodrantes, sextantes, ac fortè dodrante maiores: *foliis* multis amicti, Paralii foliorum latitudine, longitudine maiore, interdum breuiore, acuminatis, spissis, colore ferè Myrsinitis.

Descriptio

Gggg }

An Tith. Characias pannonicus, siue Characias 3. Austriacus Clusio.

Nascitur plerisque Pannoniæ locis: sed Viennensi agro tantâ copia in gramineis & siccioribus pascuis, ut Iunio mense, tum enim florēt, omnino pallescere videantur.

*Pityusa
Ghini Anguill.*

Quidam demonstrant, Anguill. epist. 14. referente, pro Pityusa plantam foliis similibus Myrto Tarentino, in acumen desinentibus quæ omnino Tithymalum Myrsinitem repræsentant: verum caules nullos habent nodos, nec florem purpureum, nec semen Lentis: dicendum igitur non esse Dioscoridis Pityusam, aut textum Dioscoridis corruptum. Prædicta planta provenit in maritimis: reperitur & in monte nigro Liuvoni Pisanorum.

Dod. gall. Tithymali Cyparissæ species tertia foliis omnino albis, in cæteris Cyparissæ similibus. Lat. Tithym. Characias 4. quam nonnulli perperam Myrsinitem faciunt.

Dodonæus lat. eandem cum Clusio habet figuram, sicut & Lobel. in Ic. Plant. p. 361. titulo Tithymali Myrsinitis alterius: & Obs. p. 196. sub intitulatione Myrsinitis alterius, & Turbith Alexandrini quorundam, Characiæ quartæ Dod. & Belgarum. Sed nec H. Lugd. p. 1646. sub inscriptione Tithymali Characiæ quarti Dodonæi, diuersam pingit: Hanc autem affirmat esse Myrsinitem alteram Lobelii. Et hinc Sole meridiano clarius patet, C. Bauhinum manifesto errore inter Tithymalum Characiam tertium Clusii, seu quartum Dodonæi, & Myrsinitem alteram Lobelii, H. Lugdunensis, discrimen facere.

C. B. ap. s.

Synon.

In phyt. Tithym. 3. siue Characias rubens germanicus, etiam in palustribus Michelfeldensibus frequens: Tithym. Char. pannonicus Clusii Item, Tithym. 4. siue Charac. longifolius: Myrsinites altera Lobelii: *Eid. pin.* Tithym. Char. 4. siue rubens germanicus: Tithym. pentadactylon Cordi hist. Tithym. Char. 4. Dod. Characias pannonicus Clus. pann. Charac. 3. Austriacus, *Eid. hist.* Tithym. fruticosus alius stipitibus rubris Camer. an Tithym. latifolius alter, Cæsalp. Item, Tithym. 5. siue Charac. angustifolius: Tithym. myrsinites altera, Lob. Lugd. Tithym. myrsinites angustiorib. foliis Cæsalp. Tithym. myrsin 3. angustifolius Taberni.

Locus

Frutetosus locis nasci scribit Cordus: Dodonæus verò latinus nasci in Belgii hortis.

Tithymalus incanus hirsutus C. Bauh. dictus Pityusa Anglica Camerario.

Descriptio

Caulis pedales, rotundos, rufescentesque profert: foliis incanis & hirsutis, Myrsinitis legitimi forma, confuso ordine vestitis, in summitate in virgulas diuisos, quibus ut in Myrsinite, flores & capitula triangula, semina continentia, insident.

Synonyma

Tithymalum hunc 20. siue foliis per ambitum hirsutis [ita in phyt. vocat:] Aut [viti in prod.] Tithymalum 1. siue incanum hirsutum: Vel denique (ut in pin.) Pityusam siue Esulam 4. C. Bauhino ex Italia Neudorfferus attulit. In phyt. autem admisit esse Pityusam Anglicam Camerarii: aut in pin. dubitat, non tamen meliora docet. *C. B. not.* Pityusa Anglica, missa Camerario à Th. Pennæo, foliis Tithymali arborentis, sed magis glaucis & per ambitum hirsutis prodiit, sed neque in fictili sub tecto, neque sub dio per Hiemem durare voluit. Semen erat non dissimile arborentis Tithymali semini.

APIOS.

Facilis è radice est Apii cognitio, quæ quia oblonga, turgida, inque Pyri modum turbinata, plantæ nomen fecit, quam Napi radici rectè comparaueris: huius è capite ramuli aliquot exeunt palmo breuiores, foliis satis frequentibus amicti Esulæ rotundæ seu Peplis, at minoribus, ex angusto principio sensim dilatatis, perque extremum rotundis.

Apios, aliis Ischas (ἰσχος οἱ δὲ ἰσχυράδα. Malim inquit Saracenus, ἰσχυράδα vel potius ἰσχυρός, in recto casu. Sic enim nominant Theophrastus & Plinius: fitque verisimilius ex radicis cum carica similitudine id nominis inditum illi fuisse, quàm ab efficacia contra coxendicum dolorem: aliis Chamæbalanos (Sed & ἀντίτρε χαμαίβαλανος χαμαίβαλανος ex Paulo legendum censuerim, Sarac.

nam Plinius etiam hanc ipsam radicem ῥαφανον ἀγρίαν vocari testatur) aliis montanus aut siluestris [οἱ δὲ ῥαφανος ὀρείνη, h. e. Raphanus montanus legendum suspicatur Sarac. pro ὀρεινὸν ἀγρίαν] aliis denique Linozotis dicitur. Ramulos autem duos siue tres in terram spargit, iuncos, tenues, rubentes [κλω-

via ἰσχυράδα. Ald. ὀρθά, h. rectos:] & paullum à terra sese attollentes, foliis Rutæ (ἀγρίω addit πηγάνω, Cat.) oblongioribus tamen & angustioribus, herbaceis: semine paruo: radice Hastulæ regie [ἀσφοδέλω. Sunt qui σπονδυλῶ seu σπονδυλῶ legere malint, ut Marcellus & Cordus. Cæteri, ἀσφοδέλω, indubitanter legunt, ut etiam legitur apud Theophrastum. At Plinius Apion radice Cephæ describit] & ad Pyri formam accedente, rotundiore tamen, lacteique succi plena, cortice, extrâ quidem nigro, intus verò candido.

Plinius auctor est lib. 26. cap. 8. Apion, Ischada, siue Raphanon agriam iuncos duos siue tres spargere in terra, rubentes, foliis Rutæ, radice Cephæ, sed ampliore, ideoque quosdam Raphanum siluestrem vocare.

Ischada siue Apion (ἰσχυράδα ἢ ἀπιον. Gaza reddit Carciam seu Pyrum.) describit Theoph. lib. 9. cap. 10. folio quidem rutaceo, sed breui: caulibus ternis, aut quaternis humi stratis: radice, quæ Albucum, verum squamosa.

Galenus, Paulus & Aetius, inter simplicia Apion non recensent. Sed Paulus inter ea quæ pituitam euacuant, Appij dimidium habet. Hoc quale sit, iam diximus.

Apios antiquis dicta radix à Bellonio Obs. lib. 1. cap. 45. vera depingitur. Nostra autem icon Guariniana non placet: fortè ad radicem siccam facta est. Dicitur, illo referente Chamæpidia. Anguillaræ verò in Apulia Esula rotunda: in Græcia

Descript.

Chama.

lanes.

Chama.

phani.

H. L. n. 111

Locus

Vites Vitis.

Temp

Græcia & in Candia Pittaria.

Apios dicitur Matth. Anguill. Dodgall. Lac. H. Lugd. p. 1595. (habet hæc & alteram figuram & descriptionem, sc. Dodonæi lat. p. 1651. hoc titulo, Tithymalus tuberosus siue Apios) Tabern. & Castori. Dodon. lat. Tithymalum tuberosum inscribit: Clusius Tithymalum tuberosa radice. Apios vera Gesn. hort. & Lob. in Ic. Plant. p. 364. Apios Aduersariorum, eid. in Obs. p. 198. Radix prægrandis, turbinata, Americi orbis Chinam emēta, in Adu. p. 29. Item p. 204. Apios vera, siue Pyriformis radix Dioscoridis, malè à quibusdam China existimata.

Planta à Matth. [inquit Turn.] proposita pro Apio, pro vero potuisset ab omnib. haberi, si probasset semen habere paruum, radicemque purgantem, quod de Apio scribit Dioscorides. Verum cum neutrum faciat, tam de ipsius Apio dubitare quis posset, quàm ille de Apio Ruellii dubitat. Hæc ille, cuius rationes ceu infirmas pluribus refutandas haud decreuimus.

C. Bauh. phyt. Tithymalum 25. siue tuberosa radice; *In pin.* Apium siue Tithym. tuberosum, siue Tithymalum tuberosa pyriformi radice. Hunc duplicem tradit: 1. est radice crassiore & maiore, foliis & ramulis minoribus: 2. radice minore, ramulis longioribus & foliis maioribus. Hanc ipsam distinctionem ex iconum diuersitate desumpsisse dicimus.

Ἰσχας dicitur, quod ἰσχάδα, i.e. Caricam seu Ficum aridam radix referat, Saraceno monente. Item & χαμαίβαλλο siue Terrestris glans à figura quoque. Sunt tamen & alii Chamæbalani Germaniæ familiares ac edules, de quibus alibi. Et hinc factum est, ut quidam ex herbarum peritis eam radicem, quæ *Erdinus*, & *Sewbrot*, & *Erdseygen* Germanis dicitur, Apion esse uoluerint. Alii Ornithogalon esse asserunt. Alii rursus ad Cyclaminum referunt. Cornarius Raphani silvestris genus quoddam esse putauit, ignotum tamen.

Nascitur in montosis & asperis aliquando & herbosis, authore Plinio: effoditur Vere. Ischas Dioscoridea adfertur ex Creta. Sed Apulicæ etiam peculiarem esse monet Imperatus.

Superior pars radicis assumpta, vomitione bilem pituitamque extrahit; inferior per aluum. Tota uero sumpta, utraque parte purgat. Liqueorem si libet excipere, radices tundito, & crateri aquæ inditas agitato, ac liqueorem qui supernat penna collectum exsiccat. Huius sesquibolus porus, per superna infernaque purgat. Hæc Dioscorides, à quo in succi collectione dissentit Plinius. Effoditur Vere, inquit, tulaque in fistili mergitur, deiectoquo quod supernat, reliquus succus purgat utraque parte, sesquiol. 10 in aqua mulsæ. Sic & Hydropicis datur acerbuli mensura. Inspargitur & aridæ radicis farina potioni, aiuntque superiorem partem eius, vomitione biles extrahere: inferiorem, per aluum. Non autem omnes partes ad idem utiles esse, fortassis mirum non est, verum eiusdem radicis has partes sursum, illas deorsum purgare, magis admiratione dignum est, velut Thapsiæ & Ischiadis. Nam eadem rursus & sursum & deorsum purgare, velut Veratrum nihil absurdum est, authore Theophrasto. Hanc autem purgatricem esse norunt omnes Monachi in monte Athor, teste Bellonio. Facultate & temperamento vehementer calidus & siccus, est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque molestus ac noxijs.

Apios siue Ischas altera.

Tithymalum tuberosa oblonga radice.

Liām e-
A tiam tra-
dit & describit
Clusius, cuius
hic iconē da-
mus, & quæ ab
illo Apios siue
Ischas altera in-
scribitur: eius
autem à Iaco-
bo Plateau i-
conem ac-
ceperat qui se-
mine peregrinè
accepto sibi
natam dunta-
xat aiebat.

C. Bauh. in
pin. facit. A-
pion, siue Ti-
thymalum tu-
berosum 2. vel

CHAMÆSYCE.

Racilem
Gradiculum
habet, longi-
tudine circiter
palmarum fibris
aliquot tenuis-
simis dona-
tam: ramulos
quadrantales
ac etiam peda-
les, in alas sub-
diuisos, ruben-
tes, subhirsu-
tos, in orbem
terre appri-
it: quibus
ad genicula ad-
nascuntur fo-
liola coniuga-
tim opposita,
subrotunda,
quæ terram

speculant rubentia, supernè viridantia, nisi quod in medio purpurea nota sunt maculosa, quædam tamen in extremis ramulis supra infraque omnino saturâ rubedine tincta sunt: flosculi ad ramulorum diuicinationes inter folia emicant purpurei: tota planta lac fundit vulnerata: pericarpia tricoeca Esulæ exiguae Trago dictæ, sub foliis latitant.

Chamæsyce, quam aliqui Sycen (χαμαί-
συκν, οὐ δὲ συκν) nominant, refert Dioscorides ra-
mos emittere quaternum digitorum, per terram
stratos, teretes, lactei succi plenos: folia Lentis
figurâ, Peplio similia, parua, tenuia, ac teræ inhe-
rentia: semen sub foliis rotundum, ceu Pepli:
radicem tenuem, ac supernacnam: sed neque
florem, neque caulem promere.

Chamæsyce Plinius lib. 24. cap. 15. Lentis folia
adscribit, nihil se attollentia.

Chamæsyce Tithymali species est Cord. lib. 5.
hist. cap. 6. Eam Matthiolum in Pepli genere re-
ponit, Peplumque minorem suspicatur. Haud
uero ipsi notam fuisse satis patet, quod ne vnicâ

Descriptio

Chamaesyce
Diosc. Sycen

quidem notam feribat, quæ non habeatur in Dioscoride. Præterea in Epist. & Hist. germ. eam planè omisit.

H. Lugd.
not.

H. Lugdunensis Chamæscen Dalechampi p. 1660. quam Dioscoridis Chamæscen constituit, à Chamæscen Penæ & Lobelii separat, sed absque ratione.

C. B. not.

Chamæscen figuram cum Matthiolus non haberet, existimabat C. Bauhinus se eam ipsi apposuisse in comm. per ipsum illustratis. Ast figura apposita Matthiolo non est Chamæscen, sed Anthyllidis Valentiniæ Clusij, quam Compilator Tabern. malè pro Chamæscen exhibuit.

Synon.

Chamæscen Dioscoridi & Plinio, quasi humilis Ficus, C. Bauh. phyt. Eid. pin. Chamæscen Matth. Anguill. Hesn. hort. Dod. (μικρὸν ἀφιδνε appellari dicitur.) Lob. in Adu. Obs. p. 198. Ic. Plant. p. 363. Clus. hisp. & hist. (hic author est Salmanticensis *Noguera* appellare, quasi pumilam nucem exprimere vellent, à feminis nimirum, uti putat, forma.) Cæsalp. H. Lugd. (quæ duplicem figuram habet, ex C. Bauhini opinione) Camer. Tabern. & Gerardo. Nos H. Lugdunensis figuram alteram p. 1381. Anthyllidis Valentiniæ Clusij titulo propositam, à Tabernamontano falsò pro Chamæscen, ac etiam à C. Bauhino apud Matthiolum exhibitam, huc non referimus. Si H. Lugd. duas habet figuras, habebit & Clusius duas.

Locus &
Tempus.

In aridis, squalidis, petrosisque locis nasci dixit Plinius & Dioscorides. Nuspiam in Italia aut Germania apparet, inquit Lobelius, sed duntaxat in Narbonensis Galliæ oliuetis vinetisque, ubi plurima præsertim aridis sabulosis, non procul Monspelio ad patibulum viâ, & tractibus maritimis. Montbelgardi in horto Ill. E. C. Aprili fata, floruit Iunio & Iulio: ex semine deciduo quotannis propagatur, etiam apud Belgas. Nalci aridis & sitientibus hortorum areis, solo aspero, omnibus locis in finibus Bononiensium, etiam intra urbem, testatur Cordus. Comosam ubique vidit Clusius in agro Salmanticensi squalidis & petrosis locis, atque etiam inter ipsa vineta, & plerisque aliis Hispaniæ locis.

Rami ex vino triti vulnæ dolores sedant in pello appositi: tollunt tumores ac verrucas omnium generum illiti: decoctorum cibo alius resolvitur: succus simili affectui prodest: illitus contra scorpionis ictum auxiliatur: aduersus caligines oculorum utilis, hebetudines, incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. Plinius à Dioscoride euarians, linteolum pro pello usurpat, & ampliùs orthopnoicis prodesse addit. Chamæscen abstergentem simul & acrem vim Galenus attribuit. Itaque acrochordonas, & myrmecias, caules eius teneriores intriti, in modum cataplasmatism admoti, quique ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle verò crassas oculorum cicatrices detergunt: hebetudinem visus à crassitie ortam, adiuuant: sicuti & suffusionum principia.

PEPLIS.

TERRÆ facièm ceu muliebre flammeum patulis ramis variè diuaticatis sesquipalmarib⁹, rubentibus, crassiusculis operit, per quos veluti ad articellos *folia* aduersa nascuntur, rubentia, duplò triplòue Chamæscen maiora, crassiora

paulò, per extremum rotunda, quorum parsea quæ sub neruo est, productior est quàm quæ supra neruum, & veluti pinnata, flosculi luteoli proxime ramos oriuntur: capitula tricocca, leuia, duplò maiora quàm Chamæscen: vbicunque vulneretur, lac fundit, radix longiuscula, crassiuscula, simplex.

Peplis, quam Dioscorides aliquos siluestrem Portulacam (*ἀνδραχύννη ἀγρία*,) Hippocratem verò Peplion [*πέπλιον*] vocare refert, in maritimis maximè nascitur. Frutex autem est ramulosus, quoquo versum expandens, vel in latitudinem sese diffundens, candidi succi plenus, *foliis* hortensis Portulacæ, rotundis, & infernè rubentibus: *semen* sub foliis rotundo, ceu Pepli [*τὸ πῖπλον*] feruente gustu: *radice* tenui, singulari, ac superuacua.

Plinii, Galeni, Pauli, & Actii de Peplide (*πέπλις*) verba inter vires dicemus.

Apud Matthiolum in comm. lat. cum mag. fig. Peplis vocatur, sed tanquam non visa non describitur. In ital. icon transposita est pro Peplio. In Hist. germ. malè inscribitur Peplus.

Verisimile est Dodonæum Peplidem non nouisse: siquidem in Hist. gall. nullam dedit iconem: in lat. verò pro ea Anthyllidem Valentiniæ Clusij pinxit.

H. Lugd. huius plantæ duas effigies eadem p. 1659. sub diuersa tamen inscriptione proponit. 1. Peplis Matthioli. 2. Peplion Dalechampi.

Peplis, ut nomine, sic effigie Peplum præ se fert, & propius adhuc etymum Pepli vel Flammeoli exprimit, authore Lobelio, ac idcirco *θαύμον αμειδιαν* Dioscoridi designari ait.

Plinium autem Portulacam siluestrem eiusdem generis ac naturæ cum Portulaca sativa, cum Peplio herba diuersissima confundere, idè quod nonnulli Peplion, agrestem Portulacam vocant, rectè Dalechampus monet.

Dioscorides quamvis vnus tantum meminerit Peplidis, Anguillara tamen duplicem facit, & hanc priorem constituit: Alteram verò se obseruasse scribit in monte Maiellæ in Abruzzo, se extendentem per terram sicuti prior, foliis denariorum modo orbiculatis, Numulariæ modo dispositis, spissis, semine albo, radice digitum crassâ.

Peplis Matth. Turn. Lob. in Adu. Obs. p. 197. & Ic. Plant. p. 363. Clus. hisp. & hist. Cast. quoad descr. Cam. Tab. ic. & Ger. Peplus Cast. quoad iconem: Peplus minor Tab. hist. Peplium Cæsalp. Peplis i. siue maritima folio obtuso, varians caule rubro & albo C. Bauh. pin.

Littora Norbonensis Thyrreni & Adriatici maris hanc repticem abundè fundunt, ignotam alioquin Septentrionalibus, nisi hortis. Obseruatur quoque in insulis circa Venetias ab vtraque parte maris. Sed & abundè nascitur in omnibus Hispaniæ Mediterranei maris litoribus: in Oceani litoribus nunquam obseruauit Clusius: imò nec in cultissimis quidem Belgicis hortis ipsi conspecta.

Colligi, reponi, darique uti Peplum, itidemque condiri solère: ac easdem quoque vires habere, authorem habemus Dioscoridem. Est & Portulaca, quam Peplion vocant, non multum sativa efficacior, cuius memorabiles traduntur vsus. Ita Plinius lib. & cap. 20. Hic mox subiungit per

git per longum eius usum. Sed quum ea omnia à Dioscoride penitus omissa sint, ibidemque Peplion cum Portulaca siluestri confundat, etiam nos hoc loco tanquam aliena omittenda duximus. Peplion tum sursum, tum deorsum, pituitam bilemque purgare, flatusque deducere prodidit Hippocrates. Galeno Peplion frutex succum habet velut Tithymali, radicem quidem inutilem, quemadmodum etiam Peplos: succum autem fortem, & nec ipsum admodum utilem. Sed utile est semen, & feruidum: similiter ut Pepli semen purgans. At hoc Galeni loco, quod feruidum dicitur, *φυσώδες* in græcis codicibus falsò legitur, i.e. flatuosum, pro *φωφώδες*, velut Dioscorides & Paulus habent: & alioquin Peplion esse *φυσώνητα* *ῥηπτική*, Acrius ex Hippocratis sententia scribit. Quod itaque flatu rumpit ac discutit, flatuosum dici non potest.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS sive Solis equus.

Descriptio

B Reus huic & plerumque singularis caulis, teres, modicè hirsutus: folia Portulacæ, vel proprius Peplios, minùs pingua quàm Portulacæ, ex viridi lutea, in ambitu crenata: *furculi* è caule summo nati umbellam quoddammodò efficiunt, flores sustinentes exiguos, herbidos, Myrsinitæ facie peltatos: *semen* in pericarpis

triquetris. *Radix* singularis, fibrosa.

Qui Helioscopius Tithymalus Dioscoridi dicitur, foliis est Portulacæ, attamen tenuioribus rotundioribusque, ramulis ab radice quaternis aut quinis, dodrantali altitudine, tenuibus ac rubentibus, lactei succi copiosi plenis, capite Anethi: semine velut inter folia locato. Comam cum Sole circumagit, ideoque Helioscopii nomen accepit.

Tithymali quartum genus Plinii, Helioscopion appellatum, quoniam capita cum Sole circumagit, foliis est Portulacæ, ramulis stantibus, à radice quatuor aut quinque rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis: semine albo, columbis gratissimo.

Matthiolus pro more suo ponit sine descriptione iconem Tithymali Helioscopii in inscriptione, foliis non serratis, Peplon potius representantem, quàm Tithymalum helioscopium. Camerarius aliam pinxit, ac etiam Casparus Bauhinus. Lacuna qui & Tithym. coronatum vocat, iconem Matthioli reseruat, ac etiam Hist. Lugd. p. 1644. Sed p. 1648. meliorem exhibet Tithym. Helioscopii Dodonæi titulo.

Tom. III.

C. Bauh. phyt. Tithym. 13. sive Helioscopius: Eid. in animadu. in Hist. Lugd. Tithym. heliosc. Matthioli, foliis non crenatis p. 1644. Tithym. heliosc. Dodonæi, p. 1647. foliis integris, cuius in contextu non meminit H. Lugdunensis: Item, p. 1648. Tithym. heliosc. Dodonæi, quæ vera icon. Videtur nobis prior icon H. Lugdunensis esse Pepli. Secundam suspicamus esse Tithymali verrucosi: ergo huius plantæ hoc loco unica figura, & non tres.

Esula Brunfels. tom. 1. rhaps. 13. sive icon: in 4.º pag. 124. cum icon. Esula vulgaris & tertia Trago.

Helioscopius Tithymalus Ang. Fuch. Dodon. Cordo in Diosc. Turn. Gesn. hort. Lac. Lonic. Lob. in Ad. Obs. p. 192. Icon. p. 356. Thal. Camer. Tabern. & Hist. Lugd. cum Icone Dodonæi pag. 1648. Item C. Bauhin. qui in Pin. præterea vocat Tithymalum Dendroidem Dodon. in icon. & Thalii.

Caterium, hunc Tithymalum duplicem facit: alium foliis crenatis, non usque tamen ad caulem: alium non crenatis & rotundioribus, caule leuiter hirsuto.

Græcis *τὸ δὲ μάλο* *ἢ λιοσκοπίος*: Germ. *Sonnen-Nomina*: vwend. *vvolffsmich*, & *groß vvolffsmilch*: Belg. *Croonkenscruyt*. Gall. *Reveille matin* *suivant le Soleil*: It. *Tortegonaglio*, *Titimalo helioscopio*: Angl. *verigrasse*: Lat. Tithym. solsequius, & Lactaria solsequia.

Cunctis gentibus familiaris, & hortis etiam olitoris frequenter molestus: quin & passim prouenit, circa rudera, prope virbium & oppidorum moenia, in campis incultis, collibus, & vbiq; tam cultò quàm incultò solo.

Colligi succum & semen huius Tithymali, velut etiam aliorum: ac vim eandem habere cum Characia Myrsinite, & Paralio, sed non ita intensam, docet Dioscorides: Plinius addit bilem trahere per inferna in oxymelite, dimidio acetabulo.

PEPLOS SIVE ESULA ROTUNDA.

Peplos, quem aliqui Sy-
cen [*συκίνη*] a-
lii Papauer
pumeum (*μυ-
κωνά αἰσχροῦ*)
vocant, refe-
rente Dioscori-
de, frutex est
succo albo ple-
nus, folium par-
uum habens,
Rutæ simile,
sed latius: vni-
uersa coma pal-
mi altitudine
est, rotunda, per
terram diffusa,
& sub *ὀπὸ* ver.
Lacuna codex
legit *ἢ ἡ ἑσπύλα-
ρος*] foliis se-
men est paruum, rotundum, minus quàm Papa-
ueris albi. Multi autem vñs herba est, radicem
vnam habens, inutilem, à qua totus frutex enas-
citur. Ita etiam describit Plinius.

H h h h

Peplon dici etiam Chamæsyce[n] (χαμαίσυκν) & Papaner spumeum (μύκων αἰρώδης) & Meconiū [μυκόνιον] testatur Galenus in gloss. in Hipp. Meminit & Pepli Papaueris spumei de sin. pl.

Fuchsi-
xanth.

An Vineale Reuelium Ruellii? De Esula rotunda officinarum & vulgi, Fuchsius ita scribit quasi eam nunquam viderit. Icon, quam Lonic. etiam & Dod. gal. exhibent non representat Esulam rotundam: folia longa & acuta sunt in eorum icon.

Matth. &
Lacuna
notatur.

Non placet quoque Pepli effigies apud Matth. in prior. com. & adhuc minus ea quæ in post. cum mag. fig. habetur. Non malè nostro iudicio huc retulisset iconem sui Tithymali helioscopii: neutrum describit, quare diuinatione opus est. Matthiolum imitatus est Lacuna icon & descriptione nulla.

Peplum passim in hortis Venetis & Patauinis prouenire, nec tamen Esulam rotundam vocari testatur Anguillara. Cæsalpino verò non fuisse notum Peplum, suspicamur quia nihil proponit de eo præter verba Dioscoridis & Plinii.

Synon.

Peplus Matth. Fuch. Anguill. Dod. Cordo in Diosc. & hist. Turn. Lac. Lon. Lob. Obs. p. 162. H. Lugd. p. 1638. Cast. desc. Thal. Tabern. Ger. Calc. & Camerario: Peplis Cast. icon. Esula rotunda Gesn. coll. Peplus siue Esula rotunda prima C. Bauh. pin.

Etymon.

Peplus autem siue Esula rotunda, quoddam ramosorum ambitu & quasi rotundo amictu velum efformaret, aut tellurem operiret, dicta fuit, nisi potius, ut Lobelius opinatur, ob purpuream foliorum superficiem, siue xerampelinam, quæ huic in vinetis nascenti & Peplidi in maritimis fabuletis degenti, ut plurimum inest. Peplum namque fuisse purpurei vel phænicei coloris, multæ historiæ testantur. Succus lacteus, quem tota fundit planta, Tithymali speciem fatetur.

Nomina
ling.

Πέπλος, quibusdam συκν: aliis ἀφρώδης μύκων. Germ. Teuffels milch, Rûde vvolffsmilch, Gall. Reuille matin de vigne, i.e. Euigilium matutinum vineale. Hisp. & It. Pepto.

Locus.

Germaniis & Galliis passim Peplus spontè prouenit, secus sepes, fossimenta, margines hortorum & in vinetis, in quibus etiam Diosc. & Plinius nasci scribunt.

Peplus colligitur in messe, siccaturque in umbra, & assidue versatur. Reponitur semen contusum & depurgatum. Ducit pituitam & bilem acetabuli mensura cum aquæ mulsæ hemina (πυλὸς, πυλὸς legendum iudicat Corn. potum. Sed & obsoniis ammixtum aluum turbat. Conditur etiam muria, auctore Dioscoride. Sic ferè & Plinius Galeno Peplos frater parvus, succum habet similem Tithymalis, qui purgat velut illi.

PEPLVS MINOR.

Descript.

Patulis in orbem ramis, varièque diuaticis terram subiectam obumbrat: foliis Pepli maioris rotundis ferè, in modicum acumen leuiter desinentibus, dimidio minoribus: pericarpia pusilla Maioris aut Chamæsyces, triquetra, læuia, tribus locellis totidem claudunt semina.

Synon.

Tabern. ic. & hist. Peplus minor, Peplis Diosc. Portulaca filu. vocata, Peplion ab Hippocrate, ab aliis ἀνδράχνη ἀρχία.

Montpelii & Montbelgardi prouenit.

TITHYMALVS PLATYPHYLLOS Fuchsi.

Annua est planta ex deciduo semine sese reparans: et si radix lignosa interit sit: caulis tesquicubitalis & bicubitalis, rectus, singularis modò, modò plures, inter quos eminere medius, inter contræctioris altitudinis socios, per quos tamen omnes frequentes obseruantur ra-

Descriptio

mi, quorum exortui folium magnum semper apponitur, duarum vnciarum longitudine, latitudine vnciali, talia quoque fortuito ortu per caules ramosque spectantur; at caulis fastigium in pediculos aliquot umbellam mentientes abit, quo modo in Helioscopio diximus, quorum coitum, coronat rosa foliorum oblongorum, nec ad Helioscopii rotunditatem vllatenus accedentium, crenis parum conspicuis denticulorum: è quibus pediculis vnusquisque subdiuitur, ramulis ex acetabulo exeuntibus: flosculi cotylis insident luteoli, quos sequuntur vix dum delapsos tricocci fructus, minores paulò quàm Verrucosi, quibus & asperitate cedunt, in quibus semina parua, oblonga, cærulea.

Dod. gall. Fuchsi figuram Tithymali septimi siue platyphylli i.e. latifolii, applicat Esulæ maiori, siue Pityusæ maiori, eum tamen in descriptione, Fuchsi plantam, quæ non est Tithymali πλατύφυλλος Dioscoridis, haud intelligere putamus.

Tabern. ic. & hist. inscribit Tithymalum characiam Matthioli, licet Matthioli non sit, nec descriptio, quam in histor. dat, cum icona conueniat.

An Tithymalus annuus Pityusæ facie Lobelio?

Lonic. qui iconem Fuchsi habet, ut & Ponæ in Baldo, & Turn. dicitur Tithym. platyphyllos. C. Bauh. phyt. Titym. 18. Eid. pin. (vbi duplicem statuit, sc. maiorem & minorem, & hunc foliis hirsutis. Tithym. aruenis latifolius 2. siue germanicus. H. Lugd. p. 1639. Pityusa siue Esula minor (legendum maior.) Dod. hist. stirp. Tithym. platyphyllos Fuchsi.

Ceterum, plantam exprimere videtur Fuchsius primò prouenientem, antequam umbella sit ramosa.

Geneuæ & Basileæ atque Montbelgardi crebram in agris & circa dumeta obseruauit, florentem adhuc Augusto & Septembri, sed rariùs. Cum prodit initio Veris folia sanguineis guttis, in hoc Tithymalo arueni annuo Camerarii, aspersa conspiciuntur.

TITHY-

TITHYMALVS MAGNVS MVLTICAV-
lis, siue Esula maior.

Mirum quàm luxuriat fecundiore solo enatus Tithymalus ille, quem vulgò Esulam maiorem germanicam vocant. Lignosa enim candidaque radix non brachii modò humani crassitudinem assequitur, sed & suræ nonnunquam superat, longè latèque vario implexu propagata, perennat: nec minor caulium quos emittit luxuriosa vberitas, minimi digiti circiter crassitie, rubescentes & compluribus alis concauos: folia Cataputiæ minoris, oblonga, multum illis magnitudine cedentia, Hyeme decidunt: *flosculi* umbellati, concaui, luteoli, quatuor peltata foliola surrigunt, vt & è staminibus rotidem, reliqua in concauitate occultantes: *semen* in loculis triquetrum, reliquis non dissimile.

Per Pityusam & Esulam maiorem Matthioli, cuius radices è Gargano pro Turpetho adferri dicuntur, Dodonæus eam intelligit, de qua hoc capite agimus, quamvis icon Matthioli non respondeat, & alia sit, vti diximus proprio de Pityusa Matthioli capite. An Gesnero Esula maior foliis Oleæ?

Icon Tithymali maximi apud Tabern. quamvis non placeat, tamen id Esulam maiorem accedere videtur; descriptio quidem non quadrat. Verum nihil mirum, ignato Compilatori quadrata rotundis miscere placuit, nec fortè Tithymalos hoc capite distinguere nouit.

Esulam maiorem germanicam, vt vsu crebro apud Germanos & Belgas receptam ait, sic sanè nulli Tithymali speciei, quàm Pityusæ grandi frutescenti propiorem statuit in Aduers. Lobelius, addens nisi huc accommodetur, Dioscoridi aut minus notam, aut prætermittam fuisse.

Trago Tithymali alterum genus *Grosz tensfels milch*, Esula magna siue maior, Esula dendrodes seu arborescens. Cæsalp. Tithym. palustris, frequens in paludibus Pisanis. Schvv. Tithym. fruticosus palustris, *vuasser vuolffs milch*. Camer. hort. Tithym. fruticosus germanicus, in littore Rheni frequens. Cordo in Diosc. Pityusa maior Dioscoridis, Esula maior recentiorum. Lob. Ic. p. 358. Esula maior germanica, vt & Obf. p. 194. vbi & Turbith nigrum & adulterinum; Gall. *Turbith noir*: Hilsb. *Esula maior*: *Esula maggiore* Ital. Pityusa grandis Thalio. C. Bauh. phyt. Tithym. 19. Eid. pin. Pityusa siue Esula. 2. seu Tithym. palustr. fruticosus. H. Lugd. p. 1653. Esula maior Dodonæi Hist. purgant. Esula maior germanica Penzæ, Eid. p. 1654. *Dux effigies vnius plantæ*.

Rarior in Italia & Gallia & Anglia nisi in hortis colatur: in Germania verò superiore & inferiore ad Rhenum: vt & in Silesia ad sabulosas fluminum crepidines.

Mesues Esulam purgatorium rusticorum esse scribit, & maiorem viscera interna exulcerare, atque eam ob causam perniciosam, monente Dodonæo. Impensè calida est, acris & exulcerans, ventriculoque molestissima. Errant verò non parum qui cortices harum radicum in medicamentorum compositionibus Turbith loco substituere temerè audent.

Pityusa Matthioli.

Pityusæ radices, quam officinæ Esulam maiorem nominant, Herbarii è Gargano Apu-

liæ monte ad nos (inquit Matthiolus) comportant, & magnà imposturâ pro Turpetho vendunt. Quod cum non ignorasset Actuarius album Turpethum Alypiæ esse radicem prodidit, nigrum verò Pityusæ. Nec hîc obstat quod dixerit Dioscorides Pityusæ radicem sub esse candidam: nam is de interiore substantia tantum intellexit, non autem de exteriori corticis membranula, quæ viridis rufescit, siccata nigrescit &c. (ceterum quæ planta ab ipso tradatur, Pityusæ siue Esulæ maioris titulo (etiam in Epit. & hist. germ.) donata, nondum certò concludimus. Nullibi enim eam describit, præterquam in Hist. germ. vbi tamen Dioscorideam solummodò delineationem, ipso quidem non citato, dedit: in qua radix dicitur alba, quam ipse Matth. in comm. fatetur cortice esse rufescentem & nigrescentem. Glossatorum hîc & Patronorum eius declarationem requirimus ampliorem, qui nihil lucis ipsi attulerunt. Iconem in comm. cum mag. fig. & Hist. germ. non nihil variat quidem, sed ad priorem videtur facta effigiem, & non ad plantam ipsam. In neutra portò icon folia æmulantur Tithym. cyparissiam ab ipso Matthiolo depictum, qualia sunt Pityusæ in Italia passim prouenientis, licet in omnibus maioris. In eius picturis folia latiora multò sunt, sed longiora, nec simile quicquam cum prædictæ Esulæ foliis habentia, sed potius cum Tithymali nostri Vetrucoli.

Castori & C. Bauh. apud Matth. cuius iconem pinxit, Pityusa: Eid. in pin. Pityusa siue Esula 5. Tithymalus foliis breuib. aculeatis.

Lonic. (vt & Camerarius) quoque Matthioli imaginem habet, iam dictis addens, quæ Dioscorides de Pityusa scripsit, confundens suo more omnia. Sed & Lacuna suo nomine eandem cum Matthiolo stirpem pingit, eademque refert, additque in toto regno Neapolitano haberi Pityusam Esulæ minori similem, sed in omnibus maiorem: verum non indicat quam plantam intelligat. Hos imitatur etiam H. Lugdunensis, quæ & ipsa præter Pityusæ Matthioli siue Esulæ maioris effigiem p. 1652. exhibitam, & Matthioli inania verba nihil docet.

TITHYMALVS SYLVATICVS
toto anno folia retinens.

Tithymalus sylvaticus radice nititur albâ, valida, lignosâ intortâ, variè diuisâ, multis fibris donatâ: à qua exsurgunt rami lignosi, cubitali longitudine maiores, flexiles, cortice exteriore insignitet rubente, & hirsuto: interiore virente, foliis supra

H h h a

rami medietatem crebris, quatuorferè vncias longis, semunciam aut paullo plùs latis, infernè canà lanugine pubescentibus, excurrente per longum neruo ad medium vsque folium rubente, deinceps viridi, supernè quoque pilis, sed minus euidentibus, leuiter hirsutis, atro virore splendentibus. Ex summis ramis oriuntur *pediculi* in umbellæ formam, rubentes similiter & hirsuti, singuli singula folia ad exortum, iis quæ in ramis sunt minora, reliquis similia, habentes, fescunciam longi ad geniculum quoddam, vbi rursus duo folia præcedentibus minora, opposita, pedicellique bini ex præcedentium pediculorum vnoquoque explantantur, iique rursus cum foliolis suis minimis bipartiti *flosculos* sustinent foliolis circumdatos, minimos, herbaceo colore præditos, ita compositos ac si quatuor semilunulæ gibbis omnibus intèr spectantibus rhombum aliquo modo quis imitetur. Tota planta odore graui est, præter lignosam radicem, & lac fundit.

Odr.

Cordus in Diosc. Tithym. dendroides, Tithymalus sextum locum habens, Lactaria Germanis *Stein milch* vocata. Lobel. in Adu. Tithymalus characias Anglicus & Francus. Anguill. Tithymalus platyphyllos Dioscoridis. Cam. hort. Tith. fruticosus alius stipitibus rubicundis perennibus, foliis modicè hirsutis, latusculis. Clus. hisp. & hist. Tithymalus characias alter, floribus palidis, sine iconè.

C Bauh. not.

C. Bauh. phyt. Tithy. 7. siue syluaticus: an Esula multicaulis Tragi, Tithymalus quibusdam Esula rotunda. Nos Tragi Esulam huc non referimus, quia melius conuenire videtur cum Tithymalo verrucoso quem Esulam rotundam Cæsalpini suspicamur. Eid. pin. Tithym. characias 3. siue folio lanuginoso: Tithymalo characiæ primo similis Clus. hisp. Tithym. characias alter, eid. hist.

An Tith. dendr. Gesn.

An Gesn. hort. Tithym. dendroides? An Cæsalp. Tithymalo characiæ similis in montibus. An Calceol. in Baldo Tithym. maior? An Tabern. Tithym. amygdaloides latifolius? Schvv. Tithy. *πλάτυφυλλος* latifol. montanus, Esula latifolia, Berg. *uolffsmilch*. An aliqua ex Tithymali Characiæ speciebus Thalii?

Locus & Tempus.

Caterum, i ueni florentem in montibus Euganeis inter Balneum Aponense & Arqua, aliisque in locis. Basileæ in montibus prope Krenzack, Dornack, ac Mutets. Geneuæ virentem in principio Februarii circa montē *Salene* & pontem d' *Arne*: Montbelgardi abundat in siluis, & circa fontem admirabilem. Clusio referente crescit etiam in Hispaniis: deinde in Gallia tam Narbonensi quàm reliqua, Heluetiis, & reliqua Germania: in Belgii hortis semel satum copiosè provenit. Lobelio teste, frequentior in Germaniis & Franciæ Aureliæ vicinis siluosis, quàm calidiori solo: nullibi quàm in Anglia copiosior: primo Vere florēt: per Iunii menses fœtura. Anguillara ait copiosè in Italia provenire, & Illyria potissim. in Baldo & in Maiella di Abruzzo.

TITHYMALVS AMYGDALOIDES, siue characias.

Theoph. 9. hist. 12. Lactuariarum [*τιθυμάλων*] mascula vocitata, Oleæ folio constat, & magnitudine cubitum æquat: huius lac, cum vindemia incipit, exprimitur, & præparato vtuntur: purgat inferiùs.

Dioscor. Tithymalorum masculus characias

[*χαράκας*, i.e. Vallaris.] vocatur: ab aliquibus Comatus (ita reddit Sarac. vocem græcam *κομήτης* quæ ab effusa & ampla coma nomen traxit.) Amygdaloides (*ἀμυγδαλοειδής*, à foliorum forma, Amygdalæ similitum:) aut Gobius (*γάβιός*) nominatur. Porro sunt huic *caules* supra cubiti altitudinem, rubicundi, acri lacteoque succo referri: *folia* circa ramulos Oleaginis (*ελαία*) sed longiora:

radix crassa & lignosa: in caulium cacuminibus coma est: unceorum virgultorum (*χοιροειδὴν παρὰ δ' ὅν*) & sub ipsis [*ἐν αὐτῶν*. Dalech. putat legendum *ἐπ' αὐτῶν*, supra ipsa] caueæ quædam peluibis aut alucolis similes, ac in iis *semen*.

A Plinio lib. Tithym. 26. cap. 8. pri-
mus Tithymalus cognominatur Characias, qui & masculus existimatur:

ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis [succosis ex vet. cod. reponendum] quinque aut sex, cubitali longitudine, è radice foliis pendulis, in cacuminibus coma Iunci. Et hæc est Plinii de Tithym. characia opinio.

C. Bauh. pin. Tithymalus Characias 2. [1. Syon. phyt.] siue rubens peregrinus: Tithym. characias Matth. Lac. Lon. Cast. & Tauern. Tithym. characias Matthioli, secundus Dodonæi, H. Lugd. pag. 1642. Tithym. characias legitimus 1. Clus. hisp. & hist. Tith. characias alter Dod. & Cæsalp. *Dicimus* nos Cæsalpinum hunc intelligere per Characiam 1. siue magnitudine præstantem, in asperis maritimis ortum: Camer. per Tithymalum characiam circa Veronam plurimū: Et fortè Calceolarium in Baldo, & Anguillaram per Tithymalum Characiam, in Italiæ quibusdam locis Herba lazza, ac etiam Tortomaglio maggiore dictum.

Spontè prouenientem nullibi obseruari, præterquam Monspelii, vbi abundat locis saxosis circa Castelneuf, florens Februario & Martio. Nasçitur, auctore Clusio, in asperis montosisque per Hispanias, Valentino regno, circa Malacam, atque etiam supra Arelatem itinere Massiliensi, & quibusdam aliis Narbonensis Galliæ locis: Martio flores profert.

Dioscoridis succus lacteus per aluum pituitum & tam bilemque trahit, obolis binis in posca sumptus: at cum aqua multa vomitiones etiam mouet: circa vindemiam succus is congestis ramulis, mox dissectis, & in vas inclinatis, excipitur. Aliqui adiecta Erui farina pastillos ex eo fingunt, qui Erui magnitudinē impleant. Alii in ficos quæ exsiccantur ternas quaternasue guttas instillant, cum iis marcescant, eiusmodique ficos ad vsum recondunt. Sed & per se tritus in pila cogitur in pastillos, atque reponitur. Porro, qui succum colligit, minimè obversum vento itare, aut oculis manus admouere oportet: quinimò antequam

Locus & Tempus.

quam operi sese accingat, corpus, præsertimque faciem, collum, scrotumque & vicinas partes, adipe aut oleo cum vino perungere. Quoniam verò fauces idem exasperat, cataportia quæ ex eo concinnantur cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est. Caricas verò binas ternasque soluenda alui gratia satis est. Recens idem succus ex oleo illitos in Sole capillos detrahit, renascentesque flavos & exiles efficit, tandemque omnes abolet. Dentium cauis inditus, eorum dolores leuat: sed cera dentes oblinendi: ne fortè præterlapsus is, fauces, linguamue malè afficiat. Tollit & illitu myrmecias, peniles verrucas, & quæ Thymi florem repræsentant, itemque lichenas. Valet idem aduersus pterygia, carbunculos, phagædenas, gangrænas, atque fistulas. Legitur semen Autumno, & siccatum Sole leuiter tunditur, tandemque ab aceribus repurgatum loco mundo reponitur. Similiter & folia siccata reponuntur: quæ haud secus ac semen lactei succi effectum præbent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui ipsa inueterant, admisto etiam cum lacte Lepidio, caseoque contuso. Sed & radix drachmæ pondere hydromelini inspersa potaque per aluum purgat. Decocta eadem cum aceto, dentium doloribus auxiliatur, siquidem eâ colluantur.

Trahit pituitam, inquit inter alia Plinius, sale addito in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo, aut aqua mulsâ. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extra corpori impositus, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in vlu sit.

TITHYMALVS VERRUCOSVS.

Descript.

Plures huius radices, tenues, in vnam tandem coeunt, minimi digiti crassitudine, ac etiam maiore, lignosam, cubitalein ferè, cortice externè nigro, internè albo, lacte viscido prægnante: virga multæ, lenta, & fractu contumaces, tenues, subrubentes, pedales, ac etiam

cubitales, alternatim adnata, folia sustinent, dorsum ferè secundum caulem reflexa, vnciam longiora, semunciam ferè lata, tenui lanugine oblecta, magis tamen infra, quàm supra quo fit ut inferior quoque pars magis quàm superna albicer: inferiora folia interdum rubent, nec non etiam superiora: flores in umbella flauescunt, ex foliolis pettatis, ut Umbilici veneris primulum à satù è terra prorumpentis: quibus succedunt capitula rotunda, crispo ceu arenularum minutissimarum congestu, aut verrucarum instar asperata: quæ matura ubi se aperiant, in tres partes diuiduntur, in quibus terna semina, colore & figura ferè similia Gallitrico, medullam habentia albam, oleaginosa valde.

Tom. III.

Trago Tithymali genus quartum, Tithymali Helioscopii species. H. Lugd. p. 1647. Tithym. helioscopius Dodonæi: Item p. 650. Tithym. verrucosus Dalechampi: figura duæ. Thal. Tithym. helioscopius Dodonæi. Ponæ in Baldo Tithym. verrucosus Dalecham. C. Bauhin. phyt. Tithym. 6. siue Myrtifolia fructu Verrucæ simili: In aridis & sabulosis gignitur propè Lugdunum ad Rhodani fluentia: obseruauit & alibi.

Tithymalus non acris, flore rubro.

Tuberculis inæqualem habet radicem, longiusculam, fibratam: caules pedales, vel cubitales, primò purpurascens, non sine adnatis ramulis, foliis amicti Tithymali verrucosi, modicè in acumen rotundum desinentibus, glabris: pediculi è caulis fastigio aliquos exeunt (subiecta foliorum oblongiorum rosula) umbellæ forma, in furculos subdivisi singuli; flosculi in medio foliorum duorum, similium acetabulis, parui, quadripartiti, rubentes: è medio flosculo rubro exoritur ex breui pediculo fructus parvus triqueter, ut in cæteris Tithymalis, tuberculis exasperatus, ex cuius medio stilus & ad latus pediculus vel ramulus, sustinens folia alia duo, & in medio alium florem ac fructum. Ceterum, manat è vulnere lacteus liquor ut in reliquis Tithymalis, verum nequaquam acris aut feruidus, sed astingens, unde Tithymali aut Etulæ dulcis nomen meruit.

Eos errate scribit Tragus qui Miliariam Plinii statuunt. Geln. hort. Erino cognatam herbam dixit, ut & Lobelius qui lupinum dulce *[sive vvolffsmilch nuncupat]* vel Lactoridi, Miliariæ, Etulam dulcem Tragi. Etulam dulcem vel 7. Tragi etiam C. Bauhinus: & H. Lugdunensis, cui etiam Pityusa.

Erino cognata herbam dicitur C. Bauhin. & Lobel.

Montbelgardi & Genevæ obseruauit florentem Maio, nec non in vmbrosis ac vliginosis montibus ac vallibus.

Radix vulnera mirificè glutinat, sed intrò assumpta vehementer vomitiones mouet. Eius exterior cortex lacte ex aceto per diem & noctem maceratus, deinceps autem resiccatus, tusus & in puluerem redactus postea dimidiæ drachmæ pondere in vino vel melicrato potus, quosuis aquosos humores & choleram expellit, & hydropticis apprimè conducit, inquit Tragus.

TITHYMALVS SERRATVS.

Dalechampi.

Tithymalus serratus cubitali caule præditus est, per quem folia vncialia, alia culmo latiora, alia etià minùs lata, pleraque non acuminata, sed subrotunda, denticulis per ambitum crenata, glabra, ut verò quæ umbellæ pediculis adcoitum subiciuntur folia;

H h h h 3

multò latiora quàm longiora, nonnulla quoque orbiculata, nihilque secius in ambitu serrata: flores acetabulorum cauo insidentes, muscosi, lutei: capitula masculula, triquetra, ex tenui pediculo Myrsinitis ferè paria. In nostra imaginè non bene representantur serraturæ: folia etiam nimium acuta pinguntur. In Narbonensi agro frequens est, nec alibi temerè reperitur.

TITHYMALVS MYRSINITES.

Descriptio

Ramis dorsantibus crassiusculis per terram maxima ex parte funditur, quos ferè quadam ambiunt folia Myrti, pinguiuscula, colore glauco prædita, in acumen definitia. Ramorum extrema in surculos abeunt indidem ortos, pyxidata folia rotunda transadigentes, umbellatim dis-

positos: quibus inter folia insident flores colore herbido, quorum singularia foliola puluilli instar habentia, ansulis croceis donata sunt: pericarpia triquetra totidem grana continent.

Myrtaria cognominata candida, Lactaria [*τιθυμαλος*] est foliis Myrti condita, verum aculeatis parte postrema, sarmentula in terram demittens longitudine palmi, quæ non simul, sed alternatis annis, Theophrasto quidem authore, fructificant, alia hoc anno, alia postero, quamquam omnia eadem radice exorta: loca montuosa desiderat: fructus Nux [*καρυον*], vnde huic Tithymalo *καρυιτη* cognomen. Jappellatur, &c.

Tithymalus alterum, qui femina [*θηλυς*] existimatur, Myrtitem [*μυρτιτην* sc. à foliorum cum myrto cognatione] quem & Caryitem [*καρυιτην*] aut Myrsiniten [*μυρσινιτην*] vocant, Dioscorides similem scribit luapte natura Daphnoidi, foliis Myrti, sed maioribus ac firmis, in summitate aculeatis: sarmentis ab radice dorsantibus: addens fructum proferre, alternis annis, Nuci *καρυω* Lac. legit in vet. cod. *καρυω* al. *κρινω*] similem, sed leniter linguam mordentem: nasci & hunc in asperis.

Alterum genus Tithymali, quod Myrtiten vocant, alij Caryitem, Plinio est foliis Myrti acutis, pungentibus, sed mollioribus [ex vet. cod. maioribus] & ipsum etiam in asperis nascens. Colliguntur comæ eius Hordeo turgescente, siccataque in umbra diebus novem in Sole inarescunt. Fructus non pariter maturefcit, sed pars anno sequente, & Nux vocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur, &c.

Matth. ca. x. 54.

Matthiolus in Diosc. hist. germ. & epit. Tithymalum myrsiniten ita pingit, ut eum nunquam obseruasse videatur, vel voluisse accommodare

descriptioni Dioscoridis malè intellectæ, nullam appingens umbellam cum nuculis, sed veluti magnam nucem: præterea eum non describit. Matthiolus imitatur Lacuna.

Tithymali Myrsinitis nomen vulgare italicum, præter Tortomaglio nullum nouit Anguillara. Eos falli testatur cum Gesnero qui existimant hanc plantam nucem ferre: fructum quidem concedit nuci similem, sed non magnum ut nux, quemadmodum voluit Matthiolus, & Lonicerus.

Quin & Lobel. in Aduers. commentitiam Tithymali myrsinitis effigiaturam risit Matthiolinam.

Duas icones proponit compiler Tabern. sine descriptione: Tithym. myrsinites 1. & 2. Duas quoque Lob. in Ic. p. 353. Tithymalus myrsifolius Obs. p. 192. Item, Tithym. myrsites Dioscoridis Adu. p. 150. Ego has duas non separo, licet C. Bauhinus diueras statuerit in pin. ut mox dicemus.

Duas quoque habet H. Lugdunensis: Vnam p. 1642. Tithymali myrsinitis seu feminae Matthioli titulo: alteram p. 1643. Tithymali myrsinitis meliùs expressi inscriptione.

Nunc quamuis C. Bauhinus in phyt. Tithymali 8. siue myrsinitis primi duas apud Lobelium & Tabern. icones existere dixerit, attamen in pin. easdem rursus separat, tanquam ab inuicem differentes, minus sano, meâ quidem sententia, iudicio. Tithymalus myrsinites 3. siue latifolius, inquit, est Tithym. myrsinites Matth. Anguill. Dod. Gesn. hort. & app. Lac. Lon. Lob. Cæsal. Lugd. Cast. Camer. (hic addimus) Bellon. Obs. lib. 1. cap. 18. & 55. & Schvvenckf. cui & Esula myrsifolia dicitur: Tithymalus myrsinites, myrsifolius femina repens Dioscoridis Aduers. Tithym. myrsin. legitimus (hunc Hispanis & Gallis ignotum ait) Clusio: Tithym. myrsin. 1. Tabern. Tithymalus verò myrsinites 4. siue angustifolius, est Tithym. myrsinites Dioscoridis Adu. Lob. icon. Tithym. myrs. alter Tabern. Tithym. myrsinites in montibus Cæsalpino.

Non alibi quàm in Angliæ, Belgij & Franciæ hortis natum vidit Lobelius. Anguillara reperit in Marfisi, & multis Abruzzo locis, & montibus Nursiæ. In hortis diuersis diuerso tempore & florentem & semina maturantem ego obseruavi. Semel verò in hortum translatus, inquit Camerarius, sese variis in locis propagat, ac illi facile assuescit. Non caret admiratione, quod aliquando superfluas plantas à me euulsas, & in horto per acerrimam Hiemem proiectas, sequente Vere repererim adhuc integras & illæsas, quæ postea à quodam amico rursus aliò transplantatæ fuerunt. Crescit sua sponte in Samnitibus.

Succus lacteus, radix, semen, & folia consimilem antè dicto [masculo characiæ] sortiuntur facultatem. Sed ille ad citandas vomitiones hoc ipso efficacior, præceptore Dioscoride.

TITHYMALVS PARALIVS.

Lactarium [*τιθυμαλον*] quod maritimum granum [*παράλιον κόκκον*] appellant, Theophrasto folio est rotundo: caule, totaque magnitudine ad palmum, fructu candido: demetitur cum vix nigrescere incipit, & siccatus fructus tritus potui datur, acetabuli tertia parte.

Tertius

Tertius Tithymalus παράλιος Dioscoridi vocatus, quē aliqui Tithymalia (τιθυμαλία) aut Meconia (μήκωνα, Dalech. mallet γλήχωνα.) appellare, nascitur in maritimis, ramis palmum altis (σπιθαμιαίς) erectis (ὀρθαίς). Sic vet. cod. Lacuna etiam legit ὀρθαίς Ita & Serapio, & Apul. (lustrubentibus, quinis, senisue à radice exeuntibus: circa quos folia serie quadam digesta: eaque parua, quadantenus angusta, oblonga, & Lini foliis similia (ἰοικόντα λίνω, vet. ἰοικέτερα: capite in acumine orbiculato (vet. addit πυκνόν. Sic etiam legunt Lac. & Orib.) in quo semen Erui simile, varium (album Plinio, Semen is incipiente vna colligi, & Siccatur teri sumique acetabuli mēsurā ad purgationes tradit) flores albi. Frutex totus cū

radice lacteo succo turgēt.

Icon hic exhibita facta est nobis absētib, non ut optauimus.

Credidit Brassauolus illud esse Alsebran Meluei minus, & Aui-cēnæ Scebrā, quod Dioscoridi Paralius est: sed ab eo merito differt Matthiolum. Hinc autem fuisse notum Tithymalum paraliū dicere non possum:

non enim describit, nec umbellam appingit: sed in extremitate caulium quiddam oroboides fortē, quia Dioscorides ait semen esse Erui semini simile.

Lacuna & Lonicerus Matthiolum imitantur, eādē censurā digni.

Dod. lat. in fol. [ubi ait à Celso Tithym. marinum propriē Lactucam marinam vocari] duas proponit icones: vni titulus, paralius ex locis maritimis: alteri Tithym. paralius ex hortis. Dubitat Gesn. hort. an Tithym. paralius à Matthiolo & Dodonæo pictus sit Cyparissias?

C. Bauh. phyt. Tithymalus II. siue maritimus: Eid. pin. Tithym. maritimus I. Tithym. paralius Matth. Ang. Dod. Lac. Gesn. hort. Clus. hisp. Lob. Lon. Cast. Lugd. qui tres figuras vnius eiusdemque plantæ habet, Camer. & Tabern. Tithym. maritimus Cæsalp.

Variat is, qui in maritimis natus ab hortenfi, hinc duæ figuræ apud Dod. Aduers. præter Tithym. paraliū virgis rubellis, foliis subnigris, flosculis ex herbaceo luteolis, meminit & cærulei in totum. Non modò in Italiæ & Hispaniæ, sed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaque inferioris Germ. maritima ora, locis incultis, aridis & præaltis subinde nasci testatur Dodonæus: atque hunc ad hortos translatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrecentibus, rarioribus effici foliis. Ego apud mare prope Mons-

pelium semine prægnantem vidi mense Augusto. Paralii Tithymali vsus & reponendi modus similis est Characiæ & Myrsinitis, Dioscoridi.

Tithymalus Dendroides.

Tithymalus sextus δένδρειος vocatus, inquit Descript. Dioscorides, qui in petris nascitur, foliosus est in acumine, dentamque spargit comam, succo lacteo prægnans, lustrubentibus ramis, foliis circa ipsum Myrti tenuioris. semine Characiæ.

Septimum Tithymalum, inquit Plinius, Dendroidem cognominant, alij Cobion, alij Leptophyllon, in petris nascentem, comosissimum ex omnibus maximè (maximis in vet.) cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum, eiusdem effectus cuius Characias.

Tithymalum arborescentem dictum Dendroidem in Creta vidit exerefcere Bellonius ad altitudinem duorum hominum, caudice crassitudine cruris.

Dod. gall. Tithym. 6. siue δένδρειος, leptophyllon quorundam, Bellonij. Eid. de purg. & in fol. lat. Tithymal. characias 3. siue caule non rubens, sed exalbidus ac candidus, fortē Dendroecides Matthioli: Item, Tithym. dendroides ex codice Cæsareo. Iconem à Lobelio pro Tithymalo dendroide propositam, exhibet Dodonæus pro Characia tertio, ac distinguit eum ab arborco, cuius effigiem proponit ex cod. Cæsareo, cuius folia nostra plantæ sunt satis similia. Dendroidem [subdit] in petrosis locis exire Dioscorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolum Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani urbem offendisse se refert inter Lixa antiquissimæ specūs, plantæ arborescentis effigie: & in Tergestino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti foliis, sed oblongis, & Characiæ æmulis pingitur: Hac ille. Et sanè mirum est Matthiolum non describere Tithymalum dendroidem, & ei appingere comam siue umbellam quæ nihil commune habet cum vllo Tithymalorum genere.

H Lugd. duas proponit figuras: p. 1644. Tithym. dendroidis Matthioli: p. 1645. Tithym. dendroidis Dodonæi ex cod. Cæsareo.

Anguill. narrat Tithym. dendroidem vel petraeum ad altitudinem magni hominis crescere, trunco foliis vacuo, lignosissimo: comā constare ex tenuibus furculis: foliis similibus Myrti, paullo angustioribus: floribus luteis, aliorum Tithymalorum.

Camerario Tithym. arborescens siue petraeus, est altitudine trium cubitorum, copiosissimo lacte abundans.

Separat C. Bauh. Dendroidem Lobelij à Dodonæi ex cod. Cæsareo, præter nostram opinionem. In phyt. Tithym. 9. siue arboreus folio Myrti: Item, Tithym. 10. siue dendroides ex cod. Cæsareo. Eid. pin. Tithym. myrsinites I. siue arboreus: Tithym. dendroides Matth. Gesn. hort. Lac. Lob. in Adu. & Obs. p. 194. & Castori. Tithym. charac. 3. Dod. Tith. arbor. myrtifolius Lob. ic. p. 359. Tithym. arborescens Cæsalp. Item Tithym. myrsinites 2. siue dendroides ex cod. Cæsareo, Dod.

E semine facili in Germania nascitur, sed difficulter tenellæ plantæ, utpote frigoris impatientes in alterum annum durant, in hortis: Cætera de loco ex Dodonæo antè habentur.

Tithymalus Dendroides similiter ut Characias, Myrsinites, Paralius, Helioscopius & Cyparissias reponitur & similiter operatur.

ALYPVM MATTHIOLI, TITHYMALIS
affine. CAP. XX.

Descript.

Alypi Matthioli nomine mihi Stutgardia per D. Schvartzium demonstrata hæc planta. Ex ea autem ramulus quem asseruo, tenuis est, dodrā tali longitudine, foliis onustus, alternim positus, vnciam plus minus longis, vix culmum latis, in acumen desinen-

tibus, secundum longitudinē decurrente nervo.

Verba autem Matthioli de Alypo, si quis cum figura plantæ quam describit, conferat, deprehendet eum sibi non constare, ut meritò eum increpat Dalechampius.

Ac hallucinatur Coldenbergius in eo, quòd in Dispensat. Cordi supra diacast. dicit, herbam quæ Alypi nomine hodie cognoscatur, affabrè Matthiolum in suis comm. depictam exhibere.

An Anguill. epist. 14. Alypum passim in Sclauonia (Illyriæ) insulis proueniens?

ALYPVM QVIBVSDAM, SIVE ESULA
rara flore purpureo.

Descript.

Sesquicubito longiores profert caules, non sine ramis frequentibus & longis, per quos folia Lentisci, vel Glycyrrhizæ, oblonga, per extremum obtusa, nisi quòd nervus qui secundum longitudinē visitur, in exiguum desinit stylum, glabra, euiden- tibus obliquis crebris nervis in margines ex- porrectis distin-

cta, coniugatim ex modicis intervallis, breuib. pediculis donata: flores è ramorum cacumine

pendent, aliā depositione quàm vllò Tithymalo- rum, coacernati in racemum pensilem, singuli oblōgi, nolæ exiguæ formæ, colore purpurascen- te: radix valdè prolixa & satis crassa. Lac ex om- nibus partibus acie & feruidam Tithymalorum more fundit.

Duas figuras habet Lobel. in Ic. Plant. p. 372. sub titulo Esulæ raræ è Lio Venetorum insula, In Obf. verò p. 201. vnam tantum.

C. Bauh. phyt. Tithymalus 21. siue purpuraf- centibus floribus marina. Eid. pin. Tithym. ma- ritimus 4. siue purpurascens floribus: an A- lypum Anguill.?

H. Lugd. p. 1655. Esula rara, Penæ & Lobelii: Item Esula rara è Lio Venetorum insula, Penæ alia. *Dua eiusdem plantæ effigies.*

Non alibi quàm littoribus, & insulis sinûs A- driatici reperitur, & in Lio insula exigua.

Licet autem Turbith Antiquorum esse neget Casp. Bartholinus in suis parad. inter Botanica: posse tamen huius radicem succedaneum veri Turbith esse admittit, & Turbith Venerum ap- pellari, quòd pares in purganda pituita molitur effectus.

TITHYMALVS APHYLLOS.

Descript.

Caudes recti nudi qua- les Sparti aut Genistæ, aut certè paucis- simis foliis do- nati circa Veris medium & Au- tumni; cum flo- ribus in summi- tate pallidis, qui breui deci- dentes, caulicu- los nudos re- linquunt, anni reliquo. Intra flosculos au- tumnales semen latitat, et si autè perfectè matu- ra, apud nos ta- men fata non

crescit. Attramen frequens admodum est hæc planta in maritimis Africa. Ex ea lac abundanter exstillat colore albo, sapore acutissimo & quasi caustico.

Æthiopes hanc plantam siccatam & in puluerem redacta vtuntur in condimentis, sicut nos Pipe- re, inquit hist. nat. lib. 28. cap. 1. Ferd. Imperatus. Quidam existimant esse Xabram & Camarro- num Rhasis, quam Rauvvolfius se circa Tripo- lim obseruasse scribit, & quæ H. Lugd. Planta la- & aria: vt & C. Bauh. phyt. dicitur. In Africa de- nominatur vocabulo quod nobis Piper longum denotat.

FINIS LIBRI TRIGESIMI QVARTI.

HISTORIAE

VNIVERSALIS

PLANTARVM

LIBER XXXV.

HERBÆ CRASSIFOLIÆ ET SVCCVLENTÆ.

Nunc reuertemur ad eas, quæ penè totæ succi sunt, quarum quedam inter eas, peculiari privilegio donata, ut etiam radice tenuis euulsa uiuant & crescant, etiam nullo suscepto nutrimento, quod miraculo quis proximum putet.

PORTULACA, ANDRACHNE, VETERIBVS.

CAP. I.

Equiuoca

ADRACHNES [τῆς ἀδραχ-
νῆς] nomine diuersa stirpium
genera comprehenduntur.
Theophrastus enim libr. 1.
hist. plant. cap. 8. & 15. item
4. hist. 4. Adrachnes arboris,
quam Portulacam Gaza red-
didit, meminit. Sed de hoc

Adrachnes genere cum alibi petraetatum, plura
hic repetere instituti nostri non est. De herba
duntaxat, quam 1. caular. 10. & 4. caular. 3. exhi-
bet, sermonem facere decreuimus.

Andrachne
duplex
Dioscorid.

Huius igitur Dioscorides duo genera consti-
tuit: Ἀνδραχνὴν [satiuam intellige] & Ἀνδραχνὴν
ἀγρίαν, h. e. Andrachnem syluestrem. Hanc sic de-
scribit. Portulaca syluestris [sic Ald. Paris. ca-
ret] cognominata, foliolis est quàm antè me-
morata [satiua] crassioribus ac densis. Locis
petrosis nascitur: interdum & in hortis. Folia
verò habet Oleæ, sed minora multò, verùm plu-
ra, eaque tenera: cauliculos rubicundos, ab vna
radice frequentes, in terram inclinatos: qui
quidem commanducati succulenti percipiuntur,
viscidi & subsalfo gustu: Vim calfactoriam, a-
crem & exulcerantem: ac strumas quoque cum
axungia imposita discutit.

Andrachne
filu. Diosc.
quid?

Et hæc portulaca syluestris Dioscoridis, hirsu-
ta, exulcerans, quænam planta sit, nos adhuc la-
tere, ingenuè fatemur. Dodonæus autem Ille-
cebram esse sibi persuadet. Præter Portulacam
maiolem satiuam, & minorem syluestrem, am-
bas eiusdem generis, & aliam quandam, & qui-
dem syluestrem, à Græcis quoque ἀνδραχνὴν

ἀγρίαν nuncupatam, veteres referunt, quæ alio
nomine Illecebra à Latinis appellata est, inquit
Dod. Confunditur autem hæc quandoque cum
minore, siue syluestri Portulaca, eiusdem sc. ge-
neris cum hortensi. Neque ab hoc errore ple-
raque Dioscoridis exemplaria libera sunt. Nam
quod in Portulacæ syluestris descriptione, *cauli-
culos manducatos bonum succum parere, viscosos &
aliquantulum salsos esse affirmatur*, ad minorem
syluestrem referendum est. Quod verò sequitur:
vis ei ex calfactoria, acris, exulcerans, &c. non huius,
sed Illecebræ facultas est.

Diosc. nos.

Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, non-
nullis quoque Portulaca syluestris appellatur, *Peplis. Pe-
Dioscoride teste. Quæ occasio cur Plinius lib. 15. cap. 20. scripserit, Portulacam, quam Peplion
vocat, non multum satiuam efficacioris esse:
sed ibi Portulacam cum Peplio herba diuersissi-
ma confundit: confundit quin etiam vires sylue-
stris cum satiuæ Portulacæ viribus.*

Plinij error.

Recentior ætas & quandam superioribus ma-
rinam dictam Portulacam annumerat, quæ cum
fruticosa sit, lib. 8. H. n. post Halimum requiren-
da.

Portulaca
marina.

Telephium etiam, quod à nobis Anacamferos
inscribitur, ob formam ei concessam, Trag. Por-
tulacam maiorem dicendam putauit, licet nemo
antiquorum herbariorum ita vocarit.

Anacamph.

Sic Alsinem palustrem minorem folio oblògo,
sibi Portulacæ aquaticæ nomine misit ait C. B.

Alsinæ pa-
lustris.

Portulaca verò aquatica Thalii, foliis satiuæ
minoribus, seminibusque iisdem, quid sit inqui-
rendum.

liii

Tom. III.

Cæterum quam Græci ἀνδράχνη nominant, & ἀνδράχνη, Latini Andrachnen & Adrachnen vnus literæ elisione dicunt, & Portulacam: Germani *Burzel*, & *Burzelkraut*; porcelen item, ac porcelenkraut: Belgæ porcelleyne: Galli du Pourpier, aut Pourcellaine: Itali Porcellane, Procaccia: Hispan. Verdolagas, Baldroegues: Angli Porcelain.

Adrianus Turnebus Adu. l. 8. cap. 23. edit. Lut. Portulacam etiam Portulatam dicendam existimauit, quod foliis portulas imitetur. Sed exempla antiquorum voluminum defunt.

Nobis porro triplex Portulaca cognita, est, de quibus nunc agendum.

PORTULACA SILVESTRIS minor, siue spontanea.

Descriptio

PAssim in hortis & vineis nascitur spontanea & siluestris Portulaca, multis numeris minor, quam fatiua, tota terræ appressa, nec humo surgens, radice crassiusculâ, sicuti & ramis, succulentis, multifidis: folia vngue digiti minimi ferè paria, succulenta, crassa, atrourentia: flores pusilli, muscoli.

Negatur esse genus tertium

Portulacam siluestem siue alteram, ut vocat, Fuchsius negat esse Aizoi genus tertium, contra quam ut aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quod plerique nomina harum plantarum confuderint, factum subinde esse ait ut multa adulterina, quæ tertii generis Aizoi debeantur, capiti de Portulaca siluestri inserta fuerint, quæ omnia expungenda veniant.

Caput de Portulaca silv. videtur superfluum.

Matthiolus integrum ex Dioscoride caput de Andrachne agria demit, licet Portulacæ siluestris genus hoc depingat. Et certè in iis exemplaribus, quæ Coloniae All. I. Storer excudit, cum comm. Marcelli Virgilii, vnus tantum generis Portulaca describitur, sicut & Ruelliana habent exemplaria.

Videtur deprauatum.

Quod itaque ad siluestris Portulacæ appellationes attinet, variant exemplaria Dioscoridis. Et optandum sanè esset, ut suo loco quæque plâta, in Veterum scriptis collocaretur, quod si fieret, maiori cū fructu illa legeremus, inquit Tragus. Sed ea semper fuit sciorum in deprauandis optimorum autorum scriptis peruersitas, ut cum aliquid minùs intelligerent, statim immutato ordine pro libito transpicerent, aut omnino expungerent, substitutis in locum adulterinis sententiis, quo factum est, ut vetusta & emendata exemplaria prorsus perierint, relictis nouis & deprauatis, quibus, si rem diligenter consideres, quod alibi deest, alio loco superfluum

inueniatur. Id cum in aliis multis capitibus Dioscoridis contigerit, tum verò in descriptione Portulacæ haud obscurè videre est. Nam Andrachnen duorum generum esse ait, hortensem & agrestem, sicuti rei veritas sese habet. Rursus sub descriptione Sedi minoris, tertium illud genus, Portulacam agrestem esse, & Illecebram, ac Telephion dici tradit. Præterea Telephio proprium dicatum est caput, quo loco Portulacæ agrestis seu Illecebræ iterum facta est mentio. Quis ergo non videt, in his mendosis exemplaribus, omnia esse confusa, nihilque vel suis propriis nominibus appellatum, vel suis locis dispositum? Sed cui adscribemus hæc, nisi temporis, quo omnia & variantur & abolentur, iniquitati, & herbariorum ac medicorum imperitiæ & negligentia?

C. Bauh. pin. Portulaca 2. siue angustifolia, vel siluestris, ut Trago, Matth. Anguill. Fuch. Dod. Lob. Obs. p. 210. Icon. p. 388. Hist. Lugd. Cast. & Gerardo: Portulaca aruensis Tabern. Portulaca spontè nascens Cordo hist. Portulaca angustiorib. foliis Cæsalpin. Cephæa Cordo in Diosc. Lon. descr.

Portulaca exigua siue aruensis Camerario.

Herbula nō ab aliis, ut autor perhibet, demonstrata, pinguis, sublutea, coliculis incuruis aliquatulum procumbentibus, foliis minutis, Portulacæ syluestris, pallidioribus tamen, semper geminis: nigro semine in vasculis paruis, Portulacæ similibus, sed quæ longioribus Pediculis, & gracilibus, nituntur, & maturè incipiunt hiare antequam semen plenè perficiatur. Sapor illi nullus qui notari queat, præterquam herbaceus, ut in Alsine.

Camer. Portulaca exigua siue Andrachnion aruense. C. Bauhin. pin. Portulaca 3. siue exigua Camerarii.

Primo Vere in agris frumentariis frequens est circa Lypsiā ante Cremensem portam.

PORTULACA HORTENSIS latifolia.

SImplice ferè est radice, progressu temporis lignescente, cui libræ paucae appensæ: caules plures emittit pedali longitudine, non rarè breuiore, teretes, subrubentes: folia incondita, succulenta, ex angusto principio, quo cauli adnascuntur, sensim dilatantur, sapore subacido:

inter quæ oriuntur flosculi lutei, stellati, apicibus concoloribus: hisce succedunt pericarpia rotunda, semen continentia pusillum, pullum.

Portulaca quamuis græca ἀνδράχνη voce ex-

prima-

primatur tamen ἀδραχύν dicendam potius contendit Lobelius, quod teneritudine quadam læta & carnosa in exortu luxuriat, ramulique ac folia albicent, quadam spumosa fuligine, siue tenui quapiã aspergine cinerea, & aura spumea, quam ἀχύν dicit, additque non adstringere, sed refrigerare, legendum esse apud Dioscoridem, idque nosciturum eum, qui attentius caput de Portulacâ carcere ad calcem lustraturus sit: hanc enim illius primam & summam esse facultatem. Facilem autem esse lapsum, rerum ignorum amanuensium, typographorumque, græcè producentium, legentiumque, συκτικὴν ἔχει δύναμιν, pro συκτικὴν.

Lapsus in Dioscorid.
Synon. Turnero dicitur Portulaca, vt & Cordo in Dioscor. sativa Anguill. (γλισπιδά in Græcia) Cordo hist. Dodon. gall. Hist. Lugd. & Eyst. Portulaca hortensis Brunfels. descript. Trago, Fuchs. & Do. lonæo. gall. Portulaca domestica Matth. Lob. in Obs. p. 210. Icon. p. 388. Cast. Tab. & Gerardo. Portulaca maior Camer. hortensis Gesn. hort. Portulaca latioribus foliis Cespino.

Locus & Tempus. In hortis ac eorum arcis subactis ac stercoratis commodè feritur Martio aut Aprili: Iunio verò ac deinde in Autumnum vsque viget ac viret: Solum desiderat lætum, pingue, non aridum.

Vitæ & vici. Vim habet, vt author est Dioscorides, adstringentiam (συκτικὴν: συκτικὴν refrigerantiam, Lob.) Imposita cum polenta capitis doloribus, ac tum oculorum, tum ceteris quoque inflammationibus: itemque stomachi ardoribus, & erysipelatis, ac vesicæ denique cruciatibus auxilio est. Pro cibo verò sumpta, dentium stuporem & stomachi ac intestinorum estuationem, fluxionemque demulcet. Erosione tentatos renes & vesicam adiuuat, ac veneris imperus exoluit. Simili effectu prodest eius succus epotus, etiam in febribus efficax. Valet & diu multumque cocta, contra teretes lumbricos, cruentam excretionem, ac dysenteriam: itemque ad hæmorrhoides, & sanguinis eruptiones, nec non & aduersus sepi (σπινός) morsus. Sed & oculorum medicamentis vtiliter admiscetur, ac intestinis fluxione laborantibus, erosive vuluis infunditur. Quin & ad capitis dolores ab æstu obortos cum rosaceo aut simplici oleo irrigatur. Erumpentes quoque, in capite papulas cum vino exerit. Vulneribus denique, quæ ad lisionem spectant, cum polenta imponitur.

Ex Plinio. Ex Plinio memorabiles Portulacæ vsus perhibentur: Sagittarum venena & serpentium hæmorrhoidum & presterum restinguit pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item Hyosciamo potio, è passioque expresso succo. Cum ipsa non est, semine eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitis, capitis dolori, vlcereque in vino tusa & imposita. Reliqua vlcera cum melle commanducata sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, vmbilicoque prociduo, In epiphoris verò omnium fronti, temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis è lacte & melle. Eadem si procidant, prodest, foliis tritis cum corticibus Fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto, ac cerâ. Et vlcera oris, tumoremque gingivarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, & sicin ardet. Ceruicis dolores cum galla & Lini se-

mine pari mensurâ sedat. Mammarum vitia cum melle, aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteria & vomitis datur ex aceto, vel bibitur cum Cumino. Tenesimis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnere dolores ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum duritias emollit. Venerem inhibet, venerisque somnia. Prætorii viri pater est Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vix morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inueni apud autores caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

Portulacâ quidâ vt cibo vtuntur, inquit Gal. *Galenus.* 2. alim. sed imbecille præstat alimentum, idque frigidum humidum & glutinosum. Vt medicamentum autem dentium stupori medetur, oblectorem suum morsus expertem. Et rursus lib. 6. simpl. Portulaca frigida & aquea temperamento est, pauca cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit, & maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertii excessus: à temperatis, in humectando verò secundi. Hæc ratione astuant, vt si quid aliud, adiuuat tum ventris osculo imposita, tum totis hypochondriis, maximè in febribus hæcticis. Præterea stuporem dentium sanat, nempe qui ab acidorum contactu asperè exsiccati fuerant, leniens atque replens, utpote quum viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbe comestæ accidit. Quoniam autem restringit, vtiliter in dysenteriis editur, & muliebri profluvio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò est, quàm herba, succus ipsius *Dysenteria* efficacior. In his curdètiū torporem discutiat Portulaca, causam reddit Galenus. Alexander tamen Aphrodisæus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis causis acceptum retulit.

Cæterum, Vallembertus infantibus laborantibus crustis faciei particulatim interdicit Portulacam nutricibus, propter proprietatem occultam, huic morbo nocuam, si internè sumatur, licet externè applicata utilis sit.

C E P Æ A.

CAP. II.

Descript. S Pargit per terram folia succulenta, Portulacæ similia, minora, subrotunda, alia per caules cubito proceriores, ramosos, ex oblongo per extremum rotunda: flores in caulibus à medio, summo tenus ex vncialibus pediculis plures congesti, suis tamen petiolis minoribus nixi, parui, albicantes: radix obliqua, gracilis, brevis, multis fibris capillata.

Matthiol. veram & legitimam Cepzæ sibi

cognitam asseuerat : nec tamen vllam notam addit, vel figuræ, vel naturæ, nedum locorum, quæ nos certiores faciat, illum ad amissum Cepæam exploratam habuisse.

Synon.

Color florum ex purpureo candicans, vel luteorum, mihi dubium mouet, an Cæsalp. l. 15. ca. 23. nostram Cepæam intelligat. Sed video id adserere C. Bauhinum, quare ei fides habenda erit.

Græcis vt Dioscor. dicitur, *κρηαία* : Latinis, vt Plinio lib. 26. c. 8. Matthiol. Anguill. Lon.

[quoad iconem C. Bauhin.] Lob. in Adu. & Obs. p. 14. ac lc. pag. 393. Cast. Cæf. Tabern. Clus. hist. & C. Bauh. pin. *Cepæa*. Germ. *Cepenkraut*, *Vvelsch barnkraut*, Tabern.

Locus & Tempus.

Obseruavi Cepæam variis in hortis virentem Nouembri, repositamque Ianuario, ac Æstate florentem. Occurrit inter Valentiam & Lugdunum, *au bois de la bonne Alemande*: Genevæ extra portam S. Geruasii. Author est Plinius Cepæam Portulacæ similem, nigriore radice, sed inutili, in litoribus arenosis nasci.

Vires & v. sus.

Cepææ Dioscorideæ folia pota cum vino vrinæ stillicidio & scabiola vesicæ (vesicæ malis, Plin. nec plura) auxiliantur. Maximè tamen hoc faciunt, si cum asparagi myacanthini appellati radicem decocto bibantur. Paulus radicem cum Myacanthino asparago potamvrinæ stillicidiis ex obturatione obortis prodesse scripsit.

SEDVM ECHINATVM, vel stellatum flore albo.

CAP. III.

Descriptio

EX radice breui, multis fibris capillata, caulis vnus, vel plures prodeunt spithamei, pingues, supini, teretes, sæpe simplices, aliàs in duas alas diuisi, non tamen facillè fragiles: folia Portulacæ, subacida, carnosæ & succulenta, coloris viridis, extremâ orâ, quæ latior etiam est, serrata, saporis Sedi maioris vulgaris: folia inferiora caulibus excrecentibus exsicantur & corrugantur: caulibus ex certis intervallis ad latus adnascuntur flores stellati, Sedi, quinquepartiti, albi, apicibus purpurascens, quinque foliis acuminatis, teretibus, viridantibus, totum florem obvallantibus: capsula stellatæ succedunt ex radiis quinque plurimum, rariùs sex, compressis, semen continentes, minutum, Aizoi vulgaris.

Aizoom peregrinum Clam.

Camerario hort. qui Aizoom peregrinum vocat, Cepææ non ineptè adscribi posse visum fuit. Quidam Lunariam appellant.

Duæ (Cepææ sc.) sunt Cæsalpino in parietibus opacis nascentes, vix excedentes quatuor digitos foliis latitudine vnguis, modicè angulosis:

quæ Alteri quidem prope radicem densa sunt, vt in Semperuiuo: Alteri autem rara, quæ & ramiflor est: flosculi candicantes: radix tenuis: fructus stellatus. Quidam Umbilici speciem putant: Dioscorides herbâ Paronychiam appellat. Ego

contra Cæsalpinum non duas, sed vnam constituo, ætate quidem differere ntem.

Fab. Columnæ Semperuiui tertium Dioscoridis & Plinii.

C. B. phyt. dicitur Sedum 25. Synon. siue flore stellato, & Telephium Imperati Cam. hort. Ego Telephium Imperati non noui, quod sciam, saltem sub eo nomine. Verum

non possum mihi persuadere Camerarium descripsisse nomine Telephii eam plantam, quam pro Aizoom peregrino descripsit & depinxit iconum libro n. 2. Quis in tam excellenti Botanico putet memoriam ita labilem circa plantas sui horri: mihi longè alia stirps est.

Fœl. Platerus in cuius horto primùm à me visa, vocabat Cepæam alteram, non obstantibus nonnullis, qui Tragium nominandum putarunt.

Montbelgardi in horto E. C. quotannis spontè pullulat, virens Hieme, vicens Iunio, Iulioque florens.

SEDVM ECHINATVM flore luteo.

Simile iam dicto, sed minus, quod spontè ortum vidit Columna in pariete vere ædis D. Antonii extra urbem, postea multis locis humentibus: totò habitu est similis superiori, foliis tamen variat non sinuatis, magis ad Portulacæ folia accedentibus, sed minoribus: flores item non albos, sed luteos promit, eodè-

que tempore perficitur: gustu etiam simili.

Nec dubium est, inquit Columna, quin idem species & viribus sit Semperuiuum hoc tertium Dioscoridis flore luteo, cum Semperuiuo eiusdem tertio flore albo.

ANACAM-

ANACAMPSEROS, VVLGO

Faba crassa.

CAP. IV.

Descriptio **P** Edalis & altior est Anacampseros, caulibus rectis, teretibus, quibus perquam crebra adnascuntur folia, surrecta, succulenta, Portulacae foliis longiora, colore glauco, rubedine aliqua subinde perfuso, crenata, alias integra: flores in umbellas digesti, albi, quorum singuli quinque foliis constant: radix subest tuberculis glandulosis tumida: nullo v. nec sapore, nec odore excellit.

Per Fabam inuersam, Geuandt bonen, herbā latis foliis, ad Halicacabi folia accedentibus, existimamus Eucharium Ræsl. Anacampserotem intellexisse, cuius iconē habet p. 207. sub titulo Maur-

pfeffer, Vermicularis & Crassula. Ibi tamen nulla descriptio conueniens. Fabulosum etiam est quod dicit ferre Fabas inuersas: id enim desumpsit ex nomine.

Faba in- Faba autem inuersa dicta est, quia radix ima-
u. a. numeris tuberculis scatur, quæ Fabarum implent magnitudinem.

Dors. re- A Dioscorido inter vulnerarias numeratur,
preh. diciturque esse Telephion Dioscoridis, argumēto à pictura & viribus petito. Verū ab eo & ineptē describitur, & pro ea importunē Orchidis maris maioris icon proponitur, quæ in Botan. hæredum Egenolphi pag. 297. exprimitur.

Telephium. Pro Telephio hanc videtur quoque admitte-
re Lobel. in Adu. Quin & Fuchsius Anacampserotem ad Dioscoridis caput de Telephio reducit, esseque perhibet (nouimus Bellonium & Solenandrum) qui Acerabulum alterum esse putent, quorum sententiam non admodum obscuram esse iudicat. Mirum autem eum credere, Illecebram Romanis dictam propriè huic plantæ conuenire. Alii inter spuria Telephii hanc vocem delent.

Scrophularia Trago. Porro an sit Telephium hæret Tragus, dicēs: Quod illi in Dioscoride sit nomen, Herbarii nihil dum exposuerunt certi. Nam alius Scrophulariam, alius Fabam grossam, alius Portulacam maiorem, alius postremò Semperuium nominant: Quod ad me attinet subscribo opinionibus duabus postremis. Nam si respicias formam, Portulaca maior non ineptè dicitur: rursus si perpetuitatem eius consideres quid obstat quominus à *ἰσχυρ* vocetur? Et videtur mihi omnino esse Aizoon, quod Dioscorides Chrysocomē appellat. Et quæuis nomina quæ eo loco adfert Dioscorides, non satis ad præsentē herbam quadrent, non tamen de nominibus semper sollicitos esse oportet, ubi de re ipsa constat. Multi

propter radicis formam ad Satyria pertinere arbitrantur. Sed si totam eius substantiam perspicias, rectius ad Portulacam, Sedū maius & minus referes. Sin verò Telephium fuerit, ut multi arbitrantur, certè id est, quod à Diosc. Portulacae agrestis dicitur. Trago verò nunquam subscripserit Cronenburgius, quod Telephium illud *hymel sehluten* vocatum Dioscoridis Chrysocomen crediderit: ac eos minùs verè sentire scribit, qui Sedi genus alterum, ac Semperuium minus. Fabam hanc crassam & inuersam arbitrantur, cum potius hoc nomine Telephium hoc, Cæli clauis dictum, intelligendum veniat.

Cronenburgii sententiam respicit Amarus asserens lib. 4. cap. 91. Fabam crassam, Sedum minus Dioscoridis esse. Idem lib. 2. cap. 183. negat Crassulam maiorem Telephium esse. Cuius opinionis quoque est Rob. Constantinus.

Anacampseros piguitur à Matthiolo nomine Fabaria, meritoque negatur esse Telephium his verbis. Quanquam non desunt, qui existiment Telephium esse Fabariam: cum tamen nulla reperitur qualitate prædita, quæ absterforia, siccantisque facultatis particeps dici possit, ut Galenus Telephium esse testatur, foliaque proferat Portulacæ longè maiora, eorum sanè sententiæ planè adstipulari non ausim: tamen ea compluribus notis Telephium referre videatur. Velim tamen in his, ut in aliis quoque dubiis plantis, suum cuique esse iudicium. Lib. verò 3. cap. de Teucrio, quosdam producit, qui Teucrium alterum Plinii esse contendunt.

Dicitur Scrophularia Trago: Scrophularia media vel tertia Brunfels. tom. 1. rhaph. 37. Herba crassula, Cordo disp. Crassula maior, Amato, Cast. Thal. & Dod. gall. Crassula siue Faba inuersa Gerardo: Faba inuersa Ioub. dec. 1. par. 2. Faba inuersa, siue Crassula Gesn. hort. Lob. in Adu. & Icon. p. 389. Fabaria Beton. hæd. Egen. p. 74. Matthiol. Guil. & H. Lugd. Acerabulum alterum Cordo in Diosc. Acer. alterū album Fuch. Sedum minus Amato. Sedi genus alterum, & Semperuium minus, Cronenburgio. Telephium Matthiolo, Gesn. hort. Lob. Obs. pag. 211. Tabern. Cast. & Camer. Telephium album Fuch. Telephium alterum, siue Crassula Dod. lat. Telephium 1. siue vulgare C. Bauh. pin. Telephium vulgare siue secundum, Clus. hist. Cotiledon alterum Dioscoridis, Columnæ: Umbilici veneris species Bell.

Alii, ut annotat C. Bauhin. pin. foliis crenatis & subrotundis, ut Basileæ prouenit, pingunt: Varietas alii oblongis & integris, ut Lob. Dod. & Clusius. Flore est communiter albo, est & luteo: reperitur etiam flore purpurascēte, & foliis rarioribus, estque Telephium 3. purpurascēte flore, Clus. hist. Huc referendum id quod solo folio glauco, cæruleoquæ à vulgato differt, quod Telephium glaucum verius, Lob. Obs.

Cum autem aduersus hernias hæc herba vsurpetur, idèò Germ. *Bruchwur* appellata est & Nomina *knabenkraut*. Sortita est & alia nomina, nam à linguar. sanandi facultate, *vundtkraut*: & à forma radicis, *zumpenkraut*, *fozzzuein*, & *fozzzuang* & à similitudine foliorum, *Bonenblatt* cognominatur. Dicitur etiam *Fettehene*, *Donnerbonen*, & à superstitione, Herba S. Iohannis. S. *Iohanskraut*. Inter omnes plantas, inquit Tragus, vix alia reperitur, quæ diutius vireat, & ab interitu vindicetur, hac ipsa nostra Scrophularia, qua de causâ nonnulli, præsertim Medioma-

trices in vigilia D. Ioannis illa ad superstitiones suas, uti & Artemisia videntur. Nam quamprimum ea dies transierit, suspendunt hanc herbam in conclauibus suis, alii etiam parietibus imponunt, & supra ianuas collocant, quibus in locis longo tempore viret, & continuo repullulascit, ita ut circa festum Natiuitatis virentem eam repertas. Hoc verò illi faciunt, ea spe & fiducia persuasi, qua credunt illi homini qui herbam suspenderit, nullam lethalem agritudinē accidere posse, tantisper dum illa incolumis sit & vigeat. Sed relictis his superstitionibus, ad propositum redeamus. Belgæ vocant *vondecruyt*, & *Smeruorte*. Gallis *Reprise*, *Ioubarbe des vignes*, *Fene espeffe*, quibusdam *Grassete*, aliis *Orpin*, aliis denique *Chicotrin* dicitur. It. & Hispan. *Faba grassa*: Angl. *Orpyne* Nomencl. pann. *Suly sin*.

Locus & Tempus. Nasceitur sine vlllo negotio, & præcipue locis vmbrosis. appetente Maio mense caules emitit, qui Iulio & Augusto flores proferunt.

ANACAMPSEROS PURPUREA.

Descriptio

Pari cum alba, magnitudine caulem habet ex radice strumosa, rectū & rigidum: foliorum dispositio eadem quæ in hoc, angustiora, longiora, dilutioraque virore tincta, perinde denticulis quibusdam per ambitum incisa: flores surculis insident vmbellati, iam dictæ Anacamperotis, sed rubentes, quo etiam

colore sunt stamina media & apices.

Synon. Est hæc Scrophularia seu Portulaca maior, Tragi: Fuchl. & H. Lugd. *Telephium purpurascens*: Lob. in Ic. pagin. 389. H. Lugd. Cam. ep. Tab. & Ger. *Telephium floribus purpureis*: Clus. hist. *Telephium 5. purpureo flore*: Fuchl. ic. *Acetabulum purpureum alterum*: Lon. *Fabaria*: Cæs. *Crassula montana*: Columnæ par. 2. *Rapuntium vmbellatum*: C. Bauhin. pin. *Telephium 2. siue purpureum maius*. Hoc, inquit, foliis est longioribus & profundius crenatis: naps aliquando paucioribus, aliquando pluribus, quod posterius, *Telephium quartum* est Clusii in hist.

Telephium purpureum minus (C. Bauh.)

C. B. desc. A radice nodosa, & aliquot veluti minimis naps constante, multique fibris prædita, cauliculum vnum vel alterum rotundum, semi-palmarem, fragilem ac succulentum promit: quem folia crassiuscula, succulenta, parua, in ambitu crenata, sine ordine ambiunt: flosculi quinque folii, purpurei, velut vmbellæ insident: quibus capitula pentagona, minutissimum semen scobis instar continentia, succedunt.

In editissimo monte Brigoia, Belchen dictæ, Locus & Tempus. locis humidis Iulio florens, collegit author, quod in pin. tertio loco recenset.

ANACAMPSEROS MAXIMA.

Habet duos, Description tres, plures, caules x radice prodeuntes, cubitales succulentos, in latus se inclinant, in quibus ordinata sunt folia, hoc e. ex interuallis bina, semper aduersis pediculis nascentia, crassa, succi plena, ut in Crassula maiore, sed maiora, & magis carnosa: flos in extremis ramis quasi vmbellatim nascitur, quemadmodum in Crassula maiore, pallidus: radices illi plurimæ, glandulosæ, Crassulæ vulgari similes: sic describit Clusius, addens, ambigi an ad Telephium hæc planta sit referenda nec ne.

C. Bauhin. pin. *Telephium 4. siue latifolium* Synon. peregrinum: *Teleph. Hispanicum* Clus. hisp. H. Lugd. & Tabern. *Telephium 1. Dodon. 1. siue Hispanicum* Clus. hist. *Telephium seu Crassula maior Hispanica* Lob. Obs. 212. Ic. Plant. pag. 390. & Gerardo. Floribus est albis atque etiam rubris.

Huic omninò simile, modò idem non sit, ad Locis Austriacarum Stiriacarumque Alpium radices locis vmbrosis spontè nascens inueniebat Clus.

Luteriæ apud Robinum hortulanum Regium, & Florentiæ in cenobio à Innocenti vidi.

ANACAMPSEROS MINOR
rotundiore folio semper virens.

Inter Anacamperota Description vulgò notum, & hanc speciem hoc interest discriminis, quod non tantum minor hæc, sed & radices fibrosæ Sedi vermicularis, non tuberossæ: foliorum series non minus stipata: verum ea, excepto colore glauco, ad Portulacæ foliaquam proximè accedunt, magni

magnitudine & circinata ferè rotunditate : suntque admodum caduca, sic ut sapè maior pars caulibus, ubi exciderint, foliis vidua conspiciatur, relictis interim ybique foliorum, ubi exciderint, vestigiis : caules graciles, teretes, nonnihil rubetes, per terram repunt, dodrantem longi : flores in umbella Anacampserotis vulgaris, quorum singuli quinque foliolis ex albedine in purpuram vergentibus constant : apices verò sunt lutei : in medio autem flore coeunt quinque veluti alabastra mucronata.

Synon.

Telephium minus repens semper virens, Lob. Obsl. p. 212. & Icon. 390. Hist. Lugd. & Camer. Telephium semper virens Gerardo : Telephium minus Tabern. Telephium 3. Dod. sextum, Clus. hist. fortè Dioscoridis ; Eid. Cephæa Pancii, & Camerario : Telephium 4. siue minus repens, C. Bauh. phyt. Eid. pin. Telephium 5. siue repens folio deciduo.

Locut. & Tempus.

Tota Hieme viret : facile se propagat : rarius est, & hortis apud Belgas & alibi familiare.

Vires.

Scropularia [ut Tragus vocat] maximè quod ad folia pertinet, humidæ & frigidæ est temperaturæ : radix verò fermè est calidæ qualitatis, potestque hæc planta vtrinque vulneratis adhiberi.

Aqua vulneraria.

Aqua verò ex herba & foliis distillata & pota, non levis est medicina ad rupta & conuulsa, ac vulnera etiam, & vlcera interna, nec non erosiones stomachi, pulmonis, hepatis, matricis, & intestinorum : his omnibus vitiis medetur ista aqua, per aliquot dies continuò bibita : est autem illa aqua præstantissima medendis erosionibus intestinorum, quæ ex dysenteria accidere consueverunt : radix cum melle in vino cocta & pota, iisdem pollet facultatibus : herba ipsa glutinat & sanant omnis generis vulnera, præsertim verò hernias : eadè tula & imposita sanguinè & vulneribus manantè sistit : magnaq; dolores sedandi facultate præstat, idque tam in recentibus vulneribus, quam inueteratis ac sordidis vlcibus efficiunt tula folia & imposita.

Dysenteria & ulcusiones

te : flores in umbella gerit, quibus succedunt siliqua oblongæ extrà reflexæ, corniculorum Aquilegii, aut Aconiti instar, rubentes, in quibus semen minutum, oblongum & paleaceum.

Nom. ling.

Rhodia autem siue rosea radix dicitur, quoniam uti insinuat, contrita rosas redoleat, & non à Rhodo insula, ut Fuchsio monente, imperiti putant : Gall. Racine sentant la rose : Germ. Rosenwuriz : Belg. Rosen vuortelen : Italis Rhodia radice : Hispan. Rayz rodia : Boh. Ruozovrykoren : Græc. ῥοδιά ρίζα, ut Dioscorid. & Galeno.

Flore & semine carere dixit Fuchsius, id quod Galenus etiam asserit, ast contra rei veritatem. Cordo protulit flores & semina maiori Crassulæ similia. Flos quidem nunc palefcentis, nunc rubescentis coloris est.

Synonyma

Rhodia radix dicitur Trago. Matth. An. guill. Cord. in Diosc. (ubi & Rhodias & Rosaria radix) & histor. Gesner. hort. Lac. Clus. pann. Hist. Lugd. pag. 981. Cast. Cam. & Gerardo, ac C. Bauh. phyt. & pin. Rhodia, siue Rosea radix, Fuchf. Lobel. in Adu. & Obseru. p. 212. itemque Icon. p. 391. Rosea radix Lon. & Tab. hist. & Icon.

Locus.

Dioscoridi nascitur in Macedonia : Matthiol. in altiss. montium rupibus saxosis, præruptisque locis, ubi vix tantum terræ circum habet, ut illi inhaerere possit : Nasci copiosè in Alpibus circa Saltzburgum Cordus refert. Pennæus monuit Camerarium in altis Angliæ montibus copiosam semper provenire. Ex Allobrogum & Delphinatum saxosis, montosis, nec non Taurinis alpibus, translata in viretis multis Belgicis, Gallicis, Anglicis & Italicis Iulio & Iunio vmbellæ edit, referente Lobelio. Partes radice selectæ iterumque plantatæ facile crescunt. Nolunt autem nimis profundè terra obrui, sed ita ut gemmæ turgentes prope superficiem collocentur.

Tempus.

Vtilem esse dixit Dioscorides in capitis dolore : si cum modico rosaceo trita imponatur, & frons & tempora ex ea irrigentur. Galeno est tenuium partium, & discutientis facultatis. In calefaciendo verò secundi recessus esse censet, aut certè tertii incipientis. Valere scribit Matthiolus ad capitis dolores à quacumq; causa provenientes, si recens confracta, & rosacè aqua perfusa, ubi calidus est affectus, aut aqua Amari ci, si frigidus sit morbus, fronti temporibus illinatur : Adhæc cerebrum roborare odoris iucunditate, utpote quæ temperatis sit qualitatibus prædita. Dodonæo tamen refrigerans, & Rosæ odore & temperaturâ affinis videtur, & aduersus capitis ex solum calida causa dolores efficax esse posse. Galenus, inquit Cordus, tantum digerendo capitis dolores pellere credidit, cum tamen id partim propter aliquam partium tenuitatem faciat. Constat enim ex contrariis qualitatibus, humida ac calida, terrea & frigida, quemadmodum ipsæ etiam Rosæ. Nos iudicamus non procul abesse à Rosæ aut Crassulæ temperamento, quamuis Galenus, eumque secuti, secundi caloris gradu eam donarint.

Vires.

RHODIA RADIX.

CAP. V.

Descriptio

Tuberosa radice nititur, quæ à rosarum cõsimili odore, saporeq; Rhodiam appellant, foliis in fusco splendente, intus albâ, fragili, roseum odorem halante, gustu Rosæ simili, non ignauiter adstringente : virgæ ab vna radice plures oriuntur tenues, numeroso foliorum agmine dense

stipatæ, substantia & positu Telephii vulgè dicti, angustorum, oblongorum, acuminatorum & circumquaque serratorum, colore glauco, excepto mucrone purpurascete, sapore adstringente.

COTYLEDON VERA, RADICE

tuberosa.

CAP. VI.

Eradice tuberosa exiguis fibris donata pediculi exeunt palmares in medium peltati circina

tique, folii crassi succulenti, glauci, in vimbonē inferti, saporis visci & aquei : indidēque ad-

Synon.

ta *Cotyledon* [κοτυλὼν δ' α' ν'] dicitur, ab aliquib. *Scytalium* (σκυτάλιον) : ab aliis *Cymbalium* (κυμαλίον) : Latinis, ut Matthiol. (cui & *Acetabulum*) Lac. Turn. C. f. Cast. H. Lugd. Tabern. & Gerardo, *Vmbilicus veneris* : *Vmbilicus veneris* maior Camer. in epit. Matth. *Vmbilici veneris* species 1. Anguill. *Cotyledon* Lobel. in Adu. & Obs. pag. 209. *Cotyledon* verus Cordo in Obs. filua. *Cotyledon* vera Dod. gall. *Cotyledon* 1. Dod. lat. *Cotyledon* 1. siue maior C. Bauhin. apud Matth. in phyt. & pin. *Cotyledon*, *Vmbilicus veneris*, Clus. hisp. & hist. *Cotyledon*, *Acetabulum*, *Vmbilicus veneris*, & *Cymbalion maius*, Lonic. *Cotyledon* minus montanum Sedi folio, Lobel. in Ic. Plant. p. 386. quo ad figuram : titulus alterius est plantæ, quam primo loco posuit sub *Vmbilici veneris* titulo. *Herba coxendicum*, Plinio : *Scutum cæli*, *Scatellum*, & *Scatuncellus*, Manlio in *Luminari maiori*, referente Dodonæo, qui & hæc nomina inter nothas appellationes extare refert, καὶ πρὸς αὐτὸν δ' ἔστιν, i. e. *Hortus veneris* : γῆς ὀμφαλός, *Terræ vmbilicus*, εἰς γῆς ὀμφαλόν.

Nomina
linguar.

Germ. *Nabelkraut*, *Gross Nabelkraut*; Belgic. *Nauelecruyt* : Gallis, Latinos sequentibus, *Nombri de Venus* : item *Escudes* & *Escuelles* : Ital. *Vmbilico di venere* & *Copertoiole* : nunc etiam *Orbanti* in Apulia Cotili à *Cotyledone* voce corrupta : in Abruzzo & Toscana, *Cimbalaria* : in Græcia *Carichachi*, Anguill. Hisp. *Capadella*, *Scudetes* & *Oreias de manie* : Salmaticensium vulgò *Vasillos*, i. e. acetabula aut vascula, à caua folii capacitate acetabulum referente : Lusit. *Cocihelos* :

Locus &
Tempus

Nascitur frequens in saxi & vetustis ædificiorum parietibus, & in oppidorum mœniis : in locis calidis in fine Autumni oriri incipit, foliaque per Hiemem seruat : Aprili & Maio floret, & tunc folia marcescunt.

Vires
vfu.

De *Cotyledonis* viribus hæc scribit Dioscorides : Succus eius cum vino circumlitus, instillatusque, contacta genitalia nudat, inflammationibus sacris ignibus, strumis, pernionibus illitu auxiliatur : stomachi ardorem refrigerat : folia cum radice comesta calculos frangunt, vrinam cient, hydropicisque ex melle dantur : herba vtuntur ad amatoria. Mistæ est Galeno 7. simpl. facultatis, nempe humidæ subfrigidæ, & cuiusdā ob-

scure adstringentis, & cum ea leuiter amaræ : vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit : itaque phlegmonas erysipelatodeis, & erysipelata phlegmonode curat : & maximè stomachi ardore æstuantis admodum utilis epiplasma : putantur folia cum radice manducata calculos cōfringere, & vrinam mouere.

COTYLEDON ALTERA OLIM

Matthiolo.

Cotyledō altera Descriptio quicquid habet foliorum, id omne per terram spargit : sunt ea verò numerosa, pediculis vncialibus, latiusculis, vnde veluti ex ceruice incipiunt dilatari, vt eadem circumscriptione sit rotunda, pulchre crenata, semuncialis magnitudinis, crassiuscula, & ne vel siccata quidem corrugari solita : caulis vnica tenuis, septē vel octo digitorum altitudine, nudus plurimum, rariùs vnā supra radicem vnciā foliis donatus, superiùs in aliquot tenues ramusculos diuisus, quorum extremis hærent strobili parui.

Vmbilicum Veneris alterum, *Cymbalion* quibusdam vocatum, se vidisse ait Matthiolus in Foro-Iulienſium ciuitate Austriae, in hortulo quodam Medici Iuliani à Marostica : porro in pluribus montibus saxi inhaerentium. Iudicat omnes prorsus huic conuenire notas, quæ alteri *Vmbilico* à Dioscoride tribuuntur. Proponit autem in comm. Ital. anno 1554. & 1559. excusis, & in Epit. iconem plætæ cuius nullam dat descriptionem, & quam in poſtr. comm. mutat : nec tamen causam mutationis indicat.

Dod. gall. titulo *Cotyledonis* alterius figuram habet Matthiolinam : ipsam autem plantam ab eo non visam existimo : nec etiam eius descriptio alicuius momenti est. Eadem tradit lat. in fol.

Quin & Lonic. pro *Vmbilico veneris* minore figuram ex Matthiolo proponit : an autem descriptio bene conueniat, alii iudicent : mihi non placet.

C. Bauh. apud Matthiol. *Cotyledon* media foliis subrotundis : *Vmbilicus veneris* alter Matthioli in 1. edit. & iis quæ minores figuras habet, Eid. phyt. *Cotyledon* 3. siue media foliis subrotundis : *Cotyledon* altera Matthioli, Clusii. Si quis conferat iconem in Matthiolo per fratrem exhibitam cum ea quam Clusius proponit pro Matthioli *Cotyledone*, magnum comperiet discrimen.

Eiusdem adhuc opinionis est in pin. vbi inquit : *Cotyledon* alter Matthiol. & Lac. *Cotyledon* altera Dod. Clus. panna. & H. Lugd. pag. 1322. *Coty-*

Coty-

Cortyledon altera quarta, Clus. hist. Phyllum thelygonum Dalechampii, Hist. Lugd. siue Lichen C.B. not. 1. Plinii, & Semperuium montanum. Nos Clus. siue Cortyledonem alteram quartam, siue Matth. itemque Phyllum thelygonum Dalechampii, H. Lugd. p. 1195. referendum ducimus ad Sedum fer-ratum, de quo infra. Gesnero de Lunaris cognominatur Crassula.

Locus Reperitur in montibus circa Comum & Gothardum; itemque in Styriae alpibus.

CYMBALARIA FLOSCVLIS purpurascens.

CAP. VII.

Descrip.

EX parietum rimis aut apud nos vasculis figlinis, pendulas fibras, euibrat, tenues, purpurascens, teretes, laeues, longas, neruo, quem facile stringendo linquit cortex factas, in varias varie fibrillas facientes, per quas folia est cernere longis appensa pediculis, hederacea, angulosa, supernè atrouirentia, inferiùs Cyclamini modo purpurascens, tenera, succulenta, obscuro quodam amarore praedita: ad exortum porro pediculi quibus haerent folia, tortiles surgunt alii pediculi, quibus flores singuli insident, Elatines aut Anthurini minoris, purpurascens, calcari breui, rictu pallido; succedit capitulum globosum, semina claudens parua, crispa.

Cyl. n. 9.

Hæc quæ vulgò Cimbalaris appellatur, non est Cortyledon, etiamsi hoc etiam Cimbaliom à Dioscoride vocetur, inquit Hermolaus in Dioscor. Est autem Cimbalaris herba folio anguloso, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam nonnulli, genus alterum Capni dictæ faciunt. Est namque Capnos, siue Capnion, h.e. Fumus, duplex, &c. Plinio Pes Gallinaceus: Aetio verò Chelidonia phragmitis nuncupatur.

Apud Infubres officinas legitimæ Cortyledonis loco Cymbalaria hanc vulgò vocatam vsurpare, euidenti quidem errore, notat Matthiolus. Is in post. comm. Ital. pulchrè depingit & describit, flores tamen luteos ei tribuit [vt & in Epit. Camer.] quales obseruare non memini: ibi inuersam oportebat esse figuram.

Cymbalariae Italicae folio hederaceo (vt vocat etiam in Obs. p. 337. & Icon. p. 615.) quam Venetiis & Patavi pharmacopœi penuria & ignoratione Cortyledonis veri Populeo vnguento miscere testatur, flores ex luteo virentes, adscribit Lob. in Adu.

Quantum iudicio Lonicus per Umbilicum Tom. III.

veneris officinarum intelligit Cymbalaria: an autem bene appingat adscribatque radices Oluarum, iudicare poterunt, qui plantam cum radice eruerunt.

Cymbalaria autem à cymbalo nomen duxisse testatur C. Bauhinus, qui Hermolaum Capnon primam Plinii fecisse credidit.

Dicitur verò Cymbalaria Matthiol. Histor. Synon. Lugd. Cæs. Cast. & C. Bauh. Cymbalaria vulgaris, Lacunæ: Cymbalaria foliis hederaceis flore cæruleo, Eyft. Linariae Hederæ folio, Column.

Nascitur, vt dictum, in antiquis viginosisque Locis, ædificiorum parietibus, maceris, & saxis.

Facultatis est humidæ frigidæque cum adstringente quadam. Iis profecto hanc plantam pol-lere facultatibus, facto periculo constat, quibus primi generis Cortyledonem. Sunt qui eâ vtantur ad alba vteri profluvia, eandem recentem in acetariis propinantes, teste Matthiolo.

SEDVM VETERIBVS ET neoterics in genere.

CAP. VIII.

Genera Sedi (ἀειζών) Dioscorides tria fecit: Genera Maius, minus, & tertium, quod aliqui Andrachnem siluestrem (ἀνδράχνη ἀγρία) aliqui Telephium (τῆλεφίον): Romani Illecebram vocant, cuius facultates à prioribus duobus diuersæ traduntur. Huic enim vis excafactoria adscribitur: illa duo refrigerare dicuntur, vt suo quolibet loco demonstrabitur.

Plinio lib. 25. cap. 13. Aizoi duo genera sunt: Genera Maius, quod aliqui Buphthalmion vocant, alii Zoophthalmion, alii Stergethron, quod amatoris conueniat: alii Hypogeson, quoniam in subgrundiis ferè nascitur. Sunt qui Ambrosiam, à sempiterno eius virore; potius vocant, & qui Amerimnon. Itali, Sedum magnum, aut Oculum, aut Digitellum. Alterum minusculum, quod Erithales vocant, alii Trithales, quia ter floreat, alii Chrysothales, aliqui Isoëthes: Sed alii Itali Sedum, alii Aizoum utrumque, quoniam semper vireat: aliqui Semperuium. Huic similis quam Græci Andrachnen agriam vocant: Itali Illecebram: hætenus Plinius secutus Dioscoridem, à quo in eo rursus recedit, quod omnium harum vim eandem, perfrigerare & adstringere scribit.

Galenus quoque duo duntaxat Aizoi genera esse dixit. Ac sanè Dioscorides & eum secutus Oribasius, Illecebram non esse, sed videri tantum Aizoi speciem esse scripserunt, vt eam Aizois similitudinis & affinitatis gratia duntaxat subdividisse videantur.

Αἰζών μίαν, inquit Dalech. apud Hist. Lugd. Apuleius εἰρηθόν, & ζάοφθαλμον vocant, Galli grande Ioubarbe: It. semperuium maggiore: Germ. groß. hauszerrurtz: intelligit autem Sedum vulgare maius quod potius minori Sedo Plinii respondet. Αἰζών μικρόν (pergit Dalech.) Apuleio Erithales dicitur, Plinio vero Erithales: Gallis Triquetmadame, & Petite Ioubarbe: German. klein hauszerrurtz, & Klein donderbart: Itali Semperuium minore, & Pignola, à folio tereti pineo. Αἰζών τριών, quidam ἀνδράχνη ἀγρία, i.e. Portulacam siluestrem, & Thelephium nominauerunt, Romani Illecebram, Arabes Andrachahara, Alsebram, & Tilafon.

Kkkk

Herbarii plura assignarunt genera, & aliter distinxerunt. Fuchsius tria descripsit & depinxit: Primum maius Aizoon, deinde minus, quod duplex facit: alterum marem, quod floribus luteis spectatur: alterum foeminam, quod floribus candidis seu pallidis conspicitur, postremo Aizoon minimum, quod tertium Dioscoridis esse putat.

Quatuor Dod. Dodonaeus quatuor genera constituit, maius, minus, & Crassulam minorem siue vermicularem officinarum, quarum tertium genus statuit: his quartum addens minimum, quod Portulaca agrestis, & Romanis Illecebra dicitur.

Sed. ge. nera duo nota Matth. Matthiolus ex Sedi generibus, à Dioscoride descriptis duo nota esse ait, nimirum maius & minus: minoris duo esse genera: Vnum, de quo Dioscorides tractat, quod foeminam recentiores appellant: alterum marem: tertium diu incognitum tandem Ghini opera & industria veluti in lucem prodisse. Quibus addit Aizoon arborescens, idque varium.

Horum omnium, ac etiam aliorum, uti & nostra de Aizoi generibus sententia, ex descriptionibus dilucidior reddetur.

Nomina linguar. Cæterum, *Αἰζών* Græci, *δὴ τὸ ἀειθαλὲν* quod perpetuò folia vireant, tam Aestate sc. quam Hyeme nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria, quantumvis frigida aut sicca nimis, emoriatur: quare *αἰζών* nomen apud Theophrastum i. hist. 16. Semperuium Gaza vertit, ut cui à natura datum sit, humidum, viridēque semper durare eodem authore 7. hist. 14. Semperuium & Sedum Latini vocant, Apuleius vitalem, Mæcer Acidulam, vulgus Iouis barbam. *Sedum*, inquit Festus, alii *Sadium* appellant, herbam quam Opilius Aurelius Sefuium vocari ait, eamque in tegulis feri: fortē, quod nonnullis locis plebis animos inuasit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis Sedum vireat. Hæc etiam superstitione inducti Germani *Donnerbart* & *Donderblat* appellat, magis tamen propriè *hauszvurtz*, h. e. si interpreteris, Domesticam radicem, quod sc. in culminibus domorum feratur. Belg. *Donderbaert*: Galli *Ioubarbe*: It. *Semperuino*. Hisp. *Semperuina*: Angl. *houflike*. Boh. *Netresk*.

SEDVM MAIVS ARBORESCENS.

Descrip. **F**Rutex est potius quam herba, duorum cubitorum nonnunquam altitudine, brachiali vero crassitudine, multos ferens ramos pollicaris crassitudinis aut maiores, qui in multas alas diuiduntur digitalis crassitudinis, summo fastigio velut in orbem desinentes, multis foliis confertim & imbricatis sibi mutuo incumbētibz constantem, perinde ac in Sedo maiore vulgari, siue Coryledone altera Dioscoridis. Carnosa sunt autem ea folia, succi plena, & linguæ instar efformata, h. e. ab infimâ sede paulatim in latum sese dilatantia, in ambitu, crebris & minutis veluti denticulis aded leuiter serrata ut vix appareant, gustu paululum adstringente: cortice denso, carnoso, succulento totus frutex cinctus est, cuius membrana exterior subfusca, maculisque, seu potius sedis foliorum vestigiis resperfa, ut in Tithymalo characia. Interdum summis maioribus ramis emergit crassus, & veluti foliosus quidam pediculus, tanquam thyrsus gerēs multarum gemmarum, quæ successu temporis in flores sese explicant ex flauo pallescentes, stellarum instar in aliquot folia diuisus, cum suis staminibus. Iam maturare incipientibus floribus, & ad seminis

efformationem properantibus, gracilescit hic pediculus: semen exile est & nigrum.

Legitimum autem hoc esse Sedum aut Sempeuium maius, Dioscoridi *αἰζών τὴν μέγα* dictum, Plinio Aizoon maius, nemo est, qui inficias ire possit, si modò in stirpium cognitione medicriter versatus sit.

Sed hæc assertio vtrorum-

que descriptionibus confirmatur. *Αἰζών τὴν μέγα*, inquit Diosc. caules edit cubitales, aut etiam altitudinem eam excedentes, crassitudine pollicari, pingues, egregiè virentes, Characia Tithymali modo incisuris distinctos: folia pingua, pollicari magnitudine, & extremo cacumine linguæ similia, & infima quidem in terram conuexa: quæ vero sunt in capite, ita conferta adductaq; inuicem, ut orbiculato ambitu effigiem imitentur oculi.

Aizoon maius Plinio cubiti altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine linguæ similia carnosæ, pingua, largo succo, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia stantia, ita ut in ambitu effigiem imitentur oculi.

Sic haud dubiè Dioscor. est *αἰζών μέγα*, quod Apuleius Vitalem ac Semperstorum appellat. Quidam ab immortalitate, *Ambrosiam*: alii ab oculorum animalium similitudine, *Zoophthalmion*: nonnulli ab amore, quem conciliare fertur, *Stergethron*. Anguillara annotat Semperuium maius in Chio *Amarendos*, & in Corfu *Anastasia* dici, ac vtramque vocem Immortalem significare.

Matthiol. in post. comm. Semperuium arborescens, Constantinopoli delatum: Item, Semperuium alterum à Cortuso ex Corfu missum. Eidem Hist. germ. *Gebaunte hauszvurtz*, Semperuium arborescens: & postea, Semperuium maximum, ex Corcyra insula Ionici maris.

H. Lugd. p. 1131. Aizoon Arborescens Matthioli: Item pag. 1132. Semperuium arborescens alterum Matthioli.

C. Bauhin. phyt. Sedum 23. siue arborescens Synonyma flosculi candidis: Item Sedum 24. siue arborescens alterum. *Eid. pin.* Sedum 1. siue maius arborescens flosculis candidis: Aizoon magnum Dioscoridis, si caulis altitudo, & foliorum longitudo spectetur. Semperuium arborescens Matthiol. & Cast. Sedum maius verum, Gesn. hort. Semperuium maius, Anguill. Semperuium siue Sedum arborescens maius, Dod. Sedum arborescens Græcum, Illyricum, & Anglicum siue maritimum, Lobel. in Adu. Sedum arborescens maius flosculis candidis, *eid. in Obs. p. 206.* Sedum arborescens maius Græcum, in Icon. Pl. pag. 379. & Eyst. Semperuii maioris alterum genus arboreæ speciei, Cæsalp. Sedum maius, Clus. hisp. legitimum, *Eid. hist.* Aizoon arborescens, Camer. hort. *Eid. apud Matth.* Semperuium

Lob. no

Locus
TempusVires
Vitis

Synonym

Descriptio

peruium arborefcens primum & Maius. Item Sedum 2. siue Semperuium arborefcens alterū Matthiol. an diuerfum à priore? *Miramur* Lobelium dicentem floribus eſſe albis, quodd Cluſius, cuius iconem aſſumpſit, flores tradat eſſe luteos. Cur non annotat vbi candidis floſculis obſeruauit, aut ſaltem vtroque reperit colore.

Locus & Tempus Dioſcorides in locis montolis & argiloſis naſci ſcribit, eſſeque (hæc tamen in quibuldam codicibus deſiderantur) qui & ipſum ſupra domicilia ferant, in fictilibus vaſis addit Plinius. Planis parietinis naſcitur, inquit Theophrastus, nec non & in tegulis, cum terræ confluuium quoddam arenaceum factum eſt. Vidit Camerarius aliquando in orto regio noui caſtri Neapolitani in fictili florere: In Germania non diu viuit: cum Italicum ærem ferat. Ex Sicilia allatum ait Cæſalpinus: feri ramo, ſed impatiens alioris: nam Hieme aſpera amittere folia: aliquando perire ex toto. Prouenire reſert Auguillara in Græcia, vt in Zante, Ceſſalonia & Corſu & Chio, etiam ſupra muros veteres. Multas plantas Veronæ Patavii, Venetiis, & in Hetruræ hortis Lobelius vidit. Vlyſſipone obſeruauit Cluſius frequentiffimum in ædium rectis & muris, Hiſpali verò in fictilibus, florens Decembri & Ianuario. Non vulgari autem cura indiget: Hiemis enim iniuriam ferre nequit in frigidioribus regionibus, nec cellæ cameratæ ærem conſecluſum patitur: quapropter in vaporario conſeruari cupit.

Vires & Vius. Dioſcorides vim ei perfrigerantem & adstringentem in eſſe dixit. Quamobrem folia tum per ſe, tum etiam cum polenta impoſita, valebunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorum inflammationes, ambuſta & podagras. *Succus* autem ad capitis dolores cum polenta & roſaceo inſtillabitur: morſus à phalangio dabitur, itemque profluuiio alui laborantibus atque dyſentericis. Sed & teretes lumbricos pellet ex vino potus, & fluore muliebrem ſitit in vellere ſubditus: deniq; oculorum lippitudinibus, à ſanguine obortis vtiliter inungitur. Addit Plinius folia impoſita, vel ſuccū inſectū, vlcera oculorū purgare, expleque, & ad cicatricē perducere, palpebraſq; deglutinare: aduerſari Aconito præcipue: à ſcorpionibus quoque habentem id ferri negari. Luſitanicæ mulieres ad detergendos capillos, & repurgandos dentes hoc Sedum uſurpant, referente Cluſio. Leuiter quidem deſiccatur (inquit 6. ſimpl. Galenus) quandoquidē & mediocriter adstringit, omnis alterius vehemētis qualitatis expers; quare in eo plūs cæteris abundat eſſentiā aquea: cæteriū non mediocriter refrigerat: eſt enim ex tertio ordine, & reſeſſu refrigerantium.

Synonyma His Macri poëſin ſubnectemus: *Dicimus Acidulam, quam Græci dicunt Aizoon Sic dici credunt ſapor illi quod ſit aceti. Creſcit arenolis in pratis, & ſecus amnes: Hanc auide quidā comedunt in tempore veris, Expertumque ſerunt ſibi, quod ſaſtidia tollat. Virtus eſt illi ſiccans & frigida valde, Tertius à Medicis datus eſt gradus huic in vtroque. &c.*

SEDVM MAIUS VVLGARE.

Deſcriptio **I**n orbem ſpargit terræ appreſſa folia, alia aliis incumbentiā, craſſa, lucco lento, frigido præ- Tom. III.

gnantia, æterni viroris, ſenſim in acumen deſinentia, ex fibroſa radice orta, quæ ſubinde ſe propagans numeroſam ſimilium orbiculorum lobolem patit: caulis totus ſimilibus ſed acutiorib. foliis veluti ſquammis obrectus, craſſiſculus, pedali altitudine, ſuperiūs in ramos diductus, flores ſcanſiles

ſerie quadam ſuccedentes gerit parulos, purpureſcentes.

Noſtrâ ſententia ii à verò longè recedunt, qui ſibi remeſe contra dectorum Botanicoꝝ decretum perſuadent hanc eſſe *del. quov* magnum Dioſcoridis & Plinii: in hoc ſiquidem notè quædam deſiderantur, quæ in Sedo maiore arboreſcente compertiantur. In hoc errore verſantur inter alios, Cronemburgus. Trag. Fuchſ. Dodgall. Turn. Hiſt. Lugd. & C. Bauh. in phyt. & apud Matth. Item Amat. Tabern. & Matth. atque Lonicerus. *var. lapf.*

Melius fortè cum Cluſio ſentiunt, qui Cotyledonem alteram eſſe ſtatuunt. Nos maluimus inter Semperuiua retinere, cum perpetuò vireat.

Sedum, Trago: Vulgare Eyſt. Sedum maius, Fuchſ. hiſt. & icon. Matth. Cordo in Dioſcorid. Tabernam. Geſn. cat. & Fab. Columnæ Sedum maius vulgare Nomencl. pann. Sedum 1. ſiue magnum, Turn. Sedum 1. (3. pin.) ſiue maius vulgare, C. Bauh. phyt. Sedum ſeu Semperuium vulgare maius, Geſn. hort. Aizoon magnum Dioſcor. quoad poſtrema Dioſcoridis verba, C. Bauh. pin. Aizoon ſiue Semperuium. maius, Camer. hort. Lobel. Obſeru. pag. 202. Thal. Hiſt. Lugd. pag. 1129. Aizoon & Sedum maius, Amato. Semperuium 1. Lon. Semperuium maius Brunſelf. Camer. epit. & Dodon. gill. Semperuium maius 1. Cæſalp. Semperuium maius alterum ſiue Iouis barba Dodon. lat. Barba Iouis, & Sedum maius, Euch. Roſſ. & Theod. Doſt. Semperuium ſiue maius crenatum myrtifolium, Lobel. in Adu. & Icon. pag. 373. Onobletum (hoc ad aliam plantam reſert C. Bauh.) Hippocratis m. m. & Cotyledon 2. Dioſcoridis, Anguill. Umbilicus veneris 2. ſiue Cotyledon 2. & Semperuium Italicum, Eid.

Huic plantæ & illę appellationes adſcribuntur, quæ capite de Sedo in genere & ſequenti de Sedo maiore arboreſcente, leguntur. Vocatur etiam Aithales. h. e. ſemperuirens, & Chryſoſpermon ab aureo ſemini colore. Aconion deniq; Aichryſon, Holochryſon, Chryſanthemon, Protogonon, Boron, Norion, Paronychiam, Chryſicin, Ceriam, Cuſpium, Iouis caulem, Leapeſtem, & Pamphanen nuncupari aiunt. Otho Brunſelf. ſaus Trithales, quodd ter in anno floreat, nominat.

Kkkk 2

Sed hoc nomen ad minus Sedum pertinere testatur Plinius.

Nom. ling. *A'ε'ωov. μ'ε'γα*, Germanis *Grosz hausz wortz*, *grosz Sonderbart*, *grosz Sonderblat*, & *hauszlauch*, hoc est Domus Porrum: Belg. *Sonderbaert* & *Tabern. Bladerloofen*: Gallis, *grande Ioubarbe* Ital. *Sempruino maggiore*: Hispan. *Sempruina*, seu *Veruapintera*: Angli *houfelike* & *Sengrene*, rectius *houstelilie*: Boh. *tucny muzyk*: Hung. *silbe erez to fin*.

Locus.

Nihil vspiam gentium vſitatus, vulgatiuſue Sempruino hoc, quod perenni vegetoque foliorum virore viget, eumque Hieme & Aestate in parietibus, vel imbricamentis, etiam nullis vti videtur, radicibus nixum, aduerſus quaſlibet cœli impreſſiones tuetur. Caulis floriferus eſt poſt Solſtitium æſtium, ſubinde circa Auguſtum meſem demum aſurgit, ſed Aprili, poſt vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc inde exeunt fibra orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis ſeiſſam in complures orbiculos multiplicat. Caulis cùm appetente Autumno deſloruit, protinus aſcit. Seritur in regionibus noſtris in tectis & muris, quibus locis feliciffimè prouenit. Nam radices eius exigua, capillatæque cùm ſint, facilè humi hærent, nutriunturque. Quin & inter petras, & ad macerias, & muros, vbi terra planè deſtituta eſt, virentior quandoque conſpicitur.

Vires & vſus.

Qui legitimum Aizoô maius eſſe contendunt, ei vires & vſus Aizoi Veterum huic attribuerent ſolent. Tragus planè humidæ & frigida eſſe qualitatis ſtatuit, indeque calidis morbis, & inflammationibus adhibendum conſulit, idque in externis frequentius, quàm internis corporis partibus. Et quidem iâ intenſiſſimis acutarum febrium caloribus, nec non & dyſſenteris, aliſque profluuiis [& præterea in nonnullis aliis morbis] aqua diſtillata exhiberi poteſt, menſurâ triû aut quatuor cochlearium. Succus & aqua diſtillata, linteolis in eo madefactis, ac impoſitis, inflammationibus quibuſvis corporis, imprimis verò phrenetico morbo apprimè cõducit. Quibus oculi, propter abſceſſum aliquem aut inflammationem, noctu præcluduntur, ii aquam diſtillatam infundat, quo facto non ſolùm inflammatio ipſa, ſed & dolor tollitur, nec non fluxus oculorum calidus: idem auribus inſtillatus efficit. Rurſus ille ipſe ſuccus & aqua diſtillata doloribus & inflammationibus iecoris & renum ſuccurrunt, & articulorum morbo & podagræ medentur. Auxiliantur etiam ambuſtis igni, illita, & linteolis impoſita. Succus Solatri ſucco admixtus, & cum oculis populeis decoctus in axungia ſuilla, ac percolatus, vti fiat vnguentum, mirè efficax eſt, omnibûſque populeis vnguentis, Tragi iudicio præferendus, & longè gravior.

Sedum vulgari magno ſimile.

Viſerat author noſter deſcriptionem & figuram ex virente planta, ex horto Ill. C. Wirt. eſſe paradam. Verùm cùm inibi perierit, nec aliunde haberi queat, Lobelii effigiem aſſumpſimus ex Ic. Plant. p. 373. ſub inſcriptione Sempruii maioris crenati myrtifolii, primo loco exhibitam, quam author Sedo ſuo optimè reſpondere dixit. Suſpicatus autem quondam fuit Sempruium ſequens culturâ in hoc mutari,

quòd fortè veriſimile. A Cluſio hæc icon malè pro Sedo vulgari maior pingitur.

SEDVM MONTANVM LATIFOLIVM
flore purpureo.

Sedi genus ^{Deſcrip.} Shabeo, cui *radix* crassa ſatis, ocellos circum circa crebros progignit: *folia* ſemunciâ breuiora, acuminata, latiuscula: *caulis* ſatis crassus, hirsutus, angustioribus vetustis foliis, mucrone ſubinde purpurascens, trium vnciarum altitudine, ſenos, plures paucioresue in cacumine, geſtat *flores* magnos, longis,

perangustis, purpurantibus foliis constantes, tes, multis in medio luteis apicibus, folioso circumiecto calyce.

Cluſius hanc plantam in pann. pag. 481. vocat Cotyledonem alteram Tauricam: p. 482. Cotyledonem alteram ſecundam: in hiſt. Cotyledonem alteram tertiam. Camer. hort. dicitur Aizoon minus odorato & purpureo flore, ſermè Aſteris Attici. An Lob. Obſ. p. 204. Sedum minus facie & foliis maioris? An eid. ic. p. 373. Sempruium ſive Sedum maius, primo loco pictum? An Aizoon montanum H. Lugd. p. 1131. C. Bauh. pin. Sedum maius montanum foliis non dentatis, florib. rubentibus: Sedum minus flore rubente, Eyst. Item, Sedum alpinum 14. ſive rubro magno flore. Aizoon montanum H. Lugd.

In montibus Rhæticis & Tyrolenſib. frequens ^{Locus} occurrit. Cluſius in Taurinarum Alpium iugis ^{Tempus} non procul Saltzburgo creſcere ſcribit: ac flore Iulio, in hortis etiam Maio.

SEDVM

SEDVM QVODDAM MONTANVM
pulchrum.

Aliud quoddam Sedi genus ex Baldo nobis
allatum altitudine vix palmum minorem,

Descriptio

aut ad summum
quatuor uncias
æquat. Radix
longa & plan-
tulæ longitudi-
nem æquans,
simplex, In ca-
pite umbellam
producit dēsam,
foliorum Sedi
ferè maioris,
minutissimorū,
& vix ac ne vix
quidem conspi-
cuis serraturis
donatorū: quē-
dam etiam nul-
lā, quantum ex
sicca discerne-
re est. Caulicu-
lus teres, sub-
hirsutus, foliis
vestitur aliquot

longiusculis, alternò ex ipsorum foliorum distā-
tia posita. Quem ordinem & flores in summo ser-
uantes, mediam ferè cauliculi partem occupant,
sed breui pediculo hærentes, nec vt in plerisque
Sedis, per ramos diuiduntur. Flosculus ex sex fo-
liolis, vt in plerisque Sedis constare videtur, cu-
ius colorem in sicca discernere non est. Misit
frater in Balbo monte collectum à D. Bechio.

SEDVM LATIFOLIVM FLORIBVS
magnis albicantibus.

Descriptio

Foliorum ocellum Sedi maioris in modum
habet: folia Succulenta & acuminata sunt, a-
spersa & per oras hirta: coliculus palmaris, cuius
summitati plures flores insident magni, senis ob-
longis foliis constantes, calyculo in multa quo-
que folia diuiso. In sicca planta flos albicat.

An Cotyledon altera montana: vel Cotyledon
altera secunda, Clusio? An Gesn. hort. Sedum
faxorum montium, folio in margine piloso, non
serrato? An Dod. lat. Semperuiui maioris ge-
nus alterum, foliis secundum margines tenuissi-
mis veluti pilis, instar mollium spinularum ad-
natis, floribus ex luteo pallefcantibus.

Synon.

C. Bauhin. pin. Sedum 4. [2. phyt.] siue ma-
ius montanum dentatis foliis: Aizoon siue Sem-
peruium maius Thelio.

Nobis Agerius communicauit sub inscriptio-
ne Cotyledonis pannonicæ Clusii.

SEDI LATIFOLII FLORE ALBICANTE,
minor species, magis dentata.

Locus.

Frequens in omnibus iugis vrbi Viennæ vici-
nis, atque in Austriacis Stiriacisque alpibus,
est & hæc altera species Cotyledonis alterius
secundæ Clusii histor.: cui etiam valdè similis,
per omnia tamen minor, eiusque folia magis
dentata, In pann. pag. 481. vocatur Cotyledonis
alterius montanæ species alia minor.

Synon.

C. Bauhin. pin. Sedum 5. (3. phyt.) siue maius

montanum dentatis foliis alterum. Cotyledon
altera montana minor Clus. pann. Cotyledonis
alterius altera species, Eid. hist.

SEDVM SERRATVM.

Tenuis nigra est radix, subinde productis fi-
bris latius se propagans: folia plurimum per

Descriptio

terram sparsa
rarius humo se
tollunt, Sedi,
pinguia, oblon-
ga, extremo ro-
tundo, ac etiam
quædam non-
nihil in acutum
desinentia, vn-
ciam vnā, vel
duas longa, co-
lore glauca, ar-
gutissimis in
ambitu denti-
culis rigidulis,
reliquoque folio
candidioribus,
crenata, sapore
strenuè adstringe-
nte: ex quo-
rum medio sur-
git caulis pal-
mum vnum aut

alterum altus, foliosus, in alas aliquot diuisus:
flores albi quinque foliolis constant, umbilico vi-
ridi apices croceos habente. Huius aliam spe-
ciem habemus multò maiorem, foliis trium, qua-
tuorue unciarum.

An Cotyledon altera Matthioli Clusio?

Gesn. hort. Sedum in faxis montium, malè
Phyllum nominatum. Areio in descr. montis
Stockhornii, Sedum montanum maius folio ser-
rato. Cordo hist. Aizoon serratum: hic addit
Gesnerus ab aliquibus vocari Germ. Fischzung,
apponens duas figuras, vnā sub titulo Aizoi ser-
rati, & alteram pro Aizoo serrato altero: cui
autem rariore flores sunt, eosdem punctis san-
guineis distinctos habet.

Tabern. Icon. & Hist. Palmaria: Item, Umbi-
licus veneris minor, 1. & 2. Non placet separari
Palmariam ab Umbilico veneris: prior enim fi-
gura, sc. Palmaria, est plantæ sine caule: cur au-
tem Umbilicum 1. & 2. tradat, me latet: figuræ
non differunt.

Tab. not.

Thelio, Aizoon serratum Cordi, seu Crassu-
la serrata. Cæf. Phyllon 1. siue foliis pusillis,
fermè oleagineis, candida quadam lineâ, in am-
bitu leuiter denticulatis.

Crassula
serrata,
Thal.

Lob. in Adu. & Obs. p. 210. (vbi & Onobletum
Hippocratis, Anguill.) Cotyledon minor Sedi
folio: Eid. ic. p. 386. Cotyledon minor montana
altera, sedifolia, umbellifera, floribus albis, pun-
ctulis rubris aspersis.

Figura Aduersariorum respondet nostro Se-
do: in Iconum libro typographi incuriā ponitur
p. 386. sub titulo Umbilici veneris: in Obs. præter
mentem Anguillare dicitur Onobletum: Figura
tom. 2. ponitur à Clusio pro Cotyledone Mat-
thioli.

Lob. in Adu.

An Matthiol. in post. comm. cum mag. fig. Um-
bilicus veneris minor, Cotyledon minor, Acera-
bulum & Cymbalion minus. Camer. apud Mat-
thiol. germ. & Epit. lat. pingit titulo Umbilici ve-

neris alterius, *Sedum ferratum*.

C. Bauhin. apud Matthiol. ponit iconem ex Tab. sub titulo *Cotyledonis* mediæ foliis oblongis ferratis. Habet porro C. Bauhin. in phyt. etiam *Cotyledonem* sextam, siue minorem: foliis oblongis ferratis, semipalmari caule, flosculis albicantibus, longè quàm in priori minoribus. Eam verò in pin. silentio præterit, & cætera longè aliter recitat. Vocat autem *Cotyledonē* 3. siue mediam foliis oblongis ferratis, *Cotyledonē* minus Eyft. Umbilicum Veneris minorem. Lonnic. & Gerardi: Onobletum Hippocratis Anguil-laræ: sed præter huius mentem.

C.B. not.

Locus.

Vires.

Inter Iornick & Gotardum inuenitur, & Geneuæ in monte *Salue* copiosè, in saxis & rupibus apricis. In quibuldam alpinis Allobrogum [inquit Lobelius] & Pedemontii, Sabaudaque Ostenfi valle vocata, & Minden montibus Auerniæ & Germaniæ mihi visa. In montis Iuræ rupibus ad verticem dictum *Suchet*, collegit Ioannes Schvab *Sedum ferratum* frequenter. Adstringit tota herba: folia verò efficacius.

SEDI SPECIES SIVE COTYLEDON altera Etscheriana, lanugine alba, hirsutis foliis.

Descript.

Affine *Sedum Cotyledoni* alteri Matthioli, sed mollius, angustioribus & longioribus foliis non dentatis, sed alba duntaxat lanugine hirsutis, minùs etiam incanis, breuiore, crassiorque pediculo, & multis foliis septo, quæ plerumque tam superne quàm inferne nonnihil hirsuta sunt, paucioribus floribus hinc inde secundum caulem ad singulas alas sparsis.

Synon.

Clus. pann. p. 484. *Cotyledon altera Etscheriana*. Eid. hist. *Cotyledon altera quinta*: *Cotyledonis* genus quintum affine *Cotyledoni* alteri Matthioli.

C.B. not.

C. Bauhin. phyt. & pin. *Cotyledon* 4. siue media subhirsuta floribus punctatis: *Sedum* foliis minoribus albicantibus ferratis, Gesn. hort. *Cotyledon minus montanum alterum*, Lob. ic. tom. 2. p. 279. *Cotyledon altera* 5. siue Etscheriana Clusii. *Nihilhorum* Clusius: non meminit is florum punctatorum: folia dentata negat, aut ferrata, qualia sunt Gesnero. & pingit Lobelius.

Locus & Tempus.

Observatum hoc genus ab autore in Etscherianis iugis, mense Iunio suis floribus onustum.

COTYLEDON MINOR FOLIIS subrotundis, ferratis, C. Bauhini.

Descript.

Cotyledoni huic quintæ C. Bauh. in pin. radix subest tenuis fibrosa, fusca, circa quam folia multa, semi vngue minora, non ut in altero oblongis ligulis similia, sed subrotunda, margine crenato, crassiuscula, candicantia & nonnihil adstringentia: e quorum medio caulis semipalmaris, quandoque palmaris, subasper, minimis & paucis, foliis cinctus assurgit: in cuius summo, pedicelli, flores, multò quàm in secunda (Umbilicum veneris alterum Matthioli in prior. comm. fortè intelligit,) ex quinque, quandoque etiam sex foliis & mediis apicibus compositos, sustinentes, qui albi, aliquando rubentibus punctis aspersi: nonnunquam extrinsecus lineis ternis, foliola floris percurrentibus, ita ut flores pallidè purpurascens appareant: hos

capitula exigua, nigrum semen continentia, sequuntur.

In Helueticorum alpibus ipsis saxis ac scopulis adhæret: Iunio & Iulio floret: at ea quæ flore est pallidè purpurascens, apud Monspelienfes in horto Dei collecta fuit.

Locus & Tempus.

Sedo Serrato humiliori Phyllon alterum, flore singulari purpureo.

Phylli [Sedi ferrati] alterum hoc genus humilior, cauliculis est simplicibus, altitudine quatuor digitorum, aut paulò altioribus, in quibus frequentia foliola specie alterius, longè exiliora: florem autem grandiusculum fert purpureum, singularem in cacumine: fructum oblongum, bifidum in extremo, in cæteris similem priori: nam & huic semina minuta ut Papaveris nigri in duplici cuitate continentur: saporeque constat adstringente: ut author est Cæsalpinus.

Descript.

SEDVM MINVS, FOLIO LONGIVS- culo, tereti, flore candido.

Vermiculari huic nomen fecerunt folia, quæ pinguis cascorum putrescentium vermibus sunt simillima, alternatim in caulis spithameis & dodrantalibus, lignosis, rubentibus, aut viridantibus, disposita, atro virentia, vel punctis rubris guttata: flores conferti veluti in umbella, stellati, quinque foliis con-

Descript.

stantes, internè albis, apicibus multis atropurpureis umbilicum conoideum albidum circumstantibus: radix tenuis, fibrosa. In hoc *Sedo* nullam percipio acrimoniam, quicquid dicat in Aduersariis Lobelius.

Contra Libellum.

Brunfels. tom. 3. rhaps. 43. *Semperuium minus* Synon. album: Eid. in 4. pag. 278. *Semperuium* fœmina Camer. hort. *Aizoon minus*, albo flore, staminibus purpureis: Thal. *Aizoi minoris* species, *hunerbeer* vocata. H. Lugd. p. 1129. *Aizoon minus* Matthioli, idem cum proximo: Item pag. 1130. *Aizoon minus* fœmina Fuchsi, *Crassula minor* seu *Vermicularis*, & pag. 1131. *Vermicularis*, siue *Illecebra maior* Lobelii, siue *Semperuium minus* alterum Dodonæi. *Aizoon minus* Matthioli Histor. Lugdunensis ad aliam plantam referimus.

Matthiol. *Sedum* siue *Semperuium minus*, floribus herbaceis seu subcandidis: *Sedum* fœmina recentiorum quorundam. Eid. hist. germ. *klein hausz wurtz*, flore herbaceo, *grasz grün*, aut subcandido, *bleich gelb*: in quibuldam albo, *vveisz*: *Sedum minus*, *Vermicularis*, *Crassula minor*. *Vbinam vidit* *Sedum minus*, quod pingit Matthiolus, flore herbaceo, seu subcandido

Matth. 16. xat.

Locus & Tempus.

dido. At satis in hist. germ. demonstrat sibi non notum fuisse discrimen inter hoc Sedum flore albo, & alterum flore luteo, dum ita indistinctè scribit. Tragum si consulisset, non tam grauius impigisset. Duo sunt, inquit, minoris Sedi genera, quæ hoc pacto inter se differunt, vt primum candidos & stellatos flosculos ferat: alterum vero subluteos & pallidos.

Fuchf. hist. & ic. Sedum minus, fœmina, *klein hauszvurtz vveible*: Eid. hist. Sedum minus alterum, gall. *Ioubarbe à petite feuille*.

Amatus vocat Vermicularem alteram flore albo, nonnullorum fœminam: verum confundit cum Sedo paruo acri. In meo Amato, adest figura nomine Semperuiui.

Dodon. gall. Sedi 3. species, Crassula minor, & Vermicularis officinarum, Belg. *Bladeloose & Pappecullekens*: Lat. in fol. Semperuium minus alterum floribus albidis: Italicorum *pignola*. Cur non dicit flores albos? Cord. in Dioscor. Anton. Musam errare scribit, quod Italicorum Pagnolam Aizoon minus esse statuerit.

Gesn. hort. Sedum minus alterum, Crassula minor quorundam: Eid. in cat. pl. Sedum minus, vulgò Vermicularis. & Cauda muris, *α-κ-ω-ω-ρ-ρ-ο-ν*, *Klassenkraut*, *Katzentrubell*. Item de coll. Sedum minus vulgare album.

Anguill. Semperuiua minor dicta Vermicularis.

Sedum minus, vulgò primum, inquit Clusius, est vulgaris illa in muris editis, & aridioribus & sabulosis nascens, vulgò Vermicularis cognominata, à teretibus, breuibusque vermiculorum modo foliis, albo flore.

Lobel. in Icon. pag. 377. inseribit Vermicularem, Crassulam minorem officinarum (hunc titulum in Obs. p. 205. omittit, vocatque anglicè *Mous taylor*, alias tamen *vvyld priekmadam*) & Illecebram maiorem, deque ea in Aduers. hæc scribit. Sæpissimè etiam hæc colligentes fallit propter natales eosdem, faciemque aded minoris Sedi similem, vt mirum magis sit prorsum contrariâ pollere, nempe calfaciendi facultate: tamen discernuntur foliolis rotundis, carnosissimis, magis, & supernè retusis: flosculis pallidulis, vel albidis: demumque quia non semper viret, ed ad Illecebram referenda videtur, cuius est facultas. e. *Supina* admodum negligentia Commentatoris, qui nobis hanc forte pro secundo Sedo dedit, nescius vt vulgus ignarum, facultatum, & immemor verbum Dioscoridis, qui sicuti monuimus cap. de Tolephio & Portulaca, quia nec semper viret, nec refrigeraret, non asserit hanc genus Semperuiui, sed tantum cognationis & similitudinis causa proximè subdidit, viderique speciem dixit. Et hæc hætenus Lobelius. Nobis autem facile fuit dignoscere Sedum minus flore albo, à luteo, ac etiam virente luteo. Vermicularem quam vocat Lobelius nunquam obseruavi cum flosculis pallidulis vel albidis, sed tantum cum albis.

Cur hanc Tabern. in hist. & icon. vocet *klein rot katzentrublin mit vveissen blumen*, Sedum minus hæmatodes, non video: in descriptione duntaxat florum alborum mentionem facit.

An Fab. Columnæ, Sedum seu Semperuium 2. vermiculatis foliis?

C. Bauh. phyt. Sedum 5. Eid. pin. Sedum minus 1. siue teretifolium album: Semperuium minus, Cast. & Cæsalp. Sedum fœmina, Turn. Semperuium 4. Lonic. Tragus herba, Cordi.

Passim in veteribus muris, circa aggeres sepi-menta agrorum, locis apricis exit, Dodonæo:

mensibus æstiuis flores promit.

Solenard Sedum minus alterum inter ea medicamenta recenset, quibus dolentes cum calore, rubore, ardore, & pruritu, hæmorrhoides haud difficulter curari possunt. Succus, inquit, Vermicularis, linteolis sæpius madefactus, applicatus bene facit. Mitius est, si cum hoc succo vnguentum populeon misceatur, appliceturque, ita dolorem sedat, & pruritus tollit. Apponitur etiam emplastrum ex Vermicularis istius manipulis duobus, Semperuiui maioris, manipulo vno, & butyri insulsi vnciis duabus confectum.

Sedum minus teretifolium alterum.

Hic folia alteri penè similia sunt, sed frequentiora & densius in caule stipata. In muris & maceris etiam nascitur, sed priore minus frequens, humi procumbens, & fibris subinde se firmans.

Est hoc Clusio Sedum minus alterum Sedi minoris genus secundum Semperuium 3. Lon. Aizoon minus Matthioli, Hist. Lugd. pag. 1129. Semperuium paruum Lob. Obs. p. 205. Sedum medicum teretifolium, siue Semperuium minus officinarum, Eid. ic. p. 176. Hoc C. Bauhin. in phyt. ad Sedum teretifolium luteum retulit, non sine errore. Quare rectius in pin. vocat Sedum minus 2. siue teretifolium alterum.

Sedi minoris albi, Monspeliana species maior folio ataro.

Parietinis hæret passim Monspelienfibus & Nemausenfibus Sedum quoddam satis magnum caulis crassiusculis, frequentibus, ex vna radice subulescentibus, quos folia vestiunt, Sedi minoris maris Fuchsi flore luteo, foliis similia, sed maiora, crassiora, longioraque, in acumen desinentia: floribus comatur albis. Floret loco natali mense Iulio.

SEDUM PARVUM FOLIO circinato, flore albo.

Nullum Sedi genus cuius per ramos folia parua non maiora quam Sedi acris, sed densiora, non longa sed orbiculata, non tam hilari virore perfusa, sed ferè glauca. Iconem ex ipsa planta dare non possumus, quapropter à Dalechampio traditam assumimus, cui Aizoon dasiphyllum, id est densifolium inscribitur.

Aizoon dasiphyllum, i.e. densifolium, Dalech. in parietibus & muris Viennæ Allobrogum nasci obseruauit, radice breui, capillata, & pallida,

gracili, in exigua terra & parietum cæmento hærescente: ramulis plurimis, quatuor digitos altis, perquam spissè congestis, foliis numerosissimis, crassis, teretibus, albicantibus, confertissime stipatis, gustu fatuis, cum leui quadam adstrictione: flore in virgulis tenuibus candido, copioso, Semperuiuo medio simili. In Gallia nusquam in eo tractu à se visam & repertam meminit.

Clusius non valdè ab simile dixit Semperuiuo tertio Dioscoridis (Sedo minori caustico,) sed folia paullo crassiora esse, candidiora, teneriora, nec ut illa feruidi gustus, sed viribus secundo respondentia, & frigida: florem item candidum: semen exiguum & subruffum. Improbatur autem appellationem Aizoi dasiphylli (αἰζοὶ δασυφύλλου) ceu omnibus Sedi generibus, quorum folia sunt crassa & densa, communem.

Synon. Cordo in Obs. fil. dicitur Tragus siluestris vulgari minor: Gesn. hort. Sedum minimum: H. Lugd. p. 1133. Aizoon dasiphyllum Dalechampij. Clus. hisp. Sedum minimum, frigidum: Eid. h. Sedum minus septimum. C. Bauhin. pin. Sedum minus 4. siue folio circinato.

Locus & Tempus. Genevæ & Lugduni in muris viret Februario: floret Maio. In rupibus, veteribusque muris cum in Hispania & Lusitania: tum in Gallia Narbonensi, præsertim Monspelij in muris suburbiorum, ad portas vrbs protensis, obseruabat Clusius.

Frigidum statuitur & secundo respondens.

SEDVM ALPINVM MINIMVM foliis cinereis, flore candido.

Descrip.

TAm dense foliolis minimis rigidulis cinereis stipati sunt ocelli, ut conferto incubitu foliorum exiguum, crassorum alterum alteri veluti locum præripere videatur, nec minus fecundus ocellorum numerus serpit radicibus lentis. lignosis, crassiusculis, nigricantibus, propagatorum, è quorum umbilico

coliculus nascitur trium quatuorve unciarum altitudine, fili instar gracilis, hirsutus, raris foliis angustioribus donatus, in fastigij ramulis flores maiusculos gestans, colore albos præditos, quinque foliolis constantes, cum aliquot intus staminibus luteis.

Synon. Gesn. Fr. Sedi aut Phylli genus minimis omnino foliolis, cinereis ferè: Clus. pann. p. 486. & 488. Sedum alpinum 3. siue 1. flore albo: Eid. h. Sedum minus 9. siue alpinum 3. C. Bauh. phyt. Sedum 15. Eid. pin. Sedum alpinum 2. siue album foliolis compactis: Sedi aut Phylli genus flosculis albis, Gesn. Fr.

In Baldo, Braulio, & monte Fracto siue Pilati iuxta Lucernam reperitur. In præruptis Schne-

alben iugi locis, atque inter saxa, quæ descensus est ad monasterium Neuvvenberg, atque etiam in Sneberg, nascitur, teste Clusio. Iulio & Augusto floret.

SEDVM PURPUREVM PRATENSE.

Folia quæ per caulem sunt, Vermicularis folia referunt, nisi quod planiora existunt: multiplex verò est summi caulis dimissio & ramuli numerosi, quibus singulis flos insidet vnicus, non adeò magnus, Vermicularis florem æquans, foliis conatis coloris carnei: flos per mediū producta, apicibus in medio pallidis.

Trago, Sedi minoris 4. species in humectis, flore purpureo ac roseo: Clus. pann. pag. 486. & 487. Sedum palustre: Eid. hist. Sedum minus tertium, siue palustre: Camer. hort. Aizoon palustre à Clusio depictum: C. Bauh. phyt. Sedum 12. Eid. pin. Sedum palustre subhirsutum purpureum: Sedum palustre flore incarnato, Eyst. Huius speciem assignat alteram maiorem & candidiorem, seu marem & foeminam: flore purpurascente aut carnei coloris.

Nascitur humentibus pratis circa Norimbergam, unde siccam habuimus. Sed & Clusius hoc Sedi genus florens obseruabat vlginosis locis apud oppidulum Freying, quæ Pragæ iter est Norimbergam, sub finem Iunij.

SEDVM MINVS FLORE LVTEO.

Nigræ huic tenuis radícula, fibris aliquot donata: ramuli inde exeunt dodrantes, qui si natalitiū folium fuerint parietine, penduli mox relictis viribus recta surgunt, quibus malè firmo nexu apposita folia, crassa, pingua, acuminata, sursum spectantia, crebra: flores stellati, lutei, eiusdemque coloris apices.

An Sem-

An Semperuium paruum Diosc.? An Aizoon minus Plinio? An Sedum alterum Matthiolo?

Amat. nos. Amatus Sedi huius meminit, nomine tertii & Vermicularis flore luteo, masculi nonnullis dicti. Verum, ut monuimus, confundit cum Sedo paruo acri: est figura ipsi nomine Sedi minoris.

Fuchf. in hist. & icon. dicitur Sedum minus mas, *klein hausswurrtz manlin*: Eid. hist. Sedum alterum minus, siue Aizoon Dioscoridis minus, Græcis *τριδαλις* vocatum, vulgò Vermicularis & Crassula minor: Gallis *Triquemadame*, *Ionbarbe*, & *Rabaui*: Germ. *klein donderbart*: Belg. *klein donderbaert*.

Synon. Dodon. Semperuium minus. Sedum minus. Hamatodes 1. Tabern. & Gerardo: Aizoon hamatodes, Lob. icon. p. 378. Aizoon minus, siue Semperuium Dodonæi, H. Lugd. p. 129. Sedum 2. Dioscoridis, Gallis *Triquemadame*, Clus. pann. p. 484. Eid. hist. Sedum minus 5. siue Sedum minus Dioscoridis alterum, cuius ramuli summo fastigio non incuruantur. C. Bauh. apud Matth. Sedum 3. minus: Eid. phyt. Sedum 11. Item pin. Sedum minus 5. siue luteum folio acuto.

Locus. Vulgò in hortis alitur: sed & spontè nascitur in Hispaniis muris & maceris, referente Clusio. Montbelg. in horto, licet annua planta non sit, Hiemem pertulit. Florens Octobri obseruauit Basileæ ad Rheni litus: Genue in monte vicino *Salene* Februario: Florens Iunio inter Monspelium & Lugdunum passim in quibusdam siluis.

Vires & Vfus. Inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & sapit, & palato gratum: æstuant ventriculo confert, teste Dodonæo.

SEDVM MINVS ÆSTIvvm luteum.

Descriptio

PAlmaris, fruticosaque est planta, folio exiguo, Sedi minoris, rotundiore, flore luteo, radice inutili gustanti, Semperuium minus æstiuum Lobelii Obs. p. 205. Icon. pag. 379.

C. Bauh. phyt. Sedum 6. siue minus teretifolium album alterum: Semperuium minus æstiuum Lobelii: Aizoon dasyphyllum Hist. Lugdun. Variat floris odore albo, & luteo.

Negamus nos Sedum hoc Lobelij reperiri flore albo: Aizoon præterea dasyphyllum Lugd. diuersa est planta. Nec huc referimus eius Sedum minus teretifolium alterum album. Qua de re monitus in pin. tres distinctas plantas esse concludit. De Sedo minore teretifolio altero diximus alibi. De Aizoo verò da-
Tom. III.

syphylo cap. de Sedo paruo folio circinato, flore albo. *Caterum* in pin. Semperuium minus æstiuum Lobelii H. Lugd. p. 133. sine icon, vocat Sedum minus 3. siue teretifolium luteum: Sedi minoris secundam speciem Tragi: Aizoon medium Thalii.

Belgis hortense est.

Locus.

Sedum minus luteum flore se circumflecente.

Descriptio
Teretibus, crassis, succo plenis, & mucrone præditis foliis, & flauis floribus est, ut Sedum minus flore luteo, mas quorundam, eius tamè summus caulis in ramulos diuisus sese inflectit instar summitatum Scorpiuri siue Heliotropii maioris, teste Clusio, cui in hist. dicitur Sedum minus quartum, vel Sedum minus Dioscoridis primum: Camer. hort. Aizoon minus flore luteo inflexo: Lobel. ic. p. 377. Aizoon Scorpioides C. Bauh. pin. Aizoon minus 6. siue luteum ramulis reflexis. Eius in phyt. confusè meminit, sub Sedo 11. siue minore luteo, acuto folio.

Idem cum Sedo luteo minore mare natalibus gaudet, eundemque vsum habet.

SEDVM ARVENSE FLORE RVBENTE C. Bauhini.

Radice est lignosa, fibris capillata, cauliculis aliquot palmaribus, rotundis, rugoso, rubescente cortice tectis, qui in ternos, quandoque plures, ramulos [quorum aliqui recuruantur] diuiduntur: hos folia longiuscula, angusta, succulenta, sine ordine ambiunt: ramulis superioribus flores plures, vulgaris Sedi floribus similes, sed rubentes insident, semenque vulgari simile succedit.

Sedum hoc minus 7. [ut in pin. vocat] Vel (ut Synon. in prod.) Sedum nouum non longè à Basilea, in agris Huningensibus, Autumno iam exsiccatum reperitur: quod etiam in agris argillosis ad Pyrenæos, sed minus, reperitur.

Sedum paruum montanum luteum.

Caulis vnum, pluresve, erigit palmarem, dimidio nonnūquam minorem, foliis crebris vestitum, Sedi minoris maris, siue floribus luteis, minus acutis, planioribusque, qualia etiam per terram sparso caulis inno adherent: superius diuiditur in ramulos satis frequentes caulis, qui flores gestant pul-

chellos, maiusculos, ex pluribus & foliolis, & apicibus luteis compositos: radice summa ferè tellure vagantur, & subinde nouas plantas pro-

ducunt, subinde terram subeuntes.

Synon. Clus. pann. p. 484. & 485. Sedum alpinum 1. siue flore pallido, vel ex luteo colore pallescente, quinque foliis constante: Eid. hist. Sedum minus 6. siue alpinum 1.

C. Bauhin. phyt. Sedum 13. siue alpinum pallidum: Eid. pin. Sedum alpinum 5. siue flore pallido: Aretio Stockh. Sedum montanum minimum luteum.

Prouenit in monte Baldo, in monte Pilati, & Gothardo. In Sneberg, aliisque Stiriacarum alpinum iugis, in Tauro monte, atque Iudenberg crescere scribit Clusius: florere sub finem Iulii Augusto.

SEDVM ALPINVM ERICOIDES CÆRV-
leum, nonnullæque aliæ Sedi species
C. Bauhini.

Descript.

EX prærup-
tis iugis, ac
saxis humidis
propendet, ra-
dicem habens,
foliis quàm in
priori breuioribus,
crassis, cinereis, velut
in Sanamunda
2. Clusii, siue
Erica Alexandrina,
compactis, cinctos:
singulis cauliculis
vncialibus, foliaceis,
flos magnus, cæru-
læus, quadrifolius,
aliquot staminibus bre-
uibus donatus,
insidet.

Synon. Hoc (Sedum 10. in phyt. 4. in prod. Alpinum
17. in pin.) cum anno 1579. Martio mense, per
Locus. Rhætiae alpes iter faceret author, è rupibus, ob
Varietas. aquam defluentem, humidis, instar Cymbalariae
dependens, florensque collegit. Idem in Got-
thardi summitatibus, & in Valesia, ad thermas
Leccenses supra Gemme reperitur, à priori ta-
men differens potissimum foliorum exilitate, &
colore florum: item & colore, & magnitudine.

Tradit & describit idem C. Bauhinus & alia
Sedi genera, ab ipso tum in Rhæticiis tum in
Valesianis Alpibus obseruata, ut pote Sedum
Alpinum Ericoides purpureum. Sedum Alpinum fo-
liis crenatis asperis. Sedum saxatile variegato flore.
Sedum saxatile atrovirentibus floribus. Sedum sa-
xatile hirsutum purpureum.

SEDVM PARVVM ACRE, FLORE
luteo, & aliud non acre.

Descript. Obuium in muris est, capillaribus radiculari-
fibris appensum, vnde ramuli plurimi, pal-
mares aut breuiiores, tenues oriuntur, foliis exi-
guis admodum, densitate cum longitudine ferè
pari: flores in extremis ramulis plures, lutei,
quinque foliis radiatis constantes, apicibus in
medio similiter luteis.

Semper-
uium 3. Et hoc est Semperuium illud tertium Dio-
Diosc. scoridi creditum, quod aliquos Portulacam a-

grestem (αὐδορὰν ἀγρίαν) aut Telephium (τῆλε-
φίον) vocare tradit, Romanos verò Illecebram,
pusillis foliis crassiusculis [παχύτερα. Lac. legit. in
vet. cod. πλατύτερα:] ad Portulacæ similitudinem,

ac densis in
petris nascens.
Et huius opi-
nionis asse-
clas habemus
inter alios,
Cæsalpinum,
Matth. Lob.
Dod. Gesn.
Anguill. Fuch-
sium. Amat.
Clus. Histor.
Lugd. & Casp.
Bauhinum:
contrà verò
perperam sen-
tit Matthio-
lus: Suspi-
cantur etiam
nonnulli hanc
plantam non
esse Semper-
uium tertium

Dioscoridis, quod illi folia desunt. Sed Diosco-
rides hoc non Portulacæ esse folio, sed ad illius
crassitiem tantum accedere folia refert.

An Aizoo minori similis, Plin? Malè autem
eiusdem Plinii Illecebram Italicorum vocat Cæ-
salpinus.

Tragus Sedum nostrum pingit nomine Ver-
micularis: non tamen nominibus distinguit ab
Aizoo siue Sedo minore floribus albis, nisi colo-
re florum. Differentia tamen non in solo flo-
rum colore consistit, sed etiam in foliis, quæ
huic multò breuiora sunt, & paulò acutiora, &
ab basim nonnihil latiora. Differt præter hæc
ab illa sapore feruido, vrentèque, vnde meritò
Maurpfeffer dicitur, h. e. Piper murorum, vel
murale, quod sc. in muris proueniat, gustuque
acris admodum sit, ut Piper. Dicitur quoque
Germ. Blatiosz, quasi foliis destitutum, eò quod
pro foliis acinos quosdam habeat. Alii à for-
ma Judentreubel, & Katzentreubel, hoc est Vuas
Iudaicas, vel Felium vuas nuncupant. Belg. di-
citur Muerpeper: Augl. Stoue crop, & Stoue hore.
Quidam volunt Katzentreubel esse Hippuridem
non leui errore. In eo etiam hallucinari de-
prehenditur: quod calidum temperamentum ei
in esse negat, quod auulsa ut reliquæ plantæ tem-
peramento calidæ, non arescat. Nec enim om-
nia calida, euulsa arescunt, ut Aloe. Suo gustui
potius fidere oportebat Tragum quàm friuolæ
imaginationi.

Apud Apollinarem pingitur quidem Aizoom
acre, sed inter vites malè omnia confunduntur, Apollinar.
nec fit mentio acrimoniæ, licet ipsam nomen chaos.
Maurpfeffer apertè denotet.

Brunfels. de Sedo paruo vrente confusè egit,
quare nomina & vires, quæ ei assignat, non ad-
scribo.

Eidem B. Portulaca tertia: Trago, Sedum Brunfels.
minus tertium & Vermicularis, cuius nomine
Camerarius etiam addit iconem Matthiolo,
cui ut & Castori Semperuium minimum si-
ue tertium. Anguillaræ Gramen 3. Plinii, &
Semperuium 3. & Vermiculata acuta. Dod.
lat. Illecebra siue Semperu. 3. Eid. in h. gall. Sedi
4. species. Sedi 3. genus, Fuchs. Lac. Turn.
& Cro-

& Cronemb. Aizoon minus, malè pro Vermiculari acceptum, Cordo in Diosc. Aizoon acre, Eid. hist. Sedum tertium Dioscor. Gesner. hort. Illecebra, quibusdam recentioribus Soldanella dicta: & tertia species Sedi, Eid. cat. pl. Item, Sedum 3. Illecebra, & Portulaca filuestris Semperuium 3. quoad descr. at 2. quoad iconem, Lon. Sedum minimum, Lob. ic. p. 379. siue Illecebra, Obs. p. 208 & Sedi tertium genus non semper vires, in Adu. Semperuium tertium minimum, alterum, Cæs. Aizoon minimum repens 3. Diosc. H. Lugd. p. 1130. Aizoon minus feruidi gustus, Thal. Sedum minimum, Tab. Vermicularis siue Illecebra, Ger. Sedum minus 8. Cauticū Clus. h. Sedum minus seu minimum causticum, Eyst. Aizoi facie planta, quæ Dactylon 2. vel 3. Plinii, Columnæ.

C.B. not.

C. Bauh. apud Matth. Sedum 4 siue minimum acre. Eid. phyt. Sedum 8. seu minimum, duplex, aliud gustatum paulò post fauces exurit, aliud penè insipidum: floribus item candicantibus aut luteis. In pin. Sedi minori 8 siue vermiculato acri, hanc varietatem à sapore petitam, non ampliùs adscribit, meliora docens.

Locus & Tempus.

Passim in tectis, muris & petris nascitur etiam in aggeribus, salebrosis & aridis locis, tenui gramine obstitis: adeò autem viuax, ut tenuissima ramulorum fragmenta faciliùs radices agant, non tamen semper vires, ut voluit Dodonæus. Æstiuis mensibus cum floribus reperitur.

Vires. & Vfus.

Diosc. tertio Semperuii generi, vim adscribit excafactoriam, acrem & exulcerantem, atq; impositum cum axungia strumas discurrere. Sed hanc facultatem supposititiam esse & Dioscoridis textui insertam, non sine iudicio censet Columna. Foris admota (inquit Dod.) rubificat, vesicas excitat, ac tandem exulcerat. Succus cū aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & crassos, pituitosos, ac biliosos humores educit, & subinde ita quartanis, aut aliis diuturnioribus febribus liberat: aduersus assumpta venena & hoc modo confert.

Sedum minimum luteum non acre.

Descriptio

Coliculis & foliis minori [acri, Gesn.] persimile existit, multò tamen exilioribus, minoribusque his partibus constat: flores habet foliolis quinis stellæ modo radiatis còstantes, quinque exiguis acuminatis in medio apicibus seminiferendis, iisdemque decem staminibus circumuallatis, Aizoo acri floribus, formâ, quantitate, & luteo colore similes, positi tamen differentes, non enim minoris aut acris Aizoi modo umbellam siue capitulum constituunt, sed deinceps ab vncialibus aut longioribus coliculis adnatis vtrinque alterno situ exeunt: ex his qui ab vno latere enascuntur, oppositorum spatii iunguntur. Radicibus nititur tenuibus & capillatis.

Cauendum monet descriptionis author Cordus, qui Aizoon minimum vocat, ne Acris & huius similitudine fallamur, illam pro hac accipientes: addit hanc virere semper, & inde nomen inuenisse.

Synon.

C. Bauh. pin. Sedum minus 9 siue vermiculatum insipidum: Semperuium 3. minimum, Cæs. Aizoon minus & Vermicularis insipida, Thal. Sedum minus seu Vermicul. insipida, Eyst. A. priore non solum gustu differt, sed etiam foliolis magis teretibus & tenuibus: floribus est utraque luteis, rariùs albis.

Tom. III.

Nascitur iisdem, quibus acre & minus Aizoon natalibus.

Locus.

Adstringunt vehementer coliculi, foliola & flores, quemadmodum minus Aizoon, sed vehementiùs: siccius enim est.

Vi. es.

Sedum minimum arborescens, vermiculatum, flore luteo.

SYRIÆ nataliis naturæ munifico lusu & luxu plantulam hanc pinxit Lobelius in Obs. pag. 206. Ic. 480. Sedi minimi arborescentis vermiculati, inscriptione, fruticosam, & densè geniculatam, confertisque foliis & ramulis, floribus luteolis, Vermicularis acris, uti tota facie. Et hanc in Italia quoque oriri opinatur. Hæc autem figura Lobelii non demonstrat plantulâ, sed plantam arborescentem.

Descriptio

H. Lugd. p. 1132. Sedum minimum arborescens Lobelii C. Bauh. phyt. Sedum 20. siue minimum fruticosum: Eid. pin. Sedum minus 10. siue fruticosum: An Polygonum masculum fruticosum Thallio?

Synon.

SEDVM ALPINVM HISPIDVM FERÈ, spinosum, flore pallido.

MULTOS, tales ferè caules tenues emittit, foliis vestitos alternante situ semuncialibus, perangustis, acuminatis, ex viridi pallentibus, spinulis per margines asperis, qualia prope terram multa, reptantem inferiorè caulium partem ornant: ramuli in quos caules superius diuiduntur, flores

Descriptio

in cacumine gestant singuli, Sedi montani minimi lutei parem, pallescèrem, apiculis in medio multis: succedit unicuique capitulum, Lini simile, minus, turbine bifurco patente, è quo còcussu excidit semen longè copiosissimum, minutissimum, puluisculi instar, colore nigrum.

Ex monte Calcaris, item Gothardo, quem traiecit Iulio ex Italia rediens florentem attulit. I. H. Cherlerus.

Locus.

SEDVM MVSCOSVM.

Cespites totos operit luxurie fecunda, Sedi Crum in morem, radicularum reptatu, folia maiora quàm Sedi alpini cinerei, acutiora, molliora, muscum terrestrem imitata: coliculus ex umbilico natus vnciam vnam aut duas altus, foliolis crebrioribus vestitus, vnicum plerumque in fastigio gerit florem magnum.

Descriptio

LIII 2

Locus

Frater, à quo habui, prope riuulos in Alpibus crescere annotauit.

fillum appositum] diducti, quorum vnusquisque florem gestat Spergulæ parem, albidum, striatum, vasculo succedente paruo, *feminibus* pleno, quod circumdat florum calyx laciniis denticulatus.

Clus. pann. pag. 491. Sedum Alpinum Aiuagæ folio. *Eid.* hist. Sedum minus 13. Casp. Bauhin. phyt. Sedum 19. siue alpinum laciniato folio: *Eid.* Sedum foliis laciniatis i. siue Sedum alpinum trifido folio.

Synon.

Ex præruptis faxis, hiulcisque saxorum rimis Iunio collegit in monte Calcaris gener I.H. Cherlerus. Nasci in summo Sneberg, iugo inter saxa pauld ante à niuib. libera, florereque Augusto, testatus est Clusius.

Locus.

ALOE IN GENERE.

CAP. X

Succulenta, magna, dentata, crassa, in terram reclinata aliquantulum, æterni viroris habet folia, aded vt per hybernos menses extra terram etiam in hypocaustis suspensa non marcescat, sapore apud nos minimum amaro: *caulis* inter folia surgit.

Descriptio

Ruellius ait Aloe thyrso striatos esse, quam verè autem iudicent qui Aloen viderunt, inuenio quidem Plinium dicentem folia striata, vbi Cornarius merito legere videtur strata. Hinc etiam lib. 3. cap. 19. in Dioscor. asserit folia vtrinque ex obliquo longioribus interuallis striari: Sed hæc autopsiæ committimus.

Ruell. not.

Matthiæus in h. germ. ait florum colorem esse incarnatum instar florum Granatorum: Gesn. autem hort. scribit florem ferè luteum: Tragus tamen album habere testatur, secutus Dioscoridem, dicentem: Aloe folium habet Scillæ (σκίλλα) similitudine, crassum, pingue, in rotundo modicè latum, retrorsum pandum. Sed vtrinque habent folia ex obliquo spinulas raris interuallis prominentes, cæque breues, & quasi decurtatas (mutilus, Corn.) *Caulis* verò profert Antherico non dissimilem, florem album & semencu Hastulæ regie. Est autem tota odore graui & gustu amarissima. Vnicâ verò radice ceu palo in terram demisso vtitur.

De florib. diuersar. pinio.

Aloe [inquit Plinius lib. 27. cap. 4.] Scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis, ex obliquo striata (strata, vt diximus, Corn. legit:) *Caulis* eius tener est, rubens medius, non dissimilis Antherico: radice vnâ ceu palo in terram demissâ. graui odore, gustu amarâ.

Cæterum, dum Dioscorides dicit Aloen folia Scillæ habere: & Plinius Scillæ similitudinem: si longitudinem tantum consideremus, recta quidem est comparatio: si verò alia, non item: ac propterea addit ille, in rotundo modicè lata, crassa, pin-

Locus.

SEDVM MINIMVM SYRIACVM

luteolo flore, Saxifragæ albæ.

Locus.

Descriptio

Synonyma

Omnium [Sedorū] huic longè minimo, ex Syria asportato, folia quàm superioris, & petræi montani Sedi minora: *cauliculi* sesquiunciam æquant, in quibus luteoli flores maiores pro plantæ exilitate, Saxifragæ albæ, aut Sedi petræi montani: *radix* implicata, fibrata.

Lob. Obs. p. 204. Icon. Pl.

pag. 376. Sedum minimum tertium. A Dodon. lat. huius figura pro Sedo serrato ponitur. Casp. Bauhin. phyt. Sedum 9. siue minimum peregrinum, Saxifragæ albæ flore: *Eid.* pin. Sedum alpinum i. siue Saxifragæ albæ flore, vel grandiflorum: Sedum minimum tertium Lobelii, H. Lugd. p. 1133. An Sedum alp. 4. Col. part. 2.

SEDIS AFFINIS TRISVLCA

alpina, flore albo.

CAP. IX.

Descript.

Summo cespite vagatur, magnūque spatiū occupat, terræ appressis *coliculis*, tenuibus, fuscis, è quibus nascuntur folia vncialia, in trifidum tridentem, latiusculum, Chamæpityos minorem desinentia, subhirsuta: alia in oblongum vtriculum glumosum conuoluta, lanugine pinnata, granum Auenæ affabrè referunt, trifidus illis foliis subinde obuallata: *caules* surgunt quidam teretes, palmares, superius in pediculos aliquot [quorum foliolum indiuisum pu-

sa, pinguis, retrorsum panda, vt rectiorem comparationem redderet. Et hæc obscure admodum à Plinio dicuntur.

Herbar. antiq. Io. Cubæ, Aloes monstrosam exhibet imaginem.

Quam benè autem Leu. Lemnius de herb. bibl. Aloen, arborem smaragdini coloris faciat, ipse viderit. Neque enim arbor est, neque arbutula, id quod Munsterus voluit.

Cæterum, in omnibus ferè linguis apud omnes ferè authores Christianos vnum & idem nomen hæc planta obtinet, quod est *Aloe*. Sic autè dicta videtur, quia maritimis gaudet. Particulatim tamen Camerar. Aloen communem vocauit: Aloem vulgarem, Schvvenckf. fortè ad differentiam Aloes Acostæ, quæ est Americana. Dicitur Aloe Dioscoridis, Columnæ: Aloe marinum, folio planiore, Horto Scholzianno: Aloe in Rama Iudææ copiosa, Rauuolff. Aloe i. siue vulgaris, C. Bauhin. pin. Aloe in insula Socotra, part. 2. Ind. Or. cap. 6. Aloe, siue Semperuium, Arabum Sebar, Area, Catecomor, Linc. part. 4. Ind. or. cap. 38. & fig. 19. Azauar, siue Semperuium, quo campi pleni, part. 4. Ind. Or. Aloe & Semperuium marinum, Lobel. Obs. p. 202. Icon. pag. 374. Semperuium marinum, Turn. & Hort. Lutar. Semperuium quidem à recentioribus vocatur à sempiterno virore, quo è laquearibus conclauium suspensum, quàm diutissimè viget: Marinum autem, à natali loco cognominatur.

Sedum amarum appellat Columella, ab eius succo amaro. Alii, vt inter Dioscoridis reiectanea legimus, Amphibion [*ἀμφίβιον*] quoddam non modò terræ matri adherens, sed inde etiam exempta, deque trabibus voluptatis gratiâ suspensa, in aëre vitam tueatur diutissimè, nominant: alii Tragoceron (*τραγοκέρον*) à cornuum hircinorum similitudine: alii Eryngion, *ἐρύγγιον*: alii demum Herminon, *ἑρμινον*, vel, vt Corn. *ἑρμινον*.

Germ. Aloepatich & Bittervurtz: Belge, Itali, & Angli *Aloe*: posset tamen ad succi concreti differentiam, qui simpliciter *Aloe* nominatur, herbe *Aloe* nuncupari, Turn. Galli *Aloes & Perroquet*, quoddam foliorum habitu & colore psittacum viridem referat, incerto autore. Aloe vulgaris, inquit Holler. inst. chir. lib. 2. cap. 5. patrio nomine *Zambana* appellatur: Hisp. *Canilla*, *yerua de acibar*, *yerua babosa*: a phris *Saber*, *Paper*, siue *Subar*. Chaldaeis *Alluanan*. Arab. vt Serapioni *Laber*: Auerrhoi *Canar*.

Quæ Aloe Latinis, & officinis, *ἀλόν* Græcis, hanc Arabes, Persæ & Turci, ait Garcias, *Cebat* vocant: nam quod *Laber* à Serapione dicatur, interpretis errore, aut librorum negligentia factum esse existimo. Guzarate verò, quos Gedrosios putant, & Decan incolæ, *Areaa*: Canarini, *Catecomer*: Hisp. *Acibar*: Lusitani *Azeure* appellant.

Veterum de loco natali placita, inter vires recensentur. Aloes herba plurima nascitur in Cābaya, Bengala, aliisque multis locis. Cæterum laudatissima est in Socotora, quæ inde ad Arabes, Persas, Turcos, denique per vniuersam Europam deferretur, eamque ob causam Aloen socotrinam appellant. Distat autem hæc insula à freto [maris Erythræi] centum viginti octo leucis: qua de re non minùs Arabica, quàm Aethiopica dici potest quoddam alterâ parte freti Arabia terminetur, alterâ Aethiopia, teste Garcia. In regione quadam circa Caput bonæ spei, in Sinu Aguada Sanbras dicto, ingentem copiam, immò

Tom. III.

plenos campos Semperuii obseruauit Linschotanus, quod incolis *Acenar* appellatur. Viri altitudinem facillè superat, & è longinquo visas herbas loci incolæ esse existimabat. Ea ipsa est herba ex qua incolæ insulæ Socotra Aloen conficiunt, quam Socotrinam vocant. In quamplurimis Italiæ locis virefcere conspicitur, præsertim Romæ, Neapoli, Venetiis, Ticini, & Genuæ: Item Patauii, Veronæ, Bononiæ, & Florentiæ, quibus omnibus in locis super ædium fenestris, ac atriis, fictilibus in vasis, terra plenis alitur, ac fouetur, ad spectaculum potius, quàm medicum vsum. Audio autem ibi ultra triennium non durare. Genuæ Allobrogum aiunt Hiemem perferre non posse. A marinis partibus ad nos [Gallos Parisienses, ait Ruell.] deferretur, sed solo credita nunquam comprehendit, imò breui carie confecta demoritur, licet in tabulatis propendens, plerumque biennio vitam proroget. In Germania, quod ad folia attinet, nullo negotio prouenit, ac in Autumno latissimam se ostendit. Hiemis tamen frigora in hortis ferre nequit, vnde Hieme aduentante euellitur, ac in hypocautis suspenditur, quæ causa est vt in nostris terris florere non queat. Reposita per tres septimanas quasi peritura colorem suum amittere videtur: sed tamen paulò post non tantum natium suum colorem recuperat, sed & incrementum accipit, ac si è mortuis reuiuiscat. Exactâ Hieme in hortos rursus transfertur, & plantatur, in quibus aliquantulum augetur.

Porrò nullam amaritudinem in nostrate Aloë reperies. Sed aliud quibusdam Hispaniæ locis Aloës genus inuenitur, in cuius sanè foliis manifestè amarorem cum acrimonia coniunctum inuenies, teste Clusio. Quædam de Aloes plantæ vt leges inferius ex Garcia obseruatione.

Præter Aloën vulgarem est & alia Americana muricata à nobis cognominata. Nunc & Aloe montrosa Auinion nata, à Clus. & C. Bauh. traditur, quam nondum descriptam inuenimus. Sed & Aloës, palustris tamen appellatione additâ, nobis Bononiæ demonstrata planta, à D. Vlyse Aldroando, quam ad Dodonei gall. Stratiotem aquaticam, Sedum aquatile Lobelii referimus, de quo H. n. l. 38. Gentiana tandem, à Dioscor. Apuleio, pluribusque aliis quia amarissima, Aloë gallica nominatur de qua H. n. lib. 31. Est & Aloe lignæ loës lignum, de quo H. n. l. 4.

ALOES SVCCVS.

CAP. XI.

EX Aloësfoliis expressus, succus in vesicis aut *Conficiendis* *ratio.* eluta concretus aduehitur. Eius autem parâdi ratione n. talem intelleximus: Rhodiis herbâ ipsam accipi, in frustra dissecari & contundi, deinde in vas oblongum reponi, in eoque viginti quinque dies fini. Interea autem spumam attolli, inutilem & abiiciendam. His peractis, conchâ superiorem succi partem demi, ad quandam vsque demendo apparentem eiusdem succi differentiam: hunc in vesicam reponi, adque Solem exsiccare, Aloëmque succotrinam effici. Secundò demi succum in medio consistentem, & in vtres reponi, exsiccare, ac Aloem hepaticam confici. Postremò sequi Caballinam, cæterorum veluti faciem. Tres itaque eius hodie cognoscuntur differentiæ, ex eadem tamen planta

LIII 3

expressæ. *Optima Succotrina* appellatur, omnium purissima, quæ dum frigida est, malleo percussa, in splendida, nitidâque fragmenta dissilit. Colore fulva, aut ruffa & pellucida, inter tractandum mollescens, in Sole diffluens, atque foris nitido, fuscoque, aut nigro colore bonitatem suam intus latentem, abscondens & dissimulans. Saporê habet insigniter amarum, adstringentem, aromaticum, aliquantulum tenuem, & oris halitum commendantem. Odorem autem aromaticum, & tamen grauem. Impurius secunda, *Hepatica*, quod hepatis colorem exhibeat, dicta, primâ defior est, aridior, iecinoris modo crenata. Colore in citrino subruffa, & Succotrina minùs pellucida, vixque oculorum aciem luménue admittens, quanquam interim micæ splendida sint. Odore & sapore Succotrinam æmulatur, grauius tamen olet, paulloque amarior existit, magisque adstringit. Et hæc quoque calido ducitur, & frigido cælo friatur. Tertia sordida, inquinamenti multis contaminata, *Caballina* vocatur, veterinariis relinquenda medicaminibus, cui ob id nomen videtur inditum. Hæc omnium ponderosissima, aridissima, delissimâque. Colore nigra, & minimè transluens, terra arenis que plena, & maius, quàm prædictæ virus olens. Gustu amarissima & valdè adstringens, non sine horribili qualitate aliqua palatum & stomachum afficiens. Eligito in quouis genere pinguisimam, purissimam, Hieme friabilem, Aestate molliusculam, & in manibus lentescentem, calculis, arenis ac terrâ carentem, tam gustu quàm olfactu aromaticam, amaritudinem resipientem, somnum odore conciliantem, & dissolutu facillimam.

De Aloes succi generibus, viribus & usu hæc Dioscorides memoriæ tradidit. Aloe herba plurima in India præpinguisque nascitur, ex qua etiam coactus succus importatur. Nascitur & in Arabia, Asia, ac in locis quibusdam maritimis & insulis velut in Andro, non valdè eliciendo succo idonea, sed ad conglutinenda vulnera sanè quàm utilis, si trita illinatur. Duo sunt porro succi genera: alterum arenosum, quod purissimæ veluti sæx, & crassamentum esse videtur: alterum, quod ad iecinoris imaginem vergit. Eligito pinguem, quæ nihil doli tenferit, calculorû expertem, nitidam, subflauam, friabilem, iecinoris modo coactam, quæque facillè humescat, eximæque sit amaritudinis. Nigram contra fractûque contumacem improbat, Sunt qui eam gummi adulterent: id quod gustu, amaritudine & odoris vehementia deprehenditur, eoque indicio quod attrita digitis, non ad minima vsque ramenta resoluatur. Neque desunt qui Acaciam immisceant. Vim habet adstringendi, somnum conciliandi, exsiccandi corpora, corpora desandi, aluum soluendi, stomachumque repurgandi, si binum cochlearium mensura ex aqua frigida, aut lactis instar, tepida seu egelida bibatur. Sanguinis etiamnum excreationes sistit, & morbum regium emendat, ex aqua tribus obolis, aut drachmæ pondere, in potu. Deuorata verò cum resina, aut aqua, vel melle cocto excepta, aluum soluit: ternum autem drachmarum pondere, perfectè purgat. Sed & aliis medicamentis purgantibus admista, præstat ut minùs stomachum infestent. Sicca verò inspersa, vulnera glutinat, vlcerâque ad cicatricem perducit, cohibetque: eadem peculiari ter exulceratis genitalibus medetur, & disrupa puerorum præputia agglutinat. Quin & condylomata, rimâque sedis dulci vino ammixta sanat. Sanguinis ex hæmor-

rhoidibus eruptiones sistit, pterigia ad cicatricem perducit, liuida, & sugillata, hypopia dicta, ex melle tollit. Scabras quoque lippitudines, angulorumque in oculis pruriginis mitigat. Dolorê capitis sedat, ex aceto & rosaceo fronti & temporibus illita. Sed & cum vino fluentem capillum continet: itidemque tonsillarum, gingivarum, cæterarumque oris partiû vitiis cum melle ac vino proficit. Cæterum, ad oculorum medicamenta torretur in munda & candente testa, ligulâque subinde versatur, donec æqualiter tostâ fuerit. Lauatur & Aloe: atque id quod arenosum subsidet, tanquam inutile secernitur: pinguisimum autem quodque læue est, recipitur. Hactenus Dioscorides. Qui statim in proœmio Nigrum præter veritatem falsò prodidisse scribit, Aloem fossilem in Iudæa nasci.

Aloe laudatissima [ait Plinius] ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea virtutur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinant, vel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam ferunt, ut Acizoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo pauimentandum, ubi fata sit, censent, ut lachryma non absorbeatur. Fuere (Niger id nugatus erat) qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facillè liquefcens. Improbata nigra & dura, harenosa quoque, quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & Acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calefacere. Vfus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorum, quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, aded non infestet vlla vi contraria. Bibitur drachma: ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ, vel frigidæ, cochlearis [binorum cochlearium, Diosc.] mensura, bis terue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota eâ sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiorque (liquidior, ex alto instillata, Dal.) infusa. Oculorum vitia omnia sanari eâ conuenit, priuatim pruriginis & scabiem genarum: item insignita ac liuida (generum suggillationes, τὰ ὑπόπυα, Dal.) illita cum melle, maximè pontico. Tonsillas, gingivas & omnia oris hucera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minùs, ex aceto pota. Vulnerum quoque sanguinem, & vndeunque fluentem sistit per se, vel ex aceto. Aliàs est etiam vulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimis que sedis, aliàs ex vino, aliàs ex passio, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio aut coëcenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Disenterix infunditur. Et si difficiliter concoquantur cibi, bibitur à cæna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterigia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit arenosissimû, subsidat. Aut torretur in testa, penâque subinde versatur

Hepatica.

Caballina.

Diosc.

Aloes her-

ba locus.

Aloe lo-

uatur.

Locus.

Lachry-

mae.

Adulte-

rum.

Nouissima.

Plin. il-

lustrat.

Plin. not.

De Aloe.

li contr-

rima est G.

Temper.

versatur, ut possit æqualiter torreri. *Et hæc Plinius.* Quod autem dixit Aloën inter torrendum pennâ versari, instrumentum omnino ineptum indicavit. Contrâ aptissime Dioscorides mystri ad hoc usurpari dicit, & *μύστροι μεταβάλλεσθαι* ait. Est autem *μύστρον*, ligula, quam Germ. *Einkelle* vocant. Porro quod dicit Plinius, fuere qui traderent in Iudæa super Hierosolimam, metallicam eius naturam; sed nulla magis, &c. Dioscorides de Aloë non habet, sed Aloën fossilem in Iudæa nasci, Nigro falso dictum esse.

De Aloe si- li contra- rium est Gal. De Aloë diuersos Galeni libros legenti, videtur ipse quibusdam in locis sibi maximè contradicere. Quandoquidem 8. de comp. medic. sec. loc. ubi de Hiera agit, quæ ex Aloë paratur, manifestè asserit, Aloën vim habere purgatoriam non a modum valentem, & proinde non nisi ea purgare, quæ circa ventriculum & aluum continentur. Etenim, ut ipse inquit, etsi quandoque ampliori pondere exhibita, usque ad locos circa iecur se diffundat: non tamen totius corporis purgatoria Aloë existit. Atqui contrario modo scripsisse videtur l. de Ther. ad Pisonem, ubi apertissime scribit, Aloën vniuersum purgare corpus, his verbis: Aloë atque etiam aris squama supererectentes in vlcibus carnes cohibent, & fluxiones quæ illis adueniunt subinde exsiccant: assumpta verò per os, vniuersum corpus purgant. Hæc ille: Quæ quidem illis maximè repugnare videntur, quæ de Aloë priori loco citato scripsit, ac etiam 6. simpl. med. ubi Aloën inter ea medicamenta reponit, quæ Greci ab excernendo stercore, *ἐκκοπρωτικά* vocant. Aloë herba, inquit, non admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usque admodum desiccare potest, ut vulnera glutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cælosyria & Arabia, multo est melior.

Temper. Optima autem Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur cognominatum Aloe, medicamentum ad plenas res propter siccitatem mordicationis expertem (interdum sumptum, forisque applicatum, quod paucis medicamentis contingit. Vide Alexandrinum in Gal. cap. de Aloë) utile. Est autem non simplicis naturæ, sed, ut est indicio gustus, adstringit simul, & amara est: adstringit quidem modicè, sed fortiter amara est. Subducit & ventrem, ut puta ex numero medicamentorum Eccoproticorum. Est autem tertii ordinis exsiccantium: calfacientium autem, aut primi intenti, aut secundi remissi. Sed & ipsius facultatis mitiuram attestantur particularia eius opera. Nam & gratum stomacho medicamen est, ut siquid aliud: & sinus glutinat. Sana & vlcera, quæ agere ad cicatricem duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo, luvat & eorum phlegmonas aquâ subacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit similiter ventri & ad phlegmonas in ore, ac naribus, & oculis. In summa repellere & digerere simul potest, cum hoc ut paulum extergat, quantum videlicet vlcibus puris non sit molestum. Hucusque Galenus 6. simpl. Idem 3. simplic. dixerat Aloën totam aut parum, aut nihil purgare. Et hinc licet 8. de comp. med. sec. loc. antè citato hæc subdit: Ad ventris subductionem illota Aloe est aptior: elota autem multum de medicamentosa vi amittit: quam etiam febricitantibus dare aliquis possit, si febris sit valde mitis. Infestissima autem est Aloe, vel lota, iis qui citra vitiosos succos intemperie affliguntur calidâ &

ficca. Proximam ab his cladem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, vel frigiditatem etiam implicatam: & in vniuersum, qui ex sola qualitate particulam aliquam affectam ac læsam habent, &c.

Diu autem multumque agitata est quæstio: An Aloe venarum ora aperiat, necne. Sunt autem qui negatiuam tueantur, sunt & alii qui cum Melue affirmatiuam amplexentur, concludantque aperire. Quod quidem mirum videri non debet in multiplicium virium medicamento, ad tertium usque a temperamento recessum, sicco, & ad secundum calido, terrestrique, si adaperientium quoque, quæ anastomaticæ sunt, facultatem aliquam retineat, intus à calore nostro ad actum eum deductum, ut, quod foris acris multa faciunt anastomaticæ facultatis, intus ipsum, ignea concepta vi, & acrimonia, faciat, venarumque oscula aperiat, prolecto sanguine.

Huic autem sententiæ etiam Fallopius subscribere videtur, cuius verba hic subdimus. Melues inter benedicta vocata medicamenta, eod quod leniter euacuent, vel saltem moderatam habeant vim purgatoriam, & nullam incommodum, molestiamque nihil afferant, Aloën recenset. Est hæc duplex in officinis: una quæ succus est, & Aloës simpliciter dicitur: altera verò lignum, de qua alibi. Eius, quæ succus est, varia genera nouere Antiqui. Et Melues primò quatuor differentes species, ratione loci, unde deferrebat, cognouit. Harum prima, erat, quæ ex Succotri regione deferrebat: Altera ex Persia: Penultima ex Armenia: Postrema ex Arabia. Auicenna autem & Isaac nouerunt tres tantum species, Succotrinam, Arabicam, & ex Senegia delatam. In officinis [licet Fuchsius & quidam alii duas tantum Aloës species nouerint] tres habentur, Succotrina, Hepatica, & Caballina. *Succotrinam* decurtatâ voce ait Fuchsius. *Fuchsius. cra.* appellatam, quasi Succotrinam, à succo citrino: sed decipitur. Nec enim à succo, sed natali loco, quæ est insula Succotra, denominatur. Eius nota una inter præstantiores est, ut sit saporis in principio subdulcis, in fine autem amarescentis, auctore Melue, quod mirum est. Nam Galenus, Rufus, Paulus, & reliqui aiunt Aloën omnem ita amaram esse, ut nihil sit amari. Ast e-
Aloe non est omnium amariss. go horum sententiæ ad stipulari non possum, quia Ablynthium, Colocyntidem & alia quædam, Aloe amariora esse credo. Sed fat est quod Aloës ex communi omnium consensu sit insigniter amara, & in principio, & in fine, contrâ quam Melues asserit. Variè hæc purgat. Nam si Ciceris vnus quantitate (dosi vnus scrupuli) & post cibum exhibeatur, euacuat tantum fæces. At si usque ad vnam drachmam offeratur, euacuat à tota substantia bilem ex primis venis, usque ad hepar, quod viscus sua facultas tamen non excedit. Porro tantum bilem, non autem crassos, viscidos, & frigidos humores euacuare, perhibet Galenus 8. comp. med. sec. loca. Melues tamen & Rufus vir Galeno antiquior apud Orbasium etiam pituitam purgare testatur. Sed omnes mea sententia rectè dicunt. Nam Aloës ex se, i.e. ex sui natura & substantia euacuat bilem tantum, ut vult Galenus, Aëtius, & alii non pauci, teste experientia. Sed euacuat etiâ humores crassos, viscidos & tenaces, quâdo scilicet tales humores sūt in cauitate vetriculi, vel intestinorum. Amara liquidè est & detergit. Hoc autem inter cetera habet Aloës incommodum, quod correctione egeat, correctumque hepati

noceat, calfaciendo & aperiendo ora venarum, existentium circa sedem, vt ait Mesues & alii multi, quos tamen alii accusant, vt qui Dioscoridi aduersentur. Sed pro Mesue rursus insurgit Fuchsi s, & alii. *Ego verò* ab experientia discedendum non iudico, eò quòd habeam ipsam dirimentem hanc litem. Docet hæc autem, quod frequens Aloes vsus, hæmorrhoidarum venas aperiat, quod ego millies obseruauì, & vos ex centum eorum qui Aloe ad excernendas fæces vtuntur, videbitis nonaginta hæmorrhoidarum fluxum pati: omisso verò Aloes vsu, venas illas claudi. Cur autem Aloes aperiat ora illarum venarum, equidem credo, quod à tota substantia id faciat: non autem quia tardè euacuet, & continuè ac sensim deorsum descendat, vt quidam volunt: quia & alia, quæ tardè euacuant, vt Mirobolani & Terebinthina idem facerent. Nec aperit venas illas adstringendo, quia multa alia etiam pharmaca cum adstringant, idem præstarent, vt Mirobolani & alia non pauca. Itaque credo quod à tota substantia aperiat venas hæmorrhoidales. Ne igitur id faciat, oportet commiscere, vt dicit Mesues, Mastichem, Gummi Tragacanthæ, Bdellium & similia. Corrigitur etiam hoc incommodum si Aloes abluatur aqua Endiuæ, qua ablutione redditur etiam minùs purgatorium.

To. Iuuenis not. Io. Iuuenis in annot. in Galeni lib. de Theriaca ad Pisonem statuit Aloem adstrictione suâ humores quos attingat depellere ac purgare. Malim ego cum Fallopio purgandi vim præter proprietatem, amaritudinem potius quàm adstrictioni, attribuire: amara enim, non adstringentia, detergunt.

Aloes species dua Ruell. Ruell. Aloem Caballinam & Succotrinam solum agnouit, volens Succotrinam iocinoris modo esse coactam. Gesnerus præfert è tribus speciebus Hepaticam, asserens Aloes plantam in Germania esse inspidam, in hypocauftis verò suspensam, amarefcere, viterèque ac viuere. Amatus Succotrinam cæteris antefert, iocinoris modo concretam, ruffam, splendentem, &c: Lacuna narrat Arabes meliorem Aloem & puriorè reliquis, Succotrinam vocare: bonitate secundam, Hepaticam: malam & adulteratam, Arabicam. Succotrinam ex se distillare, ideòque qui magnâ copiam colligere desiderant, solere argillâ solum optimè inducere, ne à terra imbuatur. Apollo testis est Succotrinam cognomento præferri, optimamque ex Aegypto conuechi, vtrum particulis, globulis ac arenulis interdum vitiatam, vt pondere incautos fallat. Sed antiphæbus malè irradians, ait Mesuem optimam celsere Indicam, posthanc Persicam, tertio loco Armeniacam, Arabicam ignobilissimam, quæ tamen multò melior est, approbante Galeno.

Garcias redarguitur. A Garcia immeritò reprehenditur Brassauolus: quasi negaret Aloem esse amaram: non enim negat hic simpliciter Aloem amaram esse, sed in Europa amaritudinem amittere. Plures etiam id cum Brassauolo asserunt.

Contra Lacunâ. Cum autem nobis præ reliquis in Aloes tractatione satisfaciatur Garcias, plurimos, qui in illa occurrunt soluat nodos, atque multum afferat lucis, rei reliquum ipsi committimus. Sic autem ille. Succus hic non extrahitur in quadam duntaxat vrbe, vt ait Lacuna: sed per totam insulam, quæ nullis vrbibus exculta est, pagosque duntaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum succum subternitur pau-

mentum, vt idem author est, quandoquidem in tota insula non est tanta polities. Nec audiendi sunt, qui succum ex superiori plantæ parte profluentem, eò qui mediâ, aut infimâ parte profluat, præstantiorem faciunt: siquidem omnis succus bonus est, & arena caret, si adhibita diligentia extrahatur. Præterea non adulteratur: nimia etenim eius est quantitas: sed quòd incolæ negligentiores sint in auferendis sordibus, quas hic succus secum trahit: alius alio peior videtur. Hanc ob causam minùs adhibenda fides est Dioscoridi & Plinio, qui eam gummi & acaciâ adulterari scribunt, cum exigua sit iis regionibus Acaciæ copia: imò nulla, quemadmodum à viris fide dignis accepi. Illud verò non negauerim, quin translatum, aliis in regionibus adulterari possit. Porro quòd laudatissima sit quæ in Socotora nascitur, non solum vulgari factum, sed à celebribus viris accepi, qui còpertum se habere aiebant, Aloem quidem plerisque aliis Indiæ locis nasci: facile tamen dignosciam quæ in Socotora nascitur ab ea quæ à Cambaya, Bengala, aliisque locis aduehitur: Socotorinæque pretium quadruplò maius esse, illius quæ aliunde adfertur pretio. Nec eius plura sunt genera, vt volunt Arabes, sed vnicum duntaxat, tamen si varia illi indant nomina. Quod verò Dioscorides & Plinius scribunt laudatissimam ex India adferri, alii verò ex Alexandria, aut Arabia non simpliciter id intelligendum est, sed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiâ delata est. Nam etiam ex Cambaya & Bengala deferretur Ormus, Adem, & Gida. Itaque minùs male Mesue, qui vnum Aloes genus ex Socotora adferri scribit, aliud è Persia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Lusitaniam deferretur, ea ex Socotora allata est. Alexandrinam autem à quibusdam præferri hinc factum est, quòd pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Basora, Adem Gida: inde camelis Sæz, & Alexandriam, vnde Veneti petentes, ea reliquæ Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloes. Nascitur verò non modò in maritimis, sed etiam desertis Indiæ locis. Nullum eius inueniri gummi certum est, sed interdum aqua quædam viscida è foliis stillat, neglecta, & nullius efficaciæ. Huius vsus est non modò apud Arabes Turcosque Medicos, sed etiâ apud Indos in purgantibus medicamentis & collyriis, tum etiam in vulneribus carne explendis: in quem vsum plerumque in suis officinis medicamentum habent, cui nomen *Mocebar* ex Aloe & Myrrha paratum, quo etiam plurimum vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis. Medicum vidi magni Sultani Badur Regis Cambaya, ipsâ herba Aloe vtentem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloes concisa cum sale coquebat, eius decocti octo vncias propinabat, quæ aluum sine molestia & nocumento subducebant quater aut quinquies. In vrbe Goa Aloem probè tufam & cum lacte mixtam propinant iis, qui vlcere renum aut vesicæ laborant, vel qui purulentas excernunt vrinas, non sine magno successu & ægrorum còmodo: nam illicò curantur. Illius vsus etiam aucupibus notus est, qui contracta auium crura eâ conglutinant. In India similiter maturandis phlegmonibus idonea. Quamobrem hallucinari mihi videtur Matthiolus qui Aloem ad speculaculum potius foueri [in Italia dixit non in India] asserit quàm ad medicum vsus. Quod verò Musa ne-

Aloe an
ra plantæContro
sin, ar
vel an
tum su
da.Aloes Soc
rina opti
ma.Aloes diu
si effiAloes Ale
xandrina.Aloes plan
ta medicu
vsus.Plinius i
meritò
Garcia
natur.

la negat Aloen herbam amaram esse, magis mirum: nam sæpè degustatam admodum amarā inueni; quoque vicinior pars erat radici, eò amarior mihi visa est; extrema autem folia amaritudine carere mihi videbantur. Tota planta viroso odore prædita est. *Caterum*, quoniā controuersia est inter nōnullos auctores, debeantne ea medicamenta quæ Aloen accipiunt, ante cibum sumi, an verò secūdum cibum, & an illicd à cibo; pauca visum est hic adiciere. Galenus [Galeno adscriptus ad Paterniacum, Clus.] eius quinque cataportia exhibet (tria grana Ciceris magnitudine dat post cœnam, Clus.) & bene quidem, quoniam hac ratione capitis dolores sedat. Plinius autem lib. 27. cap. 5. efficaciorē esse, si potā eā sumatur cibus, modicus videlicet & boni succi; quæ ratio multum mihi probatur, eamque sequuntur Indiæ regionis Medici. Cū enim Aloē medicamentum sit debile, non euacuabit, nisi statim vires confirmetur modici cibi eiusque boni succi sumptione, vt eo digesto melius euacuare possit. Paulus lib. 7. cap. 4. contrā, manē sumendam præcipit, eosque reprehendit, qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Sed idem rursus lib. 3. cap. 43. Aloen post cibum quoque exhibet, quam controuersiam Nicol. Rorarius in suis contradictionum veterum auctoriū libris conciliat. Singuli autem suis nituntur firmis rationibus & auctoribus. Manardus alique Recentiores multi acerrimè in Mesuem, Serapionem & Auicennam inuehuntur, quod affirmauerint Aloen venarum oscula adeò referare, vt inde postea sanguis faciliè fluat, eamque ob causam hemorrhoidibus non convenire: deinde quod scripserint melli admistam minùs purgare, minùsque stomacho noxiam esse, quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim Manardus & huius similes, Aloen non modò non aperire hæmorrhoides, sed eas potius obstruere: neque rectè scribere Mesuem, qui illam stomacho minùs noxiam faciat, quandoquidem huic sit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod adferat, melliq; admixta magis euacuet reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate: postremò verò, quod mel, cū sit purgantis facultatis, alteri purganti adiunctum necessariò magis debeat purgare. Rectius Musa, nullius in verba magistri iurans, Mesue opinionem confirmat, sæpius expertum se esse affirmans, Aloen hæmorrhoidas aperire. Et facile hoc præstare potest ob amaritudinē. Quod verò oscula venarum obturare asserant, cum Iacobo de partibus respondeo, foris quidem adhibitam adstringere, intrò autem sumptam aperire. Ad ea, quæ obiciunt de melle, Mesuem videlicet asserere, Aloen cum melle mixtam minùs purgare, sic responsum volo. Quandoquidem vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditum est, validioris facultatem, debilioris, mellis sc. facultate infringi: Sic etiam stomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuando videlicet sine nocumento, aut eo certè perexiguo, humores, qui ventriculum infestant. Plinius mirari subit, qui Aloen metallicam inueniri tradit. Ego non modò modicos Iudæos, sed etiam pharmacopolas, Hierosolymarum incolas diligenter interrogaui de Plinii loco. Sed illi negabant vnquam fuisse repertam huiusmodi Aloē à tota Palestina. *Haftenus Garcias.* Non affirmat autem Plinius, talem inueniri, sed fuisse ait, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam.

Tom. III.

ALOE AMERICANA MVRICATA.

CAP. XII.

Longè maioribus est *foliis*, bicubitalibus, carinatis, repandis, duplò crassioribus, in longum præacutū, giū, rectūq; aculeum desinentibus, per ambitum rigidis quoq; sed breuibus aculeis muricatis.

Aloe Americana, bod. Clus. Hisp. & histor. Castr. Camer. apud Matthiolum. Histor. Lugd. Tab. & Eyst. Synon.

Aloe in Pisano viroto, Lcb. in Adu. Aloe folio mucronato, Eid. in Obf. p. 202. Icon. pag. 374. & Gerardo: Aloe spinosa Camer. hort. & Schwæckf. Aloes alterum genus nuper ex India occid. allatum, Cæs. Aloe Maguei Mexicanum, Bry fratribus: Aloe 2. siue folio in oblongum aculeum abeunte: Aloe Acosta: Allagney Indorum, *Fyl y Agulla*, id est, Filum & Acus Hispanorum, spinis venenatis, Trag. America planta Aloes facie, Column. Manguey mexicanum, alio nomine Metl. Linsc. Part. 4. Ind. or. fig. 19. Manguey arbor, ex qua parantur aquæ, vina, oleum, acetum, mel, syrapi, fila, acus, & res aliæ infinitæ in noua Hispania, quarum plerumque vnam domibus suis, ad vitæ sustentationem cōstitam, colunt, &c. part. 9. Ind. ocid. lib. 4. cap. 25.

Circa Mexico, tanta copia nascitur, quemadmodum apud nos vites: facit florem, & semen. Eam cedere solēt antequam nimium adolescat: tum enim radix crassior fit, quā excavatā quidam *Liquor* colligitur, qui Serapii modo illicd densatur: is aliquantulum coctus mel fit; depuratus *Saccharum*; dilutus *acetum*; & addito Oepatli (radix ea est, quam ob eius præstantiam, Vini medicinam nominant) *vinum*, illis quidem in vſu, sed parum salubre: etenim valdè caput ferit & inebriat: nullum autem cadauer, aut impura sentina adeò foetet, atque illorum anhelitus, qui eo vino inebriati fuerint. Ex huius germinibus & tenellis foliis, fit *conserua*. Foliorum prunis assatorum *succus*, recentibus vulneribus aut vlcerebus instillatus, breui ea curat. Germinum & radicem succus cum Absinthii illius regionis succo mixtus, viperarum moribus vtiliter instillatur. Illius foliis paratur *charta* in vſum vulgare sacrorum & pictorum: & ex iis [Lini aut Cannabis modo paratis videlicet] fiunt *alpergates* (calcei genus Hispanis admodum familiare ex funiculis contextum) storea, *chlami-des*, *cingula*, *capistra* & *funes*, denique sunt illis cannabinum filum. Horum foliorum cuspidēs adeò firmæ sunt & acutæ, vt illis *acis* aut subule vicem præstent, eas cum fibris extrahendo. Istis spinis sacerdotes illius regionis in sacrificiis

M m m m

ciis se pungere solent, etenim cuspis non infringitur, & satis altè penetrat exiguo foramine facto. Ex hac planta ignem struunt, & eius cineres parando lixiuio idonei: truncus ligni locus est, folia vero tegularum aut imbricum. *Hactenus Gomara.* Veneream luem hac planta Americanos curare solitos tradit Clusius. Ac ex huius foliorum fibris reticula contexta, vt & indusia ex iis parata Hispani venalia inueniri.

GRANAL HOLANDORVM, INTER
Acizoa reponenda.
CAP. XIII.

Locus.

Propagat.

Descript.

EX Indiis in Holandiam aduecta herba, propter nouitatem & virtutem à multis expetita. Nutritur neque in terra, neque in aquis, neque in aere, sed in domibus suspensa, iuxta ignem aut longè ab eo, prout libitum fuerit. Holandi Granal vocant patrio idiomate, quod perpetuò virentem significat. Propagatur hoc modo. Ramus aut furculus digitis frangendus, nec vllo ferro secandus: cum terra pingui & argilloso oleo imbuta inuoluendus, ita vt summitas sese exerat. Argilla seu terralinteo inuoluta funiculo trabibus appendatur, vt cauliculi prominentes deorsum spectent. Ita novos ramos proferent, latos penè, pollicem ferè crassos, longitudine sequipedali. Semper virent, sed foliis orbi. Perpetuò noua protrudit germina & furculos, vetulis arefcentibus. Hæc herba nec florem fert, nec fructum, nec vllum semen. Succus eius venenatus putatur. Raritas eius merebatur narrationem historicam, quanquam nulla ex ea utilitas hortis. Ex theatro agriculturæ Oliuerii de Serres, qui eam terræ tuberibus & fungis accensuit. An fortè Aloes Americana, Oliuero non bene nota?

CALI VVLGARE.
CAP. XIV.

Descriptio

Planta est bicubitalis, latè se pandens, nullis spinis horrens, intensè rubens, diuisa in ramos rectos, crassiusculos, cubitales, in quibus folia, infima quidem palmaria, angusta, pingui: superiora, minora quoque magis ad summum scapum nascuntur, breuiora, incurua, ex lato principio in mucronem ferè desinentia: iuxta quæ veluti capitula, Tragi Matthioli capitulis similia, sed non aculeata, in quibus semina limacibus siue cochleis similia: sapor totius plantæ salsus, ingratus: annua planta.

Kali Mauritanorum, aliqui ad Anthillidem Dioscoridis: alii ad eiusdem Tragon referunt, quibus merito contradicit Matthiolus, & Dodonæus.

Kali magnum (& Italis Soda in) Obs. Sedi medii folio, semine cochleata dicitur Lobelio. Amatus Barrilham Valentini vocat: Dioscoridis Telephium falsò Leoniceum, vt idem annotat Amatus. Vñen Auicenna & Serapio. Kali Empetron Bapt. Montanus, sed perperam.

Icon Matthioli falsum.

Matthiol. in Dioscor. l. 2. cap. de Attriplice, Kali titulo, insigni figmentum, tribus plantis constans, exhibet, confundens turpiter hanc plantam, cuius ramulum pingit, cum Salicornia, & Cali minore arborecente vermiculato.

Synon.

Kali appellatur à Dod. lat. Cast. & Matthiol. Herba Kali à Bellon. Obs. l. 2. c. 25. & 35. Kali magnum Penæ H. Lugd. p. 1377. Kali Dalechampii,

ab eodem p. 1378. Kali cochleatum maius Camer. hort. Kali species, ab Eod. apud Matthiol germ. Kali 1. siue maius cochleato semine, C. Bauh. phyt. & pin. Anthillis Salsola appellata, Corn. Anthillis Græcorum, Kali Arabum, de la Soule, Bellon. Obs. lib. 2. cap. 24. Anthyllis prima ab Italis Salsola & Stercus passerum, Cord. in Diosc. Herba vitri, Fontano lib. 2. c. 5. Salsola genus vulgè Isgarum vocatum, Cæsalp.

Ad lacus salios Monspelii satum vidimus, vbi locustæ diligenter ad sal Alkali conficiendum: Tempus. mense Augusto ad mare Monspelienſe coacervantes in eundem vsum conspeximus. Vere autem prouenit. Sapor & forma seminati in hortu nonnihil mutatur, vt obseruauit in hortis meis Geneuæ, Lugduni, & Basileæ. Notioſiorem tradunt Aduersaria in maritimis Galliæ Narbonensis, tum spontaneam, tum satam: minùs obuiam Septentrionalibus, imò ausquam ferme.

Ex Cali autem conflari sal Alkali nobis referebant conflatores ipsi, hæc ratione: Scrobiculo effosso propè mare transversim assulas ligneas imponunt, quibus superaggerunt cumulatim herbam prædictam, ex qua accenso igne stillat in subiectam scrobem liquor, qui tandem concreſcens, fit Sal alkali coloris partim nigri, partim cinericei, valdè acre & cathæreticū, salum. Et saxum hoc Kali vocatum, vel Sode ad vitrum conflandum aptum, in Italiam, inque Septentrionem ex Gallia Narbonensi & Aquitania deferunt.

CALI PARVVM HIRSVTVM.

EA quam Cali hirsutum voco, plantula est Monspelii ad mare Cali minori nonnihil similis, ramosa, succulenta, altitudine ferè pari: ramulis multò breuioribus, nec ita rectis, sed incuruis: foliis nonnihil breuioribus, crassis, succulentis, salsis: tota planta albicante lanugine canes-

scens, Cali minore mollior.

An C. Bauhin. in pin. Kali 4. siue minus villosum, in prodromo Kali primum? Kali gramineo folio etiam tradit, quod ipsi 2. in prodr. 5. in pinace.

CALI ARABICVM.

Cali minori nostrati haud absimilis est planta: denso prodit coliculorum agmine, in varios furculos graciliores diuisorum: quibus summo tenus capitula hærent penitus repleta: sub quibus angustissima acuminatæque sunt foliola, formâ & viribus Cali minoris iam dicti, cum leui quadam acrimonia, infernâ parte penitus alba,

ba, supernâ cinerea, inquit Rauvvolff.

Synon. Dicitur autem ei Kali i. Arab. eis Vſnen dictum, incolis Schinan. Kali Arab. i. genus Hist. Lugd. p. 19 in app. Kali 4. Casp. Bauh. phyt. Kali 6. Eid. pin.

Locus.

Vſus.

Iuxta Tripolim copiosissimum obseruavit Rauvvolff. cuius cineribus ingentes naues onustas Venetias transfuehi ad saporem & alba vitra conficienda idem testatur.

CALI SIVE VERMICULARI MARINÆ NON DISSIMILIS PLANTA.

Descript.

R Ainaudeto maritimam ignotam Vermiculari nō dissimilem hanc acceptam refero, radice longâ, & crassâ pro plantæ modulo, eaq; lignosa, ramis dodrantalibus, lignosis, gracilibus, nigricantibus, multifidis & versus radicē veluti in articulos distinctis: multis foliis ex inter-

uallis verticillatim ferē caulem circumstātibus, Vermicularis marinæ dimidio minoribus, ad Thymum accedentibus, canaliculatis. Hanc ex sicca describimus & pingendam curauimus.

An Lob. Obf. p. 207. Vermiculata exilior, totaque minor altera, minus crebis foliis, teretibus, oblongis; & flosculis herbaceis Centinodii, ex vireto generosi Viri Brancionis oriunda?

KALI MINVS, SIVE SEDVM minus arboreſcens vermiculatum.

Descript.

D Vris lignosisque ramis cubitalibus, interdū rubescentibus, aliās albidis fruticat, ē quorum lateribus densissimē enascuntur propagines vnciales & sextantales, sursum spectantes, foliolis

Tom. III.

perpusillis stipatē per ramorū scapos longâ ferre, singularibus plerumq; & longioribus, vniuscuiusque sinum implēte globulo exiguo, Miliigranum equante, qui vbi explicatur, apiculos ostentat numerosos luteos: semen exiguum, nigrum, lucidū compressum.

Dod. gall.

Anthyllis altera Dioscor. Borda Neotericosorum, Anthyllis species Kali, vel Alkali. In fol. lat. verò sub Kali albo describit & depingit. altera Dodon. gall.

Amatus vocat Anthyllidem crassam, suâ sponte nascentem, Valentini Borda dictam & Anthyllidem Dioscoridis. Sed obscurum admodum est quod folia crassa ait. Sunt verò qui Gaudam moris, propter quandam cum cauda similitudinem, vocent.

Matthiol. eos errare contēdit, qui hanc Dioscoridis Anthyllidem esse dicunt. Is autem hanc cum Cali maiore & Salicornia confundit, pingens eam in summitate figurē ad dextrum latus: In descriptione autem eius meminit his verbis: Vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longē minora exilioraque conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilule prodeunt rotundę ac parue, quibus exile semen includitur.

Kali minus Rauvvolff. Lob. in Adu. & Ic. p. 394. Synon. Hist. Lugd. pag. 1377. [ibi tamen sub falso titulo, Kali maioris Penę] & Eyst. Kali alterum seu minus, Camer.

C. Bauh. Kali 2. siue minus album: Eid. pin. Kali 2. siue minus album (habet & tradit etiam pin. Kali tertium, siue minus alterum. Semine splendente: Anthyllis altera Dodonę, H. Lugd. p. 1380. Salsola quędam in maritimis, Cęsalpin. Fallitur C. Bauhinus: Anthyllis altera Dodonę Hist. Lugd. non est Kali hoc album, sed Medica marina, quam aliō referimus.

Monspeli ad mare cum superiore crescit, mē- Locu: se Augusto semine abundans. Non solum autem calidioribus regionibus hęc, sed etiam ad Septentrionem Anglię, Nortmanię & Belgis familiaris. Lobelio.

Eosdem ad vſus, ad quos Kali magnum, sedulō Vſus: colligunt coloni Narbonenses.

KALI HIRSVTO AFFINIS, ANTHYLLIDIS forte aliqua species.

T Enella etiamnum & adolescentula est planta, radice tenui, simplice, palmâ longiore, colliculo duūm vnciarum, statim supra radicem in ramo diuicato, tomentoso, quemadmodum etiam folia propter lanuginem densam canescunt, quorum ortus alternatus, ita interim vt ex eodē

M m m m z

Locus.

puncto plu-
culanascantur,
quorum infi-
mū duplō reli-
quis maius,
Hysopi folio-
rum forma,
sed minus, mu-
rone obtuso.

In arenosis
quibusdā iuxta
Romam colle-
git gener I.H.
Cherlerus.

CALI SPECIES SIVE VERMICVLARIS
marina arborecens.

Locus.

Descriptio

Vermicu-
laris ma-
ritimæ arbore-
cens, & Ai-
zoi maritimi
subfruticantis
nomine ex
Prouincia plā-
tam misit Ia-
cob. Rinaude-
rus, cubitali-
bus, teretibus,
glabris, ligno-
sis stolonibus ci-
nerei coloris,
fruticantem, in
ramos longi-
usculos didu-
ctis: per quos
confestim na-
scuntur folia
semuncia bre-
uiora, quædam

etiam vncialia, succulenta, Cali nostri hirsuti,
excepta hirsutie, similia, alternatim disposita, sa-
pore salso. Hæc planta habet multa, quæ cum
Cali minore conueniunt. Lobelii autem figu-
ram cum ramulo nostro pingimus.

Synon.

Anthyllis 4. siue Chamæpitydes frutescens
C. Bauhin. phyt. & pin. Anthyllis altera Chamæ-
pity similis, Cordi in Dioscorid. Chamæpity
vermiculata Lobel. in Adu. & Ic. pag. 381. Cha-
mæpitys prima Dioscoridis Penæ & Lobelii, H.
Lugd. p. 1160.

Locus.

Fruticat maritimis littorib. atque insulis An-
glia & Zelandia, nec non in squalidis campis
Arelaten inter & D. Aegidii oppidum, non pro-
cul à Rhodani fluentis vberima perennans.

CALI SPECIES SIVE VERMICVLATI
fruticis varietas maior.

L Ob. Obs. p. 207. Vermiculatæ fruticis varie-
tas maior [ita in Ic. p. 382. etiam inscribitur]

An Chamæpi-
tys altera ver-
miculata Dios-
coridis? Den-
si confertj ra-
muli: sed quæ
maior, foliis
albis, densissi-
mè conferta,
denticulatis,
Vermicularis
acris, maiorib.
Item Obs. pag.
613. Erica Ale-
xandrina Italo-
rum, Sanamū-
da 3. Clusii. An
autem figura e-
ius hîc apposi-
ta competat a-
licui Cali Ver-
miculato asse-
rere nō ausim,

ob historiam per Lobelium obscurè traditam:
conferat obsecro lector figuram Lobelii in Adu.
p. 163. & descriptionem: Item figuram Obs. pag.
207. & p. 623. figuram Ericæ Alexandrinæ, cum
descriptione Clusii, nec inueniet quidquam cor-
respondens. Insani fuisse videntur pictores,
qui nihil simile pinxerunt, aut correspondens
Sanamundæ Ericæ Alexandrinæ dictæ Cortu-
so, teste Clusio, quod oportuerat monuisse, & re-
iecisse duas figuras, vt planè inutiles.

H. Lugd. pag. 1132. Vermicularis frutex maior
Lobelii. C. Bauhin. phyt. Sedum 21. siue minimū
fruticosum alterum: Eid. pin. Sedum minus 11.
siue fruticosum alterum: Cassia lignea similis
frutex tertius, Cæsalp. An sit Chamæpity altera
Dioscoridis dubitant Lob. & H. Lugdunensis:
Selaginem Plinii Cæsalpinus suspicatur, & qui-
busdam Semperuium maritimum, & Vermicu-
lariam arborecentem dici.

CALI ARABVM ALIVD.

N Vmero-
sis surgit Descript.
coliculis, no-
dulis articula-
tis, instar E-
quiseti: radix
crassa, cine-
rea, lignosa:
Circa Tripo-
lim Obuia.

Locus.

Rauvvolf.
& H. Lugd. in Synon.
app. pag. 20.
Kali Arabum
secundum ge-
nus. C. Bauh.
pin. Kali 10.
[7. in phyt.] si-
ue geniculatū
alterum, vel
minus.

Cali geniculatum, siue Salicornia.

Salicornia dicta Dodonæo copiosissima apud
mare,

mare, fruticosa est sæpe cubito altior, rectus, sapore falso: folia non habet, sed ramos duntaxat teretes, denfos, ut sunt folia Aizoi, Cepeæ, & similiū, densè geniculatos, paxillatim geniculo alio aliud excipiente, successu temporis circa radicem lignescentes, quibus succedunt noui, crassi, virides, interdum intensè rubentes; in quorum extremitate flores parui, lutei, ex apicibus paruis constantes: semina non obseruavi, nec radicem.

Matthiol. hanc confundit cū duabus aliis pro Kali in Diosc. lib. 2. cap. 112. itq; est ramus quem ad sinistram latus posuit, & sic describit, huic cū primum è terra emergit, folium est tereti formā, minori Sedo non absimile, ac deinde crescens, caule recto, geniculato, erecto: quæ sequuntur non pertinent ad hanc plantam, sed ad ipsum Kali de quo supra.

Kali herbæ, Vñen Mauritanis dictæ, Italici Soda, & Salsola, Gall. Soede, Camerarius apud Matthiolum plurima genera haberi tradit, è quib. quat. or exhibet. Mirum interea nobis videtur, cur Camerarius apud Matth. verius Kali omiserit, cuius

tamen portionem Matthiolus pinxerat. Trium autem hic datus icones: quartum primo est affine.

Synonyma Kali Anguill. & Leu. Lemnio, cui & Vermicularis, vel Crassula, vel Aizoon, vel Sedum maritimum. Kali geniculatum Tabern. Camer. Kali geniculatum Penæ. Hist. Lugd. p. 1378. (ubi & alia figura, mala tamè ex Matthiolo, Salicorniæ, & c. titulo.) Kellu Aegyptiorum species prima, & Kali primum, Alpino: Kali 7, siue geniculatum, C. Bauhin. phyt. Kali 9, siue geniculatum maius, Eid. pin. ubi differentias duas tradit, vnum simplicius & breuius, dodrantali altitudine, rectū & annuum: alterum multis ramis fruticans, lignosum & grandius, perpetuum: Haberi testatur Tom. III.

& rubrum & viride. Alkali Gesn. hort. & Lonic. Trag. spec. Dodon. gall. & lat. sub titulo Salicorniæ descriptum, & pro Kali tertia specie describit, tamen minus ad vsum exspectatur. Gall. porro Tragi speciem facit: Lat. verò Kali articulatum à nonnullis nominari.

Salicorniæ siue Kali geniculati vermiculati inscriptione pingitur & describitur à Lobel. in Ado. & Icon. p. 395. Clus. hisp. Salicornia nonnullorum; Semperuium marinum Monspelianorum. Anthyllis tertia, Amato. Anthyllis constans veluti Tritici granis Cordo obs. sylua. Salsolæ genus aliud. Vñen & Kali Serapionis, Cæsalp.

Multò frequentissima ad quilibet maritimas Locis oras, tum Oceanis, tum mediterranei maris, auctore Lobelio: Ego copiosam florentem viridi Monspelii mense Augusto, iuxta mare, & inde delatam habeo Montbelg. in orto: reposita per Hiemem durat.

Gusta ait esse Lobelius non infalso, nec temperamento, aut vsum dispari à cæteris Kali generibus, verum ubique neglectam. Calida & sicca est herba Camerario, & calidior ex eo confectus cinis, qui ad quartum qualitatis vtriusq; gradum accedit, vrendiq; & causticam vim habet. Comburentur in cinerem hæ plantæ, quo liquefiunt contriti lapides ad parandum vitrum. Lixiuum inde percolatum acerrimum & mordacissimum, addito oleo in saponem decoquitur ad ablundas vestes vtilissimum. Herba exiguæ quantitas intus assumpta, urinas & menses potenter euocat, fetum ejicit, aquosos per aluum humores educit, hydropicos purgat. Eius nidore fugantur serpentes. Miscetur etiam cinis, quæ scabiei & cutis sceditatibus illinuntur, medicamentis: superfluam & excrecentem in malignis vlceribus carnem exest.

Tempet.

Vires.

KALI SECVNDVM ALPINO.

Kali altera species, Kali album nonnullorum: plāta salsa, atque acri sapore linguam feriens, Alpino.

C. Bauh. pin. Kali 7, siue Crassulæ minoris foliis: Kali 2, species, Anthyllis quibusdam Alpini: Kali floridum repens, Aizoides Neapolitarum, Columnæ part. 2.

In Aegypto alitur, ex qua

Locus.

Vñen.

vti & aliis, combusta cineres fiunt, ad vitra, saponem, & alia multa.

KALI AEGYPTIACVM 3. ALPINO.

Hanc cum priore sub Anthyllidis secundæ genere reponendam censuit Guilandinus. Anthyllis.

M m m m 3

Alpino autem dicitur Kellu Ægyptiorum speciei tertia, & Kalli Ægypt. propria.

C. Bauh. pin. Kali 8. siue Ægypt. foliis valde longis, hirsutis: Kali tertia species Alpini.

Vfus.

bilem exustam purgare. Idemque ex foliis expressum succum facere.

Ex tribus his Kali Alpini speciebus Sole in primis exsiccat & mox combustis cineres preparantur, qui illinc Venetias vehuntur ad vitra, atque alia conficienda. Aiant multi illorum, folia trium harum plantarum, sed maximè secundæ atque tertiæ Kalli, in pulverem redacta, per os sumpta phlegma atque

TRAGVS SPINOSVS MATTHIOLI,
siue Kali spinosum.

cochleæ formam conuolutum, in vasculo, acutissimis rigidis spinis per oras munito: radix fibrosa, inutilis. Figura nostra ex Fuchsianis non vndique placet.

Matth. res-
crib.

Lob. in Ic. p. 797. Obs. pag. 463. inscribit Tragum Matthioli, & Drypin Theophrasti Guilandinii: In Adu. Tragon improbum Matthioli, Kali speciem spinosam, Scorpion Theophrasti: Matthiolum reprehendens, quod Tragon Dioscoridis vocarit, & cum Scorpio Theophrasti confuderit: negat enim Tragum Dioscoridis, & meriti.

Gesnerus, contra de hort. & Tragum Dioscoridis, & Tragum maritimam herbam, & Scorpion Theophrasti & Plinii vocat, ac Fruticem pusillum aculeatum, sine foliis. Ast non bene frutex sine foliis dicitur, sed herba foliosa.

Sunt & alii qui Tragum Dioscoridis afferunt. Sed Tragus esse non potest: nam in primis frutex non est, sed herba excedens cubitum, in multos diuisa ramos, per terram se spargens. Secundo, Tragus foliis caret: hæc herba autem folia multa habet, &c. Tertio, non habet illos veluti racemos: sed iuxta folia, veluti capitula spinosa, in quibus continetur semen conuolutum cochleæ instar, unde factum ut cum primùm hanc plantam intuitus essem, nomen Cochleiformis ei inderem: Postremò, adstrictionem non habet, sed salsa est, & potius aperitina.

C. Bauh. pin. τράγος siue τράγος, aut τράγος Diof. & Plinii: Tragum 2. siue Kali spinoso affinis: Tragum Matthioli. Lac. Castr. descr. Lon. & Tabern. cui germ. Meer Stachelkraut: & Scorpionkraut. Tragus & Kali 2. genus Dodon. gall. Drypis Guill. Tragon Matthioli, Lob. H. Lugd. p. 1477. & Gerardo: An Tragon Cæsalpini?

Montepelii obseruauit mense Septembri iuxta lacus salios quæ itur ad mare & in agris. In hortis sata degenerare videtur, foliaque progignere longa & tenuia, minus acuta & rigida, & crassa.

SAXIFRAGA ALBA, RADICE granulosa.

CAP. XV.

Radix ex plurimis bulbis, Coriandri seminis magnitudine, purpurantibus, amaris, fibris tenuibus inter se commissis, constat, quam & aliis præterea fibris longioribus, crassioribusque sit donata: caulem profert singularem nonnquam, aliâsternos, quinos & plures, teretes, purpureos, hirsutos, ramulis

brachiatos: quibus insident flores albi aliquot, quorum non idem omnium tempus florèdi, quinis foliis constantes, staminibus luteolis & stilo viridi, odore nullo euidente: flores includuntur foliolis quinque viridantibus cum ora purpurea, hirsutis, & tactu nonnihil viscosis, cuius lentoris particeps est cum foliis caulis: folia expediculis vncialibus, & palmaribus, hirsutis, ferè rotunda, cristata, ad Hederæ terrestres folia quodammodò accedentia, pingua: eorum verò quæ in caule sunt, videas aliqua nullam dissectionem experta, integra, lanceolata, mucrone spadiceo: alia fimbriata quidem, sed non ita orbem complentia. Hæc nonnullis locis foliis est maioribus, aliisq; exurgit: frequentius tamen minoribus est, & humilior, vel C. Bauhino teste, cum Dodonæo.

Tragus pingit & describit nomine Saxifragæ albæ. Gesn. coll. stirp. Saxifraga maior, seu alba: Item

ba item : Item Saxifraga granata. Eid. hort. Saxifraga alba : In cat. Calcifraga, *μυρτερν*. Apollinaris vocat *Steinbrech* : Galli *Romptierre* & *Saxifrage blanche* : Belgæ *vuttesteinberck*. Saxifraga, Lon. Saxifraga alba, Trago, Dodon. Fusch. ic. Gesner. hort. H. Lugd. p. 113. Thal. Camer. & Tabern. Saxifraga alba chelidonides, Lob. Adu. & ic. p. 612. Saxifraga alba tuberofa radice, Clus. hist. Saxifraga i. siue rotundifolia alba, C. Bauhin. phyt. & pin. Saxifraga, Brunf. rhap. 33. tomo 1. Saxifraga maior, Eid. in 4. p. 100. Fusch. & Lacunæ. Saxifraga 4. Matth. in comm. cum mag. fig.

Locus & Tempus. Locus herbolis incultis, in montibus, collibus in Germania, tum & in Bohemia, gignitur Maio mense cum floribus reperitur, paulò post folia, caulesque inarescunt, relictis circa radicem granis, quæ tempestiuè colligenda, alioquin & euanida futura.

Vires. Saxifragam ab effectu dictam esse affirmat C. Bauhinus quòd sc. eius tum stillatitia, tum decoctum, lapides renales & frangere & pellere dicatur, vt & farina granorum ad radicem, ex decocto sumpta. Grana hæc, & folia, ac radices, calida & sicca statuit Dodonæus, vtriusque qualitatis ordine secundo. Feruntur autem hæc, vesicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi : calculos dissoluere : vrinas prouocare : stillicidioque auxiliari.

SAXIFRAGA AVREA DODONÆI.

Descript.

Herbula est foliis multis figurâ terrestris Hederæ minoribus, interdum maioribus, præsertim postquam defloruit, rotundioribus, succulentis, in ambitu laciniiatis, vtrinque hirsutis, suprema tamen & minora sunt, & vtrinque glabra : gustu subacido, & amaricante, stypti-

coque. Pediculi angulosi, solidi atque albidi (infernè tamen rubescentes) ad terram villosi, quasi coliculi, assurgunt palmari & dodrantali altitudine, vel paulò altius in duos vt plurimum, tresue ramulos angulosos sulcatos diuisi : in quorum summitate super foliis flosculi terni aut quaterni lutei, floribus Ribes vulgaris simillimi, inodorati, foliolis quaternis crucis instar collocatis, aliquot staminibus luteis in medio calathiscum ambientibus : semine paruo, nigro : radiculis innititur longis ex albo rubescentibus, alijs crassiusculis : geniculatis, fragilibus, reptantibus, plurimis verò fibrosis, tenuitate capillari.

Synon.

Saxifraga aurea, Dod. & Gesner. hort. Thal. Cam. Ger. & Histor. Lugd. p. 113. Saxifraga Romanorum Lobelii, Eid. p. 114. Item Saxifraga alpina. Saxifraga aurea Lichenis facie, & nata-

litiis, Lob. Adu. & Icon. p. 612. Saxifraga Sabauda, Rob. Constantino, qui cum Pilosella Herbariorum, & natalibus, & facultate, multisque figuræ notis conuenire hanc scribit. Chrysosplenion, *Gulden Milzkraut*, Tabernam. Erysimi species Aldroando. C. Bauh. pin. Saxifraga 3. (2. phyt.) siue rotundifolia aurea : hepatica palustris, Eyft.

German. *Gulden Steinbrech* dicunt : Belgæ *Gol-den steenbreck* : Galli *Romptierre*, ou *Saxifrage dorée*. Nom. ling.

Humidis, vmbrosis palustribus, riguis, muscosisque obseruari locis, Maio & Aprili florentem, diuersaque gerentem folia, ita vt diuersas eius species quis existimarit.

Chrysosplenio saporem quem Licheni, adscribit Tabernamontanus : hinc existimant quidam facultates easdem habere, hepatisque & lichenis obstructions referare.

SANICULA ALPINA GUTTATA.

CAP. XVI.

Radix Saniculæ guttata est crassitudine minimi digiti, nigra, densissimo fibrarum barbitio capillata, sapore insigniter adstringente : caules hirsuti, teretes, & nonnihil tortuosi : folia rotunda, lata, pingua, hirsuta, altis per ambitum incisuris serrata, sic vt minima folia tanquam digitata videantur

sapore adstringente & subacri, alia à radice orta lógis pediculis, palmaribus & sesquipalmaribus, hirsutis propter terram rubentibus, appensa : in caule, aut breui aut nullo pediculo donata : ex quorum alis pediculi semipalmares & palmares, tenues, hirsuti, intortâ ceruice prodeunt, in alios breuiore subinde diuidui : quibus insident flores raræ pulchritudinis, nullo excellentes odore, stellati, sex foliis oblongis constantes, albis, sanguineis punctulis guttatis : quorum singulorum medio stamina singula albida apprimuntur, & totidem foliis intericiuntur : vmbilicus bicornis in meditullio surrigitur.

Gesner. hort. Sanicula alpina : Eid. de Lunar. Saniculæ alpinae genus, Sanicula guttata : Item lib. 3. ep. ad Zyving. Sanicula alpina Coryledoni cognata. Io. Fabricio ad Gesner. Sanicula alpina guttata Clus. pann. p. 439. Sanicula montana i. siue guttata Eid. histor. Sanicula montana altera, Saniculæ guttata nomine Ferrariâ missa, quia eius flores sanguineis veluti maculis aspersi sunt. Montanorum pastorum & venatorum Sanicula alba, *vveisz Sanikel*. Dubitat Clusius an ea sit quam Lobel. in Aduers. & Icon. pag. Garyophyllatam & Geum alpinum recentiorum

folio herbaceo inscribit. Et mirum sanè quid sibi velit Lobelius, planta enim hæc quam pingit Lob. cum Caryophyllata nihil habet commune.

H. Lugd. not. H. Lugd. Caryophyllata siue Geum alpinum Penæ: Eid. Cotyledon tertia Dalechampi. Due effigies eiusdem stirpis.

C. Bauh. phyt. Sanicula 9. Eid. pin. Sanicula rotundifolia 2. siue San. mont. rotundifolia maior: Sanicula mont. altera Eyst. Sanic. alpina Cam. ep. guttata, Eid. hort.

Locus & Tempus. Genæ cundo Lugdunum inter *S. Germain* & *Chastillon* Sabaudia: reperi florentem Maio & in principio Aprilis. Crescit in omnibus Austriæ & Stiria: alpihus umbroso loco, h. e. ubi plerumque siluæ in alpium iugis desinere incipiunt.

Floret Iunio, interdum etiam serius: in hortos verò translata, teste Clusio, multò maturius.

SANICVLÆ ALPINÆ aliquatenus affinis.

Descript.

EX radiculis (parvis capillaribus, do- drantalibus sur- git *caulibus*, sine nodis, cauis, subhirsutis, su- perius in ramu- los abeuntibus: quorum extre- mis hærent flo- res Saniculæ al- pinæ guttata, quinque candi- dulis constan- es foliis, apici- bus cum bifido umbilico tur- binato medium obtinentibus, circūiectis toti flori foliolis vi- ridantibus: folia per terram sparguntur, subhir- suta, vnciam aut fescunciam longa, sensim di- latata, semuncialia, serrata, superiore potissimum parte crassiuscula, gustu adstringente.

Locus.

Hanc reperi in riualo fontis pulcherrimo, qui est in cacumine Vogesi montis dicti Balon ubi florebat Augusto.

An Saniculæ montanæ alterius species secun- da, Clusii?

C. B. not.

C. Bauhin. in pin. vocat Clusii Saniculæ mon- tanæ alterius speciem secundam, Saniculam ro- tundifoliam tertiam, vel Saniculam montanam rotundifoliam minorem. Nostra verò in prod. illi est Sanicula: siue montana minor.

OPHIOGLOSSON. CAP. XVII.

Descript. **M**ultis fibris & satis crassis cincta, Ellebori modo, si præsertim pinguius nanciscatur solum, radice donatur, post dulcedinem quam primam linguæ ingerit, caloris & acrimoniæ nõ- nihil in palato relinquit, & paululum amares- cens Camer. Huic surgit pedicellus palmaris, folium singulare sustinens, Betæ parvæ quodam- modò, pinguius tamen & carnosum, minimeque

neruosum, modò angustum & longiusculum, mo- dò latum & subrotundum, læue, erectum, sapore

dolciusculo cū viscositate & virositate ali- qua: è cuius sinu quā pedi- culo committi- tur, ligula e- xit, bifurcata, non tamen se- cta, in acumen sensim desinēs, citra extremi- tatem, vtrinque dēticulata, sco- binæ aut limæ aurifabrorum effigiatura. Se- minis loco, in- quit Camerā- rius, ei tenuis quasi pollen in linguæ infectio- nibus, quibus

per maturitatem dehiscētibz, excidit. Cæ- salpinus ait esse vestigia seminis, at semen nullū conspicuum contineri, viuere tamen radicibus, quibus copiosè propagetur.

Ophioglossum variare scribit C. Bauhinus: a- liquando, inquit, folio est sinuato: ligula com- muniter simplex est, aliquando duplex, & e- tiam triplex, quemadmodum Camer. in Epit. Matth. pingit: est & abortiuum à Lobelio in Icon. p. 809. pictum.

An Plinio lib. 24. cap. Lingua herba circa fon- tes nascens: siue Lingulaca, lib. 25. cap. 11? An Fab. Columnæ, Epimedio congener, id est Lu- natia?

Dicitur Ophioglossum, Trago, Fuchf. Dod- Lonic. Thal. H. Lugd. Cast. Cam. Tab. & Eyst. *Synon.*

Ophioglossum siue Eneaphyllum Lobel. Adu. Obs. pag. 471. & Icon. p. 808. ibi tamen Ophio- glosson & Henophyllum legitur.

Gesl. hort. [ubi de veteri eius nomine ei con- stat] Ophioglossum Fuchfii, Henophyllum & Mo- nophyllum: Italicum, præsertim Bononiensium [si non fallitur,] Serpentina: aliquorum (Belga- rum, Dodon.) Lancea Christi, & Luciola, vel Lucciola, quod noctu luceat. Eid. de Lunar. Ophioglossum Fuchfii, Lingua siue Lingulaca Plinii: & sic etiam in cat. plant. vt & Occoni in pharm. Lingua vulneraria, Cord. hist. & Cam. Lingua serpentina, Cæf. & Cast. Serpentina secunda, Brunfelf. Echioglossum, Schvvenck. φύλλον, Folium, Einblatt, Amato in Diosc. non quoad figuram, sed quoad descriptionem. C. Bauh. pin. Ophioglossum 1. siue vulgatum.

Ophioglosson autem floris arguta cuspis, lin- guam serpentis exertam imitata, nomen imper- tituit, fictum quidem ex germanico, quod est *Nomina* *linguar.* *Natterzünglin*, & *Schlangenzungen*: Silesii ta- men vocant Einblatt, aut *Rechter vriederthon mit Zunglin*: Belgæ *Ons geeren Speer cruyt* & *Nattertongen*: Galli *Herbe sans costure*, *Langue de serpent*: It. *Lingua serpentina*, *Herba inciola*: A- gli *Adders tonge*: Boh. *hady jazyk*.

In humidis ac palustribz pratis vt plurimum *Locus* provenit: nonnunquam tamen & in montanis occurrit. In hortis locis umbrosis posita durat & annua-

& annuatim repullulat. In Belgio, Germania, & nonnullis Austriæ & Italiæ locis, Aprili vel demum Maio mense prodit, & ad usque Iunium quandoque viget: pauld post tota marcescit, nec deinceps usquam conspicitur. Euulsu radix contumax.

Temper.

Fuchsio, citra caliditatem exsiccat insignem, id quod gustus satis indicat: vulneraria est herba, maligna siquidem & curatu difficilia vulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphiti facultates obtinet. Dodonæus frigidum quidem, sed moderatè asserit: siccum verò temperamento amplius esse ait, ad secundum gradum videlicet accedens. Ad recentia vulnera conglutinanda conducere, & admirabilis esse efficaciz, Bapt. Sardus scribit. Recentia folia vulnera mirificè conglutinant & enterocelas sanant. Datur potanda ex aqua Equiseti ad intrinseca vulnera: auxiliatur sanguinem reicientibus, pota ex aqua foliorum Quercus, quo modo & alba vteri excrementa sistit: decoquitur in vino austero ad collachrymantes oculos. Illinitur recens cum adipe gallinaceo ad vulnerum inflammationes. Succus illitus apum ictibus auxiliatur. Herba puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse affirmat idem Sardus. Conficitur ex hoc Oleum, foliis cum oleo Olivatum ad Solem diutius maceratis, quod non modò recentia vulnera & rupta, sed & vetera vlcera citò sanat. Laudatur & ad ramices exterius illicitum.

Apum
ictum.

Ophioglossum anguloso folio, C. Bauhini.

Descri-
ptio.

Ex radice crassâ, in fibras crassas abeunte, vnus vel alter pediculus, vncias quatuor longus, post medium dilatatus, effertur, cui *folium* vnicum, vncias tres longum, sesquiunciam latum, ad exortum vtrinque dilatatum & angulosum insidet & stylum sesquiunciam linguam referentem, pediculo donatum obtinet.

Synony-
ma.

Helmstadio missum hoc Ophioglossum angulosum anguloso folio, quod 1. in prod. 2. in pin.

Ophioglossum minus subrotundo folio, Eiusdem.

Synon.
cū descr.

Ophioglossum 2. in prod. 3. in pin. *radiculis* est fibrosis, *pediculo* simplici & breui, cui *folium* vnicum, subrotundum, vnciam latum, sesquiunciam longum insidet: ad cuius exortum, & veluti è folij sinu, *stylus* serpentis linguam referens, vnciam longus, exit: in humidis circa Monspelium prouenit.

Locus.

EPIMEDIUM, EPIMETRON
& Epipetron.

CAP. XVIII.

Diosc. Epimedium caulis est non magnus, Hæderæ foliis, denis aut duodenis, neque semen, neque flores proferens: *radicib.* tenuib. nigris graui odore, gustu fatuo, seu insipido: nascens in aquosis. Huius folia incisa, & cum oleo trita, mammis que cataplasmatibus instar adhibita, eas ita cohibent, vt non auferant. Et radix spem partus adimit (conceptionem impedit, Corn.) Et folia trita, postque menstruam purgationem quinis drachmis in vino pota quinque diebus præstant mulieribus ne concipiant. *Eadem & Plinius.*

Mites.

Plini.

Galen.

Epimedio vis est [vt ait Galen. 6. simpl.] moderatè refrigeratoria, cum aquea humiditate: quæ Tom. III.

re nullam habet insignem qualitatē. Vberibus illitum ea recta seruare potest. Aiunt verò si pota hauriatur, sterilitatem parere.

Theophrastus h. l. 7. cap. 8. inter plantas quafdam omni penitus flore carētes. Epimetrum cellocat. Hoc autem Epimetron Theophrasti Gesn. in cat. pl. idem Epimedio Dioscoridis, Galeni, & Plinij esse suspicatur. Sed hæc coniectura, vt à nobis non probatur, ita nec impugatur.

Epimetrū
Theophr.

Plinius lib. 21. cap. 15. de herbis spontè nascentibus, quibus pleræque gentium vtuntur in cibis maximè que Egyptus, Acinon commemorat, Epipetron vocatam, quæ nunquam floret. At Turnebus hoc loco Aduers. lib. 6. c. 9. legendum putat Cynops. Dalechampsius tamen (Acinos) nomen in Plinio retinendum censet, & vocem copulatiam [&] interponendam, ita vt sensus sit, Acinos, & quam Epipetron vocant, &c. Ait enim in Theophr. l. 7. c. 8. in principio capitis Cynopsis nomen legi, & à Giza Canariam reddi.

Plin. resti-
tuitur.

Rob. Constantinus in Lexico suspicatur apud Theophrastum pro *Epimetro* *Epimetro* legendum. *Epimetro*, ait idem, cuius & meminerunt Hippocrates & Plinius planta est ex eorum genere, quæ etiam solo auulsa, suspensæque tantum, folio diu durat.

Theophr.
corrigi-
tur.

Quare Epimedium in Dioscor. appellatum sit, ignorare fateor, inquit Columna, nisi *Epimedium*, quia in Media frequens oriatur. Apud Theophrastum Epimetron legitur, & pro eo in Plinio Epipetron. In Dioscoride legitur fructu carere, & forsitan hæc *καρπὸν*, fructum, pro semine usurpasse est censendum, non legitur enim in Theophrasto, nec in Plinio. Quare ab aliquo adiuncta hoc loco verba *ὅτι καρπὸν* censo existimanda: aut legi debere & interpretari, non semen, neque florem fert: atque etiam dici posset suspectam adhuc esse eiusmodi lectionem: nam quælibet planta, prius florem, deinde fructum, & semen perficere videtur.

Cur dictū
Epimedium.

Potro, quæ planta sit Epimedium asserere nondum audemus: sed præstat fortè etiam ignorari hanc malignam herbam, hominibus probis vitandam, si præcipua eius vis est ea, quam Dioscorides ei assignat, & post eum Plinius & Galenus affirmant, conceptionem impedire. Et talis vis lege non solum diuina, sed & humana videtur interdictus, & planta si nota esset, impiis minime demonstranda.

Epimedium, Epimetri & Epipetri [vna stirps & non distinctæ plantæ Column.] æquiuocationes vt tradamus, reliquum est. Is autem nominibus sequentes donantur plantæ: sc. Lunaria minor. Trifol. hepaticum. Epimedium multorum. Morfuranæ. Ornithogalon maius spicatum. Caltha palustris. Acinos. Ocymum. Anacampe; ros. Lens palustris.

Æquiuoca.

LVNARIA BOTRYTIS.

CAP. XIX.

Fibrosa Ophrios radice prædicta, *pediculum* emittit vnicum palmarem, aut pauld longiorē lariusculum, cui vtrinque quatuor, aut quinque, aut plures adherent coniugationes *foliorum* falcatorū, crassorum, gibbo inferioris conuexum excipiente: ex eodē pediculo ex infirmæ coniugationis sinu *surgulus* prodit palmaris, succulentus, crassus: è cuius lateribus alternatim nascuntur pediculi racemulis onusti, iubatū imitantes.

Descri-
ptio.

Columna sic describit. Exit ab radice tenui, N n n

subnigrâ, intus flavescente, repente, atque fibris diuisâ, folia edens rotunda, Hederæ formâ, læuis, Soldanellæ marinæ similis, minora verò, terrij Sedi (Sedi echinati flore luteo) primis foliis ferè æqualia, quæ etiam Hederæ similia sunt, sed non ita crassa, atque molliora, singulari cauliculo

ex opposito alternatim hærentia, densa, aut duodena, vel aliquando etiam plura pauciorave secundum loci annique temperiem: è medio verò cauliculis parum sub primis foliis producitur petiolus tenuis in summo plures edens racemos vtrinque petiolo hærentes foliorum etiam numerum æquant, acinos habentes

congestos, paucos, virides, qui nec florem unquam edunt, nec semen intus habere conspiciuntur, sed pro eo pallido colore paluis tenuissimus, atque inspalpabilis invenitur, quo satis, an ex eo planta exeat, incertum est, sæpè quidem cum expertus sim nunquam exire aliquid cognovi. Tota planta dodrantalis ad summum est. Radix grauem odorem terrenum, putridumque remittit, gustu insipido aqueo. Hæc ille. Nobis autem degustata radix atque etiam tota planta subdulcis videtur.

Fuchf. not.

Fuchsio Lunaria hæc minor in caulis summitate semen Betæ simile profert. Quod quàm verum sit: ij qui Betæ semen in hac planta viderunt, æstentur: nos nunquam id obseruauimus. Trago quidem semen exiguum, copiosum: Gesnero sunt veluti semina quædam rotunda (sterilia, ut coniecit, non solida, sed lutes polline plena) colore giluo. Matthioli describit semine ruffo, rotundo, minutoque. Lobelius ait ramosum florem edere, Ambrosiæ aut Botrydis, conuexione quadantenus Ophioglossi.

Lunaria petra Gesn.

Lunaria, quam petram cognominare libet (inquit Gesn. de Lunar.) ligulam habet, cui coherent racematim veluti semina colore giluo, per summum in spiram retortam, quæ fortè per maturitatem explicatur. Et fortè spira illa in causa est, ut à Luna sit impositum nomen, quod instar Lunæ crescentis incuruetur, sicut in Filicum generibus & Phyllitide, cum folia primum crescunt, radix simplex descendit, pluribus in imum adnatis: gustus è dulci adstringit. Pastores Tauram vocabant, vel Teram, quod vacca hac degustatâ, taurum requirant. Sunt in Italia qui Epipactin vocitent, quæ & Elleborine dicitur Dioscoridi. In agro Bernensi audiui nominari ab Empirico Clauem diaboli, h. e. *teufels schlüssel*. Denique quod cum Luna augeri & decrescere quidam putant, quis non fabulosum existimet?

Lunaria minor dicitur Chymistis, ab aliis Lunaria botrytis ob semen racemosum. Ferunt autem equos in montibus, vbi hæc copiosa proue-

nit, eam supergressos, auiis ab ea clavis, suos ferreos calcæarus amittere, & ob id vulgò à nonnullis *Sferra cavallo* appellari. Sed perperam, vel Matthioli iudicio, quod alia sit planta, quæ vel ab ipso effectu legitime sic fuerit appellata, vel quod semen proferat ferreis equorum calcæis simile. Magni faciunt hanc quidam, præsertim Chymici, eamque pluris ferme æstimaunt, quàm aurum. Sed quàm isti in suis vanis opinionibus deludantur, ipso magno sæpè suo damno experiuntur.

Chymist. opinio vana.

Perelegantem hanc Lunariam racemosam, Ceterach foliis, racemulis Ophioglossi, antiquis indictam, in Aduers. scribit Lobelius: recentiores autem Lunariam vocasse perhibet, à foliolis Lunæ crescentis in morem subter falcatis.

Cæsalpinus Lunariam hanc minorem cognominatam, seu racemosam, Ophioglossæ affinem tradit: quia unico exit folio, incipiente ætate, quod citò disperit: putat verò totidem habere folia, quot Luna dies habet: & inde Lunariam dictam esse: scribit enim incipiente Luna, incipere eius exortum, augeri que in dies foliorum numerum, particulatim explicato folio, ut in Filice.

Columna ait apud Theophrastum hanc plantam Epimetron vocari, & pro eo in Plinio Epimetron, & alibi, ut in Dioscoride, Epimedium, in aliis nomenclaturis Erlneos, & Thryon, quia aquosis gaudeat locis.

An veteribus cognita, ambigitur, inquit C. Bauhinus: aliqui Ceration Plinij censent: quidam Tragium secundum Dioscoridis, quod in montibus folio Scolopendrij, radice tenui & candida nasci scribit: nonnullis *ήμιονίτις έτερα & σεληνίτις*, quia aliqui Hemionitidè Lunariâ maiore vocant, hanc verò minorem & botrytem à plurimis racemulis vtrinque thryulo hærentibus & foliorum numerum æquantibus: Epipactis quibusdam. An *ήμιονίδιον* Dioscoridis, & Plinij Epimedium, quod fortè Theophrasti Epimetron. Lunaria hæc foliis est densa, vel duodenis: nouendecim in Baldo notant: quare putant aliqui totidem folia habere, quot Luna dies, unde nomen habeat.

An Epimedium. Nomen decim foliis.

Lunaria, Trago & Dodon. Lunaria minor Matthioli. Fuchf. Dod. gall. Gesn. hort. Lon. H. Lugd. Cæs. Ger. & Thallio. Lunaria racemosa, Lob. Obs. p. 470. & Ic. pag. 807. Lunaria maior, Cast. Lunaria vulgaris minor, Clus. h. ap. ad l. 3. Lunaria botrytis, Thal. Camer. hort. Col. & Eyst. Lunaria botrytis minor, Clus. hist. Ruta lunaria vel iecoraria, Tab. Epimedium Dioscoridis, Colum. *ήμιονίτις έτερα καί σεληνίτις*, Schvvenckf. Lunaria 1. vel minor racemosa. C. Bauhin. phyt. & pin. An Lunaria nobilis, Fabricio in epist.

Synonyma.

A foliis hanc plantam germanicè *Monrauten*, quasi Lunaticam Rutam dicas, & *Montfraut*, Lunarem herbam, appellare libuit: item *leber Raute*, iecorariam Rutam, & *vveisser vviderthon*, *Recht vviderthon*, Silesiis aliis nonnullis *May druylin*: Brabantis *Cleyn Maeneruyt*. Gallis *Taure ou Lunnare*: Ital. *Lunaria del grappolo*: Boh. *vvrat se zase*.

Nomina linguar.

In monte Rhetie Burmio dicto Iunio mense collegi: Genevæ in monte *Salene* vigentem Maio: in monte autem Thuri racemum suum habentem, Iulio. In quibusdam altissimis siluis nasci refert Tragus: Iulio mense apparere, deinceps verò non item: esse qui dicant cum Luna augeri & decrescere, ita ut quod diebus supra terram Luna fuerit, tot etiam incisuris dissectum Lunariæ folium videatur. Tubingæ in pede montis Austriaci in fine Maij & Iunio mense copiosissimam

Locus & Tempus.

fissimam inuenit Fuchf. Gesn. in petrosis Sabaudia montibus, & satis frequenter circa Clauennâ insignem Rhetia pagu Lobel. in Anglie collibus. qui Grenuici regis ædibus, & Tamesi imminet, satis multum reperit: Mindena iuga eâ etiamnum habent: ericeta, strigosa, steriliaque montosa amat. In faxis, locis alpestribus, ac frigidissimis oriri testatur Cæsalpinus. Columna frequentem perhibet in monte D. M. Virginis, vulgò *Môte vergine* appellato, frigido & excelso, locis humidis aquolis, pratentibus: Vere exire, Martio sc. mense: Maio verò & Iunio cum botrybus racemosam inueniri. In montium aut colliculorum decliuis, ac herbis locis lubinde gignitur, Solo tamen gracili ac multo: Sub hæc Aprilis, Maio ac Iunio inueniri potest: ceteris anni mensibus temerè fuerit nusquam apparentem requirere, inquit Dodonæus. Crescere etiam in Panonicis, Noricisque, ex veterum Geographorum descriptione, iugis, præsertim verò in pratis, quæ siluis cinguntur antè quam suprema Alpium supercilia attingas, auctor est Clusius. In monte Iura non raro occurrit. In hortis translata non diu durat. In Silesiæ pratis nec non montium gramineis colliculis Maio conspicuam tradit Schvvenckfeldius.

Vires & Vfus. Multi præclara quædam de Lunaria sibi & aliis pollicentur, præsertim verò Chymistæ, qui eam in arcanis habent, promittentes eius succo argentum viuum coagulari. Triagi iudicio exsiccatoriam habet vim [Cæsalpino, frigido & sicco est temperamento] postestque fortè ad calidas ventris fluxiones usurpari. Terrestris quid præ se fert [inquit Fuchsius] gustata, atque parum adstringit, ut hinc mediocriter frigidam & siccam esse verisimile sit. Vis foliorum eius haud dubiè vulneribus efficax, glutinandi namque facultate prædita est. Constat experientiâ ad suppressendos menses & album muliebrem profluvium mirificè conferre hanc herbam. Ophioglossum ipso aspectu & facultate eximîa vulnera ferruminandi, vlceraque & luxata cogendi, vel æmulatur, vel superat, si Lobelio credimus: gustu præfissa & adstringens. Ad enterocelas & hæmias magnæ commendationis & utilitatis pota & impolita. Matthiolus toti plantæ vim mirè efficacem vulneribus glutinandis adscribit: itemque intrinsecis, atque extrinsecis corporis fracturis sanandis. Datur vtiliter commodèque dysentericis, planta in puluerem contrita. Plebecula simplex ad quodvis fascinum abigendum superstitione hanc plantam celebrat. Tauram vocant pastores Gesnerto referente, quod vaccæ eâ degustatâ ad libidinem moneantur, & requirant taurum. In Rhetia Clauenna aiunt rusticos ibi iumentorum vlcera hæc herbâ curare. Idem verò de Lunariis semini vim venatam attribuit.

Temper.

Profluvium mulieb.

Superstitio.

Vacca ad libidinem disponunt.

LVNARIA BOTRYTIS MINOR multifolia.

Camerarius in Epitome Matthioli, prodidit in Anglia speciem hanc Lunariæ nostræ rariorem inueniri, pluribus foliis donatam, & nonnunquam pluribus etiam racemulis.

De hac eadem, ni fallor, à Thallio hæc scribuntur: Lunaria botrytis, πολύφυλλος, quam copiosam in montium quorundam iugis summis circa Andersbergum reperiri initio Veris, iam sub niuib, Fauoniorum flatibus colliquescentibus prorumpentem, est radiculis paucis, multifidis,

Tom. III.

tenuibus ac lateis: coliculo primò rotundiore, luteo, palmari fere, in brachia diducto, quæ gemino latere iterum brachiata, vtrinque folia lunata, flava, securicularum instar continent, sed breuiora quàm in priori: deinde alium prope radicem coliculum exuigere obseruavi (& fortè plures produnt inde) eodem modo foliatum & brachiatum. Medio loco inter hos coliculos thyrifulus exoritur racemosus.

Clus. hist. Lunaria minor racemosa Camerarij, Lunariæ minoris alia elegans species etiam ramosa, ex Anglia allata.

Schvvenckfeld. Lunaria botrytis minor polyphyllos, rarior inuentu, Grosse vielblättrichte leber Rautte.

C. Bauhin. phyt. Lunaria 3. siue racemosa ramosa: Lunaria

botrytis polyphyllos Thallio quidam Lunaria minor ramosa Clusij? Eid. Pin. Lun. 2. siue racemosa ramosa maior. Frater in phyt. suspicatur Lunariam botrytim polyphyllon Thallij, eandem esse cum Lun. minore ramosa Clusij: sed nos has duas ab inuicem separamus, ut postea dicemus.

Schvvenckf Lunar. πολύφυλλος in horto suo inter gramina cum priore copiosè crescentem reperit. Anno à CHRISTI natiuitate 1603, ex Ioannis Biedumphelij procerum Austria Medici epistola Viennâ Austria missa intelligebat Clusius, hanc plantam spontè nascentem fuisse obseruatam & lectam circa arcem Vveichselbach, cum vulgari illa minor copiosè nascentem.

C. B. nat.

LVNARIA BOTRYTIS RAMOSA Silesiaca.

Vbari racemi sesquipalmaris crassiusculi pediculi fastigium ornant: foliorum situs & numerus longè diuersus siquidem pediculus sextantalibus, crassitie eius qui racemum sustinet, nodus, in tres abipit pediculos minores, quorum singuli rursus tripartiti folia sustinent fastigium.

Descrip. pto.

Nnnn x

cata formâ, & positu Lunariæ vulgaris, minora, subinde per marginem serrata.

Hanc habuimus munere Agerij siccam sine radice: Clusius pingit cum radice, sine racemis. Totam autem plantam sic describit.

Des. Clu.
fin

Dodrantal is est planta, statim à radice vnam aut aliam foliorum alam protrudens, siue folium ramosum & multifidum, frequentibus foliis, vulgaris Lunariæ minoris foliis ferè similibus, constans, sed longioribus & crassiusculis, crebriusque incisurâ diuisis, colore, vt in vulgari, viridi dilutiore & quodammodò pallescente: secunda ala, vt tenerior est, & postremò nata, tenui quâdam, sed rarâ admodum lanugine pubescere videtur, succulentiorque est quàm prima: ex eius quasi vtero, secundum radicem emergit *cauliculus* pinguis & succulentus, sustinens multifidam & maiorem *uam* [florisne an fructus dicere debeam, hæreo] quàm vulgaris, alioqui admodum similem, quæ an in albam farinam, quemadmodum in vulgari, resoluatur, affirmare non ausim, quandoquidem nondum maturæ erutæ fuerant, quas accipiebam, plantæ, inter quas vna fuit, quæ ternos botros protulerat: *radix* vulgaris instar, multis fi-

bris latè in ambitum sparsis, crassioribus tamen constar.

Et hanc Lunariam minorem ramosam, siue Lunariæ speciem rarissimam, quam Silesij *Rechten viderthon* appellant, h. e. Trichomanes legitimum, Clusius quidem nullibi nascentem vidit: sed in Silesiæ quodam monte natam & erutam ad ipsum mittebant Viennam Austriæ Doctiss. viri Frid. Sebizius & Achilles Cromerus, significantes in altis Silesiæ montibus gigni: apparere autem, & florere eodem cum vulgari tempore. Cæterum, Io. Aicholzcius Medicus Viennensis, ad quem etiam mittebantur ab iisdem aliquot recentes eius plantæ, sæpè in hortum suum intulit: sed comprehendere noluerunt, omnem enim culturam respuere videntur, quemadmodum pleræquæ aliæ montanæ.

C. Bauhin. pin. Lunaria; siue racemosa multifido folio: Lunaria ramosa Silesiaca, Cam. Lunaria botryitis *πολύφυλλος* Thal. Lunaria minor ramosa Clus. pann. p. 510. & histor. *Ego Thalij* Lunariam ab hac diuersam facio, & ad præcedentem refero.

Locus.
Synon.
C. Bauh.
not.

Finis Libri trigesimi quinti.

HISTORIÆ

HISTORIAE UNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXVI.

HERBÆ STELLATÆ ET COGNATÆ.

Non sat erat artificiosissima natura, florum, fructuum, radicum atque foliorum varias & multijugas exhibuisse figuras, ne etiam ipsorum foliorum in orbem positi radiantes quodammodo stellas perbellè exprimeret, ut in sequentibus plerisque apparet.

A PARINE.

CAPVT I.

Descri-
ptio.

B infima radícula oriuntur viticulæ, quadratæ, asperæ, geniculatæ, proxima quæque scandentes adhærescentesque: folia sena Rubiæ modo, stellæ instar radiata, singulis geniculis circumnascuntur, aspera, in spinulam desinentia: flosculi pusilli, albidî, quatuor foliolis compositi, quorum singulis didymæ succedunt lappulnæ, bina semina concludentes, cortice nigro, puloa alba.

Synony-
ma.

Απαρίνη Græcis, ut Diosc. & Galeno: φιλανθρόν & φιλατέρειον, seu φιλαγέρειον, Hippocr. ἀμπελόκαρπον, vel ut melius ex Galeno corrigitur, ὀμφαλόκαρπον, aliis nonnullis φιλάνθρωπον, & φιλὰδελφον: quibusdam denique ἰζὼν.

Aparinea, inquit Plinius & Galenus, aliqui ὀμφαλόκαρπον, alii Philanthron ab asperitate vestium tenaci, &c. vocant.

Quum itaque appellationes hæ etiam in his autoribus legantur, videntur rectè quoque in Dioscoride legi, etiam si non desint qui ipsas cum aliis, ad supposititias remoueant. Galenus in gloss. Hipp. Philasterion speciem herbæ esse dicit, quam Aparinen nominant: & subdit Platanion eandem esse cum Aparine, & Philaterio. Et alludunt certè hæ appellationes ad vocem Philanthron. An verò ὀμφαλόκαρπος, rectè dicatur, velut Galenus, Plinius, Paulus, & Aërius habent: aut potius ὀμφαλόκαρπος, ex eo quod semen subcauum sit in medio, velut umbilicus, ut Dioscorid. ait, dubitat Cornarius. Philanthropos autem, quasi hominis amica, quod vestitui eius adhærescat, dicta videtur. Et ea de causa à nonnullis Philadelphos quoque appellatur.

Aparinen fuisse primùm Asperulam dictam, & ab imperitiis in Aspergulam mutatam, ac tandem in Spargulâ & Spargulâ, testatur Fuchs in Nicol. Myrepl. sect. 3. n. 46. & 2. comp. sect. 15. Tamen Luminare maius negat Spargulam esse eâ herbâ quâ rustici Rasparolam dicunt. Rasparolam autem vulgò Aparinen dici refert Apollo rad. 10. supra Mattiat.

In officinis per Terrabit intelligi Aparinen legitur apud Cionemburgum lib. 9. de comp. in Marc. ubi addit, à Pandectario cap. 52. Aproparinen dici, & cap. 377. Lappaginem, hanc tamen ibi cum Personaria eam confundere.

Aparinem Lappe genus Cornarius facit. Et pethibet Dodonæus lubinde Lappam & Lappâ minorem à Latinis appellari. Sed & Lappam Gaza apud Theophrastum 7. hist. 8. & 14. vertit. Matchiolus contra hallucinati scribit Brassanolam, quod id suo simpl. examine Lappam credidit.

N n n a. 3

Pandectarij error.

Brassanolâ halluc.

derit esse Dioscoridis Aparinen.

Plin. cor-
rigitur.

Plinius Lappaginis speciem esse affirmat. Lappagines autem, ipso auctore, dux: una aspera, Asperugo, ab asperioribus foliis dicta, ad quod nomen vulgare alludit: altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Asperugo est. Lappago, inquit Plin. lib. 26. cap. 10. similis Anagallidi [fortè cum Dodonæo melius legeris Galio] nisi esset ramiflor, ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ talis [mollis fortè legendum eam Dodonæo] est, Mollugo vocatur: similis, sed asperioribus foliis, Asperugo.

Synony-
ma

Aparine Brunfels. Trago [cui & Aparina, & Vilcus] Matthiol. Fuch. Anguill. qui in Græcia *κολυβίδα* vocari scribit [Dod. Cordo in Diosc. Lac. Tur. Hort. Lus. Lonic. Nomencl. pann. Portæ phyt. [vbi conceptum viperarum imitari ait. [Lob. in Adn. Obs. p. 464. [8. Lappago aspera] & Icon. p. 800. & H. Lugd. pag. 130. Cæf. & Castori. Aparine asperæ Thal. Aparine i. siue vulgaris, C. Bauh. pin. vbi meminit Aparines alterius purpureis floribus, quæ non vidimus.

Nomina
lingua-
rum.

Germ. *kleckkraut*, & *Nabellamen*, h. e. Semen umbilici: & quibuldam *klecken*, q. e. Lappa. Belg. *Cleeb* oder *clesferuyt*. Gall. *Reble*, ou *Grateron*. It. *Speronella*. Hisp. *Preffera*, *Amor de hortulano*. Ang. *Goosbareth*, *Slyner*, quod vestibus adhaereat. Sic & Hung. ab adhaerendo, *Ragaduan* dicta.

Locus.

Exit in iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Æstiuis mensibus ubique frequens. Flores quandoque etiam quandoque Vere, & interdum Autumno profert. Theophrastus & Galenus in Lente eam coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare: eoque modo illi grauem ac molestem esse.

Vfus.

Aparine, inquit Dioscorides, pastores coli vice vtuntur, ad eximendos e lacte pilos [nimirum circum actis per hoc folius quorum asperitas adeo tenax est, vt facile quicquid tetigerit, apprehendat, nam & vestibus hæret prætereuntem.] Seminis caulium, ac foliorum succus, potus contra viperarum, phalangiorumque morsus auxiliatur: infusus aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita strumas discutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia imposita Plinius tradit. Modicè autem vt Galenus ait, extergit, & desiccet, habetque nonnihil subtilium parrium. Aquam destillatam bis in die mesura trium ligularum potam, aiunt aluon cohibere, efficacissimamque esse aduersus morbum regium: Tragus.

Vires.

Temper.

Exit in iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Æstiuis mensibus ubique frequens. Flores quandoque etiam quandoque Vere, & interdum Autumno profert. Theophrastus & Galenus in Lente eam coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare: eoque modo illi grauem ac molestem esse.

RVBIA VETERIBVS.

CAP. II.

Erythro-
danum.

Ἐρυθρόδανον, h. e. Erythrodanum, aliquibus *ῥέυθρον* vocatum, radix est rubra, tingendo idonea, Dioscoridi, cui duplex est. Una quidem siluestris, satiuæ altera, vt in Thebana Galileæ, & Raennæ in Italia. Sed & in Caria inter Oleas feritur, velut in aruis [vbi *ῥέυθρον* dicitur, vt caret.] Vtiliter autem colitur [vbi *ῥέυθρον* dicitur, vt caret.] quod multo polleat quæstu, ex eaque amplissimus redditus percipitur. Sunt ei caules quadranguli, longi, asperi, quales Aparinæ: sed omni ex parte maiores, atque robustiores, foliis in orbem per interualla, nempe circa singula genicula, stellæ modo decussatim

Descrip-
tio.

radiatis: semine rotundo, inter initia viridi, mox rubro, ac postremò, cum ematuruit nigro. Radix est tenuis, longa, rubra.

Ἐρυθρόδανον Theophrasto 6. hist. 1. plura sunt genera, summiſque differentiis discreta: & 7. hist. cap. 9. radices rubicundæ. Verum 9 hist. 14. folia Hederæ, sed rotundiora Rubiam (*Ἐρυθρόδανον*) habere scribit, nasci humi velut Gramen, loca amare vmbrosa, ciere vrinam, idèoque huius vsum esse, ad lumborum & coxæ dolores. Cæterum Erythrodanum hoc, si mendo exemplaria carent, à priori multum differens est. Sunt qui Numulariam putent: sed vires non conuenire possunt. Licenter nimis asperum caulem spinosum vocat Plinius lib. 9. cap. 3. Spinis Erythrodanum carere Theophrast. aperte docet 6. hist. 1. Porro quod ibidem tradit fructum eius rubrum esse, fructum principio virere, deinde demum rubere, & cum maturus est, nigrescere monuit Dioscorides. Sic verò idem Plinius l. 24. cap. 11. Alia est Erythrodanum (ab Erythro, siue Rhoe, qui frutex est) quam aliqui Erythrodanum vocant, nos (Itali) Rubiam [à radicis colore] quæ tinguntur lanæ, pellèſque perficiuntur. Distat ab eo, qui Alyſſon vocatur, foliis tantum & ramis minoribus. De Alyſſo Plinij plura suo loco.

Genera
plura
Theo-
phrast.

Paulus Ægineta *ῥέυθρον* quoque nuncupari refert lib. 3. c. 2. & *ῥέυθρον* à Romanis: Dodonæus tamen *ῥέυθρον* legit. Eandem ibidem *ῥέυθρον* *ῥέυθρον* etiam cognominat, & *ῥέυθρον*. Sunt præterea quibus *ῥέυθρον* dicitur: aliis *ῥέυθρον*, à rubicundo colore. Marcellus antiquus scriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygonon quoque facit.

Thapſon
Pauli.

Robia.

Tragus præterea Euthrion [sed malè fortè pro Teuthrion] & Sophobi apud Dioscoridem nominari scribit: apud Marcellum verò Florentinum, à vulgo Radicem & Manum piccantem, quod asperitate suâ tractata manibus picis modo hæret, vocare tradit: à Setapiene Paue, Galeno Rhodiam (Rhobiam legendum) rhizam. Ipse verò vocari ait Rubiam & Rubeam tinctorum, Spargulam veram tinctorum, Crocum vasicum quorundam, Roxam, Roxami, Falmam, Rodiam, & Enam, Diximus Rhodiam pro *ῥέυθρον* falsò legi.

Manus
piccant.

Tragus
corrig.

Rubiam satiuam à Dioscoride descriptam nihil aliud esse affirmat quàm Thapsiam Alclepiadis, Anguillaria.

Rubiam Dioscoridis notam ait Cornatius in multis Germaniæ locis, & nasci in Spirensi agro, à fullonibus & tinctoribus maximè expetitam. Dodonæo verò Rubiæ propriè species nullæ sunt. quamvis hodie plures cognitæ sunt plantæ, de quibus deinceps agemus.

Rubia
Diosc. h.
die nota.

RVBIA SATIVA.

ῥέυθρον longa producit, quadrata, vncinulis crebris hæmata, geniculata, ad quorū singulos nodos folia rotatim radiata circumponuntur, Aparines modo, sed multis numeris maiora, consimiliter aspera, hispidis crenulis per ambitū incisa, vestibus tenaciter hærentia: ex quorum alis pediculi exeunt, flores sustinentes ex luteo herbidos, stellatos, quinque folijs constantes, apiculis luteis: quibus semina succedunt rotunda, per maturitatem nigra: radices sub sunt numerosæ, reptantes, succulente, ruffæ, miniatæ, duæ,

Descrip-
tio.

durâ lignosâ matrice factâ, sapore mixto, dulci, acerbo, & subamaro.

Synon.

Rubia Cordo & Corn. in Diosc. Anguillar. Dodon. lat. & Cæsalpino qui Theophrastum folio Hederae descripsisse ait, se tamen talem non vidisse. Rubia sativa, Brunf. Trago (cuius plura nomine priori titulo adscripsimus) Matth. [qui suis comm. figuram sine descriptione applicat,] Fuchl. Dol. gall. Gesner. horr. Lacun. Tura. Lon. Fracast. H. Lagd. p. 1329. & Castori. Rubia maior, Lobel. in Adv. obs. p. 463. Ic. p. 768. & Clus Hist. Rubia tinctorum, offic. Rubia t. sine tinctorum sativa C. Bauh. phyt.

Nom. ling.

Græcis ῥυβία & ῥυβία; Germ. *ferber Rotte*, aut simpliciter *Rotte*; *Esnermisch Rotte*. Rubia domestica Matth. Belg. *Grappe & Mee*; & pulvis radicis, *Mee-crappen*. Gall. *Garance*: Ital. *Rubbia*, vel *Robbia*: Hisp. *Runia*, *Roya*, *Granza*: Angl. *Madder*: Boh. *Marena*.

Locus & Tempus.

Scribitur Rubia non paucis Italiæ, Hispaniæ & Galliæ, nonnullis etiam Germaniæ, præsertim apud Silesios, & plurimis Belgij, locis, pingui fecundoque solo. Æstare florere semenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ resiccatæ & attritæ in usus & medicinae & tinctorum veniunt.

Rub. apocritica Diosc.

Rubiæ radix, inquit Dioscorides, ciendæ vrinæ vi prædita est: qua de causa arquatæ auxiliatur pota cum aqua multa: itemque ischiadicis arque paralyticis. Crassam porro copiosamque vinam pellit, ac interdum etiam sanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam contemplari. Contra serpentium morsus caulem cum foliis imponere prodest. Semen verò ex aceto mulso potum lienem absorbet. At subdita radix, partus menses, secundasque trahit. Albæ quoque vitilagini illita ex aceto medetur. Subdit Plinius, Rubiâ tinguntur lanæ, eaque pelles perficiuntur: in medicina vrinam ciet: morbum regium sanat ex aqua multa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenque trahunt menses, alium sistunt, & collectiones discutunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice etiam si adalligatus spectetur tantum. Galenus 7. simpl. rubram tinctorum radicem, Rubiam esse dicit, eamque acerbam & amaram, proindeque præstare omnia ea quæ ab huiusmodi facultatibus sperari possunt: nimirum quæ Dioscorides recensuit.

Tempus. & Dodon.

Rubiæ autem radices ut potentiam ac vim haud obscure adstringentem obtinent: ita quoque natura ac temperamento frigida sunt ac sicca: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facile permeat: adeo ut & vrina assumentium ab his tingatur, inquit Dodonæus. Gustatæ siquidem acerbum saporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine, primò occurrente, quam acerbâ & adstringens mox excipit qualitas. Quod non modò à nobis, sed & ab Avicenna observatum, qui cap. 58. Rubiæ radicem pontici esse saporis scriptum reliquit. Commendatur verò passim Rubiæ radicem decoctum, ruptis, cæsis, vulneratis, ex alto præcipitatis: fluores reprimere; inflammationes mitigare: offensas quassatasque partes ad sanitatem perducere creditur. Miscentur his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac effi-

ciam, Matthiolus quoque esse refert, ut etiam thoracis & intestinorum lethalia vulnera his curari posse speretur: Accedit huic sententiæ Io. Spiringus, qui in rhapsodiis suis annotatum reliquit, Rubiæ decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruum, hæmorrhoidum, & dysenteriam: idque evidentibus experimentis compertum, quod Rubiam adstringentis esse facultatis confirmat. Idem sentiunt cum Dodonæo Erasius & alij. Vnde constat: extergendi aut aperiendi potentiam Rubiæ nullam vehementem esse, & Dioscoridem huiusmodi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Plinium, Galenum, & posteriores reliquos, in verba eius iuratos. Et hinc manifestè hallucinari deprehenditur Fallopius, qui Rubiam in potionibus vulnerariis seu pessimum medicamentum damnauit, eò quod ora venarum in tantum aperire crediderit, ut etiam creentum lotium ducere, literis confirmat. Et Timoth. Rossin. qui in suppress. mensium huius puluerem cum saccharo exhibet.

Contra Dioscor. Plinium Galenum que Fallop. hallucinatur.

Tim. Rossin. l. 1. p. 100.

Cæterum inficiendis lanis aptissima Rubia. Expectantur folia Senensibus mulieribus ad stannæ vasa detergenda: siquidem mirum dictum quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta.

Rubia silvestris Monspessulana maior.

Monspelli passim provenit: Vere flores profert paruos, luteos: fructum fert Æstare & Autumno, qui per Hiemem durat: sed nec ipsa herba inarescit: inter sepes minor est, & asperior sativâ.

Locus & tempus.

Lob. obs. p. 463. Rubiæ maximæ varietas, C. Bauh. pin. Rubia t. sine silvestris aspera, quæ silvestris Dioscoridi: Trago. Rubia erratica & silvestris: Cordo obs. sylva, Rubia silu. vera. Cæs. Rubia silu. in Etruria.

Synon.

ALYSSON PLINII FOLIIS

Erithrodani.

CAP. III.

Istam inquit Plinius lib. 24. cap. 11. ab Erithrodano, qui Alysson vocatur foliis tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorosos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusque. Mirum est quod additur, insaniam [Cornar. singultum legendum putat] sanari, eo frutice conspecto. Sed adhuc alia lectio hæc est: Mirum est, &c. saniam fectari. Plutarchus tamen 3. sympos. scribit Alysson, si manu teneatur, vel omnino aspiciatur, singultu liberare: quo loco pro λυγνῶ quidam legendum putant λυγνῶ.

Alysson cur alium.

Plinii diversa lectio.

Alysson Plutarchi.

Alysson autem hoc Plinij Dioscorides historiæ nihil convenit. Sed nec cum Alyssio Galeni, folio Prassii, flore ciano, 2. de antid. quicquam commune habet, ut ij protus reiiciendi non sint, qui Alysson Plinij, heibariorum Asperulam cum Gesnero esse putant, authore Dalechampio.

Alysson Plin. diversa lectio Diosc. & Gal.

Est etiam apud Pausaniam in Arcadicis Alysson fons, oppido Cinæthænsium vicinus, cuius aqua potu sanat à canerabido commorosos.

Alysson fons.

RUBIA ANGVLOSA ASPERA

& parva Genevensis.

CAP. IV.

Minus rubet huic radix, quàm sativæ maioris, minúsque salivam tingit masticata, sap-

Defectio, pto,

pore tamen non multum dissimili, tenuis, ligno-
la, albâ matrice referta: huic surgunt *Flagella* lon-
gissima, qua-

Descri-
ptio.

Icones.

An *Rubia quadam minor.*

Varietas.

Matth.
nos.

Camer.
error.

Tab. ico-
nes duæ.

Cætera
Synony-
ma.

Locus.

Tempus.

chicæ, odorati: sapore nullo manifesto.
Matthiol. in suis comm. Rubiam siluestrem
sine descriptione ponit & sub titulo non conue-
nienti: quia non est Rubia silu. Dioscorideæ. Ca-
mer. apud Matthiol. in h. germ. & Epit. malè sub
titulo Rubiæ siluestris, Rubiis accedentem, As-
perulam pingit. An Mollugo Clusio? Lob. in Obs.
p. 468. & Adu. dicitur Rubia silu. minor: in Ic. p.
798. Rubia siluestris. Habet & huius plantæ aliam
figuram p. 802. sub falso titulo nempe Molluginis
Belgarum, & Molluginis montanæ Dodonæi.

C. Bauhin. pin. Rubia 3. siue siluestris lævis:
Rubia siluestris, Brunfels. Matthiol. Fuchs. Dod.
gall. Gesn. hort. Lac. Turn. Lon. Lob. Ic. pag.
798. Hist. Lugd. pag. 1329. Camer. Cast. Thal.
Tab. & Gerardo.

Plurima nascitur tam in Germaniæ silvis, quàm
Angliæ, Galliæque: copiosissima in Vecti insula:
at pulcherrima maximæque apud Vincetrium, in
itinere Southantonensi. Genevæ quidem circa
dumeta Februarij principio florebat Monspelij,
Lugduni & Patauij florebat Maio: Basileæ à Iulio
in Augustum usque.

genissima, qua-
drata, nonni-
hil rubentia,
geniculata: qui-
bus ad nodos
folia stellatim
adnascuntur
Aparines mo-
do, sed lævia,
cuiusmodi est
& reliqua plân-
ta: *flores* Galli-
more densè sti-
pati, seu colore
albo, quatuor
foliolis acu-
minatis con-
stant: *semen*
Maioris Rubiæ
semini respon-
det, sed minus
nonnihil est.

Figuræ Gua-
rinianæ hîc
positæ, vnam
eandemq; plân-
tam denotare
videntur. Ge-
nevæ observa-
ui parvam Ru-
biæ speciem,
cum Cynan-
chia, in pratis
florantem, vix
pede altior: ei
caules tenues,
graciles: *fo-
lia* sex, vel sep-
tem angusta,
Gallij ferè sed
breuiora: *stif-
culi* albi, qua-
drupartiti, mul-
ti simul iuncti,
minores mul-
tò & breuiores
quàm Cynan-

RUBIA PRATENSIS LÆVIS

acuto folio C. Bauhini.

CAP. V.

EX radice caulis cubitalis, lævis, quadratus, ru-
fescens; geniculatus, caesus, & communiter
vnus exurgit, ex cuius nodis ramuli semipalmares
prodeunt, quorum summis *flosculi* plures quadri-
folij, pallidi insident: *folia* lævia, quaternaria, vn-
cialia, in acumen abeuntia, ad quemlibet nodum
in orbem disposita sunt.

Rubiam hanc pratensem lævem acuto folio,
1. in prod. 4. in pin. apud Valesianos in pratis ad
thermas Leucentes natam aiunt, ac etiam in pra-
tis Lipsensibus reperiiri, inquit auctor.

Descri-
ptio.

Synon.
Locus.

RUBIA ERECTA QUADRIFOLIA.

CAP. VI.

Rectum hoc

Rubiæ ge-
nus, Genevæ, in
Rhætia & alibi
occurrit: *caules*
eius non planè
cubitales sūt, fir-
mi, quadranguli,
in ramos diuati-
cati: *folia* quater-
na, Rubiæ mino-
ris, solida & dura,
geniculis circum-
posita: in ramo-
rum cacumine
flores copiosi, al-
bi, iucundi odoris.

Olim quidā su-
spicabatur Sper-
gulam Dodonæi,
propter figuræ

aliquam similitudinem. Verum ab ea multum dif-
fert: caulis enim inter cætera illi rotundus est.
Floret Iunio.

Locus.

Descri-
ptio.

RUBIA SILVATICA LÆVIS.

CAP. VII.

Amosa

Rubiæ reli-
quis est hæc,
caulibus rectis
lævibus, tere-
tibus, tubero-
sis geniculis
nodosa, per
longa inter-
ualla interce-
ptis: *folia* cir-
cum articulos
radiatim posi-
ta, Asperulæ
odorata, mol-
lia, ac quàm in
Rubia angulo-
sa molliora: *fo-
res* summis ra-
mulis & per
surculos tam
copiosi vt mul-

Descri-
ptio.

carium imitentur, candidi.

Summitas florum & stræ in caulibus nostræ
conis Fuchsianæ non placet. Huius alium ra-
mum frequenti cap. pingimus.

Trago, *Matrisyluæ* cognata, *Matrisylua* se-
cunda,

Icones.

cunda; *Asperula recentiorum*. Gener. hort. *Rubia syluatica altera*, siue folijs læuibus: Eid. app. *Rubia syluatica maior*: Item coll. Alysson. Plinij majus, *großwvald Meister*. Dod. purg. & in fol. lat. *Mollugo montana*, Lappaginis species: *Mollugo montana Dodonæo* descripta, Thal. *Mollugo altera montana Dodonæi*, H. Lugd. p. 1089. Lob. obs. p. 466. Ic. p. 804. *Mollugo Belgarum*, *Mollugo montana Dodonæi*. An *Mollugo Clusij*? An *Mollugo montana Tabernæmontani*?

Locus &
Tempus.

Montium incolæ hæc est, & in dumetis non raro abscondita: mensis Aprilis principio prodit: Iunio fleret. In asperis quibusdam juxta Rhenum ad Mosam montibus nasci prodit Dodonæus.

GALLIVM LATIFOLIUM, CRUCIATA quibusdam flore luteo.

CAP. VIII.

Descript.

Multos à radice, compluribus fibris capillari, reptantēque caules, profert, dorantes & plusquam cubitales, geniculatos, quadratos, striatos, hirsutos, ad quorū singulos articulos quaternaria folia in crucis formam disposita, hirsuta, oblonga, mucrone obtuso nonni-

hil, sapore amaro: ad quorum ortum oriuntur flosculi cruciformes, verticillati, quatuor foliolis luteis totidemque concoloribus flaminibus compositi.

Gallij (secundum genus, Trago: Gallion, Turn. *Gallium latifolium*, Schvv. *Cruciata*, Dod. gall. & lat. vi Gesn. hort. quæ Gallio cognata, Cam. Cast. Ic. *Cruciata*, Cæsalpino, (tenuit *Marantha*, dubitat *Hermolaus*.) *Cruciata herniaria*, Thal. *Cruciata* t. siue hirsuta, C. Bauh. pin. *Cruciata* autem ac *Crucialis* nominatur à foliorum crucis in formam sita, licet ad *Aparines* & *Rubia* similitudinem aliquomodo accedat. Inguinaria etiam Plinij dicitur à quibusdam, fortè quia in hernijs & rupturis plurimum præstare sibi persuadent.

Trago germ. *dasz ander Megerkraut*: alijs *Golde wvalde Meister*, hoc est *Asperula aurea*, ut Lob. alibi verò *Geelb. krenzkrant*. Siles. *Geele Gliegegenge*. Belg. *Crusee*: Gall. *Croisée*.

Genevæ Martio provenit. Basileæ & Montbelgardi passim in sepibus, Maio fleret: in Italia inter Vincetiam & Villanovam. Dodonæo teste juxta fossis, aquarum rivulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem usque ætatis reperitur, & quidem cum flore.

Vires &
vires.

Cæterum facultate *Cruciata* Dodonæo nonnihil videtur habere ad strictionis, simul cum re-

Tom. III.

siccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto ejus aliquot diebus poto, herbâ verò ipsâ loco impositâ. Folia amara ait Schvvenckfeldius, abstergere & calefacere, atque siccare. Potam thoraci, ventriculo, venis mesaraicis, & visceribus obstructis prodesset, excrementa pituitosa foras propellere, appetitum juvare.

RUBIA QVADRIFOLIA, GLABRA, angustifolia.

Hæc, quàm Gallium Descrip-
Tragi secun-
dum, graci-
lior & delica-
tior esse vide-
tur: foliorum,
cætero qui or-
dine & posita
haud absimi-
lis: Verum an-
gustiora sunt,
acutioraque,
glabra omni-
nò dicerentur,
nisi per ambi-
tam tantum
exigua quadam
hirsutie sim-
briata essent.
Cauliculi toti
glabri sunt.

Ab Agerio propè Patavium in Italia collectam nomine *Cruciatæ glabræ* accepimus.

Figuræ huic ramum Gallij secundi Tragi ad-
pingi curavimus, cum Guarioniana nostra non
visque adeò feliciter videatur facta.

Locus

Gallium latifolium glabrum, C. Bauh.

Radice est tenuis, repente, geniculata: cauliculis tenellis, quadrangulis, geniculatis, palmo minoribus: foliis è singulis internodijs quaternis, decussatis, glabris, instar *Plantaginis* nervosis, palidè virentibus, & sesquijuncialibus: flosculi habet parvos, cauliculos verticillatim coronæ modo ambientes, luteus, breuibz pediculis donatos.

Descrip-
tio.

Rubia quadrifolia rotunda, lævis, Eiusdem.

Ex radice capillacea rufescente, cauliculi tenues, quadrati, geniculati, palmo altiorem, quorum aliqui in ramos brachiati, exsurgunt: ad singula genicula folia quatuor rotunda, nervosa, tantillum aspera, in orbem disponuntur: extrimis cauliculorum, flosculi albidii, quadrifolij, pedicellis capillaceis insident, quibus capsulum parvum, geminum, asperiusculum, succedit.

Descripti

Rubia hæc quadrifolia rotunda lævis, 3. in prod. II. in pin. in montibus Helvetiorum, ut Gotthardo, & ad Eremitanos provenit: hanc & circa Argentinam crescere dicunt.

RUBIA QVADRIFOLIA ITALICA hirsuta.

CAP. IX.

Pvilchra est hæc *Rubia* species, caulibus cubitalibus & majoribus, quorum geniculis qua-

Descrip-
tio.

Q o o o

terna decussatim folia circumposita, formâ plantagineâ, neruosa, acuminata, mollia, subhirsuta,

duas ferè vncias longa, vnciam circiter lata: flores nodis verticillatim circumascuntur, circa basin decussatis folijs suffolci, candidi.

An Her mol. coroll. 332. Alyss. cū quinis folijs, flore albo? Lobel. Obs. p. 465. Ic. pag. 800. Rubia læuis Taurinensium C. Bauhin. pin. Rubia 10. siue quadrifolia, vel lati folia læuis. H.

Lugd. pag. 1330. Rubia læuis Taurinensium Lobelij. Ioach. Bursf. Rubia latifolia albo flore globuloso. Eandem accepi ex Italia (vbi & ego eam collegi: Bursferus iuxta Lucernam reperit) delatam, nomine Stellariæ cruciferæ.

RUBIA QVADRIFOLIA, SEMINE
Duplici hispido.

Descrip.

Coliculos habet dodrante minores, multos ex tenuibus, repatibus, inutilibus, radiculis surgentes, quadratos, folijs quaternis circum nodos decussatim positos, ad Alfinem vulgarem accedentibus, minoribus quâ Rubiæ quadrifoliæ Italiciæ, subrotundis, vnciam minoribus, venosis, nonnihil pilosis, cū dulcedine quadâ

amaricantibus, ornatos. Cauliculi scapus in ramos binos, hi rursus in ternos, folijs viduos subdividuntur, in quorum summitatibus, semina bina, hispida, multò minora quàm Stellariæ, nigricantia.

Locus.

Neminem reperio qui hanc rubiæ speciem descripserit, quam nusquam etiam obseruavi, præterquam in monte Rosberg propè Masloconium [Maszmuster Germani vocant] mense Octobri, inter saxa, locis vmbrosis & frigidis.

RUBIIS ACCEDENS, ASPERVLA
quibusdam, siue Hepatica stellaris.

CAP. X.

Compluribus geniculis intercepta radiculâ tenella summâ tellure serpit, capillaribus fi-

bris demissis: vnde cauliculi surgunt, tenues, quadratis, palmates & dodrantes: ad quorum singula genicula, folia radiatæ Rubiæ posita nascuntur, subhirsuta: circa fastigium diuiditur caulis in

binos ternosve ramulos, ex quibus pediculi flosculos sustinent suauiter olētes. Valerianæ ferè formâ, cādidos, è quatuor foliolis cōpositos: semē paruum rotundū.

An Cæsalp. Rubiæ siluestris genus quoddam, breuiori caule cōflans, fructu subaspero ac nigro? An eid. Alysson Hermolai?

Descrip.

An Rubia silu. genus aliquod, Cæsalp.

Camer. apud nos.

Math. in h. germ. & Epit. malè pingit & describit Asperulam nostram pro Rubia siluestri.

Theodorus Dorst. Iconem Hepaticæ stellaris appoluit quoque Caprifolio, sed ei haud congruit.

Dorst. repreh.

Trago Galarij genus, & tertium quidem esse videtur. At infelicitè nomen exprimit, dum Gallion Dioscoridis esse definit Matrisyluam.

Trago lapsus.

Stellaria hæc herbula malè pro Caprifolio apud Brunfelsium pingitur Caprifolium enim longè alia herba, imò quasi frutex est. Hepatica 3. ei melius dicitur in 4.

Brunfels. error.

Ignaris pharmacois hæc Herba moschata, & Iua moschata dicitur, pro qua etiam non sine errore vtuntur.

Error. quorundam.

Quibusdam Alysson Dioscoridis videtur, sed folia non respondent. Lonic. Matrisyluam, Aparines speciem dicendam statuit, è semine sc. lappaceo, quòd vt Apparine vestibus adherescat. Ast hæc ratione facile quoque Lappam, Aparines genus quis dixerit. Nos propter florum & foliorum similitudinem Rubijs adjungemus.

Alysson non est.

Matrisylua, Trago, Cordo in Diosc. Lonic. & Thelio. Mater silua: Hier. Brunsch. Asperula. Dod. gall. [eid. Herba stellaris & Spargula odorata] Frac. & Gerardo: Asperula Dodonæi, H. Lugd. pag. 870. Asperula odorata flore albo, Dod. lat. Eid. de flor. Asperugo Plinij. Hort. Lus. Asperula siue Aspergula, odorata Matrisylua. Asperula, odora Dod. purg. Cast. & Clus. pann. & hist. Aspergula, pandect. à Moreto reform. cap. 63. Asperula aspergula, Disp. Colon. p. 13. Asperula aut Aspergula odora nostras, Lob. in Adu. (vbi queritur an Mollugo, aut Asperugo Plinij) in Obs. p. 464. & Ic. p. 801.

Synon.

Rubra syluatica aspera Gesn. hort. Rubia syluatica alia minor, Eid. app. Alyssum ex descriptione Plinij, In cat. Alyssum Plinij minus, Collect. Alyssos denique Eid. hort. vt & Lac.

Hepatica stellata, Tab. Aparine siluestris quædam, Cordo in Diosc. Asperula i. siue Rubicula montana odora, C. Bauh. pin.

Germani *herz freude*, hoc e. Cordis lætitiæ, & Cordialem nominant: Alij *leberkraut*, Hepaticam, Hepaticam, Epaticam & Iecorariam: alij

Nomina linguar.

lij Sternloberkraut, Hepaticem stellarem: Et, quæ in silvis maximè reperitur, idèd vulgatiore nomine, *vvaldemeister* & *vvalde Manlin* vocant: Belg. *vvalmeester*, & *Leuercruyt*: Holl. *vveerraeck*: Gall. *Muguet*.

Locus &
Tempus.

Apud Belgas, vbi Maio, Iunio, ac seriùs floret, hortensis est. In Germaniæ montibus, ac etiam monte Iuræ sponte reperitur, Iunio & Iulio, in silvis locis opacis, pingui solo.

Vires &
vius.

Facultatem huic, Gallio aliquatenus similem, sed tamen imbecilliorē tribuit Dodonæus. Fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodesse. Repetitur hodie in celebrata illa portione vulneraria, *das Ballwulverisch wunde tranck*, vocata.

RUBIA CÆRVLEA ERE- ctor elatiore.

C A P. XI.

Descri-
ptio.

Purimum hæc differt à patua illa repente Rubia. Hæc siquidem caules surrigit cubito maiores, angulosos: foliis vestros ad genicula radiatis, multis, Molloginis paribus: ramulorum extremis hærent ex longo pediculo flores multi simul iuncti, oblongi, cæ-

rulei, circa imū hirsuti, quibus circūposita radiata folia aliquammulta, pilosa, flores superantia, eosque veluti occultantia. Ad Rubiolam hæc cæruleo flore refertur Alysson Turn. à C. Bauhino. Nos potiùs ad sequentem reducendā æstimamus.

Synon.

Dod. Asperulum cæruleam inscribit, vt & Lob. in Ic. p. 801. & obs. p. 465 vbi Alysson Galeni perperam vocari scribit. H. Lug. p. 870. Asperula cærulea Lob. Cam. hort. Asperula flore cæruleo. C. Bauh. pin. Asperula 2. siue cærulea aruensis.

Locus &
Tempus.

In Flandriæ plerisque agris spontè exit: annua est, sed ex deciduo semine seipsam ferit. In orto mihi floruit Maio, Genevæ & Lugd.

Rubia parua flore cæruleo se spargens.

Descri-
ptio.

Palmam non temere excedit pumila hæc Rubia, coliculos per terram spargens, plures, quadratos, rubentes, hirsutos, & interdum ramosos: folia radiata pro plantulæ portione satis lata, hirta & asperiuscula: flores in medio aliquot foliorum, Asparines, sed colore dilutè purpurascens: vascula exigua singulis floribus succedunt gemina, cohærentia, nonnihil oblonga, & in summo digitata, in quibus semen fulvum, alterâ parte gibbum, alterâ planum. Radix subest tenuis, dura, lignosa.

Synon.

Turneron hanc intelligere credimus per Tom. III.

RUBIA QVADRIFOLIA verticillato semine.

C A P. XII.

Alysson Plinij & Dioscoridis: Dalechapium, & H. Lugd. p. 1389. per Asteriam siue Stellariam, Monspelienfium cognominatam. C. Bauh. in pin. per Rubeolam siue aruensem repentem cæruleam: quæ in prod. Cani. hort. per Rubiolam aruensem, flore cæruleo, in agris Bavarie itemque Hassie frequenter.

Genevæ, vbi altitudinem pedis aliquando assequitur, floret in agris Februarij mensis principio: Monspelij Martio: circa Basileam adhuc Octobri.

Descri-
ptio.

Faciei gratia merito sanè Rubiis annumeranda plantula. Radicula exigua nititur, nigricante, longissimis fibris per terrâ fusa: surculi exeunt numerosi, palmares, rigiduli, repandi, humique sparsi, crebris internodiis distincti, ad quæ foliola quaternaria exigua, rotunda, nullis pediculis adhærescunt: Ex quorum rufus sum

diculis adhærescunt: Ex quorum rufus sum

Sapor.

flosculi apiculorum modo luteoli emicant, verticillatim aggregati. Quos *vascula* sequuntur triquetra, rigidula, albicantia, ac veluti rostellum asperiusculo donata: quæ vertebam spinæ serpentis figurâ pulchrè æmulantur. Eorum, ut & foliorum densior stipatus in extremis, quàm propter radiculam: Huic plantæ natura saporem amaricantem impressit.

Synonyma.

An Cæsalp. Crucialis quædam minima in maritimis, quatuor digitorum altitudine: fructu in orbibus pungente?

Locus

C. Bauh. pin. Asperula 4. siue verticillata luteola: Asperula verticillata muralis minima, Columnæ.

Collectam detulit gener Cherlerus ex asperis & saxosis propter Nemausum.

RUBEOLA SAXATILIS, C. BAVH.

CAP. XIII.

Descriptio.

Plantula est tota incana, semipalmatis, cauliculo tenui quadrato, geniculato, in viciales ramulos brachiato *floria* parua, aspera, angusta, acuminata, communiter octo, rotæ modo disposita habet: ramulorum summis *flosculi* plures, exigui quadrifolij, apicibus & minimis pedicellis donati, luteoli insident. In saxosis Galloprouinciæ prouenit Rubeola hæc saxatilis, 6. in prod. Rubeola 3. in pin.

Locus

Rubeola maritima aspera, C. Bauh.

Descript.

Radice est oblongâ, tenui, reptante & rufescente: cauliculis pluribus, geniculatis, binomialibus, per terram sparsis, & capillaceis fibellis terræ affixis, foliis pluribus, breuibus, acuminatis, virentibus & asperis, cauliculos inordinatè cingentibus: *flosculis* minutis, pallidulis. Hæc Rubeola maritima aspera 7. in prod. Rubeola 5. in pin. copiose in littore maris Mediterranei non longè. Monspelio, & etiam Massiliæ occurrit.

Synonyma.

Asperula hexaphyllos purpurea.

Descript.

Quam C. Bauhin. in pin. Asperulam 3. siue hexaphyllon purpuream nominat, ea apud Hist. Lugdunensem p. 117. Myagri alterius minoris Dalechampi intitulatione pingitur, & ab herbariis quibusdam exhibetur, *radiculis* multis, candidis, tenuibus, *foliis* Erythrodani, minoribus pallentibus: *cauliculis* multis, pede altioribus, *flora* in summo cauliculorum vertice copioso, purpurascente: *semine* minutulo, pingui & oleoso.

Locus

In agris & nonnunquam in hortis gignitur.

GALLIUM VETERIBVS ET IN genere. CAP. XIV.

Etymon.

Gallium siue Galerium, aut Galatium (γᾰλλιον, γαλλῆριον, γαλατίον:) nomen ex eo traxit, quoddam coaguli vice γᾰλα lac cogat & coagulare teste Galeno & Dioscoride, qui ipsum ramulo folio Aparine simillimo, ipsoque recto, & in summo flore melino, tenui, denso, ac multum odorato, describit.

Galliofina.

Gallij appellacionem Plinius ad Galioposin regulit. Cæterum, plantæ, quibus Gallij vox ascribitur, plures occurrunt, de quibus posthac separatim dicturi sumus. Rectius autem sentire eos nulli amplius dubium sit, qui Galion plantam illam constituent, quæ propter foliorum tenuitatem in omnibus Aparinæ simillima est, atque inter cæteras notas florem luteum in cacumine possidet. Maximè verò decipiuntur, qui

Galion Dioscoridis eam esse plantam existimant, quæ Crucialis herba à nonnullis nuncupantur.

GALLION VERVM: ET NONnullæ Gallij species.

CAP. XV.

Fractu contumaci *radiculâ* donatum est, longo tractu repente, tenui, lignosâ, fuscâ: ex qua

virgole surgunt dodrantes, & cubitales, tenues, subhirsutæ: *folia* ad geniculæ interuallis radiatim caulem ambiunt, longiora & angustiora quàm Rubiæ filicis, læuia, nitentia: *flosculi* copiosi in racemulos digesti, odorati quorum singuli quatuor foliolis stellarum radices imitatis constant, succe-

dentibus vnicuique binis *seminibus*.

Gallium hoc flore luteo inter Gramina prouenire, & ingruentem tempestatem suauissimo odore pronunciare, suauiusque etiam apparente Iride olere, testatur Camer. hort.

Synonyma.

Gallium [ut Matthiol. Lac. & Castor vocant] officinas ignorare falsò credidit Cornarius.

Gallium, Fuch. Dod. Lon. Anguill. Apollini & Nomencl. pann. Gallium luteum, Lob. in Adu. & Obs. p. 467. ac Ic. p. 804. Thal. Hort. Luf. Ger. & Ponæ in Baldo. Gallium 1. Tabern. ic. & hist. vbi & Gallium Dioscoridis, & Gallia muschata quorundam. Gallium tenuifolium, Schvvenckf. Gallium aruense luteum, C. Bauh. apud Matth. Gallium 1. siue luteum, Eid. phyt. & pin. Gallium luteum Matthioli, H. Lugd. pag. 1088. Galion, Cordo in Diosc. Lob. Obs. p. 467. & Gesn. cat. Galion, Lappagini similis herba, Cæsalp. Galion, herba vulgaris, minor quàm Aparine, Eur. Cordo. Galion, Gesn. de lacte, & Trago, cui & Galij 1. genus. Gallion, species Aspergulæ, Cordo in Mitrid. Andromachi: Alter Atticus, Aspergula minor quorundam. Gesn. cat. cui & Bubonium. Spargula Cordo supra Martiatum.

Γᾰλλιον siue γᾰλλιον, Germ. Mergerkraut, Walstro, Westro, vnser framen Berstro, & libkraut: Saxonibus & Misnicis labkraut & Rayuritzen. Belg. & Flammandis Walshroo. Gall. petit Muguet, Aspergout mineur. It. Galio. Hisp. Coasa lache yerna. Angl. Maydes here: Boh. Syryssio Wa Bylina: Hung. Tey sugoryto fin, & zene Iuan veraga, h. e. Flos S. Ioannis Bap.

Nomina linguar.

Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lactiore: Julio & Augusto floret.

Locus & Tempus.

Facultatem, auctore, Galeno, exiccatoriam obtinet, & subacrem. Flos eius, ut Dioscorides ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluvia sistit: miscetur cerato rosaceo: insolatur donec albescat: & tale acopum est lassitudinibus vile.

Vires & vsus.

Radix

Radix, eodem teste, venerem excitat. Florem tu-
sum & impositum sacris ignibus mederi scribit
Scvvenckfeldius : item contra cancerum & can-
crofa ulcera commendari : fotu articulos luxatos
restituere : comam in lacte maceratam illud coa-
guli modo condensare.

Gallium flore pallido.

Descri-
ptio.

Radicem habet fibrosam, repentem : caules
quadrangulos, articulis distinctos, cubitales,
folia ad genicula ex intervallis radiatim caulem
ambientia, prædicto maiora & latiora : flores pal-
lidè luteos, minimos, in racemulum digestos, non
tamè ut illud ita copiosos, nec ita odorosos Maio
floret locis humentibus circa pratorum fossas &
riuulorum margines.

Locus &
Tempus,

Hoc Gallium Tabernamontano secundum est
quoad descriptionem, eius enim nullam propo-
nit figuram.

GALLIVM ALBUM.

Descri-
ptio.

Non malè
Gallio al-
bo nomen huic
fecerunt quidam,
adè inter se
totà facie con-
venit : coliculi
similiter tenues,
sarmentosi, ra-
mosi, quadrati,
geniculati : fo-
lia stellata, Gal-
lij, multa, coli-
culorum geni-
cula ambiunt,
sapore subacri:
flosculi Apari-
nes, quadrifo-
lij, exigui ad-
modum, sed con-
ferti, candidi:
semina gemina,

rotunda, pusilla : radix reptat, quanquam & ex
reptantibus coliculis fibris demissis se quoque
propagat.

Synon.

C. Bauh. pin. Mollugo 2. siue montana angustifolia, vel. Gall. album latifolium : Gall. tertium Trago : Gallium album, Lobel. in Adu. Cam. hort. & Thallio : Galion candido flore, Cordo in Diosc. & Cæs. Mollugo 1. Dodon. H. Lugd. & Tabern. Mollugo vulgarior herbariorum, Lobel. in obs. p. 465. & Ic. p. 802.

Locus &
Tempus,

Floret Maij principio circa Burcken, & inde
versus Kentzinguen.

Gallium flore rubro Sprengerianum.

Descri-
ptio.

Magna segete ramulorum terram operit
rubrum Gallium, magis patulum, quam
procerum : caulibus angulosis tenuibus, ex satu-
rato virore rubentibus, admodum ramosis & rigi-
diusculis : geniculis folia accrescunt radiata in
stellæ morem, tenuia, satis rigida, & veluti pun-
gentia flores inter folia crebra, Gallij albi floribus
pares, sed colore coccineo saturatiore tincti, qua-
drinervi.

Synony-
ma.

Clusius hist. Gallium flore rubro inscribit, ac
ab inventore Sprengero Gallium Sprengeria-
num cognominandum putat. C. Bauhin. pin.
Tom. III.

vocat Galliū

2 siue rubrum

Hanc stir-
pem primus
in Italia ob-
se uabat D.
Sprengeri fi-
lius, ipsamque
plantam cum
semine in pa-
triam refere-
bat. Floret
Æstate, semen
sub Augusti fi-
nem maturū
est. Vidi autē
ego mensis
Septembris
principio Ba-
sileæ florens
in hortu D.
Chmicleij.

Locus &
Tempus.

RUBIA SPICATA.
CAP. XVI.

Angulosus
quoque
caulibus est
Rubia spicata,
tenuibus, co-
loris cinerei,
in ramos plu-
res, pede lon-
giores, didu-
ctis : ad quorū
genicula ra-
diata folia, A-
parines non
maiora : rami
in spicas abeūt
semipalmares,
atque etiam
palmo longio-
res, glumis lō-
gā serie ramo
appressis, è
quorum sinu

Descri-
ptio.

flosculi tenelli videntur erumpere,

Ferd. Imperato Rubia spicata, planta Can-
diz propria. Clus. hist. Rubia spicata Cretica
C. Bauh. pin. Rubia 12. siue latifolia spicata.

Rubia quidem à similitudine quadam, quam
eius folia cum Rubiæ folijs habere videntur, no-
minatur : & spicata cognomen additur, quia sum-
mi cauliculi & rami in spicæ formam desinunt.
Cum autem tota planta nonnihil aspera sit : non
minùs commodè Aparinem vel Asperuginem
appellandam suspicatus est Clusius.

Non va-
tio.

RUBIA MARINA NARBONEN-
SIUM. CAP. XVII.

Rubia marina frutex est qui cubitales possi-
det caules, angulosos, candicantes, durius-
culos, multos, è radice crassa, lignosa, rubente, sin-
gulari, longiuscula, prodeūtes, iam simplices, iam
ramosos, internodijs modò brevioribus, modò
longioribus distinctos : folia verò articulis adna-
ta aliàs frequentiora, aliàs confertissima, inal-
bent, brevia admodum, angusta, acumine leviter
pungentia, sapore nullo : flores parvi, longi, pal-
le-

Descript.

scentes. *Sculptor* corrupit nostram figuram potissimum in floribus.

Rubia marina, Camer. apud Matth. & hist. germ. Clus. hist. & hist. Rubia marina Narbonensium, in Adu. & Ic. pag. 799.

C. Bauhin. pin. Rubia 9. sine maritima: Erythrodanum maritimum H. Lugd. p. 135. & Crucialis maritima Cæsalpini. Sed quum Cæsalpini Crucialis sit minima quatuor

Locus & tempus.

digitorum ego ad hanc non refero.

Montepelii apud mare abundat: flores Vere & Autumno. Frater in littore Veneto collegit, florentem Iunio. In mediterranei maris, quod Hispaniam & Galliam Narbonensem, alio littoribus frequentem etiam nasci testatur Clusius.

SPERGULA. CAP. XVIII.

Palmaris aut fuscipalmaris est planta, ad cubiti etiam altitudinem excrescens, caulibus multis, teretibus, frequenter geniculatis, sub hirsutis, ramosis: folia ad singulos articulos numerosa, radiatim ut in Gallio caulem ambiunt tenuitate quoque parvis, sed nequaquam ita rigida, verum flacciscentia, superiorem cum colicula leuiter hirsuta,

auersa parte sulcata, sapore nullo evidente: capitula in ramulorum fastigiis multa, singula singulis pediculis donata (quorum vnus aut alter deorsum pendet, alij surgunt, ut in *Holosteocaryophyllo* aruensi *Tabernamontani*) Alfine similia, hirsuta: quæ in flosculos albos è quinque foliis compositos explicantur, apicibus luteis, quibus succedunt vascula Alfine, semina continetia pusilla nigra: radix subest singularis, recta albis raris fibris donata.

Dod. gall. ait Spargulam officinis & antiquis incognitam nisi sit *Sesamoides* minus, cuius historiam satis conuenire scribit. Idem tamen sub *Elatine* specie collocandam censet. De purg. verò, & in fol. lat. vulgò in *Brabantia Spueria*, atque inde latine Spargulam appellari refert, &

nonnullos Polyganum nominare, quoddam laetis abundantiam bubus promoueat: non esse tamen Dioscoridis Polyganum, sed multum ab eo differre concludit.

Lob. in Obs. p. 467. itemque Ic. p. 803. Saginæ Spargulam inscribit, & Polyganum *knauvel* Germanorum Tragi asserit. Sed secundum opinionem Dodonæi aliud ab hac Spargula censetur esse illud Polyganum.

C. Bauhin. pin. Alfine Spargula dicta 1. siue maior [Est & ei Alfine Spargulæ facie media, & Alfine Spargulæ facie minor.] Spargula H. Lugdun. p. 131. Alfine tenui folia altera, vel terrestis altera *επιχρύλλος*, Col.

Montbelgardi in agris inter segetes prouenit: flores Iunio, Iulio & Augusto. Seri in agris & potissimum quidem Autumno, ut Hieme, ac primo Vere, cum alia pabula defecerint, bubus præbeatur, testis est Dodonæus.

Pabuli igitur causa feritur, nec alium usum, quod constet, habet. Semen quidem vomitione pituitosos humores educere plerique referunt: estur tamen à gallinis & columbis, quæ non solum citra noxam id ipsum sublegunt, verum etiam, hoc pasta, & oua plura, & citius excludere creduntur.

Spargula Spaginn Lob.

Locus & tempus.

Vfus.

Spargula purpurea.

Spurpuream voco herbulam radice singulari, longa, crassiuscula, apophyses quasdam è lateribus emittente, sapore betaceo: caules multi, per terram sparsi, ut in Polygono 3. Tragi, drantales & minores in ramulos diuisi: ad quorum singulos nodos folia stellarim adnascuntur, tenuia, semuncialia

Descrip.

circiter, qualia Spargulæ, alia aliis maiora, plurimum glabra, rarius hirsuta: quibus ad exortum veluti squamulæ duæ, albæ, ut in Polygono, circumponuntur: sapor herbaceus: in extremitate ramulorum variè diuisorum flores multi purpurei Anagallidis phœniceæ floribus similes è quinque foliolis compositi, alij recti, expansi: alij penduli, oclusi, calyce quinquefolio oblongo, herbaceo, subhirsuto, pediculis longiusculis hirsutis nixi, positi florum Aspergulæ: semen in capsulis Spargulæ minutissimum, arenæ subtilioris instar fuscum, aut cinereum.

Plantam hanc antè nunquam visam reperi florentem mensis Maij medio, itineri à Beblingen versus Sturgardiam prope pagum *Faingen an den fildern*, secus viam arboribus haud consistam, nec herbosam. Basileæ etiam ad *Wifam* in sabuletis & salicetis haud infrequens ab alijs obseruata.

Locus

Spargula marina nostras.

Cassiore est radice quam mediterranea Spargula, ex qua caules similiter multos profert palmares

Descrip.

palmares & pedales, ad quorum genicula nascuntur radiata in orbem folia, spargula jam dicta modo, crassiuscula, salsa: ramulorum cuminumibus flores à calyculis hirsutis erumpunt, similes, quoque formâ, sed colore lutei; vascula nonnihil turbinata semen continent.

Locus & tempus.

Perpendendum an non hæc apud H. Lugdunensem p. 1385. Spargula marina inscribatur, licet nostra magis brachiata & minor sit. Verum hæc evenire possunt ratione locorum.

Mense Septembri repertum apud lacum salinum prope Montspelim quâ ad mare itur.

RUBIA CYNANCHICA.

CAP. XIX.

Descriptio.

Non pauca habet cû Gallio communia, cuiusmodi sunt reptatrix radix, lignosa, folia ad ramulorum genicula, radiata, perinde angusta & splendentia, sed longiora, pauciora: ramuli quadrati tenues, cubitales & minores etiam, plerumque in terram proni: flosculi longè pauciores quàm

Gallij, nec racemosi, quadrifolij, rubentes, aut ex rubore in album fatiscientes, majores & longiores, quàm in Rubia angulosa non aspera: nullus flori odor. Plantæ sapor exiccans: semen ferè geminum, Aparines modo, oblongum nonnihil læve, pulpa alba.

Synon.

An Tab. Ic. & h. Gall. album minus, *klein vveisz Megerkraut*: Gall. quartum? Gesn. hort. Rub. species siliu. multò minor, circa Bononiam Squinathica aut Herba vitæ appellata: Eid. coll. Rubiæ paruum genus, Aspergula, & Rubiæ cognata. H. Lugd. pag. 1185. Cynanchica, quoddam ad anginas sumpta & admota valeat.

C. Bauh. pin. Rubia 6. siue cynanchica (tradit ille præterea & describit Rubiam cynanchicam saxatilem, circa Valentiam Delphinatûs à

D. Butsero collectam:) Aspergula herba repens Gesn. coll. Saxifraga altero Cæsalp. Gallium tetraphyllum montanum cruciatum Columnæ.

Genevæ florebat mense Maio & Junio au plain palais: Basileæ multis in locis adhuc Octobri: Montbelgardi in collibus vrbis vicinis, Julio & Augustum sabulosis & maris locis provenit.

Cynanchica Rubiæ siccatur absque morfu: & ad anginas vtilissima est, sumpta & admota.

Locus & tempus.

Vires.

IVNCARIA.

CAP. XX.

Habet in singulis geniculis bina folia ex aduerso sita, Aspergula odorato flore folijs quodammodo similia, breviora tamen & Lini latius folijs non absimilia: frequentes ramuli ex alarum sinu prodeunt, similibus folijs præditi, copiosos, paleaceos, candidosque proferentes flores: semen deinde exile, nigricans:

Descriptio.

radix tenuis est, candicans, non vivax, sed singulis annis semine deciduo, novellæ plantæ enascuntur, illo ipso anno etiam sub finem mensis Augusti.

Clusius descriptionis author propter foliorum quandam similitudinem, hanc herbam, quâ Salmanticenses à junceorum cauliculis forma & gracilitate Iuncariam appellant, Gallio rubro flore præfigendam iudicavit.

Lob. in obs. p. 462. & Ic. p. 797. & Gerardo, Iuncaria Salmanticensis Clusij. Iuncaria, Tab. Cynanchicæ species, H. Lugd. p. 1185. Rubia 8. siue linifolia aspera, C. Bauh. pin.

Provenit locis arenosis, inter vineta, secundo à Salmantica miliari. Floret Julio: semen Augusto maturum est.

Gallio rubro ali-quatenus similia Clusio.

Synonyma.

Locus & tempus.

ARENARIA.

CAP. XXI.

Delicatula plantula, vix palmaris, ex radiculis longiusculis, albis, crebris geniculis intercepra, ramulos satis frequentes profert tenuissimos: folia ad radicem multa vncialia & geniculis inferioribus circumposita, semunciam longiora, sed insignis tenuitatis, vna cum minoribus quibusdam adjunctis: at per articulos bina, in superioribus verò radiatim penè disposita, breviora minutaque, ut nihil supra, verticillos imitata, hirsutiem interdum per colicolum exhibet, extremisque ramis florem Spargulæ, album, minorem, calyci insidentem viridi, folioso.

Descriptio.

D. Stephano Sprengero à quo primò accepi dicebatur Polygoni vel Holostei genus. Is circa Vlmam collegerat.

CRUCIALIS FRUTICOSA, CÆALP.

CAP. XXII.

Descriptio.

CRucialis quædam dodrantalis, fruticosa: ramulis tenuibus: binis foliis, angustis, in singulis geniculis: in alijs grana singula acetabuli figura in quinque barbula definentia, parua, dura, viridia, & striata: intus semina bina continentur: oritur in montibus.

Cum quænam hæc fruticosa sit nos lateat, eam post Rubiolas relinquimus, eò quod & ipse Cæsalpinus eam post illas locauerit.

ASPARAGVS ET CORRUDA in genere.

CAP. XXIII.

Asparagi generalis significatio.

Eti Asparagus, vel Atheniensium more Aspharagus [*ἀσπάραγος*, vel Attico more *ἀσφάραγος*] vel Sparagus, ut officinæ detractâ syllabâ dicunt, Galeno 2. de alim. teste, generatim quidem omnes propè modum coliculos teneriores, & teneriora germina seu olerum & herbarum, seu suffruticum, seu fruticum, arborumque denotet: attamen peculiari generi plantæ etiam tribuitur, quæ sic dicta, quod cauliculos hos, qui prima germinatione è terra prodeunt præcipuos habeat.

Genera duo Dioscoridi.

Genera duo Dioscoridi, Asparagus in petrosus [*ἀσπάραγος πετρώδης*] nascens, quem Myacantham (*μυακάνθα*, id est murinam spinam) vocant, vulgaris notitiæ: Et paullo inferius. Quidam narrant quod si quis arietis cornua contusa defodiat, Asparagum quoque (*κνίαν*, altilem, ver. addit) nasci: quod tamen probabile mihi non est. Altis autem hic Asparagus, frutex est ramosus folijs numerosis, longis, Fœniculo proximis: radice rotunda, grandi, tuberculum [nodum, Corn.] habente.

Galenus 2. alim. duo quoque Asparagi genera memorat, βασιλινόν regium, & ἑλεον palustre.

Asparagi Theophrasti.

Theophrasto 6. hoc 1. ἀσπάραγος [hanc solam vocem per geminam Asparagum, Corrudam Gaza vertit] ex toto aculeata est, & nullum juxta aculeum folium gerit. Et 6. hist. 3. ait juxta aculeos pusillum quiddam clauæ simile producere: ex quo flosculus tandem ipse erumpat: radice largâ, altâ, numerosâ, eadêque tam crebrâ inniti, ut pars superna radicem tota connexa & continua reddatur, ex qua vel ipsorum caulium prouentus factitetur, &c.

Siluestres fecisse naturam Corrudas, ut quisque demeteret passim: sed ecce & altiles spectari Asparagos, hortorum curâ, testatur Plinius lib. 19. cap. 4. Et ait hinc ejusdem libri cap. 8. Omnium hortensiorum lautissima cura Asparagis. De origine eorum in siluestribus curis abundè dictum, & quomodo eos juberet Cato in harundinetis feri. Est & aliud genus incultis mitius Corrudâ (Asparago hoc spinoso ut sponsa coronarentur apud Bœotios in more fuisse, tradit Alex. ab Alex. c. 4. l. 2.) passim etiâ montib. nascens, refertis superioris Germaniæ capis, non infaceto Tiberij Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci similimâ Asparago. Nam quod in Neside Campaniæ insula spôte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium [horrense, Dal.] feritur spongijs. Est enim plurimæ radicis, altissimæque germinat. Viret thyrsis primùm emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigiatus in toros striatur. Porest & semine feri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouissimūque libri est, ut appareat repentinam ac nouitiam viro curam fuisse. Locum subigi jubet humidum & crassum. Semipedali vndique intervallo feri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti: videlicet semine tum tantum serebatur. Id fieri secundum æquinoctiū vernum. Stercore satiari, crebrò purgari, cauere ne cū herbis euellatur Asparagus: primo anno stramento ab Hieme protegi. Vere aperiri, sarriri, runcari. Tercio incendi verno. Quod maturius incensus est, hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quæ festinant incendi. Sarriri jubet idem, non antequam Asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices vexentur. Ex eo velli Asparagum ab radice. Nam si defrangatur, stirpescere & intermori. Velli, donec in semen eat. Id autem maturescere ad Ver, incendiūque: ac rursus, cum apparuerit Asparagus, sarriri ac stercoreari. Ac post annos nouem, cum jam vetus sit, digeri subacto solo, stercoreatōque. Tum spongijs feri, singulorum pedum intervallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbarefceret. Nec quicquam postea tentatum vtilius apparuit, nisi quod circa Idus Februarij defesso semine aceruatis paruulis scrobibus serunt, plurimū maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongijs factas post æquinoctium Autumni disponunt pedibus intervallo fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solū quàm Rauennatium hortorum. Indicauius & Corrudam. Hūc enim intelligo syluestrem asparagum, quem Græci Orminum aut Myacanthon vocant, alijsve omnibus. Inuenio nasci & arietis cornibus (fabulosum vtrumque id sibi videri scribit Dioscor.) tuis atque defossis Lib. 20. cap. 10. ait syluestrem Asparagum aliquos Corrudam, aliquos Lybicum vocare, Atticos Orminum, cujus efficacior vis & candidior major. Lib. 21. cap. 16. concludit in totum spinam esse Asparagum.

Asparagus optimus ubi

Corrudâ Asparagus.

Myacanthon.

Libycum. Orminum.

Corn. opinio repubanda.

Reperio antiquos Græcos, inquit Fallopius in Epistola ad Mercurialem, vnde vox ista originem traxit, nō solū *ἀσπάραγος* sed etiam *ἀσφάραγος*

παρὸν appellasse rem, de qua loquimur. Ἀσπάραγος quidem communior erat appellatio, quā totā ferme Græcia utebatur: ἀσπάραγος verò magis selecta vox, quasi solis Atticis reseruatā, vñ ex Athenæo conuinciorum lib. 2. & ex Galeno lib. 6. simplic. & 2. alim. colligere possumus, videmusque (nisi scriptura mendosa sit) hoc confirmatum apud Theophrastum, cum aliquando ἀσπάραγον, aliàs verò ἀσφάραγον in hist. pl. scriptum reperimus. Vnumque hoc subinde addam, quod apud eosdem Græcos ἀσπάραγος guttur ac fauces aliquando significat. Quamquam Apion Grammaticus tollendæ homonymiæ gratiā non ἀσφάραγον, sed σφάραγον scribendum dixerit, veluti multi, etiā teste Eustathio, in hoc Homeri loco fecerit, qui non ἀσφάραγον sed σφάραγον scribendum iudicauerunt. Dicitur autem ἀσπάραγος, quasi ἀσπαρτος, i. e. ἀσπαρτός, nō satus, quia, ut inquit Athenæus, inter omnes asparagos, hi qui minimè sati sunt, principem locum tenent, atque iidem medentur omnibus internis morbis: qui verò feruntur, non in eodem pretio sunt. Quid autem per Asparagum intellexerit antiquitas, satis constat ex eodem Athenæi loco, atque ex Galeni 2. alim. & ex libro de attenuandæ victu, quos secutus Oribasius 2. & 3. coll. & Paulus & Aëcius libr. 2. hæc nos docuerunt. Quatuor sc. esse Asparagorum genera, quorum primum illud erat in ordine, quod omnia olerum gemina, aut caules tenerimos, sub se continet, cum primum illos planta ad flores, semināque procreanda, aut fructus sustentandos emiserit, talesque sunt, ut cocti, aut crudi esui aptè accommodentur. Vnde teneros Brassicæ cauliculos ἀσπαράγους vocabant antiqui, ita etiam & reliquorū olerum, ut Bliiti, Lactucæ, Attriplicis, Maluæ, Betæ, Napi, Raphani, Lampsnæ, Nasturtij, Pyrethri Brassicæ sylvæ ac similibus, quib. hoc primum Asparagorum genus continetur. Cui adiungamus secundum, quod sub se omnia gemina, aut recētes colliculos τῶν Σαρπνῶν fruticosi [ut Rulci, Oxianthæ, Vitis, &c.] sc. complectitur, qui tenerissimi erumpentes esui apti sunt: nam quæ Vere primò erumpunt gemina, huiusmodi etiam ab antiquissimis scriptoribus Asparagi nomine donata sunt.

His addamus iam tertium genus quod in quibusdam plātis quæ ἐπετεροκάλει sūt, neq; inter olera domestica, aut sylvestria, neque inter frutices commemorantur, proveniunt, suntq; tenerissima illorū germina, aut cauliculi, antequam flores vel fructus protulerint, Vitis enim albæ Bryoniæ dictæ, & vitis nigræ viticulæ asparagi nomine ab Antiquis in cibos assumebantur: ita & caules teneri elaphobosci & Hippofelini, & Anonidis, nostrisq; temporibus additus lupuli & equiseti cauliculus tenerissimus, quæ plantæ omnes olera neque sūt neq; caulē anno siorē proferūt, illarūque partes tenerissimæ dum erumpunt, pro asparagis ad mensas veniunt: & quamvis asparagi isti à scriptoribus nuncupentur, alias tamen proprias appellationes possident, videnturque quasi improprie Asparagorum nomine donati cum quatuorū genus, ad quod jam venio, illud sibi proprie, ascriberit. Sit itaque Asparagi quartum genus quod sub se plantam continet quādam quæ proprie & peculiari quadā dote ἀσπάραγος, & Asparagis à scriptoribus tam Græcis, quàm Latinis vocatur. Quæ planta Asparagus proprie dicitur, & cum tenerissima est & nova, nondumque se in spinas aut folia, aut capillamenta explicavit, antiquorum, & nostrorum hominum etiam mensis valde dignata, est eodem nomine insigni-

Tom. III.

ta, quæ tota planta, ob summam quam iniuit cum palato & sanitate corporis humani gratiā, atque vti de facie multiplicem novimus plantā habere esse, multiplicem item legimus apud Scriptores, quoniam Asparagi periti meminit Dioscorid. & Galenus, necnon Asparagi myacanthini vel myacanthæ dicti, Regij verò meminit idem Galenus & Oribasius: montani Athenæus, ἐλέγος, hoc est palustris Asparagi idem Athenæus, Gal. Orib. Paulus, & Aëcius mentionem fecerit, ut etiam κινπάρη, id est hortensis Paulus solus: Inter Latinos verò Asparagi sativi meminit Columella, quem Asparagum simpliciter, vel hortorum corrudam vocat Plinius: Asparagi quoque sylvestris meminit Plinius, idem & Palladius. Et quamvis plures sint voces istæ, non ob id tamen mea sententiā, plura quàm tria infima Asparagorum genera significant, Myacanthinum sc. sylvestrem, & Myacanthinum cultu emollium, tertium palustrem, neque alia sunt Asparagorū genera ab his tribus, quæ dixi, distincta, &c. Sententiā autem mea hæc est, magis probandas esse radices sylvestris, illāque asseruandas, & in medicamentis collocandas; primò quidem quia in locis saxosis eriantur, sintque duriores, & ob id etiam incorruptiores servari possint. Secundò, quia sylvestris Asparagus efficacior est ad omnia. Tertiò, quia in sativo inest vis quædam φθοροποιός, & quasi venenata, cum dicat Dioscorides vim ipsius sterilitatē ac infœcunditatem parere, quā malā qualitate fugiendam esse censeo. Quam ob rem, ut jam finem faciam [inquit Felsopius, cujus, verba hæcenus recitavimus] assero de sylvestri tantum locutum esse Dioscoridem: Et si de utroque, sylvestrem tamen, ipsius sententiā, meliorem, ipsumque cum ejus vis sit tutior, asseruandum. Sativum verò ad delicias mensarum, ac ad gulæ irritamenta esse magni faciendum.

ASPARAGVS HORTENSIS ET Pratenfis.

CAP. XXIV.

CORDUS Asparagum sativum & campestrum tam editis, quàm planis locis nascentem sic describit: Asparagus caules emittit primo Vere teneros, longos, teretes, virides, glabros sine folijs, ab vno cespice plures, qui paullatim in numerosos, tenues, lentos, diuiduntur ramos, & virgas & circa has foliola frequentia, vnciæ longitudine, individua & capillorum aut setarum modo tenuia: tota itaque herba cum Fœniculo aliquam in folijs similitudinem habet, & duū cubitorum altitudinem petit. Flores Sole in Geminos transeunte circa ramulos copiosos, paruos, & pallidos producit, & post eos baccat Pisi quantitate, rotundas, rubentēque, intus carne sua duo aut tria nigra & corneæ soliditatis semina claudentes. Radicibus hitur perennibus, numerosis, ab vno transverso, & propter caulium vestigia, aspero, villosoque dorso, utrinque in obliquum descendentes, longis teretibus, lentis, foris cineraceis, intus autem candidis, quibus dulcis & glutinosus est sapor: coliculi item adhuc teneri admodum suavem saporem habent, sic ipsa etiam semina.

Alterum Asparagi genus Cæsalpino, crassiores habet, & gustui gratiores asparagos, quàm primum [Corruda] sapore quodam fungos Prunulos imitante: caules breviores, per se stantes: longiores ramulos: foliola mollia, non pungentia: flosculos longiore pediculo pendentes: frug-

Pppp

Asparagus curatilis.

Asparagorum genera quatuor.

Asparagorum secundum genus.

Asparagorum tertium genus.

Genus 4.

Radicibus silu. Asparagi in medicamentis utendum.

Descriptio.

et paulo crassiores, in quibus semina ad summum sex nigra continentur: amat hortorum umbrosa: floret Vere.

Synonyma.
Cetera.

Asparagus, Brunfels. Tragor[qui non bene distinguit à Corruca, quam ei ignotam fuisse suspicamur] Matthiol. Fuchs. Dod. gall. Cordo in Dioscor. & hist. Gesn. hort. (ubi majoris & minoris meminit. An eid. in append. Asparagus Italicus, in nonnullis Germaniae hortis crescens, & à Germanico differt? (Lon. & Elach. Tab. 11. quem tamen figura non exprimit. Asparagus altilis, Fuchs. Turn. & Tabern. Asparagus domestica Bellon.

Asparagus altilis Diosc. idem cum sativo & hortensi, Anguill. Asparagus sativus, Lac. Cast. H. Lugd. pag. 610. & Germ. Asparagus hortensis, Hort. Luf. Dod. lat. Lob. in Adu. & Camer. Asparagus domesticus, Eyst. Aspar. domesticus vulgaris, Lobel. in Obs. pag. 452. quoad titulum.

Asparagus: Germ. Spargen: Belg. Asperges, nonnullis Corallcrutz: id est Herba coralli, à baccis coralli instar rubentibus: Gall. Espave: It. Asparagos: Hisp. Esparagos: Angl. Sperage: Boh. Vromouve koreny: Hung. Sparga.

Locus.

Asparagus folio molli i. siue sativa, C. Bauh. pin. qui cum in pratis Alsatie Basileae viciniae, & in pratis ad Danubium sitis, & in Burgundia circa Vesuntium sponte proveniat, hunc Plinium intelligere censet, cum in superioris Germaniae campis provenire scribit, & Cusio dici Asparagum mitiorem sponte nascentem Hisp. & hist.

Asparagus altilis ubique in hortis frequens est.

Asparagus marinus.

Minimi digiti ferè crassitudine sunt lignosa virgula, in tortuosos ramos diuaticata, per quos folia breviora, crassiora, latiora, robustiora quàm in altili Asparago, multò majora molliora quàm Corruca: baccæ duplò luniperinis majores, rubentes, aut nigricantes, semina complectuntur quatuor aut quinque majuscula.

Et hic est Asparagus elaeos, cujus meminit Galenus lib. 3. alim. Voco autem palustrem hunc Asparagum, quia provenit apud lacus palustres propè mare Monspelij. Qui præterea hic describitur, non multum differe videtur à Regio, siue eo qui in hortis colitur, & tum à Fuchsio, tum à Matthiolo pingitur, nisi quod videtur contrahere salsuginem aliquam propè mare. Baccæ etiam, ut dictum, majores videntur, folia etiam crassiora & firmiora. Præter has notas & alia occurrunt, quæ à vulgari distinguitur, nempe color subcæruleus, vel cinereus, non viridis, qualis in vulgari.

Asparagus palustris Galeni.

A Regio quid differat.

Synonyma.

C. Bauhin. pin. Asparagus folio molli 3. siue As-

parag. maritimus crassiore folio: Asparagus elaeos siue palustris Galeni: Asparagus palustris Matthiol. Anguill. & Tab. Asparagus marinus Clus. hisp. & hist. itemque Camer. Asparagus maritimus Dioscoridis Lob. in Adu. & Ic. p. 786. Asparagi alterum genus Cæsalp. [hoc Asparagi genus alterum Cæsalp. huc non referimus.] Asparagus sylvestris Gerardi.

Indicandum hic erat, Asparagum hunc maritimum Dioscoridis Lobelij in Obs. 418. Asparagi domestici vulgaris titulo donari, & tamen pro maritimo inibi describi. Clusius Corrudam negat, & Asparagi altilis genus asserit, & quis maritimis declinioribus & herbidis locis sponte provenit, maritimum vocat.

Monspelij ad mare provenit, floret Aprili: baccas maturat Augusto vel Septembri.

Locus & tempus.

Asparagus platycaulis.

Mons. (sa nostro judicio Asparagi hortensis varietas hæc data nobis fuit à D. Friderico Mejer Argentinae: qui narrabat primo Vere in orto Ill. Comit. à Leiningen propè Creutznaue in Palatinatu, & quotannis tali formâ prodire. Caulis exeret trinitalem, vnciam latum

Descriptio.

compressum, striatum, ex quo utrinque ramuli prodeunt quales Asparagi vulgaris, temerè & nullo ordine positi. Foliola, flos & fructus qualis vulgari.

Figura Asparagos è radice emergentes, & flores cum fructu & acinis sua magnitudine appinximus.

Icon.

CORRUCA.

Veris, cortis, angulosis virgulis ad hominis altitudinē fruticat, in frequentes ramulos striatis, alternatim ferè divisis: foliola ex vno puncto plura exeunt, veluti in Larice, duriora & breviora quàm Asparagi altilis, & spinarū, quàm foliorū nomine digniora, quippe acriter pungentia

Descriptio.

gentia : flores parui pallidi , altilis Asparagi æmuli : bacca prima fronte ejusdem baccis similes , ingrati saporis , & tædine obnoxia , in quibus primum occurrit pellicula alba , pellucida , deinde rubra , densa , tertio nigricans , postremo semen vnicum , vel duo , alba , lateſcentia , duriuscula .

Asparagi primam speciem , Dioscoridi petream vocatam , Anguillara eandem cum Corrua facit , & Asparago spinoso , qui à Plinio Lybicus dicitur & Horminus . Nec species diuerſas eſſe , vt multi putant , ſtatuit .

E tribus Corruæ generibus prior dicitur , inquit Cluſius , Græcè *ἀσπάριος πετρεῖος καὶ μυκανθίνος* , i.e. Asparagus petræus ſive ſylueſtris , & Murina ſpina . Plinius , etiam à Latinis Corrudam , ab aliquibus Lybicum , ab Atticis Orminium vocari tradit .

Corrudam nonnulli dictam volunt , teſte Ruellio , quod , vbi adoleuit , facilè corruat , decidat : ſic Horminium *ἀπὸ τῆς ὀπμῆς* , q.e. ruo : Lybicum autem , à patria , Germ. *Stein ſpargen* , ſive *Stich* : aut *dorn ſpargen* , & *wilder ſpargen* , Gall. *Eſparge ſauuage* : It. *Asparago ſalutifico* : Hiſp. *Sparoga* & *Eſparagos* indiſtinctè , tamenſi Eſparagos trigueros quia in agris frumento conſitis apud eos plurimumque creſcit , appellant . Angl. *Prickly ſparage* , propter aculeos .

C. Bauh. pin. Asparagus Corrua dictus 1. ſive Asparagus folijs acutis : Asparagus petræa Dioscoridis & Galeni : Corrua & ſylueſtris Asparagus Plinij : Asparagus petræus & Corrua Dod. gall. Cordi hiſt. Rauv. Bellon. Lob. in adu. & Icon. p. 787. (Corrua differens ab altili Asparago) H. Lugd. p. 611. (icones duæ Dodonæi & Penæ) & Turn. cui & Asparagi alterum genus , & Asparagus ſylueſtris . Asparagi prima ſpecies Anguill. & Cæſalp. Asparagus ſylueſtris , Geſn. app. Lac. Dod. lat. Camer. epit. ſive Corrua Bellonij : Corrua prior Cluſ. hiſp. & hiſt. itémque Tab.

Circa Monſpelium locis ſiccis & aridis prouenit : in Italia verò , Caſtella & Granatenſi regno abundat . Floret vñ matureſcente , hoc eſt Auguſto : ſemen Octobri maturum eſt .

Habet autem præterea duas alias Corrudas Cluſius , quarum vna quæ ipſi altera inſcribitur , C. Bauh. pin. dicitur Asparagus Corrua dictus 2. ſive Asparagus aculeatus alter , tribus aut quatuor ſpinis ad eundem exortum . Asparagus ſylueſtris alter Dodon. & Ger. Corrua altera , Cluſ. hiſp. & hiſt. H. Lugd. p. 613. & Tab. cui in Ic. Corrua Hiſpanica : Corrua hiſpanica altera quæ Luſitanica Lob. obſ. p. 459. at ſuprà iconem , vt & in Ic. Plant. 787. Corruæ varietas , Asparagus petræus , & Myacanthinus Galeni : Asparagi genus quartum , Cæſalp.

Alia verò quæ ab ipſo tertia inſcribitur dicitur C. Bauh. pin. Asparagus Corrua dictus 3. ſive Asparagus aculeatus ſpinis horridis . Polyticha , Bellon. de negl. cult. & obſ. lib. 1. cap. 18. Asparagus ſylueſtris tertius , Dodon. Corrua 3. Cluſ. hiſp. & hiſt. Lob. obſ. pag. 459. p. & Ic. pag. 788. H. Lugd. pag. 613. & Tabern. cui in icon. Corrua hiſpanica altera : Asparagus ſylueſt. ſpinosus , Germ. Asparagi Theophrasti nomine , cui ſpina pro folio , ex Creta ab Honor. Bell. tranſmiſſa . Hatum verò vtraque in Luſitania & Bætica tota occurrit . Nouembri fructu onuſta , interdum floribus hinc inde ſparſis , nec alibi viſa .

Tom. III.

Asparagi vires & vſus.

Hilce ita traditis , reliquum eſt , vt vires & vſus adſcribamus . Asparagi igitur in pectus nati cauliculus leniter decoctus , & pro cibo ſumptus , ventrem mollit , vrinamque cit . Radicum autem decoctum eporum , ægrè meientibus , regio morbo laborantibus , nephriticis & ichthadicis auxiliatur : itidemque morbis à phalangio , ſiquidem & vino decoquatur . Sic & dolore dentium inſeſtatis præſicit , ſi modò decoctum ſuper affecto dente contineatur . Semen quoque potum ad eadem valet . Aiunt & canes , ſi Asparagorum decoctum hauſerint , emori . Altili verò Asparagi cauliculus ex vino albo tritus , renum dolores ſedat . Coctus autem aſſuſe Asparagus in cibo ſumptus , vrinæ ſtillicidium , difficultatemque ac dyſenteriam mitigat . Ejusdem radix in aceto , aut vino decocta luxatos artus mulcet . Cum ſicibus autem , ciceribusve decocta , ſumptaque , regium morbum ſanat , & coxendicum cruciatus , vrinæque ſtillicidium leuat . Cæterum , amulci ratione alligata radix , itemque hauſtum ignis decoctum , partum impediunt , ſterilitatemque inducunt , ex authoritate Dioscoridis .

Vtiliſſimus ſtomacho cibus Asparagi , vt traditur , inquit Plinius . Cumino quidem addito inſuſiones ſtomachi colique diſcutiunt itidem oculis claritatem aſſerunt . Ventrem leniter molliunt . Pectoris & ſpinæ doloribus , inteſtinorumque vitijs proſunt , vino cum coquuntur addito . Ad lumborum & renum dolores , ſemen trium obolorum pondere , pari cumini bibitur . Venerem ſtimulant . Vrinam cient vtiliſſimè præterquam quod veſicam exulcerant . Radix quoque plurimorum prædicatione trita , & ex vino albo pota , calenſos quoque exturbat , lumborum & renum dolores ſedat . Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant . Eadem in aceto decocta contra Elephantiaſin proſicit . Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant . Sylueſtis Asparagi ad ſuprà dicta omnia efficacior viſ , & candidiori major . Regium morbum extenuat . Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam . Ad idem & ſemen valet cum Anetho , ternis vtrumque obolis . Datur & ad ſerpentium iectus ſuccus decoctus . Radix miſcetur radici Marathri inter efficaciffima auxilia . Si ſanguis per vrinam reddatur , ſemen Asparagi , & Apij , & Cumini ternis obolis in vini cyathis duobus , quin diebus Chryſippus dari iubet . Sic & hydropicis contritum eſſe , quamvis vrinam moueat , docet . Item veneri : Veſicæ quoque , niſi decoctum : quæ aqua ſi canibus detur , occidi eos (hoc Dioscorides tantum famâ hominumque ſermonibus vulgatum ait .) In vino decoctum radicis ſuccum , ſi ore contineatur , dentibus mederi : Huc uſque Plinius .

Asparago petræo ſive myacanthino Galenus 6. ſimpl. extergendi vim adſcribit , & neque calefacere , neque frigefacere manifeſtè , ſcribit . Ideoque & renes & hepar ab obturatione liberare : & maximè radices herbæ & ſemen . Quin & dentium dolores ſiccando ſanare , quo ſanè dentes maximè opus habeant .

Tradunt nonnulli , teſte Mizaldo , radices Asparagi ſiccatas & dentibus infixas , illos abſque dolore eradicare . Qua de re conſule Schenckium lib. 1. Obſ. 414. titulo , vt dentes ſine dolore & ferro extrahantur .

Pppp 2

Perhibet Tragus Asparagi recentia gemina, vino cum butyro & aceto decocta, qua ratione & Lupuli turiones parari solent, alium emolli-ri, vitia pectoris expurgare, urinam promouere, sed & genituram minuire, si quis continuè illis vtatur. Semen aut herbam vino decoctam, & aquam distillatam, easdem cum radicibus ob-tere facultates: aduersus morbum regium deco-qui radicem cum fideis & cicere, & hac portione sumpta, morbum pelli, asseri.

DRYPIS THEOPHRASTI, ANGVILLARÆ
CAP. XXV.

Descri-
ptio.

Titulo Dry-
pis Theo-
phrastii missa ad
fratrem Caspa-
rum planta, lu-
tea tota, herba-
cei potius, vti
videtur, quàm
fruticosi gene-
ris: rami in sur-
culos diuisi, fra-
giles, tenues, po-
liti, geniculis
creberrimis di-
stincti, ad quo-
rum vnūquod-
que bina aduer-
so situ nascun-
tur folia, sine pe-
diculo quidem
sed non amplexi
caulia, semū-
ciam plūs minūs

longa, ab eortu latiora sensim acuntur, lunipe-
rinis qualibet parte angustiora, fragilia, & spi-
nam mitiorem ferè imitantia, superius veluti ca-
nulata, auersa parte subrotunda.

Hæc Drypis videtur aliquid similitudinis ha-
bere cum Camphorata glabra, quæ tamen non
serpit. Huic etiam quodammodò similis Echi-
nopus Plutarchi quorundam, verùm illa est fru-
ticosa planta.

Icones.

Icon quam ex alijs assumpsimus descriptioni
nostræ non responderet. Optassemus vt ex planta
Fratri delineata fuisset.

Synony-
ma.

Cæterum, Drypis Theophrasti Anguillaræ di-
citur Lob. Obs. p. 460. Ic. Plant. pag. 789. Tab. &
H. Lugd. p. 1480.

Drypis
Theophr.

Δρυπίς Theophrastus i. histor. 16. tantum memi-
nit, eam semel duntaxat nominans de genere spi-
noso. eique loco folij spinam assignans. Dicitur
autē δρυπτεν, i. e. σπαράττειν, vύττειν, ζύειν,
à lacinando, pungendo, vellicando, quodd acu-
leis suis attritantes & colligere volentes vulne-
ret. Quibusdam Eryngium marinum Drypis
Theophrasti videtur esse: Alijs Drypis est Aca-
nos Plinij. Sed neutra opinio arridet. Gui-
landinus Drypida Theophrasti, Tragum Mat-
thioli fecit: ast aperte hallucinatus est. Sunt qui
Carduum capite nutante velint, sed errat & ipsi.

CAVCON, EPHEDRA, ANABASIS,
Veteribus. CAP. XXVI.

Locus.

Caucon, & Ephedra, & Anabasis [his no-
minibus appellatur quoque Hippuris c. 13.
l. 26.] ab alijs esse vocatam, Plinius c. 7. jam di-
cti libri, memoriz prodidit, addens nasci vento-
so ferè tractu, scādens arborem, & ex ramis pro-

pendens folio nullo, cirris numerosis, qui sunt
lunci geniculati, radice pallida. Dari ex vino
nigro austero tritam ad tussim, suspiria, tormina,
& sorbitione facta, in quā vinum addi conuenit.

Viros.

Facile autem apparet cur Ephedra & Anaba-
sis vocetur, quibus nominibus Plinius verba tan-
quam originis expositionem statim adiungit, vt
superuacua sit Hermolai coniectura, Ephedron
legi posse, quoniam in aquis nascatur, monen-
te Gesnero, Quadr. de equo.

Hermol.
nor.

Porro existimant quidam Plinij Caucon,
Ephedram & Anabasis esse Hippurim, de qua
posthac agendum.

Equiue-
ca.

Alij sibi persuadent Caucon Plinij esse Cuscu-
tam. Hæc autem opinio minūs placet.

Cuscuta.

Mihi præ cæteris eorum opinio magis proba-
tur qui arbitrantur Caucon Plinij posse conue-
nire Trago quorundam, siue Vuæ marinæ: de
qua H. n. lib. 39.

Urina
marina.

EQVIETA VEL HISPVRIDES ANTIQVIS
CAP. XXVII.

Dioscorides Equiseti duo genera fecit. Pri-
mum, quod in riguis & scrobibus nascitur,
cauliculisque edit inanes, tubescens, subaspe-
ros, solidos, geniculis in sese factis intersectos:
ac circum ipsos folia juncea, crebra, tenuia quæ
in sublime autem attollitur, vicinos scandens
arborum caudices, ex ijsque dependet, circum-
fatum comis multis, nigris, vt est equi cauda:
radix lignosa est ac dura. Alterum caule est re-
cto, æquali, cubito maiore, quodammodò inani,
comis per intervalla breuioribus, candidioribus-
que & mollioribus.

Genera
duo Diosc.

Plinius & tertium agnouit. Equisetum [inquit
lib. 26. cap. 13.] Hippuris à Græcis dicta & pratis
vituperata (quoniam vliginosius pratum est, vbi
nascitur, ceu l. 18. cap. 28. scribit Plin.) nobis, est
pilos terræ, æquinæ setæ similis. Alij Hippurim,
alijs Ephedron, alijs Anabasin (Eadem quoque
sunt appellationes Caucon plantæ ab hac diuersæ,
lib. 26. cap. 7.) vocant. Traduntque iuxta arbo-
res nasci, & scandentem eas dependere comis
junceis multis nigris, vt est equorum cauda,
geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia.
Semen rotundum. [Nihil Dioscorides: præterea
falsum id est. Nullum enim semen edit,] simile
Coriandro, radice lignosa: nasci in arbutis ma-
ximè. Faciunt & aliam Hippurim (hæc secun-
da est Dioscoridis) breuioribus & mollioribus
comis, candidioribusque, per quàm vtilem ischia-
dicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter
sanguinem sistendum.

Plinio
genera
tria.

Ephedron.
Anabasis.

Hipp. ter-
tia.

Cæterum, Equisetum lib. 18. cap. 28. dicta est
Equisetis & Equiselis, quoniam littera t facile in
l mutatur. Ab hac porro planta veteres Code-
ta quasi caudeta nominarunt trans Tiberim loca
obscita caudis equinis apud Festum. Dicta enim
& ἵππων, siue Cauda equina, quod folia setis
equinis respondeant.

Equisetis
Equiselis.

Code-
ta
quid.

Eur. Cordus suspicatur pro altera Sanguinali
posse Equisetum intelligi, cum creditum hodie
Equisetum, historiz Dioscoridis non vndiqua-
que respondeat.

Hippurim.

EQVISETVM MAIVS AQVATICVM.

Asparago primùm protrudit palmares, &
cubito altiores Polygoni fœminæ crassitie,
internodijs longioribus, pyxidata insertione, di-
stinctos (cotyla fimbriata nigricante alterius tu-
bulum excipiente a quâ notâ etiam à Polygono
fœmina

fœmina dif-
fere) striatos,
inanes, quorū
summo fasti-
gio clauatum
insidet capitū-
lum veluti nu-
camentum,
cujus diuulsis
dehiscētibus-
que commis-
suris flosculi
apparent ex
fulco albidī:
cæterum cau-
les plerumque
nudi, interdū
radiata ex ge-
niculis folia
producunt,
non explicata,
vt Polygoni
fœminæ, sed
fistulosa, & ex
pluribus arti-
culis aptata,
longè illis lō-
giora, interdū
paucā,
interdū mul-
ta, modò bre-
uia, modò lō-
ga: pro radici-
bus sunt cre-
berrimæ, te-
nuissimæque
nigricantes fi-
bræ, longè, è
caulium geni-
niculis demis-
sæ.

Figuræ no-
stræ sunt ex
Fuchianis.
Nullum autē
vidi Equise-
tum cui folia
sint qualia
pingit Matth.
simplicia; si-
ne geniculis,
quamvis bre-
uissima. Ca-
merarius in
hist. germ.
omise hanc
figuram, &
aliā reposuit,
etiam in Epit.

Fuchsum
porrò repre-
hendit Mat-
thioli quod
Equisetum
primi generis
in paruo libro
imaginum
aperto lapsu
pro Polygono
fœmina red-

diderit, quàm antè in stirp. hist. eleganti figurā
expressit. Quam enim in hist. Equiseti longio-
Tom. III.

ris titulo donat, in ic. non sine errore, Polygo-
num fœminam inscribit.

Trigi Hippurim existimō majorem primam
& secundam, vnam speciem. Ejus quidem prio-
rem figuram exprimere Asparagus longissimos
sine folijs. Secunda autem pro majore altera
non placet. Fuchsius etiam pro minore meritò
eam exhibere videtur, vti & Dod. qui Asparagus
pingit vt Tragus, & præterea imaginem Fuchsi
exhibet. Nec ipse quidem Tragus inter no-
menclaturas. Hippurim majorem primam, ab
altera majore distinguit.

An Equisetum palustre Lobel.

H. Lugd. p. 1069. Equisetum 1. Matth. Item
Equiseti primi Asparagus Dodonæo: Adhanc p.
1070. & 1071. Equisetum junceum Tragi.

Tab. hist. Hippuris 1. ἵππουρις ἀφύλλος, Hippu-
ris sine folijs, Hippuris nuda, Equisetum nudum,
germ. Schaffensheuv ohne bletter. Eid. Equis-
etum 2. Equiseti 1. species Dioscoridis, cui com-
petunt particulatim hæc nomina: Hippuris,
Equiselis. Herba equinalis, Salix equinalis, Tri-
machium, Anabasis, Ephedra, Ephedrum, Gis,
Schœniostrophum, Cancum, Saturni nutriment-
um, & Silpingium. Item Cauda equina, Cauda
caballina, Equicauda, Colus columbina, Aspe-
rella Equiseta & Equisetum, Arcontilla, Cena-
cella, Cunicella, Herba caballina, & ex Arnoldo
Nonano, Hippofeta. Arabicè vocatur à Serap.
simpl. cap. 137. Denebaleail: ab Auerthoe, Ce-
napalcail: ab Anicenna, Danebaleail: ab alijs
etiam Denebaleil, Denebaleil, Denebaleil,
Denebaleil, Denebaleil, Denebaleil, Denebaleil,
& Denebaleil. Ger. Robt. schvuntz, Roszvadel,
Rosztagel: Fatzenschvuntz, Fatzenvadel,
Fatzenzagel: Pferdschvuntz, Farzenhelm,
Schaffensheuv, Fantenfraut, & Taubenrocken:
Flammandis & Brabantis, Peerdssteert, &
Peerdenstare, & Cattensteert: Gallis, Quenè de
Chenal, Quenè de chat, & Pula: It. Asprello,
Coda di cavallo, Equiseto: Venetijs Cua di caval-
lo. Hisp. Coda de cavallo, Coda de mula, Rabo de
cavallo, & Rabo de mula: Aegyptijs, Pherphra:
Boh. Prestieka: Polon. Pyzafzifa: Angl. Boise
saylor: Hung. Tal mofosiu, quod è orbes & scu-
tellæ detergentur.

C. Bauh. phyt. Equisetum 1. siue aquaticum
longioribus setis: Eid. Equisetum 3. Item, Equis-
etum 6. siue junceum folijs nudum, non ramo-
sum. Eid. pin. Equisetum 2. siue palustre lon-
gioribus setis: Hippuris major, Brunf. & Dod.
Equisetum 1. Matth. Lac. Anguill. Castr. & H.
Lugd. p. 1069. quæ etiam sub Equiseti primi As-
parago Dodonæi pinxit. Caucan Plinij, Anguill.
Equisetum majus, Dodon. gall. Lob. in Obseru.
p. 461. [vbi figura non bona Matthioli] & Ge-
rardo: Hippuris, Amato & Lob. in Aduers. &
Ic. p. 793. Equisetum 2. & Hippuris 1. Dioscori-
dis Tab. qui & ipse iconem Lobelianam habet.
Item Equisetum 3. siue palustre breuioribus setis:
Equisetum palustre, Lob. ic. p. 794. Et rursus,
Equisetum 10. folijs nudum non ramosum, siue
junceum ἵππουρις ἀφύλλος: Hippuris major,
Trago: Hipp. major altera, Lon. Sanguina-
li fœminæ similis, Cordo in Diosc. Polygonum
fœmineum, ἀφύλλος καυλόν, Thal. Equisetum
junceum, Tragi, & H. Lugd. Hippuris sine fo-
lijs & nuda, Tab. Equisetum nudum, Gerardo.
Cum autem, nos Equisetum junceum sæpius fo-
liaceum esse obseruauerimus, idè à primo Mat-
thioli non separamus. Palustre Lobelij quod at-

SECUND.

Pppp 3

Hipp. ma-
ior duplex
Trago.

Ic. fœmin-
da, Trago.

An Equi-
set palust.
Lob. H.
Lugd. Ic.
res.

Taberā.
Ic. dno.

Nomina
linguæ

Synon. ex
C. Bauh.
hist.

C. Bauh.

tinet suspicamus naturæ lusum.

Locus & Tempus. In scrobibus ac locis aquas habentibus subinde & in pratis humentibus ac riguis reperitur, Aprili & Maio prodit.

Equisetum minus terrestre.

Descriptio.

Hac Equisetum majus, *Asparagus* emittit, sed graciliores, longioribus & laxioribus fimbriatis nigricantibus cotylis tabulos excipientibus: nucamenti æmulum capitulum apicibus albidis confertum consimile: verum ex geniculis folia radiatim enata, dodrantem æquant, & ipsa, quoque ex articulis sobolem radiatim pariunt, tota planta aspersa est sapore impensè siccante: radix nigra, caulis crassitie respondet, fibris hinc inde exortis capillata, plurèque caules emittens.

Matthiol. in Dioscor. picturam tantum habet sine descriptione, sub titulo Equiseti alterius, quod ait vocari vulgè

Math. not.

Synonyma.

C. Bauh. pin.

Asprellam. In post. comm. It. eandem figuram retinet sub inscriptione, *Coda di cavallo secunda*, omittens dici Asprellam, quâ occasione motus, nescio. Nullibi etiam describit suum Equisetum tertium, nec quâ in re à præcedentibus differat, declarat: suspicor ego alterius præcedentis varietatem: malè autem id C. Bauhin. phyt. Equisetum 7. siue junceum ramosum folijs nudum, vocat. Sed cur junceum & folijs nudum: Matthioli figura demonstrat caulem cum folijs geniculatis, qualia cæteris.

Tab. Ic. Hippuris aruenis, siue segetalis minor, *grob Vöter Schaffheuv*: Item, Equisetum palustre, *groß wasser Schaffheuv*. Eid. hist. Hippuris 3. siue aruenis 1. major: Dioscoridis, *ἵππουρος ἁγρία*, *ἵππος* & *ἐνύριον*, vel, ut quædam exemplaria legunt, *ἵππουρος*: Hippuris altera, Equisetum alterum Gynus, Equisitium, & Equisetum minus. Equisetum aruenis majus. Hippuris aruenis, & Segetalis major, ac Corsanda, Herbariorum: Italorum, *Scenola*, & Equiseto minore: Gall. *Prela petis*: Angel. *Lyttel horse taylor*: Belg.

Cleyn Peerdsteert, & *Cleyen Cattenssteert*. Item Hippuris 4. Equisetum palustre majus, *groß wasser Pferdschvanz*. Et tandem, Equisetum 3. siue minus aruenis, Hippuris 5. siue aruenis minor, *klein Vöter Schaffheuv*.

C. Bauhin. phyt. Equisetum 4. siue pratense longissimis folijs, Hippuris maior Tragi [qui duo genera tradit, Majus & Minus]: Item, Equisetum 5. siue aruenis, Hippuris minor Tragi. Eid. pin. Equisetum 8. siue pratense longissimis setis: Equisetum alterum Matth. (& apud eum, Cam.) Lac. Cæf. & H. Lugd. Hippuris altera Trago & Amaro: Hippuris & Equisetum, Gesn. cat. Equisetum Fuchf. ic. & Cordo in Dioscor. Equisetum longius, Dod. gall. [figurâ transpositâ] & Fuchf. Hipp. major, Thal. prima, Lonic. Hipp. fontalis & Equisetum 2. Dioscor. Lobel. Hipp. minor. Lob. ic. figurâ 2. Equisetum palustre majus Tabern. palustre Gerardo. Item pin. Equisetum 9. siue aruenis longioribus setis: Hippuris minor, Trago, Dod. & Thal. Hipp. altera, Gesn. cat. Equisetum, Er. Cordo, minus, Fuchf. figurâ transpositâ: minus vel 3. & 4. Lonic. Polygonon femina Fuchf. ic. Equisetum alterum, Cordo in Diosc. & Lob. ic. Hippuris aruenis major, Tab. Equisetum segetale, Gerardo.

In sabulosis ac arenosis exit, sed tamen hand itrignis: in vliginosis non raro. Aprili & Maio prodit.

Synonyma.
C. Bauhin.

Locus & Tempus.

EQVITI SPECIES ALIQVOT C. BAVH.

Equisetum nudum minus variegatum Basileense.

Ex radice parua nigra, transversâ, nonnihil capillatâ, cauliculi plures inæquales, rarissimè pedales, communiter palmares, semipalmares, & multò breuiores, striati, pallidè virentes, geniculis parte inferâ nigris, supernè albidis, articulati: folijs carentes & caui: in quorum summitatibus capitulum breuissimum juli instar insidet, quod à corona alba, ex octo, nouem, etiam duodecim, foliolis acutis composita, sustentatur: & quando pedibus calcatur, crepitat. Equisetum hoc quod authori 4. in prod. est, in pin. verò 12. provenit ad ripam Rheni, juxta locum *die Baar* dictum.

Descriptio.

Equisetum palustre tenuissimis & longissimis setis, Eiusdem.

Cvlmo est inani, bipedali, geniculis pixidatim coherentibus articulato, cum cæteris conueniens, exceptis folijs, siue setis junceis, longis, multòque [Polystachio] tenuioribus. Equisetum 3. in prod. 6. in pin. in palustrib. Michelfeldenlibus.

Descriptio.

EQVISETVM SIVE HIPVVRIS TENVIS-sima non aspera.

Ad caulium articulos exoritur seta in orbem numerosæ, longissimæ, fili instar tennes, geniculatæ, & ad singulas juncturas cristatæ, moles sine asperitate, multò tenuiores, quàm Equiseti minoris vulgaris: diuersum tamen longè, à Polygono femina, ne quis confusionem aliquam suspiceret.

Descriptio.

Tabern. hist. Equisetum 6. Hippuris sylvatica: Eid. ic. Equisetum sylvaticum, *vvalds Schaffheuv*: Germ. *wuod horse taylor*. C. Bauh. pin. Equisetum 7. siue sylvaticum tenuissimis setis, Hippuris

Locus &
Tempus.Vires &
vius.

Temper.

Vulnera
tenuium
intestino-
rum.

Hippuris minor altera Tragi.

In mōte Balneo admirabili proximo mēse Augusto ad torrentem in silua. Item in pratis juxta sepes loco non nimium humido, vltra Mafmonster Soncouæ, non lōgē à Sibēthal vltra lacum.

Dioscorides Equiseto vim tribuit (spissandi: quare sanguinem nari-

bus erumpentem succus ipse sistit: prodest dysentericis in vino potus: vrinam cit: sanguinolenta vulnera glutinantur tritis folijs & illitis: radix cum sua herba ruffim, orthopneam, ruptaque adjuuat: folijs in aqua potis, dissectiones vesicæ & intestinorum, Enterocelæque in vnum coalescere, cogique feruntur. Equisetum alterum cum aceto tritum vulneribus remedio est, eademque fungitur facultate. De Cauda equina hæc prodit Galenus, Hippuris adstringentem cum amaritudine qualitatem possidet, ac proinde valenter, simulque citra mordacitatem exsicantem. Itaque vulnera vel maxima cataplasmate imposita glutinat, etiam si præfectos esse nervos contigerit: præterea vocatas enterocelas glutinat: sed & ad rejectionem sanguinis, ad profluuium muliebri, potissimum rubrum, ad dysenterias, & reliquos ventris fluxus, strenum ac generosum est remedium herba ipsa, aut ex aqua aut ex vino epota. Sunt qui de ea scribant, quod nonnunquam etiam vesicæ, ac tenuium intestinorum vulnera sanarit: ejus succus prodest etiam profluuiio sanguinis prorumpenti ex naribus, tum fluxui obnoxij in ventre passionibus ex austerorum vinorum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua. Quæ Tragus de vfu externo habet, antè adscripsimus. Germen tenerum, juglandis julo simile, refert Matthiolus, rura vulgò vocatè *Paltrufalo*, inque cibum assumeret, jejuniij quadragesimalis tempore: etenim illud prius elixant, mox farinâ circumspargunt, & oleo in sartagine frigunt, manduntque piscium vice: ex quo cibo alius quandoque eorum aded constringitur, & constipatur, vt in coli cruciatum facile incurant. Sunt qui primum hoc Equiseti germen siccum asseruent per annum, quo subinde æstate vtantur ad dysenteriam: quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquant, quo dictum est, & in cibum magno successu exhibent. Lintea Equiseti aqua stillatitia repente madentia, erysipelas sanant imposita, ardentem ani calorem extinguunt, alui profluuium sistant pudendorum tumores reprimunt.

EQVISETVM FOETIDVM SVB
aqua repens.

CAP. XXVIII.

Descri-
ptio.

SVpra modum fragiles habet culmos, vt vix cō-
strictari possint, quin in puluerem ferè soluā-

tur, aquis autem innatat, crebris tenuibus albican-
tibus culmis, asperimis & veluti sulphurearum aquarum sedimento arenoso oblitis.

Hæc est Hippuris minina, a Dioscorid.

A Diosc. non descriptæ

non descripta, semper in aquis nascens, præcipue cœnosis, & in ijs sapius demersa, interdum emergens, grauis odoris & luti-

lenti, inquit Dalechampius apud Plinium. Intelligit autem Hippurim Plinianiam, Pini folijs similem, nigricantem, cujus vim admirabilem tradunt, quod sc. sanguis profluuiis vel tacto ea tantum homine sistat.

Equis. Pini folijs simile Plinij Dalij

Est H. Lugd. p. 1070. Equiseti quintum genus, Equisetum minimum, aquis cœnosis innatans vel sub ijs occultatum semper breuissimis & asperis setis, ac caulibus, lutosum virus olentibus, quod Lugdunenses *Chava* vocant, & quo lances escarias & reliquam ejusmodi suppellectilem absterunt.

Chava Lugdunens.

C. Bauh. phyt. Equisetum 8. siue olidum, Eid. prod. Equisetum 5. (13. in pin.) siue foetidum sub aqua repens.

Equis. foetidum C.B.

Solum in cœnosis demersum reperitur, quod primum Patavij in fossis Thermarum Aponitarum: dein non longè Lucernâ: tum Basileæ cis pontem, Michelfeldæ & Hunningæ in fossis observatum. Reperitur & Genevæ, vbi ejus vus est ad emundanda vrensilia.

POLYGONVM FOEMINA, VETERIBVS.

CAP. XXIX.

Polygonū foemina (πολύγωνον θήλυ. Sanguinaria foeminā vertit Ruell. Romani inter spuria, Seminalē vocant.) Diosc. frutex est exiguus, vno caule præditus, tener, & Arūdinī similis, geniculis densus: quorum alia alijs tubarum modo inferuntur, infarciunturve. Ipsos verò geniculorū articulos cingūt in orbē apices foliolis Pini similes: radix Supruacanea [ἀρχαία]. Nascitur in aquosis. Huic vis adstringēs ac refrigerās, ad eadē valens, ad quæ Polygonum mas, sed inefficacior.

Diosc. leſſa variat.

Plin. l. 27. c. 3. (Polygoni) genus facit ac Oreon (Horeum; ὄρειον pulchrum. Vet. Oaræon.) vocari refert, in montibus nascens, Harundini teneræ simile, vno caule, densis geniculis, & in se fractis [in se fractis, Dal.] folijs autem Piceæ, radicis supruacæ, inefficacius quàm superiora (quàm primum & secundum genus.) Peculiarē ischiadicis.

Plinij nov.

Eodem verò nomine sequentes insigniuntur plantæ, scilicet: Polygonum 3. Dodonæ. Equisetum majus palustre. Equisetum folijs nudum non ramosum, Casp. Bauh. Equiseti facie Polygonum foemina.

Synon.

Equiseti facie Polygonum femina.

Descri-
ptio.

Cubito altiores *caules* ex radice alba surri-
git, rectos, Equisetorum modo crebris ar-
ticulis pyxidatis geniculatos, crassiusculos, mol-
les, inanes, minimè striatos, quibus ad jun-
cturas nascuntur in orbem folia radiata, Gallij
instar aut Rubiæ Lævis, vnciam circiter lōga per-

angusta, vni-
co nervo per
longum dona-
ta, suprā quæ
ad eodē ar-
ticellos cir-
cum circa *se-
mina* nuda, ex
rotūdo oblō-
ga, herbæ con-
coloria, Fra-
gariz *feminib.*
paria.

Polygonon
femina Romanos eodem
nomine Semi-
nalem appel-
lare: Rura gal-
lica verò a-
quaticā Pinū
testatur Ruel-

Seminalis
Romano-
vñ Pinus
aquat.
Gallorum.

lius. Miratur is (vr & Dalechampius & Sarrace-
nus) Plinium, tradentem tertium Polygoni ge-
nus, Montanum siue Oreon ab eo appellari, cum
aquosis tantū sit familiare, nec in montibus
nisi forsitan opacis multiplici que aquarum sca-
turigine madentibus, ingentiri conslet.

Polygonum femina, Dioscor. Matthioli. Et.
Cordo, Gesn. hort. & eat. Dodon. lat. Amato,
Anguill. Cast. H. Lugd. & Tab. Polygonon
femineum, Thal. Polygoni tertium genus,
quod Oreon, Plinio: Sanguinalis femina, Dod.
gall. Cauda equina femina, Gerardo.

C. Bauh. phyt. Equisetum 2. siue aquaticum bre-
uioribus setis: Eid. pin. Equisetum 4. siue palu-
stre breuioribus folijs polyspermon: Sanguina-
lis femina Cordi in Dioscor. Hoc communiter
siue femine reperitur, aliquando ad singulas ar-
ticulorum commissuras dena & plura semina
(hinc polyspermon) adnascuntur. Nos negamus
esse Sanguinalem femina Cordi: Ejus enim
Polygonum femina est Equiseti genus.

Πολύγονον ὄνυξ Græc. German. *ihawnen vadel*:
Ital. *Polygono femina*, & *Corregiolla femina*:
Hisp. *Polygono hombra*: Gall. *Renoîée*
femelle, & *Pin aquatic*. Belg.

Duyfens *knoop wysken*.
Angl. *the femelle*
horse tail.

Plin. 20.

Reliqua
synon.

C. Bauh.

Nomina
linguar.

FINIS LIBRI TRIGESIMI SEXTI.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER XXXVII.

SAXATILES, VT FILICES ET CAPILLARES, HIS QVE
ALIQUA SIMILITVDINE ACCEDENTES.

SATIS iam satis Plantarum notis atque ex his classibus estimandis inholimus. Nunc & loci privilegia aestimaturi (cum & horti, campi, prata, ac sylua satis lustrata videantur) montium praeupta & confragosa: itemq; rudera, parietinas, crepidines, etiamq; speluncas visitemus, ut quid etiam in his relictis, videamus. Ac per rudetorum, collisumque caespites properantibus, vulgariissima statim occurrunt Filices, & his cognata quaedam alia.

FILIX VETERIBVS.

CAPVT I.

HEOPHRASTVS
i. Hist. c. 16. folia ad-
scribit Filici multifi-
da, & quasi serrata, vt
Abieti. Porro 8. hist.
8. addit stercoratio-
nem frumentis & re-
liquis herbis, prae-
terquam Filici, prodesse:
hanc enim simo
superio iecto interire

aliquos affirmare: interire & pecore incumben-
te. Libro autem 9. c. 10. tractat de Filice foemina,
& quid distet à mascula: sequentibus docet. Filix
foemina utilis contra interaneorum animalia la-
ta, melle subacta: & contra tenuia, in vino dulci
cum farina hordeacea data: si mulieribus grauidis
detur, abortum facere: si caeteris, steriles in totum
reddere, aiunt. Differt foemina Filix à mascula,
quod folium vnico artu porrectum haec habeat,
& radicem crassam, & longam, & nigram. Harum
igitur vires sterilitati addixisse natura putatur.
Eodem lib. 9. cap. 22. addit ejus radicem colliqua-
tam tantum in vsum venire: gustum adstringere
non sine aliqua dulcedine: lumbricum latum ex-
pellere: semē ei nullum esse, nec succum *ὡς δὲ ὄπρον*:
legendum arbitratur Cornarius. *ὡς δὲ καυλόν*: vt sit
quod Dioscorides ait, *φύλλα ὅτι ἀκαυλά*. Nam &
ipse Theoph. succum habere dixit, quem *χυλόν*
appellauit: vt de *ὄπρῳ* negare non debuerit] quem
emittat, hanc habere: Autumno succidi tempesti-
uē affirmari. Blechni ramuli [de Filice haec scribe-
re Theophrastum lib. 1. caus. cap. 8. concludimus]
plantā abscissi, seruare suum vitale principium

Tom. III.

possunt, ita vt ad germen etiam excitandum mo-
uere se valeant: nam ea quoque solstitiis flores,
quod permirum est. Et licet sicca omnino sentia-
tur, principium tamen quoddam ejusmodi ha-
beat necesse est, quod vnā cū aëris mutatione, al-
terationeq; moueatur. Mirum praeterea quod nō
remissa, sed potius intentā saeuitia temporis in-
cipiat: nisi forte dies halcyonides suffecturas pu-
taueris: nam ad imbecillorum, exiguorumque
mutationem, vel quantumlibet temporis satis
est.

Duplex est Dioscoridi Filix, mas & foemina.
Filici [mas] scilicet quā simpliciter *πτερίς* etiam à
Theophrasto vocatur] quam aliqui Blechnon
[*βλήχρον*, Vet. *βλήχρον*, Theocriti scholiastes *βλή-
χρον* appellat,] alij Polyrhizon [*πολύρριζον*] ap-
pellant, folia sine caule [*ἀκαυλά*] sine flore [*ἀναν-
θή*], sine semine [*ἀκαρπεία*]: eaque ex vno pediculo
cubitali ferme longitudine exeunt, incisa, & pin-
narum modo virinque expansa, subgrau odore:
radicem verò habet per summa caespitem nigram
[*ὀπίπικρον*, vet. addit.] quadantenus longam, mul-
tas fundentem propagines, quā sunt sub adstrin-
gente gustu. Nascitur in montanis, saxosisque lo-
cis. Huius radix latum lumbricum, quem teniam
vocant, excurit, sumpra drachmis quatuor ex a-
qua multa: melius, si cum Sammonij aut Ellebori
nigri totidem obolis detur: verum eos qui su-
munt alia prius edisse oportet. Eadem laboran-
tes ex liene efficaciter restituit. Quis etiam cum
axungia contrita & imposita, ictus ab arundine
efficaciter auxiliatur: cuius rei probatio talis fer-
tur. Perimetur Filix, quam perambitum sata co-
piosior arundo cinxerit, & è contrā, extinguetur
& euanesceat arundo, quam multa Filix circum-
dederit.

Diosc. Fi-
lix du-
plex.
Matth.

Locus
Vires.

Thelypteris

Thelypteris [*θηλυπτερίς*, i.e. Filix fœmina] quam aliqui Nymphæam Pterin (*νυμφαίαν πτερίν*) nominant, *foliis* est Filicis, quæ tamen non singulari ut illa, pediculo hærent, sed è numerosis, altioribusque propaginibus exeunt. Radices subiacent longæ in obliquam, numerosæ, ex nigro flauescerent: aliquæ etiamnum rubræ inveniuntur. Et hæ quoque radices cum melle in eclegmate sumptæ lata interaneorum animalia pellunt: potæ verò ex vino drachmis tribus teretes lumbricos ejiciunt. Datæ fœminis, conceptum impediunt: quodd si à grauida sumantur, abortum illa faciet. Earundem farina præhumidis & ægrè sanescentibus vlceribus inspergitur, ac iumentorum quoque cervicibus medetur. Cæterum elixa folia, quæ recens eruperint [ultima hæc periodo, vet. caret [olerum vice manduntur, ut alium emolliant.

Genera
duo
Plinio.
Pteris.

Filix duo genera [ait Plinius lib. 27. cap. 9. nec florem habent, nec semen. Pterin Græci vocant, alij Blechnon (Nicander *βληνθρον*: Interpres *βλάχρον* Sed Phanius apud Athenæum lib. 2. filicam *βλάχρον* vocari scripsit, Dal. (cuius ex vna radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus Thelypterin Græci vocant, alij Nymphæam Pterin. est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliorque & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice [extremi Northmaniæ populi panem conficiunt, & : Hæc Dalech. interponit] sues pinguescunt. Folio vtriusque lateribus pinnata [pinnis, *τῆς πτερός*, auium similia, unde *πτειδα* Græci vocarunt, & Celsus in suis Geopon. apud Columellam, Auia, quam ad iumentorum collum in opere contusum, cum sale tritam & impositam, remedium esse præsentissimum scripsit, ad quem usum Filicem fœminam Dioscorides commendat. Dal. [vnde nomen Græci imposuere. Radices vtriusque longæ in obliquum, nigra, præcipuè cum maturuere. Siccare autem eas Sole oportet. Nascuntur vbique, sed maximè frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vfus radice in trimatu tantum neque antea, neque postea. Pellunt interaneorum animalia, ex his tæniæ cum melle: cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit: primò bilem trahens, mox aquam: melius tæniæ cum Scammonij pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post vnus diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inspergitur: iumentorum quoque in cervicibus. Folia camicem necant: serpentem non recipiunt. Ided subterni vtile est in locis suspectis: vstæ etiam fugant nidore. Fecere Medici huius quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica. Idem libro 24. cap. 11. ait Filicis radicem contritam & impositam, Harundinem corpore extrahere, & contrà. Libro autem 18. cap. 7. dixerat Filicem biennio mori, si frondem agere non patiat. Id efficacissimè contingere, germinantis ramis baculo decussis. Succum enim ex ipsa defluentem, necare radices, Famam esse & circa Solstitium auulsas non renasci, nec Harundine sectas, aut exaratas vomeri Harundine impositâ. Similiter & Harundinem exarari Filice vomeri impositâ, præcipi.

Celsus.

Cæterum, pessimam ex surculis Harundinem

esse, quia aspera sit, eademque offensam etiam Filici inesse, Plinio prior Celsus lib. 5. cap. 16. tradidit, vsuque cognitum esse scribit, vtramque aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimponatur.

Galenus lib. 8. comp. med. secundum loca cap. 8. inter auxilia hepatica ab Asclepiade conscripta hanc enumerat: vnde in hepaticis affectionibus medicis admodum superstam esse miratur Aug. Ferrerius.

M. Rulandus cent. 3. cur. 24. ad i&eritiam nigram, splenem oppilatum, induratum, dolentem, & pungentem, pro potu in vino exhibet radicem Filicis.

Tragus virium non meminit vel fructus, vel seminis, quæ se in fœmina reperisse affirmat: sed nec Turnerus eas expertus est, non tamen vanâ coniecturâ se colligere scribit in multis morbis curandis maiorem esse virium, quàm radicem, aut folia.

Et licet Theophrastus, Dioscor. Plinius & Galenus Filicem *ἀκαρπον* esse affirmauerint, id est, sterilem & sine semine: & nec Medici Arabes & Persæ ad magicas vanitates nati, huius seminis meminerint: tamen vel agyrtæ circumforanei, vulgi ignorantia ad quæstum impudenter illudentes, & semen ostendunt, & vendunt, quod Filicem ferre aiunt, auersis folijs inhærens, sed adeo minutum, ut visam ferè fallat: legique abscessis prope radicem folijs, & in domo suspensis, substrato linteolo, aut papyro, circa finem Iunij, vigiliam sc. D. Io. Baptistæ. Alij ipsamet Solstitiali nocte eam florere, eademque horâ cum defloruit, maturum semen in terram cadere: ideoque nisi quis præsens tunc fuerit, nec videri florem, nec colligi semen posse, scripserunt. Et hæc tametsi à plurimis commenticia esse & superstitionis putentur, ideoque refutantur, tamen nonnulli etiam docti aliter rem se habere cognouerunt, & à Theophrasto aliter traditum sciunt. Tragus enim eadem publico scripto asserere non dubitauit, testatus se neque superstitione ductum, neque præstigijs, aut incantationibus, aut vllis caracteribus vltum, rem aggressum, esse, & quater in vigiliæ D. Ioannis nocte tentasse, substratis linteis & Verbasci folijs, an semen id deprehendere & excipere posset: & sanè contigisse sibi fatetur, ut manè ante illucens diem, semen paruum nigrum Papaueris specie repperit, & hoc amplius & copiosius sub alia atque alia Filice, alio item atque alio anno. Quare Cornarius immeritò mendacij insinuat Tragam. Numquid enim ipse Theophrastus 1. causa 8. *βλήχρον* circa Solstitium florere, velut rem maximè admirandam produci?

Nunc, Filicem contra i&us ab Harundine factos, ided vtilem ait Dioscorides, quodd Filix per ambitum satâ Harundine pereat, & vice versâ, Arundo Filice septa. Sed hanc probationem ceu vanam damnat Dodonæus. Sed & vanum est, existimare Filicem Arundinis familiaritatem per singularem aliquam antipatheiam respuere seu refugere, ita quidem ut veteres perituram dicant Filicem, quam per ambitum satâ copiosior Arundo coronet, & contrà euanescentem & abituram Arundinem, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Hoc enim haud aliunde contingit, quàm quodd Filix in humidis non adolescat, nec Harundo in sicco. Hæc enim nusquam lætius prouenit, nulloque alio genitali loco gaudet, quàm fossis, vliginosis & humectis pratis ac campis:

Semen Filicem ferre non esse signum.

Dioscor. opinio reprobatur.

pis : Illa verò syluis, rorulentis faxis, arenosis agris, & limitibus imprimis gaudet, ita ut binæ hæ plantæ, ob diuersitatem natalis loci, simul habitare non possint. Nunc verò quòd Filix loca sterilia, arida, ac deserta amet, testatur Horatius.

Tempus.

Neglectis vrenda Filix innascitur agris.

Marcescit Filix sub Hiemem: noua Vere erumpunt folia, tota Æstate in vigore futura.

Filix secundum Isidorum à singularitate folij dicta, quòd ex vna virgula altitudine cubitali scissum folium gignatur: Nicander in Ther.

Εν δὲ πολυσχιδέως βλήθρον πυρὶ θαλάσσιον χάρτην Interpr. Multifidam Filicem crepitantibus iniice flammis.

Nomina
linguar.

Πτέρις autem & Πέριον à Græcis dicitur ab alijs, autum, ut antè ex Dalechamp. in Plinium dictum, quatum speciem in ramulis disposita ejus folia referunt: pennatus enim & pennatis folijs frutex Filix est. Vocatur ab Arab. ut Serapione, *Sarax* & *Sarachs*: Autenna *Kildarum*, vel *Childarum*: à Germ. *Farn*, *faren*, *farnkraut*, *farenkraut*, *vualdfaren*, *steinfaren*: Belg. *Varencruyt*: Gall. *Feugiere*, *Feuchiere*: Ital. *Felce*: Hisp. *Helchoyerua*: Angl. *Ferne*: Boh. *Kapradý*: Hung. *Papragy*.

Aequiuo-
ca.

Obseruandum autem hoc loco subscripta nomina cum præcedentibus, omnibus ferè Filicium generibus attribui, Pteris sc. Pterion, Filix, Filicula, Polyrhizon, Pterineon, Dasyclonon, Anasphoron, & Blechnon: item, ut magi vocant, Hermubain, vel, ut Aegyptij, Asini sanguis, vel, ut alij, Iacula.

Mirari autem subit, quo pacto Filiculæ appellatio ad Catanancem de qua Dioscorides, agit, peruenierit. Trichomanes autem vocari Filiculam dicitur suo capite. Filix & Filicula dicitur etiam de Polypodio. Et quæ sunt aliæ plantæ Filicis nomine donatæ, de ijs posthac agitur.

FILIX MAIOR ET PRIOR TRAGO, sive ramosa, repens.

Descri-
ptio.

TRes quatuorve cubitos altus hujus *caulis*, itque rigidus, fibrosus & in ramos fissus, aliquatenus angulosus: *Folia*, quod nomen indicat, pinnat, alarave, dissecta, superius, glabra, inferius hirsuta: *radix* digitum subinde crassa, foris nigricat, intus, albei, longè latèque importuno reptatu terram occupans, sapore amaricante, succoque glutinoso prædita.

Filix
sem. Dod.

Dodonæo est fœmina Filix, flore ac semine carens: caule vnico striato, medullâ referto, vericicolore, quo obliquè inciso, bicipitis aquilæ species quædam apparet: odore radicis graui.

Filix ma-
ior prima
Trago.

Trago, filicis majoris genus, filix vstratissima, in arenosis agris proueniens, vnico, purpureo, rotundo, longo & læui caule, multifidis lateribusque pinnatis & viridibus folijs vestito, radice longâ, læui, foris nigrante, longè dique intra humum sese propagante, quo nomine magno est nocumento agricolis. Ita enim in agris remoratur, ut non facillè extirpari queat. Quamobrem ad superstitiones quidam confugiunt, persuasi si frumentarius ager, quem Filix obsedit, in die Io. Baptistæ sacro aratro veratur, perituram Filicem, nec vnquam eo in Tom. III.

agro locum habituram. Sed certiore perdens di filicis rationem Theophrastus demonstrauit. Atque hæc est Trago filix mascula prior, filicis maximum genus primum, Pteris Dioscoridis, cui florem & semen attribuit, uti antea diximus, & cap. de filice floribus insignifusius repetemus. Et huic adscribit nomina præcedenti capite apposita. Hoc demum admiratione dignum censet quod filicis, maximè vero masculæ, radix incisa, utraq; in parte aquilam nigram duo habentem capita ex albo ostendit, quæ nil aliud re ipsâ est, quàm congeries venarum quæ per vniuersam radicem sparsæ sunt.

Cornarius utramque filicem notam sibi ait, nec tamen inter marem & fœminam discrimen facit. Oportebat autem eum, priusquam impudenter Tragum mendacij accusaret, circa festum D. Ioannis, sub filicibus sternere chartas & obseruare an vera dixerit Tragus diligens botanicus, quæ non tantum ex libris, sed repetitâ autopsiâ scripserat. Nec etiam veteres omnia obseruare potuerunt, nec potest adhuc, aut vnquam poterit vllus mortalium. Et sanè plures hodie obseruantur plantæ semen ferre, quas veteres steriles pronunciarunt. Et hæc occasio quare contra veterum & neotericorum opinionem omnes filices & similes, quæ veluti florem habent in folijs, semen ferre putamus, sed ita tenue, aut citò excidens, ut difficillè conspiciatur.

Lonicerus pro Thelypteri siue filice fœmina haud congruam ponit iconem, sed talem, quæ potius filicis multifloræ videtur. Quin ea, quam pro Dryopteride exhibuit, melius conuenit.

Dicitur Filix fœmina Cordo in Diosc. Anguil. Matth [qui eam sine descriptione pingit] Fuchs. Lac. Dod. gall. & lat. Lob. in Adu. Obl. p. 473. Ic. Plant. p. 812. Cast. Tabern. & Gerar. Filix fœmina Marthioli, H Lugd. p. 122. Filix mas, Gesn. hort. & app. filix mas major, fœmina vulgò Herbariorum credita, Clusio pann. & hist. filix fœmina prima, Thallio.

C. Bauh. pin. filix ramosa i. siue maior pinnulis obtusis non dentatis, communiter per ambitum aliquando, tantum folijs inferioribus, ad formam foliorum Scabiosæ, diuisis. filix siluestris, Brunfelsio.

Cæsalp. filicem singulari pediculo attollit, crasso, duro, læui, striato, cubitali, in cacumine in magnos ramos fissis, &c. foliis in aduersa parte furfuraceâ quâdam lanugine præditis, copiosiore in tenellis, nuper erumpentibus è terra: Lanuginem porro procedente tempore decidere, renascique ex ea nouellas plantas probat, filicibus, ubi antea non fuerint, in terram projectis, aliisque copiosè nascentibus.

Filix vbique siluis & neglectis, inculisque innascitur agris, adeoque viuâ & restibili vbertate luxuriat, ut etiam Sole seruidissimo, tenuique solo, vicinis enectis plantis non marcida perstet, totoque colles impleat: ex decidua lanugine renascens, ut tradit Cæsalpinus.

Rarè in medicina locum habet, quanquam radix naturâ suâ siccæ temperaturæ, in puluerem redacta, ac pondere semuncie ex aqua mulla supra, latis tinea ventris enecandis conducatur, teste Trago. Quòd si Scammoneam, aut Veratrum nigrum adjeceris, ed efficacius reddes medicamentum. Eadem in vino decocta, ac per aliquot dies pota, laborantes lienis excremento recreat. Ad

Qqqq a

ambusta vel igne, vel feruida aqua, aut Oleo, singulari experimento radicis succus expressus facit, si ei miscueris aquam rosaceam, aquam de fimo vaccino, aut de flore Tiliæ, distillatam, vel si harum nulla suppetat, fontanam post aque percolaueris, tum enim lentus quidam succus ex his conficietur, qui mirificè ambustis, ubi reliqua omnia medicamenta negauerint auxilium, medebitur. Armoricos & Neustriorum ultimos, qui vastas silvas colunt, in frugum inopia, de radice Filicis panem conficere notum est ex Dalechampi relatione, ejusdemque cineribus nitri loco injectis, saxa liquare, & vitrea vasa fingere, colore viridi & subobsuro, quibus vinum album, dulce, turbidum potare Andes, Vnelli, Cenomani gratissimum habent.

Filix maior mollis ramosa.

Descriptio.

In ramos prælongos diuisa, similis Filici ramosa Tragi: alarum etiam rarsi particulae eodem modo alternatum habent exortum: quorum singularia segmenta paulò videntur latiora breuioraque, denticulorum expertia, ut jam dictæ Filicis, quæ non tamen ut illi dura, sed mollia, nec subrus incana quantum hætenus adinaduerterim.

Locus

Filicis hoc genus, ni fallor, circa Tigurum Helueticorum collegi: meminisse ejus Gesn. in app. hort. nomine Filicis maris mollioris.

FILIX FLORIBVS INSIGNIS.

Descriptio.

EX vno perplexarum radicis logarum, nigricantibus cespitibus caules tollit bicubitales (ad hominis altitudinem, Trago) virides, glabros [striatos, Lobel.] ramis patulos: hinc alæ exoriuntur pinatis octo nouemve conjugationibus foliorum, impari vno numero claudente, constantes: singularia autem folia omnia sur-

sum spectant, triū, quatuorve vnciarum longitudine, semunciam lata, ex principio latiore sensim attenuata, in obtusum tamen utrinque mucronem desinentia, nervo per longum decurrente, exportectis in margines (qui integri sunt, nec crenis secti) infinitis oblique venulis: Tragus comparat folia Polypodio: caulis scapus in surculos aliquot diuisus, racemulos viciales in singulis surculis multos sustinet, seminibus multis confertissimos, ut obseruabat Gargillus, licet dicat Tragus florem ferre in vertice copiosum, candidum, similem Pycnocomo, qui circa festum Io. Baptistæ, nullo post se relicto semine decidat. Vel, ut dicit Lobel. palmares & sesquipalmates thyrsos & florum ligulas oblongas, densis racemulis, Lunariæ & Ophiglossi æmulis, aut potius Tamari-

cis Narbonensis nuper erumpentis, quæ ex ferrugineo, fuscescunt, inque cariosum & puluerulentum sicut fatiscunt, seminum speciem aut (sem ostentantes: Dodonæo circa ramulos densa veluti seminum futurorum rudimenta adherent, quæ tamen semina non sunt, nam sterilis & hæc Filix, uti cæteræ.

Ruell. lib. 3. cap. 92. Sideritidis eam speciem facit, quam Chymicos & Herbarios quosdam Lunariam maiorem, alios verò nonnullos Filicastrum appellare refert. Sed vereor ne Filicastrum falsè attribuat, semen Betæ, rotundius ac durius.

Gesnero Filix latifolia Cordi eadem aut proxima videtur cum hac nostra Filice, quam Tragus Filicis majoris alterum genus inscribit, & Filicis masculæ genus esse statuit.

Lonic. videtur picturam hujus exhibere titulo *Grosz vvaldsarn vveiblin*: hujus tamen Filicis descriptionem non ponit.

Gesn. hort. Filicis genus rarius, floribus insignis, à Trago depictum. De Lunar. picturam Osmundæ Dodonæi (quam Sideritidem alteram Dioscoridis asserit, & Chymicorum atque herbariorum quorundam Lunariam maiorem) diuersam putat à Tragi Filice majori & siluestriore cæteris, cujus hinc effigiem damus. Sed ab eo hac in re dissentimus. Non placet quidem figura Osmundæ Dodonæi. gall. quam Filicem aquaticam & Filicastrum quorundam cognominat: gall. *Osmunde ou Feugiere aquatique*: Belg. *vvalter Varen*, & *vvaldi Varen*, quibusdam *Sinte Christoffels, cruyt*, hoc est, S. Christophori herba. Album verò illud in medio radicis, Cor. Osmundæ vocat. In fol. lat. ubi duæ Icones vulgò quidam Osmundam in Belgio dici testatur: sed rectius Filicem palustrem aut aquaticam nuncupari ait, viderique haud dissimilem ei Filici, quæ *πύλας μιν αλν* à Theophrasto appelleretur, cui Polypodium simile facit: siquidem hujus singulare folium, Polypodij folio satis simile sit.

Nullam licet viderit Turnerus plantam, quæ rectius Sideritidis alterius descriptioni conueniat quam hæc Osmunda quibusdam dicta: veretur tamen ne cacumen & semen ventent.

Recentiorum Osmundam, Filicem floridam, regiam cognominat in Adiu. Lobelius, à regijs, ut ait, ac præclaris viribus. In Obs. pag. 474. & 1c. pag. 813. Dodonæi duas imagines hoc titulo donauit: Osmunda, Filix florida, Filix latifolia Cordi.

H. Lugd. pag. 125. prodit Filicem aquaticam Dodonæi [gallici sc.] & Osmundam regalem, Pseudo-Lonchitidem asperam vocare Matthiolum, eoque nomine depingere: Porro Tragus aliud Filicis majoris genus exhibere, idque Osmundam vocare Lobelium, hanc tamen ab Osmunda Dodonæi differre: Item, Filicem florentem Tragi, fortè Dryophonon Plinij lib. 27. cap. 9. fore. Sed compilator, Hist. Lugdunensis dupliciter, meo iudicio, fallitur. Primo, quod Filicem aquaticam Dodonæi eandem faciat cum Pseudo-Lonchitide aspera Matthioli: Secundo, quod eam Filicem separet à Tragi Filice florentem, & Lobelij Osmunda, deceptus fortè Icone minùs bona Dodonæi gallici, qui eam in fol. lat. mutauit.

C. Bauh. pin. Filix ramosa 3. non dentata, florida: Sideritis fortè Ruellio: Filix mas Anguill. Filix latifolia Cordi hist. Filix palustris, Gesn.

Sideritis Ruell.

Fil genus rarius Gesn. hort.

Cætera synon.

Gefn. app. Lunaria, maior, seu Filix lunaria & Filicacrum, Eiusdem de Lunar. An Filix palustris, Cz. ? Huius species tenuiter dentata reperitur.

Locus & Tempus.

Nascitur locis riguis ac palustribus: non raro in fossis aquas habentibus, in humidis quoque silvis. Apud Gallos, tum apud Britannos plerisque locis reperiri recitat Dodonæus: Germaniæ ac Belgio quoque frequentem ait. Vigere autem Æstate: Hieme marescere folia, radice restib. li. Ego in diuersis hortis obseruavi, etiam floridam.

Vires & vsus.

Quo pacto ad ambusta faciat, præcedenti capite diximus. Scribit Lobelius radicem ad hernias & vlcera exploratissimi cōmodi esse. Quinetiam colicis & splenicis plurimum conferre. Nonnihil calidam esse & acrem, odoris non ingrati. Radix, inquit Dodonæus, calida est & sicca, sed minus quam vel maris, vel fœminæ. Vtilis habetur, ac præsertim, pars illa radices media, subcandida, quæ efficacissima putatur, non modò vulneratis, sed & cæsis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tusa, & cum liquore aliquo sumpta: In decoctis, quæ vulneraria recentiores appellant, eâ de cautia ab empiricis additur. Sunt qui tantam huius potentiam existiment, vt sanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum dissoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

HERMIONITIS ALTERA DALECHAMPIJ, Filici floridæ similis.

Locus Descrip. pio.

In illa pro-
uenitradicib.
multis capilla-
ceâ tenuitate,
breuibus, sub-
nigris: caulicu-
lis, pedalem al-
titudinem vix
attingentibus,
in folia septem
ferè aut nouem
diuisis: quorum
quaterna, sena
vtrinque cau-
lem pari ordi-
ne vestiunt,
terna verò in
summo caule
extantia infe-
riorū foliorum
versum claud-
dunt. Sunt au-
tem ea omnia longa, angusta, in ambitu nonnihil crenata, obliquis incisuris vtrâque parte distincta, quas per medium folium procedens & eminens costa separat. Flores ei nullus, nullum semen, atque adeo ne auersam quidem foliorum partem subflauis puluisculus contegit, qui in alijs id genus plantis cernitur.

Synon.

C. Bauh. pin. Hemionitis 4. siue multifida: Hemionitis altera Dalechampi, Hist. Lugd. p. 1218. Lingua ceruina ramosa, Colum. Agleofotidis seu Marmoritæ, seu Phyllitidis aut Scolopendriæ nomine à Cortuso accepta.

Facultas.

Vis ei eadem adscribitur quæ Hemionitidi, seu Splenio attribuitur.

Tom. III.

CHAMÆFILIX MARINA ANGLICANA.

Chamæfilicem marinam Anglicanam non nisi saxorum rupiumve interuenijs aut perro-
sis asperginibus Cornubiæ innatam, Lobelius reperit ad maris alluiones non procul ab ædibus generosi viri D. Muyle: Epusilla multis imple-
xa pulis citris, & compactâ radice, Trichomanes aut Adianthi Pliniani, foliola binum ternumve vnciarum, rigida, carnosâ, numerosa, atrouirentia, lucida, Filicis maris diuisurâ, ortu, positu, & gustu: lituris item auersâ parte extantibus ferrugineis, quorum pediculi & medius nervus sericeo nitore ex fusco lucent.

Locus

Descrip. pio.

Chamæfilix marina Anglica: Lob. Obs. p. 471. Ic. p. 814. & H. Lugd. p. 1226. Filicula fontana 3. siue Filicula maritima ex insulis Stœchadibus, C. Bauh. pin.

Synonyma.

DRYOPTERIS DALECHAMPIJ

Dalecham-
pius hanc
pro vera Dryo-
pteride exhi-
ber, eamque in
editissimis mon-
tibus nasci tra-
dit, ad Quercus
musculos radi-
ces, foris per
terram vagâtes,
radice capillatâ
fibris densis, val-
dè tenuibus, in-
ter sese imple-
xis, subatris, gu-
stu adstringen-
tibus cum pau-
cula dulcedine,
quæ cum aliquâ-
diu mensæ fue-
rint, percipitur.

Descrip. pio.

foliis multis, obliquis, virentibus, & herbaceum virorem constanter seruantibus, etiam in dudum collecta planta, vnico pediculo adnexis, altius in-
cis, pennarum ritu explicatis, superne læuibus & glabris, inferne exiguis & subluteis punctis, & quasi vermiculis puluerulentis & asperis macu-
latis: siue caule, siue flore, siue semine, nisi quis [vulgè multi de Filice nugantur] sessiles & pensiles in aduersa foliorum parte quasi vermiculos, dum flauis adhuc hærent, florem esse putet, cum nigricantes decidunt, fructum ac semen.

Ceterum, nimium securè Compiler H. Lugdunensis asserit Dryopterim Dalechampi p. 1228. esse veram. Et quia locus particularis huius plantæ non assignatur, non abs re quid sit dubitatur etiam à C. Bauhino in pin. vbi Filix non ramosa sexta vocatur.

Compiler notat.

FILIX VVLGO MAS DICTA, siue non ramosa.

Filix mas vulgè, quæ non ramosâ mense Aprilis, autore Trago, promit multos asparagos, primo exortu iuxtos, cano capillitio obductos, non aliter atque Scolopendriæ suæ primæ folia, atque ij progressu temporis abeunt in folia am-

Descrip. pio.

pla, duorum, triumve cubitorū altitudine, crebra, recta, frangi facilia, diluto colore virentia, Trago purpurea, ferrugineā lanugine hirsuta.

(Plumatim, inquit Lobe-
lius, foliosa,
alæ figuram
imitatā, unde
nomen : *Dod.*
audit, odore
grauia, & se-
cundum mar-
gines crenata,
ac tergo ve-
luti tenuissi-
mo, sordido-
que puluere
aspera, qui te-
merē semen
esse à pleris-
que creditur,
inquit ille.]
Cæterum, v-
trinque inæ-
quali ortu nas-
cuntur cristæ

palmares, sensim in mucronem tenuatæ, laciniis
obtusis seu foliolis diuisæ, in ramolæ Filicis mo-
rem : radix crassior, multis conuoluta & implexa
appendicibus.

De eodem Tragus hæc scribit : Incisuræ folio-
rum parte auersa Maio mense quā plurimis exi-
guis, rotundis, & excrementis bruchorum simil-
limis punctulis notantur, quæ cum maturuerint,
ac nigra euaserint, id quod circa festum S. Ioannis
fieri solet, prorsus decidunt, & à mulierculis qui-
busdam colliguntur, proque Filicis semine deinceps
venduntur. Nolo recensere quas vanitates
& superstitiones eiusmodi semine exerceant.
Hoc genus Filicis saporem præ se fert subama-
rum ac talem prorsus, qualem glandes habent,
quem neoterici Medici Ponticum nominant.

Filix, Brunfels. Brunfels. tomo 3. rhaps. 51. iconem habet titu-
lo Filicis, Filicis siluestris, vel magnæ : Tragi. no-
mine Filicis vulgaris. Eam tamen, quod plerum-
que in siluis, locisque saxosis moretur, à Germa-
nis etiam *Waldsarn*, h. e. Filicem siluestrem, à
Dioscoride verò *ὄνδραβελαν*, Fœmellam Filicem, &
Nymphæam Pterin dici refert.

Fil. fœm. Cæs. Cæsalp. dicitur quoque Filix, fœmina in vm-
brosis nascens, multis ab eodem cespite folijs :
Thelipteris Dioscoridis, & Filicis alterum genus
Plinij.

Fil. fœm. Gesn. Filix hæc non mihi (Gesneri verba sunt apud
Cordum in hist. lib. 2. cap. 174. cui figuram Tragi
apponit] mas, sed fœmina ex Thophrasti &
Diosc. verbis videtur, etsi plerique hodie marem
eamdem faciant, quam hîc Cordus, errore veluti
per manus tradito, Filicem masculam vocat. Filix
fœmina hæc [errant enim qui hanc marē faciunt,
inquit idem de hort.] quæ multis à radice statim
folijs oritur, passim in siluis abundat. Appello
enim (ait in stirp. append. vbi sequentes Filicum
diuersas species assignat) fœminam, quæ pluribus
ab vna radice folijs germinat, nullo caule : multis
iam annis horti mei incolæ : molior vel tenerior
aspera, &c. Obscurus est in sua Filicum Histo-
ria Gesnerus. Nos verò contra Tragum, Gesne-
rum & Cæsalpinum ijs assentimur, qui Filicem
ramosam, fœminam constituunt : non ramosam
verò marem.

Lonicerus Pterida marem Diosc. facit dicitque

in eius radice aquilæ imaginem apparere. Tra-
gum sequutus. Verum illum oportebat annotare
marem Tragi à suo mare diuersum.

Matth. Filicem marem etiam pro Dryopteride
ponit, vt dicetur capite de Adiantho nigro offi-
cinarum.

H. Lugd. p. 1222. Filix mas Matthioli : Item, p.
1227. Dryopteris Matthioli. Modò insinuauimus
has duas plantas à se inuicem non differre, nec
etiam Matthiolum inter has distinguere.

Filix mas Matth. Fuch. Dod. Lac. Lon. Lob. Synony-
in Adv. Obs. p. 473. Ic. p. 812. Cast. Tabern. Ger. ma.
Filix mascula, Cordo in Diosc. & hist. Filix mas
altera, Thelio: Filix mas, Osmunda, Anguill. Filix
non ramosa 3. sine dentata, C. Bauh. pin. qui du-
plicem asserit : alteram, cui pinnulæ in ambitu
sunt dentatæ : alteram, cui non sunt serratæ : Et
illam Filicem marem alteram, hanc Filicem ma-
rem primam, Thelio dici.

Πτερίς & ὄνδραβελαν Græcis, Germ. *Waldsarn man-
le* : Gall. *Feugiere masle*. Angl. *ferne the male* :
Belg. *Varen manneken* : It. *Felsche maschio* : Hisp.
Helecho.

Passim in umbrosis, viginosis, & arenosis val-
libus, limitibus etiam agrorum, & arenosis saxis,
felicissime autem in siluis, provenit.

Quod si equus conciderit, nesciasque quā æ-
gritudine laboret, tunc particulam huius radi-
cis, linguæ eius subijce, coque facto equus con-
festim vtrinque deliciet recrementa, rursusque
consurget : id quod Tragus ipse ita se habere
competit. Folia Filicis tenera adhuc decocta &
comesta ventrem amolliunt : radix in puluerem
redacta humidis vlcibus & cicatrici repugnan-
tibus inspergitur : pari ratione iumentis adhibe-
tur. Filices siccata, vice straminis asseruantur
pro pecoribus, maxime in ijs locis, quæ à culta
terra longius absunt, vt sunt pagi in Hercinia sil-
ua aliisque similibus siti.

FILIX MOLLIS SIVE GLABRA, vulgari mari non ramosa accedens.

Rectis sur-
git & sim-
plicibus pedi-
culis Filicis vul-
garis in modū
sed glabris pe-
nitūs, omni-
que hirsutiae
destitutis : tarsi
particulares in
segmenta di-
uiduntur du-
plō fere lon-
giora, longius
multò ab inui-
cem distantia
mucrone acu-
tior, modò æ-
qualibus mar-
ginibus, mo-
dò obiter pro-
fundius incisis,
nullo tamen

ordine, nec serratis aut dentatis : hanc quoque
mollities à vulgari distinguit, & segmentorum
modò dictorum varietas : Circa Tigurum legi-
mus.

An

An Gesner. hort. Filix mollis, cuius descriptionem dedimus sub Filice non ramosa, vulgò mas dicta.

FILIX FONTIS ADMIRABILIS AD MARE
vulgarem non ramosam accedens, non dentata.

Descriptio.

Masculæ vulgò dictæ Filicis non ramosæ in morem simplices erigit caules, quos rami non diuidunt, non sine hirsutie aliqua: cristæ singulares paulò videntur longiores, diuisione ferè foliorum Ceterach, segmentis minimè crenatis, sed acutioribus quorum auersâ parte puluerulenta ferruginea puncta agminatim

Locus

proximè margines circumcirca conspiciuntur, medio libero. In montibus prope Fontem admirabilem in Ducatu Wirtemb. Augusto mense collegimus.

An Gesn. hort. Filix aspera, de qua antè sub Filice mare vulgò non ramosa? An C. Bauh. pin. Filix ramosa pinulis acutissimis non dentatis, Filix ramosa altera?

FILIX LONCHITIDI AFFINIS.

Descriptio.

Lonchitidi Filici foliæ similis est: pediculis tamen glabri sunt plures, vnde ex aduerso positæ oriuntur ala, palmares & semipalmares, quarum vnaquæque in cristas vnciales & semunciales diuiditur, singulas denuò in alia segmenta non admodum profunda, mitibus spinis donata subdividas.

Hanc observauimus in proximis siluis fontis admirabilis Ducatus Wirtemb. & in valle fontium Griesbachiana.

Hanc (aut certè sequentem) eadem suspicamus cum Filice aculeata Casp. Bauhini, quam in Prod. in maiorem & minorem subscriptis verbis distinguit.

Tom. III.

Filix 2. siue mas aculeata maior, radicem habet nigram, fibrosam: pediculos pedales, foliosos, in multas alas pinnatas, modò maiores, modò minores, profundius diuisos, pallidè virentes, primis in ambitu dentatis, & in breuem spinulam desinentibus: in monte Wasserfall lecta.

Filix aculeata maior.

Filix 3. siue mas aculeata minor, pinulis est breuibus, totis integris, non dentatis, sed in spinulam acutam breuèque omnia desinentibus eodem quo prior loco prouenit, & in Harz cynthia & Stolberga veteri. Illa in pin. est Filix aculeata 1. siue maior: Hæc, Filix aculeata 2. siue minor: Filix mas tertia Thalij, quam spinosam feri aculeatam cognominat.

Minor.

FILIX TENVISSIME ET
profundè denticulata, Montbelgardica.

Magnitudinem non cedit vulgari Filici mari non ramosa: foliorum haud dispar positus, verum cristati folij portiuncule valde sunt coccinæ, angustæ, profundis & argutis denticulis incisæ: cristæ vero totæ costæ annexæ alternatim oriuntur: similis Rheticæ, quæ tenuior, aliquid similitudinis habet cum nostro Adiantum albo officinarum folio Filicis.

Descriptio.

narum folio Filicis.

Prouenit in siluis prope Montbelgardum: item in monte Masmunster mense Octobri, ac in monte Rosberg, necnon in valle fontium acidorum Griesbachiana.

Locus & tempus.

FILIX TENVISSIME SECTA EX
monte Balon.

Folia cubitorum aliquot ferrugineo mucro obfessis pediculis: in ramos particulares diuisa, non planè ex aduerso respondent, palmares & sesquipalmares, quorum vnusquisque cristas habet alternatim positas, semunciales & duarum vnciarum, in segmenta exigua per extremam oram crenata subdividas.

Descriptio.

Qqqq 4

Locus cū
tempore.

Hanc reperimus in Vogesi montis parte Ba-
lon quem ex fodinis Argenti di&is Gerardme-
gni conscendimus mente Augusto.

FILIX RHÆTICA TENVISSIME
dentata.

Descri-
ptio.

AD Filicem
tenuifoliam
profundè disse-
ctam accedit,
verùm cristæ,
quarum alter-
natus ortus, in
singulares de-
nud cristulas
diuiduntur, vn-
ciales, paullove
altiores, seu lon-
giores, tenues
admodum, cre-
broque & pro-
fundè dissectas,
longè inter se
distitas, auersa
parte punctatas
vt aliæ Filices.
Similis est A-
diantho folio
Filicis, sed dif-

fert non solum in eo quod maior est Adiantho,
sed præterea quod pediculi Adiantho ad radi-
cem rubent, quodque segmenta sunt quoque
diuersa.

Reperi in Rhæria primò, dein etiam in monte
Rozsberg propè Moszmunster.

DRYOPTERIS.

Descri-
ptio.

DRyopteridem *δρυopteris*: Orib. *δρυopteris*: in
mucosis veterum Quercuum *δρυον*: Ro-
borum vertit Sarac. (partibus, Filici similem naci-
at multò minore (tenuiore Sarac.) foliorum
incisurâ, autoritate Dioscoridis comprobatur.
radicibus inter se implicitis, hirsutis [*πλάγας δασείας*]
densis & crebris, pro hirsutis legit Dalech. [gustu
in dulcedine acerbis, Hæc vna cum radicibus
si tria illinatur, pilos abolet. Primum autem po-
steaquam cutem enudauerit, Priorem deradere,
& rursus recentem imponere oportet: & hæc
Cornarii est lectio, quam alij, Plinium potius se-
cuti, quàm verba & sensum Dioscoridis, malè cū
Ruellio, sic conuerterunt. Psilothrum est cum ra-
dicibus trita: illinitur enim primum vsque dum
sudorem euocet, mox sudor abluatur, & recens
imponitur.

Plinius.

Plinij autem l. 27. c. 9. verba sunt hæc: Dryopte-
ris Filici similis, in arboribus nascitur, tenui folio-
rum subdulcium incisurâ, radice hirsutâ: vis ei
caustica est, idèd Psilothrum est radix tusa. Illini-
tur enim vsque dum sudores euocet: iterumque
& tertid, vt ne sudor abluatur.

In Dryopi-
historia à
Diosc. va-
riis Plin.

Primum itaque folijs dulcedinem quandam
Plinius tribuit: Dioscorides verò non folia, sed
radices in dulcedinem vergere scribit: deinde
πλάγας δασείας, id est, densas & crebras, Plinius hir-
sutas dixit: præterea radicem tusam Psilothrum
esse, Dioscorides verò herbam ipsam cum radice
tusam. Adhæc adhibendi Psilothri modum vide-
tur non exactè expressisse, vertit enim *ἰμμάζον*,
sudorem euocare, cū scribit illinendam esse ra-
dicē, vsque dum sudores euocet, &c. cū *ἰμμάζον*

sit humectare & mollire, vt Diosc. intelligat cor-
poris partem depilandam aquæ tepidæ foris prius
humectandam esse, quod est *ἰμμάζον* deinde pi-
lum deradendum, si *δρυον* qv legas, vel auellendū,
si *δρυον* qv, quod huic loco optimè conuenit, quo-
niam efficacior est vis psilothri profundius su-
beuntis auulso pilo, vt pote viâ magis patefactâ,
& postremo recentem Dryopteridem, non radicē
solum, sed cum ea herbâ ipsam cataplasmatibus aut
emplastri modo imponendam. Sic igitur Diosc.
locum conuertendum ducit H. Lugd. Dryopteris
cum radicibus trita & imposita pilos abolet. O-
porteret autem cū pars pilosa aquâ humectata
fuerit, primum eam deradere, vel pilum auellere,
deinde recentem Dryopteridem cataplasmatibus
modo imponere. Quibus verbis Diosc. id quod
plerumque facit, non solum Dryopteridis depila-
toriam vim, sed vtendi quoque modum declara-
re voluit. Siue enim Psilothrum, i. e. medicamentū
quod pilos detrahit, causticâ & septicâ vi id effi-
ciat, quod prius est psilothri genus: siue insigni-
ter & extremè frigida, aut à totius substantiæ pro-
prietate, quod alterū genus est, capillum renasci
prohibēs: primum oportet vt cutis tepentis aquæ
fotu rareseat, & relaxetur, deinde pili auellantur
vel deradantur non aculâ, aut septicæ causticæ
aliquo detrahantur: (quod hodie Turcæ illiciti sui
Rhusma faciunt,) tum alterū psilothri parti im-
ponatur, ne pili renascantur, quæ ordinē hîc docet
Diosc. Vult enim prius *χρῶτα ἰμμάζον*, deinde pilos
δρυον qv, postremo *νιπῶν δρυopteridis* a *πινδα* qv.

Galenus itidem scribit Dryopteridem gustu
mixtam qualitatem præ se ferre, dulcem, acrem,
amaram, in radice verò etiam acerbam: facili-
tem habere septicam, proinde etiam pilis gla-
bram cutem efficere.

Cæterum, Dryopteridis appellatio pluribus
adscribitur plantis. Et nimium quidem temerè
Cōpilator Hist. Lugd. asserit Dalechâpij Dryop-
teridem esse veram Diosc. Pari lapsu Matth. pro
Dryopteride Filicem vulgo marem dictâ pinxit.
Filicem præterea minorem non ramosam plures
Dryopterida vocant. Sed & Filix ramosa minor à
nonnullis Dryopteris putatur, quorum opinio
non placet. Adianthū album folio Filicis Dryop-
teridis albæ cognomentum etiam assumpsit: Et
Dryopteridis nigræ Dodon. Adianthum nigrum
officinarum.

Galenus
mixta
quantita-
tis est.

Æquina-
ca.

FILIX MINOR NON RAMOSA.

REpit radi-
bus tenui-
bus, nigris, ca-
pillatis: folia do-
drantalia & cu-
bito longiora,
non ramosa,
quorum cristæ
ex aduerso nas-
cuntur, trium
circiter vnciarum
longitudi-
ne, diuisurâ cre-
brâ, non peni-
tūs costam at-
tingente, seg-
mentis singula-
ribus æquabili
ambitu circum-
scriptis: diuisuræ
sunt similes Fi-
lici

Descri-
ptio.

lici mari vulgò dictæ: *folia* siccata corrugantur & fiunt acuta, quod idè monemus, ne quis fallatur videns siccatam non statim inter chartas dispositam.

An Pteridion masculum Cordo? Gesnerus asserit, Nos vterius indagandum censemus. Icon Dryopteridis, aut Quernæ Filicis Lobelij in Icon. p. 813. poposita, nobis aptè conuenire videtur cū nostra planta: sed Pteridion fœminam Cordi, vt in Obl. p. 475. cognominatur, aliò quoque referimus.

Tabern.
not. H. Lu-
gd. nota-
tur.

Tabern. ic. est Filicula petrea fœmina tertia: Eid. hist. Filicula petr. fœm. quarta, quam Compiler eius describendam superuacaneum duxit. Sed quum sit Dryopteris, cum cæteris Filicibus haud ita temerè confundenda erat, sed necessariò describenda.

H Lugd. pag. 1217. huius meminit, dicens: Sunt qui aliam Dryopterim, eamque veram sic describunt, Folia huic Polypodij prorsus, &c. Omnia autem hinc ex Lobelio transcribit eo non citato, omittens etiam eius effigiem, quod mirum.

C. Bauh.
notatur.

C. Bauh. in pin. videtur vocare Filicem non ramolam s. siue quernam, plures & diuerfas confundens eo titulo plantas.

Locus.

Tiguri prope lacum felium reperimus, & in valle acidularum Griesbach. Diu viuit in siccis etiam hortis, palustribus aliàs luxurians pratis, vnde Filicem aquaticam olim denominauimus.

FILIX RAMOSA MINOR.

Descript.

Parietinas & ruderâ sequitur, radicem habens labyrinthico contextu multipliciter implexâ, Polypodij radicib. tenuiorem, repentem, & in obliquū se spargentem, nigrâ, raris fibris tenuibus & duris capillaram, inquit Clusius, sapore cū leui dulcedine insigniter acerbis: coliculi multi, tenues, ex viridi fusci,

palmares & dodrâtales, longiorésque ramosi. Filicis fœminæ vulgò dictæ instat (cui tamè magnitudine multum cedit) quibus pinnatim annexa *folia* Filicea, crenulis denticulata, subinde auersâ parte puluerulentis tuberculis resperâ.

Tragus duo Filicis exiguæ genera tradit, non quidam fornâ, sed loco natali differentia: nam vnum ex crenosis faxis & rupibus prosilit: alterum verò in veterum & cætorum Roborum caudicibus nascitur, folio vtrumque Filici simili, multò tenuiore.

Filicis
exigua si-
ne arborea
genera
duo, Tra-
go.

Huc & Cordi Pteridion fœminam referimus, quæ Thelypteridi, i.e. Filici fœminæ (sic vocat monochlonon, i.e. vno petiolo lurgentem, quâ maiorem facit Gesn. & nos Filicem maiorem & priorē Tragi, &c. inscribimus) coliculi foliorumque fit. Tom. III.

gurâ secundum proportionem omnino similis est: sed multò minor, ac tenerior.

Cordus in Diosc. (annotante Gesnero) vocat Dryopteridem Thelypteridi similem, multò ramem minorem, & quoniam parua est Filix germ. *Erdfaren* & *Lichfarn*, & ad græcæ vocis imitationem, teste Cornario, *Lichfarn*, eò quod cæsarum Quercuum caudicibus plerumque proueniat.

Lonic. t. 2.
natur.

Lonic. appellat Filicem quernam & Osmundulam Gallorum, Græcorum Dryopteridem, eiusdemque naturæ cum alijs Filicibus esse ait. Sed icon quam habet, est potiùs Filicis ramolæ, quæ vulgò fœmina dicitur. Præterea si eadem natura eius, quæ aliarum Filicum, non est Dryopteris, vt dicimus contra Tragum.

Tabern. ic. Filicula petrea fœmina 4. Eid. hist. Filicula petr. fœm. tertia. Hanc Compiler, vt te- gat suam ignorantiam aut negligentiam, dicit non necesse esse describere.

An Gesn. hort. Dryopteris Adiantho ferè cognata herba in colle lapidoso ad Badam Heluetiorum spontè proueniens? An Eid. app. Filici palustri similis Dryopteris, Badæ infra thermas statim iuxta fluium ad læuam?

C. Bauh. pin. Filix ramolâ 4. siue minor pinnulis [malè legitur primulis] dentatis: Pteridion masculum Cordi [hoc aliò referimus:] Filix fœmina altera tenuifolia Thalij: Filix querna seu Dryopteris, Gerardi.]

Locus

Non vbique locorum duæ Filices exiguæ Tragi inueniuntur, sed in altissimis montibus quales sunt *der ydar*, *Hercinia silua*, *Walsgoia*, & mons *Tonitru*. Filix pumila saxatilis i. (ita Clusius Filicem ramosam minorem vocat) copiosissimè nascitur in faxis, non modò ad Garingam & Neuberg: sed ad omnium ferè montium radices Austriæ & Stiria. Ego Tiguri, Lugduni, Genevæ, Montebelgardi & Basileæ in montibus annotaui.

Vfus.

Filices tuas binas exiguas temperaturâ vulgari Filici multicauli respondere putat Tragus, post seque pro Filice, cui gustu satis respondere ait, viurpati. Sed si verum Dryopterim Tragi esse eadem temperaturâ cum vulgari Filice, Dryopteris veterum esse non potest, consideratis ijs, quæ antè proprio cap. ex veteribus scripsimus.

ADIANTHVM ALBVM FOLIO FILICIS.

CAP. II.

Descript.

Parietinarum Amasium Adiantum album quibusdam dictum, fatiscen- tibus commissuris rimas agen- tium, radice se insinuat transuersâ, satis cras- sâ, pro herbe magnitudine, fi- brosâ, ferru- gineo musco ob- sitâ, sapore cum pluri ad- strictione sub- dulci, herbaceo Polypodij co- lore: ramuli, vel potiùs foliorum

R r r r

pediculi dodrantes & pedales, tennes, viridantes, nigricantesve inferna parte, plumatim annexis Filicis folijs stipati, inæquali ortu sæpe minutis denticulis incis, auersa parte atomis virentibus, tandem ferrugineis extantibus, aspersis: mollia verò sunt folia hæc, & ad folia Filicis nostræ tenuissimè dentatæ, ac etiam Rhæticæ accedentia minora tamen nec diuisuris ita dispositis, & facile marescentia, sapore citra adstrictionem euidenter, dulci, tam euanido, vt penè fatuum dicas, cum viscido lentore. Planta ipsa commune quiddam habet cum Ruta muraria, minùs tamen quàm Adiantum nigrum officinarum, quo tenerius multò & candidius. An Pteridum masculum Cordo? An Dryopteris candida, Dod. gall. cujus Icon potissimum postrema non multum arripet, sicut nec nostra?

Adiantum
album &
nigrum Pl.
nij Lobel.

Adiantho albo & nigro Plinij, inquit Lobelius in Adu. [quo titulo in 1c. Plant. p. 810. duplicem effigiem ostendit, sed priore quæ etiam in Adu. ponitur, potissimè demonstrare videtur nostrum Adiantum album filicifolium] pleræque omnes Belgicæ, Germanicæ, Burgundicæ, Francicæ, Sabaudicæque officinæ, non modò hoc quo, sed etiam ab omni memoria, semper usæ sunt. Radix pusilla, filamentis crebribus compacta, atris, rectis, junceis, paulò crassioribus & prolixioribus, quàm Trichomanes: ex herbido pallentibus, foliolis utrinque & altrinsecus plumatim diffitis, Filicis maris diuisuræ & situ, sed multò minoribus, altera facie virentibus, altera in glauco punctulis rubiginosis series geminas habent, sesquipalmum eoque plus alta, hæc alba, immo utraque quæ nihil planè differunt: quia nigro Adiantho cauliculi nervulive nigricant politiore nitore, foliaque sunt saturatiore virore, vires eadem prorsum, quas etiam doctis multis, nedum nobis, exploratas scimus ad quotidianas & consuetas portiones multis annis, magno commodo, nullo detrimento. Ut tandem conuiciari dediscant isti tenebrosi commentatores, qui hæc Dryopteris virum ignoratione rejiciendas autumant: nihil enim acris, nedum caustici, hæc innoxie capillares habent: nam Dryopteridem aliam [forè hic intelligitur Filix non ramosa minor] esse scimus: audiuiusque nos in frequentissimo studiosorum cœtu, Rondeletio præceptore docente, Dryopteridem nostram nonnullis suis ægrotis (dum in Allobrogum ad Rhodanum urbibus factitaret medicinam) exitio fuisse ob pharmacopœorum flagitiosam incertiam, qui non parum Dryopteridis potiunculæ, Polypodij vice, miscuissent. Hæc proinde, conjectura certa ducti, Plinio memoratum utrumque album & nigrum Adiantum, Filicis folijs, imis que cauliculis fuscis & asperis, arbitramur. Hæc Adianthi.

Synonyma

C. Bauh.
not.
Locus

C. Bauh. pin. Filicula fontana l. siue major, vel Adiantum album Filicis folio: Dryopteris candida, Dod. Dryopteris alba Dodonæi. H. Lugd. p. 1227. Adiantum album Plinij, Lobelij. Item Filicula fontana 2. siue minor: Filicula fontana, Tab. fœmina, Gerardi. Hæc duas Filiculas fontanas C. Bauhini nondum separamus, censemusque vocandam Rutam murariam alteram.

In muris & rupibus subinde occurrit. Blaumontij in veteri cisterna & circa castellum inter saxa obseruauimus, & Geneuæ circa montem Salene pulchrè virens mense Februarij principio.

ADIANTHVM NIGRVM Officinarum.

IN capillarium etiam numero habent officinæ Defectio.
quod Adiantum nigrum vocant, plantam filiformem, aliam tamen ab Adiantho albo filiciformi. Coliculi huic dodrantes, firmiores, nigriores, cui inæquali ortu adnectuntur cristæ vnciali circa principium latitudine, sensim in tenuem mucronem desinētes, quarum segmenta lacinias Rutæ murariæ imitantur, latiora, longiora, altius crenata, firma, punctulis puluerulētis auersa parte de Filicum more, distincta: radix crassa, fibrosa, qua degustata prope Parauium, dulcedinem cum magna adstrictione lingua percipit.

An Pteridion Cordo?

Matth. scribit Dryopteridem, Filicem ad vnguem referre, nascique etiam humenti solo & inter vepres circa Quercuum caudices, vel in Goritensi agro, pluribus locis, nullis repugnantibus notis, notissimam etiam ijs qui siluas ingentes frequentant. Sed uti Matthiolus temerè ait Dryopterem ad vnguem Filicem referre & notissimam esse, ita temerè anno 1554. & 1559. iconem parua nihil aliud repræsentat, quàm Filicem matrem, ei & vulgo dictam. Quin adhuc in Epit. anni 1571. Filicem pro Dryopteride proponit, nihil addens de suo, nisi dici, Ital. Felce quercina, Germ. Baumfarn. Gall. Feuchie des Chesnes. Admiranda sanè Matthioli leuis inconstantia, ut qui in comm. cum mag. fig. lat. & ital. remanentibus allegatis verbis, aliam longè diuersam, & Adianthi nigri imaginem exprimentem, exhibeat iconem. Camer. in sua aucta Matthioli Epitome nouam effigiem, forè Adiantum nigrum vulgare pro Dryopteride demonstrantem, dedit. Verum si id intelligit, pictura videtur minùs benè efficta.

C. Bauh. apud Matth. ponit iconem ex Tabern. sub intitulatione Dryopteridis Matthioli in minoribus iconibus. Brunfels. Cordi in Dioscor. Gesn. hort. & app. Lobelij, & H. Lugdunensis: Dryopteridis candidæ Dodonæi gall. & lat. Pteridij fœminæ cordi in hist. Filiculæ petræ fœminæ primæ Tabern. & Filicis generis parui in montibus Cæsalpini. Secus è nimis C. Bauhinus pronunciat Filiculam Tabern. petræ fœminæ primam esse Dryopterem Matth. in minorib. iconib. quandoquidem ab iconem Mat. multum differat, ut quæ sit Filicis maris, uti sæpius dictum. Concesserim quidem potius esse Dryopteridem in mag. fig. quæ Adiantum nigrum vulgi, ad quam accedere videtur Tabern. modò dicta Filicula. Secundo, Cordi Dryopteris, non eadem est quæ Dryopteris Matth. vel majorum, vel minorum iconum, neque etiam est Filicula Tabern. Cordus enim ait Dryopteridem suam esse Thelypteridi similem, sed multò minorem. Thelypteris verò siue Filix fœmina Cordi, ramosa est planta. Quare Cordi Dryopterem merito referimus ad Tragi Filicem arboream, de qua sub titulo Filicis ramosæ minoris. Tertio, per Dryopteridem Gesn. in app. eam intelligimus, quam Cordus in hist. pro Pteridio fœmina descripsit, quæ nobis eadem cum Filice ramosa minore. Quarto, Lobelij in adu. Dryopteris diuersa & ipsa planta est non ramosa, quin imò diuersa quoque à Dryopteride Cordi, de qua sub titulo Filicis minoris non ramosæ.

Dryopteris
Matthioli
C. Bauh.
multipli-
citer errat

mosa. *Quintò*, Matthioli Dryopteridem in commentarijs cum magnis figuris existimamus potius Dryopteridem nigram Dodonæi & Hist. Lugdunensis, de qua presenti capite, quàm albam, de qua præcedenti. *Ultimò*, Filicis genus paruum Cæsalpini, quod duplex traditur, non putamus convenire: Vnum enim non serratum, ut Polypodium, alterum denticulatum: fortè intelligit duas Lonchitides asperas, ut suo dicitur loco.

Dod. in-
constan-
tia.

Dod. gall. satis commodè pingit Dryopterim nigram, admittens eam pro Adiantho officinarum, id est. Capillo veneris. Læt. verò in fol. contrà, eos in errore veritati scribit, qui Dryopteride nigrâ Adianthi loco vitantur.

Gefnerus apud Cordum annuat Periadion Tiguri in muris, sed rariùs provenire: frequens autem Badæ in colle juxta Limagum, mox infra thermas: ibi & Dryopterim [Filicem ramosam minorem] nasci: qua cum ne quis confundat, cavendum esse.

Præter alia multa duo potissimum esse testatur Turnerus, quæ vetant ne hæc vera sit Dryopteris, 1. quòd in parietinis cum Trichomane nascatur, nec non fruticum radicibus, in primis earum, quæ in apicis proveniunt, non autem, Quercu, à quibus & à Filice, Dryopteris nomen habeat. 2. est, quòd vim pilorri & septicaræ (quam ei tribuit Dioscor.) hæc non possideat. Angl. vocat, *Oke fern*.

Adiant.
nigr. Plinij.
Lob.

De Adiantho nigro Plinij, ut Label in Adv. & Icon. pag. 810. inscribit, præced. cap. diximus. Hist. Lugd. pag. 1128. dicitur Dryopteris nigra Dodonæi.

Onopteris
minor,
Tabern.

Tabern. Adianthi genus, *Grefz. Eselsfarn*, Onopteris major [sic in l. c. inscribitur] simillis Adiantho man[?] [Trichomani] cum quo generali descriptione excepta foliorum magnitudine, convenit, quæ paulò major. *Egregia descriptio & distinctio* Compileris Tabern. nisi adesset Icon. nullus unquam posset divinare quid velit, quòd fortè ipsemet hand intellexit. Quid si eadem sit cum ejusdem Tabern. Filicula petrzæ femina prima, quam Compiler non ducit esse necesse ut describeretur, quia eam procul dubio ignorat.

Clus. na-
tural.

An Filix 1. saxatilis Clusij? Is autem ejus Iconem exhibet radice repente, quæ non respondet descriptioni.

Synon. C.
Bauh.

An Cæsalp. Adianthi nigri genus aliud?

C. Bauh. pin. Adiantum siue Capillus veneris officinarum 1. vel Adiantum folijs longioribus pulverulentis pediculo nigro: Adiantum pulchrum Lugdunensi simile, Thalij: Dryopteris [Onopteris falsò legitur.] nigra Dod. & H. Lugd. Adiantum nigrum Plinij, Lob. Adianthi nigri aliud genus, Cæf. Onopteris major, Tab. mas Gerardi Cæterum, C. Bauh. ab Adiantho nigro separat Dryopterim Matthioli & Camerarii in Epit. item, Filiculam petrzæ femina 1. Tabern. ac Filicem saxatilem 2. Clusij, de quibus jam dictum.

Locus.

Patauij in monte di Vanda inveni sesquipal-
mum excendens.

Vires.

Experientiâ Turnericom pertum est plantam, quâ Lovanientes vsi pro Adiantho, plurimum conferre contra calculum cum vino, aut emulsionem amygdalarum extracta cum aqua Capilli veneris. Dryopteridis radices (inquit Matthiol.) in pulverem contritæ & cum furfuribus addito salis & sulphuris momento, equis deuorandæ aduersus intestinorum vermes, exhibentur: nam-
Tom. III.

que potenter illos expellant & interimunt. Cæterum, quum Matthiolus nesciverit quid exhiberet pro Dryopteri, difficile est statuerè, cui Filicum generi hæc tribuendæ vires: censemus tamen sine periculo experientiâ posse fieri, ut Adiantho nigro vulgò dicto debeantur.

Adiantho nigro similis si non eadem missa pro Capilligno.

A Clariss. Paludano missa hoc titulo: *Folia q. Descri-
fructus Capiligno. Ramulus est ipithameæ pio.*
longitudinis, Adiantho nigro similis, si non idem, cujus ramuli foliati alternatim quoque ex costis pendent. *Folia* obscurè virentia, sed non in tenues aded apices per extrema diuisa. Per cætera ita similia, ut onum ouo. Suramis verò folijs in dorso singulo folij segmento velut semen, quodâ Milij figurâ & magnitudine pullo colore adheret; quod per mediam corpusculi sui longitudinem rima sulcatum videtur. Intus verò exatius intuenti pulverulentum quid apparet. Hujus portio est in superiore parte Adianthi nigri officinarum.

An Casp. Bauh. pin. Adiantum 4. fruticosum Icones. 2. Brasilianum?

ADIANTHVM ALBVM TENVIFOLIVM, Rutæ murariæ accedens.

P Edales ex *Descriptio*
radice, emittit, sed tenues, caules, qui superius in ramulos alternos ferè diuiduntur, atque hi denudè sapius in alios minores, nulla ferè ordine, folijs, Rutæ murariæ dimidio minoribus, incis, pulchrè viridantibus tenerioribus, mollicellis. Ex Gothardo

artulit gener Cheslerus.

C. Bauh. pin. Adiantum siue Capillus veneris officinarum 3. vel Adiantum folijs minutim in oblongum scissis, pediculo viridi. *Synon.*

LONCHITIS VETERIBVS.

CAP. III.

L Onchitis Dioscoridi duplex est. Prior, folijs, *Lonchitis duplex*
Labet, Porro per quàm similia, latiora tamen *Dioscori*
& rubentia, plurima ad radicem circum fracta, veluti in terram procumbentia. Habet & circa caulem pauca, in quo quidem, flores, ceu pileoli, hiantibus comicis personis figurâ similes, iique nigri, sed è rictu albam veluti paruum linguam exercentes, quæ ad labrum inferius spectet: semen, inuolutis clausum, triangulum & lanceæ cuspidi simile, vnde etiam planta ipsa sibi cognomentum arrogauit: *radix*, Dauci-
Rrrr 2